

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

у співпраці з

Житомирський державний технологічний університет (Україна)

Providence Group (Торонто, Канада)

Wyższa Szkoła Hotelarstwa i Gastronomii (Познань, Польща)

Adamas University (Кольката, Індія)

Škoda Auto University (Млада-Болеслав, Чехія)

Sri Sai Institute of Management, Manawala (Амрітсар, Індія)

**ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ
ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТА
ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ**

Збірник матеріалів

Міжнародної науково-методичної конференції

Україна, м. Харків, 01 червня 2018 р.

ХНАДУ, 2018

*Друкується за рішенням Вченої ради факультету управління та бізнесу
Харківського національного автомобільно-дорожнього університету,
протокол № 4 від 14.05.2018 р.*

Організаційний комітет:

Туренко Анатолій Миколайович	д-р техн. наук, професор, ректор, ХНАДУ (голова оргкомітету)
Гладкий Іван Павлович	канд. техн. наук, професор, перший проректор, ХНАДУ (заступник голови оргкомітету)
Дмитрієв Ілля Андрійович	д-р екон. наук, професор, декан факультету управління та бізнесу, ХНАДУ (заступник голови оргкомітету)
Горовий Дмитро Анатолійович	д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки, ХНАДУ (заступник голови оргкомітету)
Болдовська Катерина Петрівна	канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки, ХНАДУ (відповідальний секретар)
Коралєвський Якуб (Koralewski Jakub)	PhD, Professor, Wyższa Szkoła Zdrowia, Urody i Edukacji w Poznaniu, Познань, Польща
Паримал Чандра Бісвас (Parimal Chandra Biswas)	Dr., Director of International Relations, Adamas University, Кольката, Індія
Паславський Тарас (Paslavskiyi Taras)	Director of International Relations, Providence Group, Торонто, Канада
Романчук Катерина Василівна	д-р екон. наук, доцент, завідувач кафедри міжнародної економіки, Житомирський державний технологічний університет
Санджай Кумар Бал (Sanjay Kumar Bahl)	PhD, Director-Principal, Sri Sai Institute of Management, Manawala, Амрітсар, Індія

Викладання економічних дисциплін в умовах глобалізаційних та інтеграційних перетворень :
збірник матеріалів Міжнародної науково-методичної конференції, 01 червня 2018 р., м. Харків. –
Харків : ХНАДУ, 2018. – 132 с.

У збірнику представлено матеріали Міжнародної науково-методичної конференції «Викладання економічних дисциплін в умовах глобалізаційних та інтеграційних перетворень». На конференції розглянуті сучасні методи викладання економічних дисциплін та методичні проблеми викладання в умовах глобалізації та європейської інтеграції України. У матеріалах висвітлено шляхи і методи інтенсифікації навчального процесу та вплив новітніх наукових розробок на формування майбутніх фахівців.

Матеріали конференції будуть корисні для науково-педагогічних працівників, а також аспірантів і здобувачів вищої освіти економічних і педагогічних спеціальностей.

Матеріали опубліковані в авторській редакції з дотриманням індивідуального стилю. Редакційна колегія не несе відповідальності за достовірність статистичної та іншої інформації, що надано в рукописах, та залишає за собою право не поділяти погляди авторів на ті чи інші питання, що розглянуті в рамках науково-практичної конференції.

ЗМІСТ

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МЕТОДОЛОГІЇ ТА ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

<i>Болдовська К.П.</i> Методологія викладання навчальної дисципліни «Зовнішньоекономічна діяльність підприємства» здобувачам вищої освіти за напрямом підготовки «Міжнародні економічні відносини»	6
<i>Болдовська К.П.</i> Особливості формування системи компетентностей фахівців економічного профілю з навчальної дисципліни «Міжнародні економічні відносини»	7
<i>Боліла С.Ю.</i> Технології підвищення навчально-пізнавальної активності студентів у процесі вивчення курсу «Менеджмент і маркетинг»	9
<i>Вінська О.И., Токар В.В.</i> Упровадження гендерно чутливого компоненту при викладанні дисциплін економічного профілю	11
<i>Ганжуров Ю.С.</i> Медіаменеджмент: від комунікативного процесу до навчальної дисципліни в умовах глобалізації вищої освіти	12
<i>Горбань С.Ф.</i> Викладання маркетингу з використанням активних методів та технологій навчання	14
<i>Завербний А.С.</i> Проблеми та перспективи викладання дисципліни «Міжнародні економічні відносини та світова економіка» за умов глобалізаційних та інтеграційних перетворень	16
<i>Кожухівська Р.Б.</i> Методологія педагогіки туризму	17
<i>Козинець І.І., Піскова Ж.В.</i> Алгоритм проведення ділової гри «Організація бухгалтерського обліку» – як важливий фактор досягнення навчальної мети	19
<i>Кулинич М.Б., Шворак А.М.</i> Необхідність запровадження дистанційного навчання при викладанні дисциплін обліково-аналітичного циклу	20
<i>Леонтєва Л.В.</i> Методологія та принципи викладання навчального курсу «Транспортне право»	22
<i>Лінькова О.Ю.</i> Оптимізація процесу вивчення менеджменту	23
<i>Микитенко В.В.</i> Методологічні засади управління природно-ресурсними активами у просторі стратегічного потенціалу держави	25
<i>Митрофанова А.С.</i> Колективні форми навчання у викладанні економічних дисциплін	27
<i>Міщук Є.В.</i> Використання критичного огляду понятійно-категоріального апарату при викладанні дисципліни «Економічна безпека»	29
<i>Музиченко-Козловська О.В.</i> Проблеми викладання дисципліни «Соціально-економічний розвиток регіону»	30
<i>Нікітіна А.В.</i> Система професійних компетентностей під час опанування навчальної дисципліни «Глобальна економіка»	31
<i>Омельяненко В.А.</i> Педагогічна технологія вивчення міждисциплінарних зв'язків	32
<i>Остапенко О.Г.</i> Використання сценарію перевернутого класу при викладанні «Правознавства»	33
<i>Перунова О.М.</i> Природа розвитку професійного вміння викладача вищого навчального закладу	35
<i>Подаков Є.С.</i> Актуальні проблеми використання програмного забезпечення для викладання облікових навчальних дисциплін	37
<i>Попкова К.О., Болдовська К.П.</i> Формування системи компетентностей бакалаврів з міжнародних економічних відносин з навчальної дисципліни «Транснаціональні корпорації»	39
<i>Попова А.М.</i> Вплив глобалізаційних зрушень на особливості використання інформаційних технологій при підготовці спеціалістів з міжнародних економічних відносин	40
<i>Самсонова Т.М.</i> Значення викладання економічної теорії в сучасних умовах	41
<i>Селезень С.В.</i> Інноваційні методики викладання юридичних дисциплін у вищій освіті	42
<i>Хорошилова І.О.</i> Сучасні підходи в викладанні економічних дисциплін	44
<i>Черчата А.О.</i> Удосконалення викладання економічних дисциплін: інноваційний аспект	46

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ВИЩОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ

<i>Ачкасова Л.М.</i> Аспекти розвитку економічної освіти в Україні	48
<i>Sanjay Kumar Bahl, Ramandeep Gautam.</i> Recent developments in Indian higher education	49
<i>Балджи М.Д., Однолько В.О.</i> Підвищення якості підготовки фахівців у галузі економіки завдяки використанню проектної діяльності в освітньому процесі	52
<i>Бестужева С.В., Котиш О.М.</i> Проблеми удосконалення сучасної системи освіти у зовнішньоекономічній сфері	54
<i>Болдовська К.П.</i> Формування системи компетентностей економістів-міжнародників з навчальної дисципліни «Планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства»	55
<i>Бубенець І.Г., Янчев В.В.</i> Інформаційно-комунікаційні технології як ресурс підвищення якості освіти в умовах глобалізації	56
<i>Величко Я.І., Бочарова Н.А.</i> Побудова освітнього процесу в ВНЗ на основі змішаного навчання	58
<i>Гаращук О.В., Куценко В.І.</i> Модернізація економічної вищої освіти як передумова підвищення її якості	59
<i>Герасименко О.В.</i> Проблемні вектори інноваційного розвитку вищої економічної освіти	61
<i>Герасимчук В.Г.</i> Особливості підготовки економістів у технічному університеті	63
<i>Горовий Д.А., Горова К.О.</i> Підготовка магістрів спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» в Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті	65
<i>Гринюк Н.А.</i> Ситуаційна методика навчання як складова викладання економічних дисциплін	67
<i>Єрофєєнко Л.В.</i> Щодо інтеграції вітчизняної економічної освіти до європейського простору	69
<i>Жабинець О.Й.</i> Ефективність тестової діагностики знань студентів в умовах кредитно-модульної системи навчання	70
<i>Заглинська Л.В., Гоголь Т.В.</i> Сучасні підходи до контролю навчальних досягнень з економіки в гуманітарних ВУЗах	71
<i>Івахненко І.С., Климчук М.М.</i> Формування системної дуальності при підготовці кваліфікованих фахівців: сучасні тренди та виклики	73
<i>Копитко М.І.</i> Доцільність використання тренінгових методик у процесі навчання працівників поліції	75
<i>Коралевский Я.</i> Исторический экскурс к вопросу развития крымскотатарского национального образования как экономической базы развития этноса	75
<i>Кудрявцев В.М.</i> Модель організації процесу навчання іноземних студентів у ВНЗ	77
<i>Кудрявцева О.В.</i> Особливості системи освіти України	79
<i>Ларка М.І., Сударкіна С.П.</i> Проблеми та напрямки підвищення якості економічної освіти в вишах України	81
<i>Макарович В.К.</i> Інноваційні методи викладання облікових дисциплін: хмарні технології	83
<i>Меренкова Л.О.</i> Особливості дистанційного навчання як прогресивної форми підготовки фахівців у галузі економіки	84
<i>Пархоменко О.С., Сукачова Г.П.</i> Формування компетентності критичного мислення у студентів управлінських та економічних спеціальностей	85
<i>Паславський Т., Паславський В.</i> Ніагара коледж – невідомий скарб для рідних з України	87
<i>Петрова Я.І.</i> Проблеми фінансування сучасних закладів вищої освіти різних форм власності в умовах глобалізації	89
<i>Плотнікова М.Ф.</i> Біоадекватні підходи в освіті та вихованні молоді	90
<i>Полчанов А.Ю.</i> Проблема фінансової грамотності населення в контексті подолання наслідків військового конфлікту	91
<i>Раєвська О.В., Дериховська В.І.</i> Самооцінка якості наукової діяльності як елемент академічної автономії університету	92
<i>Редзюк Є.В.</i> Трансформація системи економічної освіти в глобалізованому світі	94
<i>Романчук К.В., Котвіцька А.О.</i> Транспортно-логістична система України як складова глобальної ТЛС: оцінка через призму вибраних індексів	96

Сватюк О.Р., Нагурський О.Л., Улич В.Б. Концептуальні засади та вимоги до якості проведення державної атестації здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»	99
Сударкіна С.П., Ларка М.І. Модернізація технології освіти в Україні (європейський досвід)	101
Федотова І.В., Бочарова Н.А. Соціальна відповідальність вищих навчальних закладів	102

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ І НАУКОВОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Білошанка В.С. До питання актуалізації знань шляхом науково-дослідної роботи студентів	105
Брежнєва-Єрмоленко О.В., Волько О.В. Науково-дослідницька робота студента як метод удосконалення професійних компетентностей фахівця	107
Бурковська А.І. Використання онлайн-курсів у процесі самостійної роботи здобувачів вищої освіти	108
Горкавий В.К. Удосконалення наукової роботи студентів у процесі викладання економічних дисциплін	109
Данілова Е.І. Напрями наукових досліджень економічної безпеки підприємств	111
Єлізарова К.С. Організація і контроль самостійної роботи студентів спеціальності «Облік і оподаткування» у процесі вивчення ними дисципліни «Бухгалтерський облік»	112
Єрофєєнко Л.В. Щодо методики самостійної роботи студента	113
Задорожнюк Н.О. Організація самостійної і наукової роботи студентів	114
Красномовець В.А. Особливості організації самостійної роботи студентів з дисципліни «Основи наукових досліджень»	115
Кудрявцева О.В. Управління самостійною роботою студентів	116
Малюта Л.Я., Пельчер М.В. Організація самостійної і наукової роботи студентів у процесі викладання у ВНЗ дисципліни «Логістика»	117
Миронов Ю.Б., Миронова М.І. Дистанційне навчання як ефективна форма організації самостійної роботи у процесі підготовки фахівців сфери туризму	118
Нікітіна А.В. Особливості самостійної роботи студентів у вищій школі в умовах входження в європейський освітній простір	120
Нікітіна А.В. Порівняне співставлення основних змістовних характеристик індивідуальної та самостійної роботи студентів у сучасній вищій школі в умовах входження в європейський освітній простір	121
Никитина А.В. Самостоятельная работа студентов как эффективный инструмент формирования компетенций высококвалифицированных специалистов	122
Попова А.М. Самостійна робота студентів при підготовці спеціалістів з міжнародних економічних відносин	123
Продан М.В. Розробка нового депозитного продукту в ході самостійної роботи студентів з дисципліни «Операції банків та небанківських кредитних установ»	124
Хорошилова І.О. Самостійна робота студентів, як чинник підвищення знань	126
Чаговець В.В. Самостійна робота студентів у процесі вивчення дисциплін економічного профілю	128

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МЕТОДОЛОГІЇ ТА ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

МЕТОДОЛОГІЯ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА» ЗДОБУВАЧАМ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА НАПРЯМОМ ПІДГОТОВКИ «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

*К.П. Болдовська, канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Вивчення дисципліни «Зовнішньоекономічна діяльність підприємства» є необхідним для фахівців у галузі міжнародних економічних відносин, оскільки охоплює основні розділи організації, управління й ефективності господарювання на зовнішньому ринку, дає необхідну сукупність теоретичних знань і практичних умінь з провадження зовнішньоекономічної діяльності підприємствами України на сучасному етапі світогосподарського розвитку.

Метою вивчення цієї навчальної дисципліни є формування системи теоретичних знань і практичних навичок стосовно прийняття управлінських рішень щодо здійснення зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) підприємства, її аналізу й оцінки ефективності, особливостей правового регулювання, а також вирішення певного кола економічних проблем, що постають перед вітчизняними підприємствами на зовнішніх ринках.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є система організаційно-економічних відносин і господарських процесів, які відбуваються на підприємстві та пов'язані зі здійсненням зовнішньоекономічної діяльності, її правові й економіко-організаційні аспекти в умовах ринкової економіки.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни є: формування теоретичних знань щодо здійснення ЗЕД підприємства; вивчення видів і форм ЗЕД підприємства, середовища її розвитку; вивчення нормативно-правової бази регулювання ЗЕД в Україні; усвідомлення економічної природи комерційних операцій на зовнішніх ринках; вивчення принципів укладання і виконання зовнішньоекономічних угод; проведення економічного аналізу ЗЕД підприємства, визначення її ефективності; розвиток здібностей до діагностики проблем, пов'язаних зі здійсненням ЗЕД та їх вирішення.

У процесі навчання здобувачі вищої освіти отримують необхідні знання і вміння під час лекційних і практичних занять. Також велике значення в процесі закріплення знань має самостійна робота студентів, у рамках якої, зокрема, передбачено виконання курсової роботи з дисципліни «Зовнішньоекономічна діяльність підприємства». Ця курсова робота присвячена комплексному економічному аналізу експортної діяльності підприємства і передбачає такі складові: аналіз товарної і географічної структури, тенденцій динаміки експортної діяльності підприємства; аналіз виконання зобов'язань з експортних поставок підприємства; аналіз ефективності експортних операцій підприємства; аналіз накладних витрат при здійсненні експортних операцій.

Програмними результатами навчання є знання здобувачами вищої освіти: теоретичних аспектів ЗЕД підприємства; основних напрямів і показників розвитку ЗЕД в Україні; особливостей і складових системи державного регулювання ЗЕД в Україні; форм виходу на зовнішні ринки; методів організації й управління ЗЕД підприємства; характерних особливостей зовнішньоекономічних операцій; структури, змісту і порядку укладання зовнішньоекономічних контрактів; особливостей обліку і розрахунків за експортно-імпортними операціями та їх митного оформлення; механізмів ціноутворення у ЗЕД підприємства; методологічних підходів, прийомів, методів аналізу здійснення й оцінки ефективності ЗЕД підприємства та шляхів її підвищення; методів та інструментів страхування ризиків у ЗЕД підприємства; підходів щодо організації транспортного обслуговування ЗЕД; особливостей ЗЕД підприємства на території вільних економічних зон.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти має оволодіти такими компетентностями: пошук і використання інформації для здійснення ефективної ЗЕД; прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо здійснення ЗЕД на основі результатів маркетингових досліджень зовнішнього ринку; оцінювання позицій підприємства на зовнішньому ринку та обґрунтоване прийняття управлінських рішень щодо подальшого здійснення ЗЕД; користування нормативно-

правовою базою регулювання ЗЕД в Україні; аналізування практики здійснення ЗЕД і механізмів її регулювання; розробка стратегії ЗЕД підприємства і планування експортно-імпортних операцій; володіння методиками проведення аналізу щодо вибору оптимальних для підприємства умов співпраці з іноземним контрагентом; складання й оформлення зовнішньоекономічних контрактів згідно з діючою нормативно-правовою базою; розрахунок та обґрунтування рівня цін на продукцію за експортно-імпортними операціями; розрахунок митної вартості товару, складання конкурентного листа; підготовка пакету документів для митного оформлення експортно-імпортової продукції; обчислювання обов'язкових податків при здійсненні ЗЕД; здійснення економічного аналізу ЗЕД підприємства; аналізування ключових проблем на підприємстві при здійсненні ЗЕД; розрахунок ефективності ЗЕД підприємства та окремих зовнішньоекономічних угод; визначення доцільності здійснення ЗЕД з урахуванням географічного спрямування, товарної номенклатури та рівня виконання експортних (імпорتنих) зобов'язань, ефективності ЗЕД; прогнозування ризиків на кожному етапі здійснення ЗЕД та вміння страхувати їх; визначення стратегічних напрямів розвитку ЗЕД для резидентів України в умовах інтеграційних і глобалізаційних перетворень.

Таким чином, ефективне вивчення зазначеної в цій роботі навчальної дисципліни у процесі підготовки економістів-міжнародників забезпечить формування системи необхідних компетентностей з провадження зовнішньоекономічної діяльності, а також в цілому сприятиме забезпеченню якісної підготовки фахівців.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

*К.П. Болдовська, канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Вивчення дисципліни «Міжнародна економіка» є необхідним для фахівців економічного профілю, оскільки за сучасних умов підвищення рівня відкритості країн, зближення і розвитку взаємозв'язку їх економік, поглиблення процесів інтернаціоналізації й інтеграції світогосподарських зв'язків, посилення глобалізації опанування теоретичних основ та набуття навичок аналізу процесів і тенденцій у галузі міждержавного спілкування набуває важливого значення не лише у процесі підготовки економістів-міжнародників, а й актуальне для всього спектру економічних спеціальностей.

Метою вивчення цієї навчальної дисципліни є формування системи теоретичних знань і практичних навичок у галузі міжнародної економіки, форм і механізмів реалізації міжнародних економічних відносин (МЕВ).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є система міжнародних економічних відносин, що складаються між національними економіками країн світу в умовах інтернаціоналізації та глобалізації.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни є: знання сутності МЕВ, їх еволюції, чинників і рівнів розвитку; вивчення форм, методів, механізмів реалізації й інструментів регулювання МЕВ; знання особливостей розвитку міжнародних інтеграційних процесів, діяльності міжнародних економічних організацій і глобальних проблем сучасності; набуття вмінь аналізувати стан і тенденції розвитку системи МЕВ, визначати їх проблеми і перспективи.

У процесі навчання здобувачі вищої освіти отримують необхідні знання і вміння під час лекційних і практичних занять. Також велике значення в процесі закріплення знань має самостійна робота студентів, у рамках якої, зокрема, передбачено виконання курсової роботи з дисципліни «Міжнародна економіка». Ця курсова робота складається із теоретичної частини, присвяченої одному з актуальних питань розвитку міжнародних економічних відносин, та практичної частини, присвяченої питанням ціноутворення на світовому ринку, механізму отримання вигоди від міжнародної торгівлі та розподілу доходу, наслідкам введення експортного й імпортового мита, прогнозування валютного курсу.

Програмними результатами навчання є знання здобувачем вищої освіти:

- понятійного і категорійного апарату міжнародних економічних відносин;
- сутності і структури, законів і закономірностей функціонування, тенденцій та особливостей розвитку, актуальних проблем міжнародної економічної системи;
- особливостей взаємодії національних економік у структурі світового господарства;
- факторів розвитку МЕВ;

- середовища й інфраструктури міжнародної економічної діяльності;
- основних форм, рівнів і механізмів реалізації міжнародних економічних відносин, міжнародної економічної діяльності та ведення міжнародного бізнесу, специфіки їх (форм і механізмів) розвитку і взаємодії;
- закономірностей та особливостей функціонування основних сучасних світових ринків: товарів і послуг, фінансового, робочої сили, продуктів інтелектуальної власності, енергетичних ресурсів та ін.;
- специфіки міжнародного виробництва, механізмів та особливостей функціонування основних суб'єктів сучасного світового економічного господарства, в т.ч. ТНК, МНК та глобальних компаній;
- теорій міжнародної торгівлі, прямих і портфельних інвестицій, міжнародного кредитування, міжнародної трудової міграції, валютних курсів;
- методичних підходів до оцінки поточного стану і прогнозування тенденцій розвитку основних форм МЕВ;
- сучасних тенденцій міжнародної торгівлі і руху факторів виробництва;
- принципів функціонування світової валютної системи та механізму міжнародних розрахунків;
- методології і структури платіжного балансу;
- особливостей і принципів, методів, механізмів та інституційної структури сучасної системи міжнародного і державного регулювання МЕВ;
- логіки, напрямків і форм, особливостей основних процесів розвитку сучасного світового господарства: інтернаціоналізації, економічної глобалізації та формування інтеграційних угруповань.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти має оволодіти такими компетентностями:

- визначення причинно-наслідкових зв'язків між економічними явищами та процесами у системі світового господарства;
- визначення особливостей формування системи МЕВ та застосування новітніх підходів щодо оцінки еволюційного характеру її розвитку;
- здійснення аналізу й оцінювання політико-правового, економічного, соціально-культурного середовища МЕВ та інфраструктури міжнародної економічної діяльності;
- оцінювання рівня впливу факторів розвитку МЕВ;
- здійснення аналізу сучасного стану різних форм МЕВ, визначення проблем і тенденцій їх розвитку;
- застосування методів кількісного вимірювання наслідків різних форм МЕВ;
- здійснення аналізу механізмів і форм співробітництва між країнами в торговельній, науково-технічній, інвестиційній, валютно-фінансовій і кредитній сферах;
- здійснення аналізу кон'юнктури і тенденцій розвитку основних сучасних світових ринків;
- виявлення особливостей і принципів державного регулювання міжнародного руху факторів виробництва і торгівлі, визначення й оцінювання економічних наслідків його впливу на розвиток міжнародної економічної діяльності країни;
- здійснення аналізу й обґрунтування доцільності участі країни в інтеграційних процесах;
- здійснення аналізу й оцінювання світогосподарських явищ і процесів у контексті національних інтересів України;
- визначення й обґрунтування факторів і принципів особливостей формування національної геоекономічної моделі;
- визначення форм і рівнів економічної глобалізації, оцінювання економічних наслідків її впливу на соціально-економічне зростання країн;
- виявлення й ідентифікація протиріч у системі світогосподарських зв'язків; визначення сутності глобальних проблем сучасності та механізмів їх вирішення;
- здійснення аналізу стану міжнародного середовища для обґрунтування стратегій зовнішньоекономічної діяльності на рівні окремих підприємств;
- використання одержаних знань у практичній міжнародній економічній діяльності України, враховуючи тенденції і перспективи світогосподарського розвитку.

Таким чином, ефективне вивчення зазначеної в цій роботі навчальної дисципліни у процесі підготовки фахівців економічного профілю забезпечить формування системи необхідних компетентностей з реалізації міжнародних економічних відносин, а також в цілому сприятиме підвищенню рівня викладання економічних дисциплін в умовах глобалізаційних та інтеграційних перетворень.

ТЕХНОЛОГІЇ ПІДВИЩЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «МЕНЕДЖМЕНТ І МАРКЕТИНГ»

*С.Ю. Боліла, канд. с.-г. наук, доцент
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»*

На сьогодні освіта виступає вирішальним соціокультурним чинником інформаційного суспільства, що потребує відповідних змін як в організації системи національної вищої системи, так і в змісті, формах і методах навчального процесу. В умовах входження нашої країни до європейського освітнього простору завдання вищої школи як соціального інституту полягає в тому, щоб сприяти професійній самореалізації особистості, навчаючи її професійно спрямованій взаємодії з навколишнім природним і соціальним середовищем. Ефект соціальної інгібіції виникає при вирішенні складних завдань, де ніхто не знає алгоритму рішення і правильна відповідь не напрошується сама собою [1, с. 289].

Підвищується значущість фундаментальних знань, спостерігається курс на індивідуалізацію, інтенсифікацію та комп'ютеризацію навчального процесу, збільшується обсяг самостійної роботи студентів, апробуються нові форми й методи навчання, що стимулюють розвиток творчих якостей майбутніх фахівців [2, с. 224].

У зв'язку з цим зрозуміло, що для задовільного вивчення предмету абсолютно недостатньо (для більшості студентів) стандартної схеми викладання: лекції, семінарські та практичні заняття. До того ж все відчутною стає тенденція скорочення аудиторних годин на вивчення предмету. Цілком природно, що на перший план виходять задачі як активізації аудиторної роботи, так і організації активної самостійної підготовки та самоконтролю.

Один зі шляхів розв'язання цих задач являє собою впровадження активних технологій навчання в процес вивчення дисциплін управлінського циклу студентами вищих навчальних закладів. Сутність активного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх студентів [3, с. 181]. Організація активного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових та ділових ігор, спільне вирішення проблем. Воно ефективно сприяє формуванню цінностей, навичок і вмій, створенню атмосфери співпраці, взаємодії, дає змогу викладачу стати справжнім лідером студентської аудиторії [4].

Передбачається перехід до встановлювальних та проблемних лекцій, що дають загальну інформацію по ключових і найбільш складних питаннях курсу.

Зважаючи на зазначені тенденції, при викладанні дисципліни «Менеджмент і маркетинг» слід застосовувати активну методіку навчання з використанням повного комплексу методів навчання: словесних, наочних і практичних з позицій креативної педагогіки з акцентом на розвиток творчої активності й самостійності студентів. Для активізації навчально-пізнавальної діяльності можна запропонувати студентам: виконання письмових завдань тренувального характеру: складних тестових завдань, криптограм, завдань на розуміння термінологічного інструментарію дисципліни, завдання на розуміння логічних взаємозв'язків між елементами системи менеджменту і маркетингу; написання повідомлень та рефератів на обрану тему; самостійне проведення наукових досліджень та підготовку наукових доповідей; складання тез, підготовку розгорнутих або коротких анотацій та наукових статей; підготовку письмових відповідей на проблемні питання; виконання творчих завдань як індивідуальних так і групових; складання структурно-логічних схем до окремих тем дисципліни, що виносяться на самостійне вивчення.

Дієвими формами проведення аудиторних занять можуть бути практичні роботи, що виконуються як індивідуально, так і в міні-групах, творчих групах, «мозковий штурм», круглі столи, топінги, конференції. Якщо робити наголос на використанні методів активного навчання в процесі викладання дисципліни «Менеджмент і маркетинг», то слід враховувати що нас цікавить не репродуктивний, а продуктивний результат навчання, який визначає відповідні дидактичні задачі: перевірити вміння оперувати отриманими знаннями, вміння використовувати їх при вирішенні практичних занять, вміння самостійно аналізувати, узагальнювати й робити практично вагомими висновки, спонукати до самоконтролю, самооцінки й розвитку власних знань, реалізувати безпосередній перехід від отримання знань до їх використання в професійній діяльності.

Таким чином, слід використовувати такі способи контролю, що активізують навчально-пізнавальну діяльність студентів, а саме: тестування, програмований контроль, підсумкову співбесіду, розробку та захист залікових робіт у формі рефератів та реальних проектів та ін. У зв'язку з цим

вважаємо за необхідне виявити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити доцільність впровадження активних технологій навчання та їхній вплив на успішність студентів.

У Херсонському державному аграрному університеті формуванню у студентів практичних навичок маркетингових досліджень приділяється особлива увага. Наш досвід показує, що найбільше цьому сприяє використання групової форми навчальної роботи. В експерименті взяли участь дві групи студентів четвертого курсу біологотехнологічного факультету, у навчальній програмі яких був однаковий курс «Менеджменту і маркетингу». Підставою для визначення саме цих двох груп як контрольної та експериментальної слугували дані, що були отримані після розрахунків однорідності груп за критерієм Ст'юдента.

Для проведення формувального експерименту на заняттях при вивченні матеріалу з питань техніки здійснення маркетингових досліджень за змістовою частиною «Маркетинг продукції тваринництва» було використано метод мікрогруп. Комплектування мікрогруп (по 5-6 осіб) відбувалося на практичному занятті з урахуванням навчальних можливостей студентів. Найбільш здібних з них викладач призначив керівниками мікрогруп. Кожний новоутворений мікроколектив узгоджено працював над розробкою одного з запропонованих викладачем або самими студентами напрямом досліджень, наприклад: «Уподобання споживачів продукції тваринництва», «Ринок продовольчих товарів», «Економічна кон'юнктура товарних ринків», «Поведінка споживача» та ряд інших. Дослідження проводилися в декілька етапів. На першому – підготовчому етапі дослідження конкретизуються, розподіляються між членами мікрогрупи та виконуються наступні завдання: збирання та аналіз вторинної інформації, розробка анкет, поглиблене вивчення методів обробки даних польових досліджень та ін. Другий етап – збирання первинної інформації – є найбільш складним та відповідальним. Він потребує детального планування і, зазвичай, триває до одного місяця. Студенти проводять опитування респондентів на ринках, у магазинах, розповсюджують анкети серед знайомих, сусідів та ін. До цієї роботи традиційно залучаються і співробітники університету. Упродовж усього цього часу на практичних заняттях студенти обмінюються думками щодо перебігу процесу досліджень, розповідають про цікаві зустрічі, непередбачувані варіанти відповідей на питання анкети, обговорюють їх можливі уточнення, з'ясовують, де допущено помилки. Наступний етап – перевірка анкет, виключення невірних з них, упорядкування отриманих відповідей, підготовка результатів анкетування до обробки за допомогою сучасних програмних продуктів і власне сам процес обробки.

Результати досліджень оформляють у вигляді звіту з конкретизацією внеску кожного члена групи. Захист звітів проводиться на заняттях, де керівники мікрогруп виступають з доповіддю.

Розглянутий підхід зарекомендував себе як ефективний інструмент, що сприяє формуванню у студентів практичних навичок маркетингових досліджень, вчить їх самостійно знаходити необхідну інформацію, яка використовується при вирішенні практичних управлінських задач. А взаємний контакт студентів під час проведення дослідження сприяє встановленню дружніх стосунків, формує почуття обов'язку й відповідальності за спільну працю, привчає вислуховувати думку іншого, доводити правильність власних поглядів, приймати колективні рішення, вболівати за успіх спільної справи, що матиме велике значення у майбутній управлінській діяльності.

Оцінювання результатів роботи над оволодінням студентами методології проведення маркетингового дослідження проводилось наступним чином: за змістову частину дисципліни «Маркетинг у тваринництві» виставлялась оцінка, виходячи з наявності наступних балів за такі види робіт: допуск до контрольної роботи; виконання контрольної роботи; виконання залікової самостійної роботи за результатами маркетингового дослідження.

За даними успішності, які отримали після експерименту, можна стверджувати, що загальна успішність групи за результатами другої змістової частини підвищилась на 10,2 %. Як показали дослідження запропонована методика вивчення є більш прийнятною, ніж традиційна, заснована на використанні «пасивних» технологій викладання.

Таким чином, можна стверджувати, що впровадження активних технологій навчання (а саме методу мікрогруп) у процес вивчення «Менеджменту і маркетингу» підвищило рівень засвоєння нового навчального матеріалу, що проявилось у зростанні успішності з даної дисципліни, а також збільшення зацікавленості студентів навчальним матеріалом.

Перелік посилань:

1. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник / В. В. Москаленко ; вид. 2-ге, випр. та доп. – К. : ЦУЛ, 2008. – 688 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб./ І. М. Дичківська. – К. : Академвидав. – 2004. – 345 с.
3. Ситаров А. В. Дидактика : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. А. Ситаров. – М. : Академия, 2008. – 416 с.

УПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНО ЧУТЛИВОГО КОМПОНЕНТУ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

О.Й. Вінська, канд. екон. наук, доцент

В.В. Токар, д-р екон. наук, професор

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Сучасна економіка, яка базується на знаннях, вимагає від провідних університетів підготовки студентів-економістів, які розуміють важливість обізнаності стосовно гендерної тематики й необхідності зберегти та примножити людський капітал нації. Урахування пріоритетів Стратегії сталого розвитку ООН [1], сприяння впровадженню її основних цілей на теренах університету, зокрема цілі №5 щодо забезпечення гендерної рівності та розширення прав та можливостей для жінок та дівчаток, має стати основою у діяльності сучасного вищого навчального закладу. Зважаючи також на прагнення України приєднатися до ЄС, її курс на укорінення основоположних європейських цінностей, однією з яких, відповідно до статі 2 Договору про Європейський Союз, є рівність жінок і чоловіків [2], необхідність зміни навчальних планів не викликає сумніву. Підписавши Угоду про асоціацію з ЄС [3], Україна взяла на себе зобов'язання, які необхідно виконувати, щоб мати імідж надійного та чесного партнера, відтак перегляд планів дисциплін та внесення гендерної компоненти до них є важливим завданням для української наукової спільноти, яке потребує негайної дії.

Слід зазначити, що проблема побудови економіки розмаїття та інклюзивності є важливим етапом у досягненні високих стандартів життя, соціальної справедливості та панування меритократії. Безглуздо втрачати потенціал жіноцтва через патріархальні забобони та стереотипи, які заважають їх професійному розвитку. На нашу думку, прагнення до недискримінації та відмова від сексизму має проявлятися перш за все з впровадження фемінітивів стосовно офіційних назв посад співробітників університету. Такі терміни, як доцентка, професорка, завідувачка, директорка, ректорка, чомусь викликають несприйняття у багатьох, що свідчить про зашкарулюбність їхнього мислення, опір модерному суспільству та глибоко вкоріненій сексизму, адже термін «прибиральниця» ними зазвичай сприймається цілком нормально. Чому можуть навчити молоде покоління люди, які не сприймають зміни та трансформації, хіба не університет має стати місцем генерації та дифузії новацій, зокрема фемінітивів у професійній сфері?

На нашу думку, такі важливі економічні дисципліни, як корпоративна соціальна відповідальність, бюджетування, управління персоналом мають зазнати суттєвих змін. Зокрема, в західній науковій думці гендерна складова є важливою складовою корпоративної соціальної відповідальності в менеджменті [4], що варто адаптувати й у наші робочі плани.

У свою чергу гендерне бюджетування є зараз на піку наукової думки й завдяки іноземним грантам та спільним проектам відповідні ініціативи вже почалися в Україні, проте цей напрям заслуговує на запровадження у вигляді відповідної тематики до дисциплін економічного профілю, які повинні сприяти викоріненню гендерної стереотипізації у молодих фахівців та розкриттю потенціалу усіх працюючих, незалежно від їхньої статі.

Отже, в умовах зростання конкуренції на ринках освітніх послуг та необхідності підготовки фахівців новітнього рівня з відповідною системою цінностей і переконань, які будуть конкурентоспроможними на глобальному рівні, необхідним є впровадження гендерного компонента в дисципліни економічного профілю та запровадження широкого вжитку фемінітивів стосовно наукових ступенів, учених звань і академічних посад задля звання суспільства до модернізму та економіки розмаїття та інклюзивності.

Перелік посилань:

1. Sustainable Development Goals. 17 Goals to Transform Our World [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>.

2. Консолідовані Версії Договору про Європейський Союз (вчиненого в Маастрихті цього дня лютото тисяча дев'ятсот дев'яносто другого року) та Договору про Функціонування Європейського Союзу (вчиненого в Римі двадцять п'ятого дня березня місяця року одна тисяча дев'ятсот п'ятдесят сьомого) [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_b06/.

3. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

4. Maignan I. Corporate Social Responsibility in Europe and the U.S: Insights from Businesses' Self-Presentations [Електронний ресурс] / I. Maignan, D. Ralston – Режим доступу: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.411.573&rep=rep1&type=pdf>.

МЕДІАМЕНЕДЖМЕНТ: ВІД КОМУНІКАТИВНОГО ПРОЦЕСУ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Ю.С. Ганжуров, д-р політ. наук, професор
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Походження складної дефініції поняття «медіаменеджмент» у принципі вбачається зрозумілим у разі дотримання недоторканності визначальної основи поняття «менеджмент». Адже саме він виконує функцію родової терміноутворюючої рубрики, яка структурує зміст поняття «медіаменеджмент». Фаховий кампус має різні визначення сутності власне менеджменту. Він тлумачиться як система планування, керівництва, організації, координації, контролю та нагляду відносно конкретного суб'єкта функціонування. Отже методика адаптації механізмів функціонування законів мас-медіа до законів менеджменту визначає галузевий вектор управління. Форми його реалізації представляє медіаменеджмент. Практична конкретизація його складників до сфери застосування доводить необхідність міждисциплінарного підходу щодо оцінки ефективності медіаменеджменту. Це пояснюється багатофункціональністю мас-медійного середовища. Воно об'єднує різні сфери політики й культури, а також підприємницької діяльності. Важливо враховувати її професійні кола осіб, які здійснюють управлінські функції із створення як духовних та матеріальних цінностей, так і аналітичну роботу, яка передбачає вивчення особливостей функціонування медіа в умовах інформаційних ринків.

З метою підготовки навчальних програм із медіаменеджменту видається важливим механізм адаптації до завдань курсу змісту таких дисциплін, як журналістика, економіка, державне управління, психологія тощо. Такий підхід складає комплексно-синтетичну основу формування професії медіа менеджера, яких, за відгуками спеціалістів, в умовах глобалізації професійних програм в інформаційному просторі нашої економіці поки що не вистачає [1].

Звичайно, система функціонування медіаменеджменту як перспективна складова соціальної комунікації перебуває в процесі еволюції. Водночас усталені підходи до класифікації явищ комунікації дозволяють визначити об'єкти, суб'єкти, а також механізми функціонування медіаменеджменту в широкому й вузькому трактуванні. У першому варіанті (широкому) суб'єктами медіаменеджменту виступають домінуючі носії політичної та адміністративної комунікації – вищі політичні інститути держави, органи влади та управління, контрольно-фіскальні служби, засновники ЗМК різних форм власності. У другому (вузькому) – суб'єкти безпосередньої дії – ЗМК, агенції, корпорації та інші учасники та автори функціонування медіаринку. За таким самим принципом поділяються розподіляються й об'єкти медіаменеджменту. У комунікативній моделі від держави до суспільства бажаний споживач медіа-продукції ідентифікується за соціальними та професійними ознаками цільової аудиторії. Саме тут видається дуже важливим виокремити в навчальному процесі питання типологізації інформаційних ринків [2].

Тут доведеться подумати про класифікатори складників медіа ринку. В навчальній літературі й надалі надається перевага доволі усталеному поділу: електронні, друковані, аудіовізуальні ЗМК, видавнича продукція незалежно від виду матеріального носія тощо. Звичайно, що в основу такої видової ідентичності покладені вимоги державних стандартів. Можливо, для виконання господарсько-економічної функції управління й контролю в системі медіаменеджменту такий підхід видається якщо не оптимальним, то принаймні достатньо продуктивним для оцінювання ефективності суб'єктів ЗМК. В процесі реалізації державної інформаційної політики окреслюється основна мета медіаменеджменту як управління системою формування інформаційного простору України.

При формуванні такого навчального концепту бажано уникати спрощеного тлумачення державотворчої сутності медіаменеджменту як організатора мас-медійної сфери. Адже між суспільством та державою функціонують об'єктивні комунікативні проблеми. Через це соціальна доцільність медійних проєктів завжди перетинатиметься із конфліктами інтересів державного сектора й приватними мотиваціями бізнесу. Визначальними при цьому видаються такі фактори: маркетинговий, кадровий, фінансовий та змістовний. Тому домінуючою факторною характеристикою медіаменеджменту видається оцінка змістовної результативності – якості контенту, що поширюється комунікативними мережами.

У системі освіти процес вивчення характерних ознак медіаіндустрії конкретизує загальні форми комунікативістики до формування прикладних модулів медіаресурсів. Аналіз змісту ринку медіа пояснює особливості виокремлення здвоєності ринку товарів і послуг. Це в свою чергу дає можливість сформувати характеристики ефективного функціонування медійних підприємств у соціумі, сформованому різними потребами суспільства. Водночас структуризація медіаринку акцентує увагу на атрибутивних ознаках різних його класифікаторів. Вони розкривають зміст ресурсного, географічного, видавничого та інших ринків в системі функціонування медіаменеджменту.

У нинішніх умовах спеціалістам вдалося провести адаптацію менеджменту як самостійного виду професійної діяльності до медійної галузі. Відповідно набирає ваги потреба у підготовці кадрів, які мають пройти спеціальний курс навчання прикладній методиці медіаменеджменту. Природно, що розвиток медійної галузі формує характерні функції менеджменту – відносно виокремленні напрямки управлінської діяльності, які залежать від особливостей медіапродукції.

Співставлення традиційних виробництв за рівнем створення ними комунікативного контенту з сучасними суб'єктами медіатехнологій дає можливість як визначити, так й пояснити характерні ознаки сучасного медіа менеджменту. Саме він сприяє формуванню практики самостійного відбору та аналітико-синтетичної критики джерел з використанням різних знакових систем та інформаційних технологій. Різноманітна методика здійснюється на основі роз'яснення спільних рис та відмінностей комунікативних складових міжнародної теорії та практики медіаменеджменту. Отже, міжнародний досвід функціонування медіашкол, зокрема «школи структурно-функціонального підходу», «школи політичної економії медіа», «класичної медіатеорії» має викладатися докладно. Зазвичай медіаекономіка використовує економічний інструментарій до медіапідприємств, за допомогою якого з'ясовує, на якому рівні економічний, фінансовий та регулятивний процеси впливають на динаміку медіаринку. При цьому звернення уваги на соціалізацію результативності медіаменеджменту розкриває його роль у формуванні медіапідприємств як інституту громадянського суспільства.

Конкретизація засобами навчальної програми основних концептів медіаекономії як системи знань про духовну, матеріальну, правову й політичну культуру, формування та забезпечення інформаційних потреб суспільства медіаресурсами відповідає завданням глобалізації галузевої освіти. Сам аналіз навчального матеріалу спрямований на розв'язання комплексного уявлення про роль і місце медіаменеджменту як в управлінні базисними структурами реального сектора економіки, так й у структуризації визначальних напрямів соціальних комунікацій. Важливо зазначити, що тут важливим аспектом профільної педагогіки видається оцінка рівня ефективності медіаменеджменту як системоутворюючого чинника технологічно усталеного медіасередовища та й суттєвого організатора сучасних соціальних медіа. Таким чином йдеться не лише про споживання створеного медійного контенту. Також видається важливим формування власного продукту в інформаційному середовищі тим, хто стає безпосереднім актором публічної сфери. Важливо, що спеціалісти приділяють велику увагу власне методології інноваційного медіаменеджменту в медіаіндустрії. Адже загальні особливості інноваційної діяльності та інноваційних продуктів багато у чому визначають методику відповідного менеджменту, оскільки медіаіндустрія є креативною галуззю [3]. Вона є оптимальним середовищем для реалізації програм створення, реклами, пропаганди новітніх продуктів і технологій. У свою чергу навчальні програми медіаменеджменту мають відповідати головним принципам управління інноваціями, що полягають у сталому прогнозуванні інноваційної ситуації, системному впровадженні пов'язаних новин, сполученні інвестицій з інноваціями. Таким чином система викладання основ медіаменеджменту передбачає введення до науково-інформаційного обігу той обсяг спеціальних понять, які кореспондуються із інтеграційними тенденціями навчального процесу в умовах глобалізації науки і освіти.

Перелік посилань:

1. Котляревський Я. В. Механізм державного стимулювання стійкого розвитку інформаційної сфери / Я. В. Котляревський, О. В. Мельникова // Концептуальні засади забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери. – К.: Центр учбової літератури. – 2016. – С 82-91.
2. Гуревич С. М. Экономика отечественных СМИ : учебное пособие для вузов / С. М. Гуревич. – М.: Аспект Пресс. – 2004. – С. 35-62.
3. Погорелов О. Побудова ефективності обміну інформацією як інструмент підвищення ефективності бізнесу / О. Погорелов // Сучасний медіаменеджмент в друкованих ЗМІ. – К.: Центр вільної преси. – 2008. – С. 119-136.

ВИКЛАДАННЯ МАРКЕТИНГУ З ВИКОРИСТАННЯМ АКТИВНИХ МЕТОДІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

*С.Ф. Горбань, канд. техн. наук, доцент
Запорізький національний технічний університет*

Більшість вишів, що діють нині в Україні насамперед становлять собі за мету вижити в складних економічних умовах та привабити як можна більше студентів. В таких умовах проста передача знань перестає цікавити навіть середнього студента. Як правило викладачі спрямовують свої зусилля на передачу та своєчасне засвоєння нових знань. Немає сумніву, що такі знання необхідні, але керівників підприємств та організацій не дуже цікавлять конспекти чийх лекцій мають студенти та підручники яких авторів вони прочитали. Їм потрібні працівники, які могли б розпізнавати проблеми і оцінювати варіанти їх розв'язання, запропонувати творчі, нестандартні рішення, бути лідерами та ефективно працювати зі своїми колегами. Їх цікавлять динамічні люди, які можуть практично застосовувати набуті знання. Наші студенти значно краще знають фундаментальні науки, але коли заходить про практичне застосування цих знань у незнайомому середовищі, то тут і виникають проблеми. У результаті суспільство одержує пасивного фахівця, що не володіє навичками прийняття рішень у професійній сфері.

Сучасний виш повинен вирішувати подвійне завдання: не тільки завантажити голови своїх випускників корисною інформацією в різних ділянках управлінської науки, але й навчити майбутніх фахівців бути творчими, аналітиками, знаходити нестандартні рішення ділових проблем, вміти переконувати, висловлювати думки, співпрацювати з колегами та вести за собою.

Засвоєння студентами знань за допомогою активних методів та технологій навчання відбувається значно швидше, ніж за допомогою простої передачі знань. Ці методи змінюють характер розвитку, придбання і розповсюдження знань, дозволяють поглиблювати і розширювати зміст дисциплін, швидко оновлювати їх, застосовувати більш ефективні методи навчання, а також значно розширюють доступ до освіти.

Особливість маркетингу полягає в його міждисциплінарній природі: у ньому тісно переплелися економічні, математичні і психологічні методи, теорія управління, соціологія і статистика. Тому заняття з маркетингу доцільно проводити не лише орієнтуючись на засвоєння інструментів і прийомів, але і в проблемно-орієнтованому ключі. Класична форма занять у вигляді лекцій і семінарів поступово змінюється на інтерактивні комплексні заняття, які передбачають двосторонню взаємодію викладача зі студентами, включення в структуру заняття міні-ігор, обговорень, активний обмін думками. Доцільний елемент – ділові ігри та симулятори. Метод симуляції професійної діяльності полягає в рішенні студентами завдань, схожих з реальними проблемами, в умовах максимально наближених до реальності – дефіцит часу, неповнота інформації, неможливість визначення критеріїв оптимального рішення тощо.

Більшість з викладачів вважають кейс-метод одним з найефективніших методів у розвитку навичок ідентифікації управлінської проблеми, систематизації і аналізу викладених фактів та розробки альтернатив вирішення. Індивідуальний аналіз кейсу і його обговорення дають можливість для розвитку управлінської майстерності. У студентів виникає можливість поділитися своїми знаннями, досвідом і уявленням, тобто навчитися не тільки у викладача, а й один в одного. Метод піднімає впевненість студентів у собі, у своїх здібностях. Вони вчаться чітко і точно висловлювати свої думки, що є рисами успішного маркетолога та менеджера.

Але виникають деякі проблеми, пов'язані з використанням кейсів:

- студенти недостатньо активні, тому що переживають, що викладач не погодиться з їх думкою або колеги їх не підтримають;
- студенти занадто активні (студенти не слухають один одного і в такому середовищі не можна досягти поставлених цілей).
- студент звик до того, що будь-яка задача має єдину відповідь, що завжди є єдиний правильний метод чи схема вирішення проблеми [1].

Тому у студента може залишитися така думка: була хороша дискусія, після якої нічого не залишилось в голові. Ці проблеми можна уникнути удосконалюючи нашу педагогічну майстерність і наше прагнення використовувати кейси.

Кейси повинні бути як один з багатьох можливих інтерактивних методів і використовувати у комбінації з іншими. Вони повинні базуватися на місцевому матеріалі, який є добре відомими і для

викладача і для студента. Викладач повинен усвідомлювати свою нову роль. Нове місце в процесі засвоєння знань та вмінь повинні зайняти й студенти та розуміти, що кожен з них несе особисту відповідальність за якість і кінцевий результат навчання.

Як відомо, вивчення маркетингу – це тривалий і трудомісткий процес, який займає велику кількість часу. Тому нині на перший план висувається питання, пов'язане з розробкою нових засобів, методів і технологій, що дозволяють якісно поліпшити процес навчання і збільшити швидкість опрацювання великих потоків інформації. Вирішенням цієї проблеми є впровадження інформаційних технологій в навчальний процес, а саме використання сучасних мультимедійних засобів і Інтернет як допоміжних засобів навчання маркетингу.

При використанні інформаційних технологій у навчальному процесі форми традиційної взаємодії «викладач – студент» змінюються, оскільки, по-перше, вводяться нові засоби навчання, що стають сполучною ланкою процесу (наприклад, у дистанційній освіті це – система «студент – комп'ютер – викладач»), по-друге, студент перетворюється з об'єкта навчання в суб'єкт. Це стає можливим завдяки активній позиції студента; переході процесу пізнання з категорії «учити» в категорію «вивчати» дисципліну усвідомлено і самостійно; інтерактивному зв'язку з різними освітніми ресурсами (бібліотеки, словники, енциклопедії) і освітніми співтовариствами (колеги, консультанти, партнери); інформаційній насиченості і гнучкості методики навчання з застосуванням інформаційних технологій; «зануренні» в особливе інформаційне середовище, що якнайкраще мотивує і стимулює процес вивчення [2].

Застосування інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) у процесі професійної підготовки фахівців вимагає постійного динамічного оновлення змісту, організаційних форм і методів процесу навчання. Головним завданням викладачів вищої школи при цьому стає розробка нових методик викладання, підготовка методичних матеріалів на новій основі в умовах підвищення компетентності викладачів. У питаннях інформатизації процесу навчання намітилася стійка тенденція переходу від використання в навчальному процесі навчальних програм з окремих розділів курсу до створення і практичного впровадження комплексів навчально-методичного та програмного забезпечення повного курсу дисциплін.

Розробка та впровадження комп'ютерних засобів навчання певним чином змінює структуру пізнавальної діяльності студентів, що впливає на зміст вищої педагогічної освіти, визначає оновлені форми, методи та принципи навчання. Сучасні ІКТ навчання (педагогічні програмні засоби, інформаційно-пошукові системи) дозволяють студенту бути більш активним у навчанні, самостійно визначати час, терміни, темп та складність такого навчання.

Серед причин, що стримують використання ІКТ у навчально-виховному процесі є на самперед матеріально-технічна база ВНЗ. Аудиторії де проходять заняття з маркетингу в більшості оснащені тільки дошкою й крейдою. Крім того можна зазначити й психолого-педагогічні проблеми, що полягають у відсутності: науково обґрунтованої методики використання інформаційно-комунікаційних технологій під час проведення занять; системи узагальнення та поширення передового досвіду використання ІКТ в освітній діяльності ВНЗ; цілеспрямованої роботи з формування у суб'єктів навчально-виховного процесу інформаційної культури.

Для розв'язання цих проблем необхідно дослідити рівень готовності викладачів ВНЗ до використання ІКТ та визначити шляхи формування знань і вмінь учасників навчально-виховного процесу щодо застосовування сучасних освітніх технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних як нової форми організації навчальної діяльності в ВНЗ. [2]

Таким чином, для ефективного впровадження активних методів навчання необхідно оптимізувати реалізацію державних програм, спрямованих на інформатизацію, комп'ютеризацію та оновлення матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів. Це матиме позитивний вплив на всі складові системи навчання та виховання, дозволить знаходити шляхи вирішення актуальних психолого-педагогічних та організаційно-методичних проблем для сприяння розвитку творчого й інтелектуального потенціалу всіх суб'єктів навчально-виховного процесу.

Перелік посилань:

1. Шеремета П. Кейс метод: з досвіду викладання в українській бізнес-школі / П. Шеремета, Л. Канищенко – К.: Центр інновацій та розвитку, 1999. – 80 с.

2. Васильків І. Навчання маркетингу з використанням інформаційних технологій як нова форма організації навчального процесу / І.Васильків // Молодь і ринок. – 2012. – № 5(88). – С. 163-166.

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ
«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ ТА СВІТОВА ЕКОНОМІКА»
ЗА УМОВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТА ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ**

*А.С. Завербний, канд. екон. наук, доцент
Національний університет «Львівська політехніка»*

Дисципліна «Міжнародні економічні відносини та світова економіка» протягом останніх 6 років викладається для студентів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» таких спеціалізацій як 291.1 «Міжнародні відносини», 291.2 «Міжнародна інформація» Національного університету «Львівська політехніка» (до 2016 р. було дві окремі дисципліни «Міжнародні економічні відносини» та «Світова економіка»). Це є досить важлива дисципліна для вказаної спеціальності та спеціалізацій, адже жоден із видів міжнародних відносин не відбувається (не може відбуватися апріорі) без прямої чи опосередкованої участі саме економіки. Навіть гуманітарна, технічна чи будь-який інший вид допомоги (тобто те, що не потребує прямої оплати) супроводжуються економічно (міжнародні розрахунки за транспортування (перевезення, розвантаження, навантаження тощо), страхування, митне оформлення тощо).

Якщо раніше така тема як міжнародне економічне інтегрування (зокрема його етапи, види), була суто теоретичною (пояснювалося в основному на прикладах іноземних країн, інтеграційних об'єднань тощо), то протягом 2013-2018 рр. це для України є надзвичайно практичним та актуальним.

Тому, з однієї сторони, на реальних прикладах набагато простіше пояснювати студентам матеріал (він легший для розуміння, запам'ятовування, ефективніше засвоюється тощо), з іншої – досить важко виявляється пояснювати, чому країна з високим рівнем потенціалу (ресурсного (сировинного, кадрового), кліматичного) посідає низькі місця за різноманітними міжнародними рейтингами, досить повільно інтегрується.

Навіть найвагоміший крок у напрямку євро інтегрування (підписання Угоди про асоціацію) поки що не ефективно реалізовується. Зокрема це стосується виконання взятих на себе зобов'язань. Хоча озвучено частку у 20 % виконаних зобов'язань у 2017 р., однак і цей показник не відповідає дійсності.

Негативними сторонами процесу євро інтегрування економіки виступають надзвичайно високий рівень корумпованості країни (перше місце в світі за цим показником яскраво його визначає), невиконання взятих на себе зобов'язань (зокрема й напрямку реформування, яке відбувається в основному хіба що на папері, а не в реальності) тощо.

Усунення даних проблем сприятиме ефективному входженню (інтегруванню) економіки України у світове (зокрема європейське) господарство.

Іншою проблемною темою виступає міграція робочої сили. Знову ж таки, якщо раніше можна було обговорювати проблеми відтоку робочої сили на прикладах іноземних країн, то сьогодні дане питання стоїть гостро саме для України.

Немає точної цифри, що характеризує загальну кількість емігрантів за роки незалежності України, оскільки частина їх виїхали і працюють закордоном напівлегально (мають право на проживання, але не мають права працювати) або ж взагалі повністю нелегально.

Однак економіка країни вже сьогодні стикнулася із браком кадрів, який щороку збільшується. Негативним є те, що на рівні держави не розробляються, не впроваджуються дієві заходи з метою вирішення цієї актуальної проблеми, яка з кожним роком набирає загрозливіших масштабів.

Це та багато іншого з однієї сторони дозволяє наглядно демонструвати та наводити життєві приклади до теоретичного матеріалу в процесі викладання дисципліни «Міжнародні економічні відносини та світова економіка», однак суттєво шкодить економіці України, її іміджу на світовій арені, ускладнює участь у міжнародному поділі праці тощо та негативно сприймається студентами, яким важко це зрозуміти.

Доцільним є вивчення світового досвіду вказаних проблем, розроблення на рівні держави дієвих та ефективних заходів щодо їх вирішення. Це сприятиме підвищенню рівня економічної безпеки України, її іміджу тощо.

Перелік посилань:

1. Міжнародні економічні відносини та світова економіка : конспект лекцій для студентів спеціальності 055 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії усіх форм навчання / укл.: А. С. Завербний, В. Й. Жежуха, М. С. Псуї, І. І. Коць. – Львів : НУ «Львівська політехніка», ІНЕМ, каф. ЗМД, 2015. – 77 с.

МЕТОДОЛОГІЯ ПЕДАГОГІКИ ТУРИЗМУ

*Р.Б. Кожухівська, канд. екон. наук, доцент
Уманський національний університет садівництва*

В останні десятиліття в структурі вітчизняної педагогічної науки з'явився такий напрямок, як педагогіка туризму. Його визначають як науку про закони освіти і виховання особистості засобами туризму. Предметом дослідження педагогіки туризму є, з одного боку, виховання як ефективний засіб передачі людині раніше накопичених цінностей (знань, моралі, трудового та життєвого досвіду), а також цілеспрямована зміна властивостей особистості у процесі заняття туризмом, розширення уявлень про культурну і природну спадщину. З іншого боку, предметом дослідження педагогіки туризму виступає педагогічна система туристської освіти як засіб для передачі новим поколінням професійних знань, умінь, навичок в туристській діяльності.

Основною функцією педагогіки туризму є розкриття закономірностей у сфері виховання засобами туризму, туристської освіти і навчання, а також управління галузевими освітніми та виховними системами.

На нашу думку, педагогіка туризму вирішує наступну групу дидактичних завдань:

- вивчення, узагальнення та впровадження кращих зразків вітчизняного та зарубіжного досвіду професійного туристського освіти;
- розробка нових методів, засобів, форм і систем навчання, здатних створити необхідну навчально-методичну базу для підготовки персоналу, спроможного вирішувати завдання підвищення якості туристичного продукту та обслуговування туристів, конкурентоспроможності туристської фірми;
- розробка сучасних інституційних засад управління туристським освітою.

Одним із важливих понять педагогіки туризму є освітній туризм. Під освітнім туризмом розуміють пізнавальні тури, що здійснюються з метою виконання завдань, визначених навчальними програмами і орієнтовані на становлення і розвиток компетенцій якого-небудь освітнього рівня підготовки. За своєю суттю освітній туризм є формою організації навчального процесу і навчальної діяльності, здійснюваної за межами освітнього закладу.

Активний розвиток освітнього туризму в Україні та світі визначає необхідність професійної підготовки фахівців в даній сфері туристичної діяльності. Фахівці вказаного профілю затребувані на сучасному вітчизняному ринку праці, оскільки освітній туризм дає можливість формувати у молодих туристів єдине реальне, цілісне бачення картини світу, він здатен збагатити, конкретизувати зміст навчального предмета, допомагає встановлювати міжпредметні зв'язки, сприяє задоволенню пізнавальних інтересів у різних сферах діяльності людини. Даний вид туризму орієнтований на різнопланові потреби учнів, які повинні враховуватися при розробці освітніх подорожей.

У процесі організації туристсько-освітньої діяльності викладач повинен застосовувати туристично-освітню технологію – спеціально організований комплекс різноманітних і використовуваних в різній послідовності і ступені дидактичних заходів в рамках освітнього туризму, спрямованих на досягнення навчальної мети.

Умовами успішності практичного застосування туристично-освітньої технології є: попереднє проектування навчального процесу з подальшою можливістю відтворення цього проекту у педагогічній практиці; спеціально організоване цілепокладання, що передбачає можливість здійснення об'єктивного контролю за якістю досягнення поставлених дидактичних цілей; структурна і змістовна цілісність технології навчання; вибір оптимальних методів, форм і коштів, що диктуються визначеними і закономірними зв'язками всіх елементів технології навчання; наявність оперативного зворотного зв'язку, що дає змогу своєчасно і оперативно коригувати процес навчання.

Основними характеристиками туристично-освітньої технології слід вважати її системність, науковість, інтегративність, відтворюваність, ефективність, якість і вмотивованість навчання, новизну, алгоритмічність, інформативність, можливість тиражування, перенесення в нові умови і ін.

Особливістю туристично-освітньої технології є багатоаспектні зв'язки між викладачем та студентом, у залежності від переходу з одного етапу до іншого, так і з кожним наступним використанням даної технології у педагогічній практиці.

У результаті реалізації туристично-освітньої педагогічної діяльності у слухачів формується їх туристично-освітня компетентність. Вона передбачає здатність учня, студента брати активну участь у навчальному процесі, організованому у формі освітнього туризму, досягаючи певного освітнього результату.

Спеціаліст, який професійно пов'язаний із освітнім туризмом, зобов'язаний володіти спеціалізованою профільною туристсько-освітньою компетенцією, яка являє собою здатність ефективно застосовувати туристично-освітню технологію на практиці через проектування, конструювання та впровадження туристично-освітнього маршруту.

Програма підготовки фахівців, які спеціалізуються в сфері освітнього туризму, повинна бути побудована відповідно до нових соціально-економічних умов і з урахуванням специфіки предмета і продукту праці в освіті і туристичній діяльності. Вона реалізується відповідно попиту туристично-освітнього ринку, що гарантує працевлаштування майбутніх фахівців туристичної галузі.

Найбільш важливими принципами, які мають бути враховані у процесі вибудовування стратегії розробки за освітнім напрямом «Туризм», є наступні загально педагогічні принципи професійної освіти:

- аксіологічний принцип (передбачає створення умов для усвідомлення слухачами основного завдання педагогічної діяльності у сфері туризму як проблеми забезпечення доступності до цінностей культурної і природної спадщини);

- принцип створення середовища (сприяє сприйняттю освітнього середовища в туристської діяльності як ари педагогічної взаємодії викладача та слухача (студента));

- змістовно-структурний принцип побудови системи професійної освіти (відображає пріоритетність формування змісту професійної освіти його організаційним формам);

- принцип системності і послідовності як загальнодидактичний принцип оформлення професійної педагогічної освіти;

- дієво-орієнтований принцип (ґрунтується на формуванні компетентнісного базису, необхідного майбутньому фахівцеві для виконання професійних функцій організатора освітнього туризму);

- принцип індивідуальної мотивації (виявляє цільове освоєння освітньої програми у контексті забезпечення гарантій працевлаштування і майбутнього кар'єрного росту);

- принцип континуальності (передбачає безперервний характер освіти);

- принцип покроковості професійних освітніх програм (забезпечує вільне переміщення фахівця у професійному освітньому просторі від початкової професійної підготовки до післядипломної освіти), а також принцип додатковості базової і післядипломної професійної освіти;

- принцип маневрованості професійних освітніх програм (можлива зміна людиною на певному етапі життя отримання паралельної професійної освіти);

- принцип індивідуалізації професійної освіти, що забезпечує його особистісну орієнтованість;

- принцип інтеграції професійних освітніх структур, що забезпечує діяльнісну і міжгалузеву орієнтацію професійної освіти;

- блочно-модульний принцип як принцип оптимізації формування змісту професійної педагогічної освіти.

Зміст професійної освіти, для слухачів освітнього напрямку «Туризм», має визначитися характером професійної діяльності майбутніх фахівців. Підготовка фахівців за цією програмою ґрунтується на синтезі концепцій професійної педагогіки і туристики, які були покладені в основу формування змісту вищої професійної освіти педагога, що спеціалізується у сфері туристської діяльності.

Успішність результатів підготовки фахівців освітнього напрямку «Туризм», залежить від дії загальнопедагогічних і специфічних для туристської освіти факторів і умов. Тому формування змісту освітньої програми підготовки педагога, що спеціалізується в сфері туризму, слід провадити із урахуванням основних факторів і нових тенденцій, що проявляються як в освіті, так і в галузі туризму. Головною умовою успішності професійної підготовки фахівців туристичної галузі є поєднання теорії та практики, навчання на передовому досвіді, застосування передових освітніх методик на практиці. Ефективність професійної туристичної освіти залежить від успішності оволодіння студентами навичками вчитися самостійно і використовувати отримані знання та уміння у новому середовищі. Викладач, зі свого боку, повинен чітко викласти теоретичний матеріал та підкріпити його практикою, щоб допомогти студенту отримати якісні знання, уміння та навички туристичної спрямованості.

**АЛГОРИТМ ПРОВЕДЕННЯ ДІЛОВОЇ ГРИ «ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ»
– ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ДОСЯГНЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МЕТИ**

І.І. Козинець, канд. пед. наук, доцент

Ж.В. Піскова, канд. екон. наук, доцент

Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

Запропонований алгоритм (таблиця 1) укладено з урахуванням принципу хронологічної послідовності і логічної структуризації матеріалу, розрахований на 90 хв. Алгоритм дій узгоджений з керівником наскрізного тренінгу.

Таблиця 1

Алгоритм проведення ділової гри «Організація бухгалтерського обліку»

Час, хв.	Навчальні питання	Функції модератора (викладача)	Дії учасників гри
5	Вивчення й усвідомлення вступної настанови на гру, правил її проведення і поведінки учасників	Постановка мети, завдань, питань, правил. Представлення учасників гри.	Загальне обґрунтування. Постановка питань
10	Розгляд начальних питань	Надання слова учасникам	Викладення і обґрунтування ідеї
10	1. Вибір оптимальної форми ведення бухгалтерського обліку	Координація роботи учасників. Затвердження висновків	Аналіз факторів, обґрунтування рішення
10	2. Формування аналітичної інформації щодо обліку необоротних активів	Затвердження висновків	Аналіз факторів, обґрунтування рішення
	2.1. Обрання методу амортизації основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів	Координація роботи учасників	Постановка питань. Контр-аргументи, їх обґрунтування
	2.2. Вибір підходів до переоцінки необоротних активів	Координація роботи учасників	Постановка питань. Контр-аргументи, їх обґрунтування
15	3. Формування аналітичної інформації щодо обліку оборотних активів	Затвердження висновків	Аналіз факторів, обґрунтування рішення
	3.1. Вибір методу оцінки вибуття запасів	Керівництво підгрупами учасників	Постановка питань. Контр-аргументи, їх обґрунтування
	3.2. Порядок обліку і розподілу транспортно-заготівельних витрат, ведення окремого субрахунку обліку транспортно-заготівельних витрат	Керівництво підгрупами учасників	Постановка питань. Контр-аргументи, їх обґрунтування
	3.3. Вартісні ознаки предметів, що входять до складу малоцінних необоротних матеріальних активів, малоцінних швидкозношуваних предметів	Керівництво підгрупами учасників	Постановка питань. Контр-аргументи, їх обґрунтування
10	4. Формування аналітичної інформації щодо обліку доходів і витрат	Затвердження висновків	Аналіз факторів, обґрунтування рішення
	4.1. Перелік і склад змінних і постійних загальнопромислових витрат, бази їх розподілу	Координація роботи учасників	Постановка питань. Контр-аргументи, їх обґрунтування
	4.2. Перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг)	Координація роботи учасників	Постановка питань. Контр-аргументи, їх обґрунтування
	4.3. Порядок визначення ступеня завершеності робіт за будівельним контрактом	Координація роботи учасників	Постановка питань. Контр-аргументи, їх обґрунтування
10	5. Склад і структура фінансової і податкової звітності підприємства	Затвердження висновків	Аналіз факторів, обґрунтування рішення
15	4. Прийняття рішення	Затвердження висновків	
5	Завершальна частина	Підбивання підсумків	

Перелік посилань:

1. Піскова Ж. В. *Управління та адміністрування: облік та оподаткування (тренінг з основ функціонування суб'єктів малого підприємництва)* : навчальний посібник для студентів денної форми навчання, які навчаються за освітньо-професійним рівнем вищої освіти бакалавр за галуззю знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 071 «Облік та оподаткування» / Ж. В. Піскова, І. І. Козинець. – Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2018. – 162 с.

НЕОБХІДНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЦИКЛУ

М.Б. Кулинич, канд. екон. наук, доцент

А.М. Шворак, д-р екон. наук, доцент

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

У сучасних умовах господарювання вітчизняні підприємства потребують молодих, енергійних працівників, здатних проаналізувати поточний стан діяльності й запропонувати на перспективу шляхи покращення цього стану, розробити стратегію розвитку господарюючого суб'єкта. Не виключено, що такі спеціалісти можуть працювати й паралельно здобувати освіту в навчальних закладах (денна чи заочна форма навчання). Тому завдання викладацького складу – надання студентам максимальних можливостей дистанційно опрацювати запропонований матеріал та виконати всі контрольні вправи в зручний час із дотриманням вимог, що встановлюються до конкретних завдань.

Важливим фактором взаємодії викладача й студентів в освітньому просторі займають інформаційні технології, зокрема інтерактивні методи навчання, які дають змогу відобразити мету, завдання, зміст освітніх послуг. Для підвищення ефективності надання освітніх послуг під час викладання дисциплін обліково-аналітичного циклу для студентів потрібно впроваджувати в навчальний процес новітні комп'ютерні продукти, які сприятимуть формуванню професійної компетенції майбутнього фахівця. Зростає потреба в підготовці компетентних кадрів, здатних до саморозвитку й швидкої перекваліфікації. Значні можливості для цього надає впровадження сучасних мережевих технологій і компетентнісного підходу в процес професійного навчання [1].

Найкраще організувати процес такої взаємодії можна з використанням технологій дистанційного навчання. Дистанційне навчання можна розглядати як допоміжний елемент традиційного навчання або ж як основну форму навчання.

До переваг дистанційного навчання належить його гнучкість, тобто можливість індивідуально навчатися, обираючи час, місце та темп навчання. При цьому студент може навчатися за індивідуальним планом, що відповідає його особистим потребам, а також суміщати навчання з іншими видами діяльності, використовуючи новітні інформаційні й телекомунікаційні технології.

Використання можливостей інформаційних технологій необхідне при підвищенні кваліфікації персоналу саме в тому напрямі, який потрібен підприємству. [3].

Для найбільш оптимального проектування та конструювання електронного курсу необхідне розуміння основних характеристик електронних навчальних матеріалів [2]. Розробка дистанційного курсу включає проектування й розробку інформаційної частини курсу та її впровадження в інформаційне середовище Moodle.

Інформаційними матеріалами, що використовуються в дистанційному курсі, є:

- посібник або конспект лекцій;
- методичні матеріали до виконання лабораторних та практичних робіт;
- комп'ютерні навчальні програми в Інтернеті, на дискетах, CD-ROM (електронний підручник, контролюючі системи тестування, тренажерні програми, лабораторні роботи, довідники, енциклопедії, предметно орієнтований простір);
- інструктивні матеріали.

Необхідність упровадження курсів такого типу для економічних спеціальностей зумовлена тим, що майбутні фахівці спеціальностей «Облік і аудит», «Фінанси», «Економіка підприємства» є гостро затребуваними на теренах національної економіки.

Оптимальним середовищем для впровадження дистанційних методів навчання є студенти освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр», зокрема нами обрано курс «Бухгалтерський облік в управлінні підприємством» для спеціальності «Облік і аудит».

Його розробка здійснювалася з використанням сайту дистанційного навчання СНУ імені Лесі Українки, який функціонує на базі системи управління навчанням Moodle. Розміщення навчального матеріалу й доступ до нього відбувалися з використанням стандартних програмних засобів. Навчальний курс являє собою систему пов'язаних між собою сторінок, переміщення між якими здійснюється за допомогою гіперпосилань. Вигляд курсу та особливості організації роботи з ним залежать від того, який формат курсу обрано при його створенні й налаштуванні. Розробка дистанційного курсу ґрунту-

ється на послідовному створенні елементів, які міститимуть той чи інший навчальний матеріал із допомогою засобів інформаційного середовища. Навчальний матеріал, який підлягає впровадженню в інформаційне середовище, повинен бути підготовлений заздалегідь. Він має бути представлений у файлах, розроблених у сторонніх програмних додатках [3].

Усі заходи, спрямовані на впровадження нашого курсу, мали таку послідовність дій.

При створенні дистанційного курсу ми визначились зі структурою та змістом дисципліни (кількість годин, згідно з навчальним планом, наявність контрольних, курсових, практичних / семінарських, лабораторних занять). Викладачем (розробником) курсу продумано, які творчі завдання зможуть виконувати студенти з дисципліни в обсязі годин, передбачених у розділі самостійної роботи. Працюючи над створенням цього курсу, ми розуміли, що робота зі студентами буде на відстані й навчання – повністю дистанційним, а оцінки підсумкової атестації виставлятимуться згідно із журналом програми. Тому перед створенням курсу розроблено чітку систему оцінювання виконаних завдань.

Наступний крок підготовки до створення курсу «Бухгалтерський облік в управлінні підприємством» – рівномірний розподіл навчального навантаження на семестр. При цьому використовували модульний підхід до розподілу навантаження. Модульне опанування дисципліни передбачає визначення кількості тижнів, протягом яких вивчатиметься цей курс і, відповідно, усе навантаження треба рівномірно розподілити на таку кількість тижнів. Тому враховувалося рівномірно розподілене потижнєве навантаження, орієнтоване на 15 тижнів. Нами визначено конкретну кількість завдань (практичні завдання, реферати, тести, доповіді, контрольні роботи й ін.), які студент повинен виконати. Це важливо, тому що студент за кожне виконане завдання отримує певну кількість балів [3].

До початку навчання доцільно розмістити блок-форум, блок-знайомство з курсом, список рекомендованої літератури.

При дистанційному опрацюванні курсу значне місце відведено практичним заняттям. У Moodle це досягається за допомогою поставлених «Завдань», кожне з яких має змістове наповнення, терміни здачі та обов'язкове оцінювання. Курс «Бухгалтерський облік в управлінні підприємством» передбачає виконання завдань різного виду. Наприклад, у вигляді скрізної задачі, коли студент повинен вирішити розрахункову частину, заповнити первинні документи, скласти форми фінансової звітності.

При формуванні дистанційного курсу «Бухгалтерський облік в управлінні підприємством» нами враховано індивідуальну й самостійну роботи студентів, що втілено в блоках «МОДУЛЬ 2. Індивідуальні завдання» і «МОДУЛЬ 3. Самостійна робота». Самостійна робота студентів при розробці цього курсу здебільшого мала творчий характер, оскільки ті завдання, які запропоновано до виконання, вимагали індивідуального підходу.

На завершення вивчення дисципліни проводиться перевірка знань студентів. У розрізі цього курсу створено «МОДУЛЬ 4. Контрольні заходи» й виділено два контрольних заходи: модульна контрольна робота та підсумкові тести.

Завершуючи розробку дистанційного курсу, ми достатньо уваги приділили управлінню й контролю навчального процесу. У процесі навчання потрібно контролювати виконання завдань студентами.

Створення дистанційних курсів, використання інформаційно-комунікаційних технологій значно підвищує не тільки рівень знань студентів і професійних здібностей викладачів, але й дає розуміння того, яке поглиблене й розвинене навчання зараз потрібне суспільству. Важливу роль тут відіграє спілкування студентів із викладачем, пошук знань, можливість аналізувати та безконфліктно обговорювати альтернативні погляди.

Перелік посилань:

1. Болюбаи Н. М. Розробка дистанційного курсу засобами інформаційного середовища Moodle / Н. М. Болюбаи // Педагогіка. – 2010. – Вип. 123. – Т. 136. – С. 19-27.

2. Дмитренко Т. А. Створення електронного НМКД з дисципліни «Інформаційні технології» для студентів економічних спеціальностей / Т. А. Дмитренко, Т. М. Деркач, С. І. Волков, В. Т. Матевосян // Математичні машини і системи. – 2013. – № 3. – С. 186-190 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/stvorenniya-elektronnogo-nmkd-z-distiplini-informatsiyi-tehnologiyi-dlya-studentiv-ekonomichnih-spetsialnostey>

3. Кулинич М. Б. Застосування технологій дистанційного навчання під час викладання обліково-аналітичних дисциплін / М. Б. Кулинич // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки : журнал. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – № 3. – С. 79-85.

МЕТОДОЛОГІЯ ТА ПРИНЦИПИ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «ТРАНСПОРТНЕ ПРАВО»

*Л.В. Леонтєва, канд. юрид. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожний університет*

Важливим кроком для удосконалення всієї системи ступеневої освіти в транспортних вишах, особливо інженерно-економічної вищої її ланки в Україні, є запровадження поряд з гуманітарно-правовими загальноосвітніми курсами підготовки ще й навчально-прикладних правових дисциплін. Особлива роль у цьому належить застосуванню інноваційних технологій в освіті.

Навчальна дисциплін, що побудовані на визнаних у галузі освіти, з однієї сторони, та у господарській практиці методологій, з іншої, належить і курс «Транспортне право України».

Дана навчальна дисципліна є теоретичною основою сукупності знань, вмінь та навичок, якими оволодіває майбутній фахівець щодо нормативно правового регулювання діяльності транспортних підприємств, оскільки його нормами регулюються міжнародні відносини в сфері транспортних відносин.

Метою викладання дисципліни є вивчення системи транспортного права України; особливостей правового регулювання та взаємодії авіатранспорту, що дасть можливість студентам отримати більш ґрунтовні теоретичні знання та практичні навички застосування норм права; підвищення рівня правової культури і правосвідомості у студентів й неухильне дотримання студентами вимог закону та кваліфікованого його застосування; здобування вмінь і навичок з використання транспортно-законодавства в практичній роботі.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є: загальний аналіз питань уніфікації національного та міжнародного законодавства, вивчення міжнародно-правових актів, які регулюють транспортні правовідносини, а також механізм врегулювання спорів, що виникають в цій сфері.

У результаті вивчення даної навчальної дисципліни студент повинен:

Знати:

- роль і значення авіаційного транспорту в інфраструктурі України;
- систему, функції та принципи транспортного права;
- сутність транспортно-правових норм;
- джерела транспортного права;
- організаційно-правові основи діяльності авіаційного транспорту в Україні;
- особливості правового регулювання статусу суб'єктів транспортних відносин;
- процес досудового врегулювання і судового розв'язання господарських спорів у сфері надання авіаційних транспортних послуг.

Уміти:

- тлумачити норми транспортного права, застосовувати їх у розв'язанні конкретних практичних завдань;
- вступати у відносини з юридичними і фізичними особами при укладанні, виконанні та розірванні транспортних договорів.

Концептуальне обґрунтування типової навчальної програми з цієї дисципліни має бути засноване на таких основних принципах: відповідності стану законодавчого поля взагалі (цивільне, трудове, екологічне, кримінальне, адміністративне тощо), а також транспортного права і його інституційної (видової) канви; співвідносності організаційно-технологічних схем функціонування єдиної транспортної системи взагалі (наземні, водні, повітряні види сполучень) та соціально-економічних показників розвитку суспільних відносин, як ось, наприклад, рівні забезпечення клієнтури транспорту (пасажирів, вантажотримачів, поштові власники тощо), стан матеріально-технічної бази транспортної інфраструктури тощо; – уніфікації внутрішніх юридичних норм до міжнародних стандартів, правових інститутів, наукового визначення понять, що стосуються юридичної відповідальності, оцінки, вимірів ознак якості, методів добросовісної конкуренції, соціальної відповідальності, характеру судово-господарської практики, ділових звичаїв, договірно-правової діяльності, трудових відносин і трудової дисципліни на транспорті тощо; застосування методу міждисциплінарної артикуляції правових понять та визначень з метою кореляції та оптимізації підходів до вирішення існуючих прогалин, протиріч і навіть юридичних колізій у чинному законодавстві стосовно особливостей функціонування та ролі того чи іншого виду транспорту у суспільстві.

І якщо про проблеми викладання навчальних курсів підприємницької та іншої спрямованості сказано не мало, то саме про вищезазначену дисципліну коментарі практично відсутні. Проблемою

залишається також і те, що більш, так би мовити, традиційні, навчальні курси: «Правознавство», «Комерційне право», «Фінансове право», «Банківське право» тощо, ґрунтуються виключно на базі чинного національного законодавства. При цьому, чомусь менша увага звертається на досвід, наприклад, застосування міжнародного транспортного права. За таких умов стає зрозуміло, що на сучасному етапі розвитку державотворення, демократизації суспільства та реформування економіки законодавча база перманентно поновлюється. У свою чергу це призводить до постійного внесення змін та доповнень до чинного законодавства України, знову ж таки, наприклад, про транспорт, а освітянське їхнє відображення у програмах підготовки студентів не завжди встигає за цими процесами. Відсутність законотворчої стабільності негативно впливає й на рівень підготовки фахівців у вишах. Цей висновок стосується навчання спеціалістів з управління та транспортних технологій, оскільки типові навчальні програми з цього фаху, окрім законів, у більшій мірі, базуються саме на підзаконних актах та нормативних документах Міністерства транспорту України.

У зв'язку з таким прикладним характером цієї дисципліни, подається її сутність, національні особливості та правова основа, як і деякі аспекти визначень показників економічної ефективності, якості, безпеки та стандартів транспортного обслуговування. Це має зводитись до методів доведення до студентів під час аудиторних занять особливостей оцінки діяльності транспортного комплексу і його підсистем стандартам та відхилення, що зустрічаються у практиці їх функціонування. Майбутні фахівці з вищою освітою повинні уміти визначити свою роль, як транспортного менеджера, застосувати співвимірні методики прийняття рішень за умов настання відхилень від прийнятих стандартів організації надання послуг клієнтурі транспорту.

Вважаючи, що навчальна дисципліна, яка призначена не тільки і не стільки для того, щоб з'ясувати певні науково-теоретичні істини, бо ж відповідальність конституційно ґрунтується виключно на чинних законодавчих нормах, а тому вона по своїй природі є конкретизованою, маємо намагатися сформувати у студентів конкретні професійні навички щодо співставлення фактичних правопорушень чинним законодавчим нормам та розуміння майбутньої їхньої ролі, як спеціалістів управлінського профілю у поширенні ефективних процесів впливу на порушників у сфері відповідальності транспортних підприємств.

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ВИВЧЕННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ

О.Ю. Лінькова, канд. екон. наук, доцент

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Менеджмент як сфера людської діяльності організує різні види зайнятості щодо забезпечення людей всім необхідним для підтримки життя. З стрімким розвитком технологій та інформатизацією суспільства швидко змінюються вимоги до системи підготовки менеджерів.

Вченими Н.П. Хвесеня, М.В. Сакович досліджено розвиток викладення економічних дисциплін [1, с. 73]. П.І. Підкасистий систематизує психолого-дидактичні особливості навчання [2, с. 104]. В.М. Рогинський вивчає основи педагогічної праці [3, с. 57]. І.К. Адієс систематизує зміст управління [4, с. 254]. Г.С. Нікіфорова відокремлює психологічні аспекти менеджменту [5, с. 317]. Не дивлячись на популярність дослідження процесу навчання, залишаються не вирішеними питання оптимізація навчального процесу з менеджменту.

Мета дослідження – систематизація особливостей навчального процесу з напрямку «Менеджмент».

Постановка завдання. Дослідження особливостей вивчення менеджменту та виділення напрямків його оптимізації.

Основні елементи пізнавального процесу:

- чуттєве пізнання (відчуття, сприйняття, уява) – створення образів предметів та явищ;
- раціональне пізнання (діяльність мислення: абстрактне (узагальнене відображення дійсності), логічне (послідовне виявлення логічних помилок).

Структурні елементи пізнання: розуміння (пояснення сутності об'єкта); судження; умовивід.

Призначення учбової діяльності за напрямом «Менеджмент»:

- засвоєння накопичених знань, досвіду з менеджменту;
- удосконалення знань, вмінь, навичок з менеджменту.

Сократ зазначав: народження думки учня залежить від організованого вчителем діалогу.

Завдання вчителя: конструювання освітніх технологій; удосконалення систем діагностики.

Е. Мейман (німецький педагог) сформував закони освітнього процесу: розвиток індивідууму визначається природними задатками; раніше за все завжди розвиваються ті функції, які найбільш важливі для життя; духовний і фізичний розвиток відбувається нерівномірно.

Закони навчання: взаємозв'язок навчання, виховання та розвитку; цілісність освітнього процесу; обумовленість результатів навчання характером освітньої діяльності; взаємозв'язок творчої самореалізації студента і освітнього середовища; соціальна обумовленість цілей, змісту, форм та методів навчання.

Основні принципи навчання: зв'язок теорії з практикою; научність; наочність; доступність; активність; систематичність; послідовність; міцність; свідомість.

Методика – це взаємозв'язок освітніх технологій (це методи, засоби впливу педагога на студентів). За ступенем участі студента в педагогічному процесі розділяють методи навчання: академічний (передача знань від викладача до студента); активний (використання принципів і процесів до нових ситуацій); інтерактивний (ефективна взаємодія в команді).

Рівні освітніх цілей за Б. Блумом: знання; розуміння; використання; аналіз; синтез; оцінка.

Методика викладання менеджменту досліджує сукупність взаємозв'язків засобів, методів, форм навчання менеджменту.

Особливості методики викладання менеджменту:

- навчання тісно зв'язано з сучасною практикою менеджменту, що дозволяє доповнювати теорію, вводити нові поняття, знаходити нові закони і принципи;
- системне залучення даних статистики – відтворює загальне бачення господарчої системи в країні.

Критерій успішності роботи викладача з менеджменту – знання, вміння та навички студента (реалізація студентами професійних цілей), які залежать від ступеню залучення студента до педагогічного процесу. Умовами для успіху вивчення менеджменту є: соціальне спілкування та розвиток інтелектуальних навичок.

Основні парадигми навчання залежать від ролі викладача і студента:

- авторитарна (роль викладача передати інформацію, а студента сприйняти її);
- особистісно орієнтована (розвиток пізнавального інтересу в студента його природних здібностей, зміст навчання визначається інтересам студентів). Роль викладача: тренер, який організує командну роботу, розробник і організатор командної гри.

Оцінка результату навчання повинна проходити незалежно від розробника навчального середовища. Успіх процесу навчання це індивідуальне досягнення.

В процесі навчання необхідно розвивати всі особисті якості студента:

- пізнавальні: інтелектуальні, фізіологічні;
- творчі: образність мислення, ініціативність;
- організаторські: досягнення мети, організація роботи інших.

Основні форми навчальних занять:

- лекції необхідні для: допомоги у засвоєнні базових проблем курсу, оволодіння методами наукового пізнання, пропозиції нових досягнень науки; надання цільного уявлення про предмет; показу взаємозв'язку з іншими предметами;
- семінари забезпечують створення особистих освітніх продуктів завдяки пошуковій діяльності при вирішенні завдань, висловлюванню думок, навчанню стандартним процедурам;
- лабораторні;
- курсове та дипломне проектування.

Найкращі методи при вивченні менеджменту для активізації студента, розвитку його самостійного мислення та аналітичних здібностей:

- моделювання;
- дослідження;
- робота в малих групах.

Моделювання – це пізнання, яке дозволяє в схематичній формі уявити практичні ситуації.

Основна перевага моделювання – це щільний зв'язок з реальністю та максимально можливе відтворення реального об'єкту, що надає навчанню різноманіття. В менеджменті моделюється поведінка менеджера та підлеглих, власників бізнесу та менеджерів, бізнесу та провідних конкурентів, підприємства та органів державної влади та інше. Недоліком моделювання є спрощене уявлення про реальність.

Дослідження – це пізнання за допомогою аналізу, синтезу, узагальнення, рішень, цінностей. Дослідження реалізується шляхом створення проблемних ситуацій (випадкових, конфліктних, спростовуючих, вибору правильного рішення).

Використання дослідження надає можливість:

- залучення більш високих рівнів мислення (систематизації, узагальнення, оцінки явищ);
- поважного ставлення до фактів;
- вирішувати проблеми;
- самостійного міркування.

Робота в малих групах за різними моделями (рольові групи, конкурентні команди) – це спосіб навчання при якому студенти самостійно несуть відповідальність за результати освітнього процесу. Робота в малих групах формує колектив та позитивне ставлення членів колективу один до одного. Основні теорії, які доводять ефективність роботи в малих групах: когнітивно-розвиваюча; спору; соціальної взаємозалежності; культурно-історичну; динамічного цілого; біхевіористська. Умови для ефективного навчання в малих групах: створення умов позитивної взаємозалежності; розвиток між особистих навичок; особиста відповідальність за вивчення матеріалу кожного з членів групи; надання можливості самостійної оцінки результатів роботи в групі.

Результати роботи викладача визначаються рівнем цілей, які він ставить перед заняттям, налагодженим зворотнім зв'язком та його небайдужістю до студента.

Напрямки для проведення подальших досліджень: складення графіку та оновлення змісту практичної підготовки менеджерів.

Перелік посилань:

1. Хвесеня Н.Н. Методика преподавания экономических дисциплин: учебно-методический комплекс / Н. П. Хвесеня, М. В. Сакович. – Минск : БГУ, 2006. – 116 с.
2. Підкасистый П. И. Психолого-дидактический справочник преподавателей высшей школы / П. И. Підкасистый, Л. М. Фридман, М. Г. Гарунов М. : Педагогическое общество России, 1999.
3. Рогинский В. М. Азбука педагогического труда / В. М. Рогинский. М. : Высшая школа, 1990.
4. Адизес И.К. Управление изменениями / И.К. Адизес. – М. : Манн, Иванов и Фербер, 2014. – 368 с.
5. Позитивная психология менеджмента / под ред. Г.С. Никифоровой. – М. : Проект, 2017. – 367 с.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНИМИ АКТИВАМИ У ПРОСТОРІ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВИ

***В.В. Микитенко**, д-р екон. наук, професор
ДУ «Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку НАН України», м. Київ*

У сучасних умовах господарювання, коли система державного управління вже не здатна за існуючих технологій і методів впливати на забезпечення збалансованості функціонування національного господарства, у цілому, та суб'єктів господарювання, зокрема, нагальним завданням для вищої школи – є посилення й поглиблення підготовки фахівців і професіоналів, діяльність яких і буде визначати динамічність функціонування не лише певної виробничо-економічної системи, а й кожного виду економічної діяльності, загалом. Пріоритетом у цій площині є обґрунтований вибір засобів і методів управління, формування та реалізація адекватних реальним процесам технологій цілеорієнтованого впливу на суспільне відтворення. У тому числі, вказане стосується й процесів освоєння, нарощення та трансформації природно-ресурсних потенціалів держави.

У цій відповідності, керівники будь-якого рівня повинні зважати на те, що посилення нестабільності у зовнішньому середовищі, неефективність державного регулювання та некерованості соціально-економічними процесами, обумовлюють непослідовність і безсистемність у здійсненні еколого-економічних реформ у контексті забезпечення переходу держави та її регіонів до сталого розвитку. При цьому, не визначеними, з точки зору світоглядно-методологічного, теоретичного та науково-практичного осмислення, залишаються:

- потенційно-факторні детермінанти матеріальної, соціальної, факторної та системно-універсальної природи;
- вихідні положення теорії управління розвитком стратегічного потенціалу; в) принципи ієрархічності побудови архітектури системи стратегічного потенціалу та вибору пріоритетного складу її елементарних компонент.

Проблемними залишаються питання і щодо дефініційного оформлення сутності та змісту поняття «стратегічний потенціал», що слід трактувати не в якості формалізованого статичного явища із усталеним структурним наповненням, а як чотирьох вимірний динамічний простір трансляції та трансформації сукупних граничних ресурсів, резервів і можливостей. При цьому, елементарні потенційно-факторні складові стратегічного потенціалу:

- мають власну ієрархію субструктурних компонент, розділених за базовими основами на чотири групи елементарних потенціалів;
- відтворюють конститутивно-ключові характеристики пріоритетних саме на сучасному етапі розвитку держави, елементарних потенціалів матеріальної, соціальної, факторної та системно-універсальної природи;
- забезпечують ціннісно-орієнтоване управління.

Поряд із цим, в економічній науці системне наукове осмислення вихідних положень теорії економіки та управління національним господарством передбачає й розв'язання проблематики у площині формування просторової системи управління природно-ресурсних активів у ресурсних обмеженнях. Проте, невизначеність архітектурної побудови стратегічного потенціалу економіки унеможливорює раціоналізацію їх використання і, відповідно, своєчасну адаптацію усіх секторів економіки до зовнішніх змін при суттєвому нарощенні суспільно-політичних ризиків і загроз. З цього, задля формування просторової системи управління природно-ресурсними активами в Україні, державним корелянтам, які опікуються проблемами економіки природокористування та сталого розвитку, слід сумлінно ставитися до виконання завдань щодо:

- розробки збалансованої ресурсної, екологічної, промислової та соціальної політики, що забезпечуватиме формування, нарощення, трансляцію, поширення та раціоналізацію освоєння стратегічного потенціалу економіки, загалом;

- обґрунтування адекватних реальним процесам методичних підходів щодо оцінювання прогнозування масштабів розвиненості природно-ресурсного потенціалу. Оскільки, ті технології, які використовуються, на жаль, не забезпечили ані успішного функціонування національної економіки, ані достатнього обсягу стратегічного потенціалу;

- використання у практиці господарювання об'єктивного прикладного інструментарію, що обов'язково повинен містити: узагальнені таблиці критеріальних значень; універсальні модельні рішення щодо провадження управлінських новацій; концептуально-аналітичні моделі як щодо розбудови нової регіональної карти держави, так і щодо формування стратегічного потенціалу та відповідного типу механізму; математичні, графічні і просторові образи лінійок ідентифікації масштабів розвиненості стратегічного потенціалу, загалом та природно-ресурсного, зокрема; цільове програмне забезпечення, що уможливить вибір оптимальної для України Стратегії формування стратегічного потенціалу територіальних природно-господарських округів.

Однак, для професіоналів без ґрунтового досвіду у цій царині складно синхронно вирішувати наведені вище три завдання. Тому, першочергово, слід поставити у лекційних курсах пошукові питання, зокрема, чи:

- не спрощує, використовується наразі у практиці управління, технологія достатні темпи розвитку природно-ресурсних активів;

- правильно визначені (як за регіонами, так і для держави) та реалізуються пріоритети у сфері економіки та управління природокористуванням;

- є об'єктивні свідчення та чи отримано реальний і системний економіко-статистичний аналіз масштабів розвиненості як потенціалів матеріальної природи, так і сучасного стратегічного потенціалу, загалом;

- обґрунтовано перелік об'єктів щодо локалізації зусиль та чи можливі альтернативні варіанти консолідації для їх пере спрямування;

- сформульований перелік пріоритетних, для кожної регіональної соціально-економічної системи, видів економічної діяльності – є достатньо вичерпаним?

Вказане вище і дозволило сформулювати та допомогти охарактеризувати наступні дилеми:

- по-перше, у сучасному стихійному внутрішньому середовищі, яке є в Україні, та нестабільному зовнішньому середовищі, що перманентно змінюється, стратегія розвитку систем управління природокористуванням, сама по собі: а) не може забезпечувати результативність – оскільки, не має системних доктринальних ознак; б) не гарантує надійність функціонування національного господарства та успішну її реалізацію (але, певним чином, приносить правильне осмислення тієї чи іншої дії корелянтів і порядку реалізації на практиці заходів);

– по-друге, слід підтвердити і про те, що успіх (тобто, нарощення масштабів) буде притаманний лише тим групам потенціалів, чії стратегії будуть зорієнтовані на активне використання внутрішньої дії у взаємозв'язку з елементарними потенціалами усіх рівнів «оболонок» задля забезпечення змін внутрішнього середовища з урахуванням агресивності зовнішнього (а не здійснюючи пристосування чи адаптацію до змін у спільно-політичному чи економічному й геоелектронічному просторі).

Засвідчимо, що вирішення поставлених науково-прикладних і освітніх завдань, звісно, потребує системного виконання суб'єктами управління переліку специфічних функцій і, відповідно, використання удосконалених технологій управління розвитком стратегічного потенціалу, які можна ідентифікувати лише за наслідками формалізації об'єктивної його архітектури (тож, підготовка економістів і з урахуванням знань у галузі геометричної економетрики є нагальною також).

З цього до переліку актуальних (вказаного пріоритету у сфері управління природно-ресурсними активами) специфічних функцій можна віднести спроможність і необхідність щодо:

- поглибленого аналізу внутрішнього і макро- середовища;
- виділення актуальних потреб і вимог до масштабів потенціалів у контексті реалізації дієвої стратегії формування матеріальної групи;
- визначення і висування конкурентоспроможних ідей у напрямі нагромадження та розбудови адекватного складу елементарних потенціалів із групи системно-універсального функціонування – тобто, інституціонального;
- удосконалення технологій управління природокористуванням у площині оптимізації прийняття рішень;

– вибір та впровадження у практику прогресивного інформаційно-методичного забезпечення та ущільнення міжгалузевих і міжрегіональних взаємозв'язків за новим форматом регіональної карти держави (відповідно до вимог, передбачених базовими положеннями Угоди про асоціацію України з країнами-членами ЄС та економіко-статистичними принципами об'єктивізації динаміки у ЄС).

Певним чином підсумовую вище наведені викладки, вважаємо за доцільне засвідчити таке: поставлений перелік проблемних питань і для студентів чи слухачів, і для викладачів вищої школи – викликатиме зосередженості та достатньо високого рівня попередньої підготовки, сформулювання низки прикладних задач, розробки кейсів, проведення тренінгів і вебінарів, а також запровадження бінарних курсів, разом із практиками і науковими співробітниками галузевих академій.

Тож, рівень підготовки та викладання економічних дисциплін у вищій школі повинен надалі трансформуватися й ускладнюватися, з огляду на нестійкість функціонування національної соціально-економічної системи, у напрямі постійного намагання адаптації набутих навичок щодо реальних умов функціонування галузей і виробництв, щодо скорочення термінів на обґрунтування й прийняття управлінських рішень.

КОЛЕКТИВНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

А.С. Митрофанова, канд. екон. наук

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Сутність людини полягає у єдності трьох сфер – біологічної, соціальної та духовної. Багатьом видам людської діяльності, передусім, виробничій, притаманний соціальний характер. Сучасний постіндустріальний технологічний спосіб виробництва підвищує вимоги до підготовки фахівців, вимагаючи не тільки високої кваліфікації, але й розвитку творчих здібностей, особистісних якостей. Водночас, за висновком О.В. Горілого, сьогодні відбувається поглиблення протиріччя між колективним характером праці та домінуванням індивідуальних форм навчання. Отже, актуальність дослідження та активного впровадження колективних форм навчання не викликає сумніву.

НТУ «ХПІ» має великий досвід теоретичного вивчення та практичного застосування колективних форм навчання. Так, протягом 30 років проф. О.В. Горілий та його послідовники [1-4] досліджують та впроваджують на технічних і гуманітарних спеціальностях різноманітні форми ігрового проектування. Протягом 15 років проводяться щорічні зимові школи-семінари «Сучасні педагогічні технології в освіті», в рамках яких на майстер-класах приділяється багато уваги формам групового навчання. Крім того, у НТУ «ХПІ» у 2008-2009 н.р. була розроблена концепція безперервного застосування ділової гри у навчальному процесі для студентів 1-6 курсів з метою забезпечення умов для створення наукоємної продукції [2; 3, с. 7].

Групове навчання виступає однією з форм організації навчально-пізнавальної діяльності, поряд з індивідуальною та фронтальною, та реалізується, в свою чергу, у таких формах: парна; робота у малих групах; диференційно-групова (розподіл на групи відповідно до рівня знань); кооперовано-групова (групи отримують частини одного завдання). Колективні форми займають чільне місце серед сучасних інтерактивних методів навчання, таких як ділові ігри, брейн-ринг, кейс-метод, мозковий штурм.

Ігрове проектування (ІП) являє собою метод активізації пізнавальної діяльності студентів, що походить від організаційно-діяльнісних та інноваційних ділових ігор та реалізується у колективній організаційній формі навчання. Вчені [4, с. 74], вважають, що об'єктом ІП можуть слугувати конструкція, технологічний процес, проект діяльності. Суб'єктом ІП виступає модель проектно-організаційної (конструкторське, технологічне бюро). ІП може бути реалізоване такими шляхами: в обсязі однієї дисципліни однієї кафедри (курсова робота); декількох спеціальних дисциплін однієї або декількох кафедр (дипломне проектування). Важливим є те, що успішне ІП завершується здійсненням реальної діяльності, створенням кінцевого продукту або послуги.

В процесі викладання економічних дисциплін («Економічна теорія», «Макроекономіка», «Державне та регіональне управління»), завдяки дискусійності та актуальності аналізованих питань, колективні форми навчання дають вагомий результат. Добре зарекомендували себе такі форми: адаптований (полегшений) варіант ігрового проектування; робота у малих групах («Перспективи та проблеми вступу України до ЄС»), «Вироблення управлінського рішення з купівлі тролейбусів для міста Харкова»), кооперовано-групова робота («Теорії розвитку державного управління», «Методи фіскальної і монетарної політики щодо виходу України з економічної кризи»); ділові ігри («Власність», «Гранична корисність», «Аукціон»), брейн-ринг, кейс-метод («Подолання диспропорцій регіонального розвитку в Україні»), «Яку економічну систему суспільства слід будувати в Україні?»).

Адаптований варіант ігрового проектування був реалізований зі студентами факультету Бізнес та Фінанси (англійська мова навчання) 1 курсу при виконанні підсумкової семестрової творчої роботи (розрахункового завдання) під час викладання дисципліни «Державне та регіональне управління». Студентам було запропоновано наступні етапи роботи:

- об'єднатися у творчі колективи та вибрати теми завдань;
- обрати керівника та розподілити обов'язки у колективі: за окремими розділами або за функціями (пошук літератури, статистичних даних, виконання розрахунків, написання розділів);
- скласти план, список джерел та перевірити у викладача;
- виконати роботу у затверджений термін та здати на перевірку викладачу;
- внести корективи;
- захистити роботу на підсумковій конференції з підготовкою презентації у Power Point.

Бали були розподілені так (в умовах 100-бальної накопичувальної системи): максимум 10 балів за якість виконання виставляється кожному члену колективу, а ще 10 балів максимум додаються кожному виконавцю відповідно до участі у презентації роботи та якості відповідей на запитання.

В цілому, відгуки студентів на проведення практичних занять та виконання підсумкових робіт у колективних формах навчання у більшості позитивні. Так, студенти відзначають можливість реалізації масштабних проектів, розподіл відповідальності, виховання здатності до співпраці, відкритості, терпіння.

Переваги колективних форм навчання, на наш погляд, в цілому полягають у наступному. Виходячи з комплексної структури особистості [3, с. 6], групові форми активно і позитивно впливають на формування однієї із сторін особистості – здібностей, таких як воля, дисциплінованість, активність, творче мислення, послідовність, принциповість. Крім того, у груповій роботі стимулюється творча активність; формуються управлінські навички, вміння працювати злагоджено, розподіляти обов'язки, аргументувати та відстоювати свою точку зору. Забезпечується високий рівень внутрішньої мотивації до навчання, що призводить до більш глибокого вивчення поставленої проблеми та міцнішого закріплення самостійно здобутих знань.

Особливості ІП надають додаткові можливості у процесі його використання. Так, ІП сприяє професійному самовизначенню студентів, оволодінню навичками професійної взаємодії з іншими людьми [4]. ІП дає можливість приміряти незвичні соціальні ролі, моделювати роботу у колективі, що знадобиться у майбутній трудовій діяльності. Такий метод забезпечує зростання рівня професійної компетентності, дозволяє побачити ширше коло питань та відчувати зацікавленість до ряду з них. Завдяки реалізації ІП можуть бути досягнуті когнітивні цілі навчання за таксономією Б. Блума: через знання та розуміння до застосування, аналізу, синтезу та оцінки.

Однак присутні також і складності застосування будь-яких групових форм навчання, які необхідно мінімізувати: великі витрати навчального часу; можлива нерівномірність розподілу обов'язків та «паразитизм» одних членів групи за рахунок інших; труднощі об'єктивного вимірювання внеску кожного у роботу групи; складність оцінювання результатів.

Можемо зробити висновок, що колективні форми навчання є незамінними у підготовці сучасних фахівців будь-якого спрямування. Завдяки реалізації принципів проблемного навчання, змагальності, єднання освіти та науки, такі форми дозволяють студентам краще набувати загальних та професійних компетентностей, очікуваних результатів навчання відповідно до робочих програм навчальних дисциплін, а також забезпечують високий ступінь опанування компетентностями за Національною рамкою кваліфікації: знання, уміння, комунікація, автономність, відповідальність. Результатом стає зростання конкурентних переваг майбутнього фахівця на ринку праці та успішна підготовка особистості до виконання різноманітних соціальних ролей.

Перелік посилань:

1. Активизация обучения проектированию: учеб. пособие / под ред. А.В. Горелого. – Киев: УМК ВО, 1996. – 253 с.
2. Борисенко О.М. Впровадження в навчально-методичний процес ігрового проектування на основі інтеграції різних спеціальностей / О.М. Борисенко, О.В Єфімов // Зб. тез вист. на міжвуз. наук.-метод. семінарі «Проблеми формування професійної компетентності студентів на основі міждисциплінарної інтеграції». – Харків: РВВ ХТЕІ КНТЕУ. – 2010. – С. 13-14.
3. Впровадження комплексної ділової гри у навчальний процес як шлях розвитку науково-технічної творчості студентів / О. В. Єфімов [та ін.] // Вісник НТУ «ХПІ»: зб. наук. пр. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2010. – № 32. – С. 4-11.
4. Горельї А.В. Роль ігрового проектування в професіоналізації практичних психологів / А.В. Горельї, І.Г. Васильєва // Сучасні педагогічні технології в освіті: зб. наук.-метод. пр. / ред. О.Г. Романовський, Ю.І. Панфілов. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2012. – С. 68-76.

ВИКОРИСТАННЯ КРИТИЧНОГО ОГЛЯДУ ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ ПРИ ВИКЛАДЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА»

*Є.В. Міщук, канд. екон. наук, доцент
ДВНЗ «Криворізький національний університет»*

У нашій країні, а також закордоном (зокрема, в США та Росії) викладання дисципліни «Економічна безпека» здійснюється не тільки для студентів однойменної спеціальності (або освітньо-професійної програми), але й для студентів інших спеціальностей [1]. Разом із цим слід відмітити, що варіюється не тільки це, але й назва дисципліни в різних навчальних закладах, а також ступінь вищої освіти студентів, для яких вона викладається. Так, протягом останніх років викладалися такі дисципліни: «Економічна безпека підприємства» у Національному технічному університеті України «КПІ» для бакалаврів спеціальності «Економіка», а також у Дніпропетровському національному університеті ім. О.Гончара для бакалаврів спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»; «Економічна безпека» у ДВНЗ «Криворізький національний університет» для бакалаврів спеціальностей «Менеджмент», «Облік і оподаткування», «Публічне управління та адміністрування», а також у Запорізькому національному технічному університеті для магістрів спеціальності «Фізична культура і спорт»; «Економічна безпека держави» в Українській академії друкарства (м. Львів) для магістрів спеціальності «Менеджмент»; «Соціально-економічна безпека» у Східноєвропейському національному університеті ім. Лесі Українки для бакалаврів напряму підготовки «Фінанси і кредит»; «Комплексне управління економічною безпекою» у Дніпропетровському національному університеті залізничного транспорту ім. В. Лазаряна для студентів спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»; «Економічна безпека організації» в Одеському регіональному інституті державного управління НАДУ при Президентові України для магістрів спеціальності «Управління проектами»; «Економічна безпека бізнесу» в Київському національному економічному університеті ім. В.Гетьмана для магістрів спеціальності «Економіка» тощо. Даний перелік можна ще довго продовжувати. Викладання даної дисципліни в більшості вищих навчальних закладах України підтверджує її актуальність.

При цьому відмітимо, що серед науковців і практиків не сформовано загальноприйнятого, усталеного погляду на основні поняття та категорії, економічної безпеки. Насамперед, це стосується найважливішого – сутності поняття «економічна безпека», її чинників, критеріїв і показників оцінювання, складу та змісту її функціональних складових тощо. Так, не існує загальноприйнятого визначення «фінансова безпека», а «існуючі формулювання відображають лише окремі аспекти цієї все-

осязної категорії і не можуть претендувати на її однозначне трактування» [2, с. 6]. Тому закономірно, що за результатами аналізу робочих навчальних програм у різних ВНЗ нами виявлено різні об'єкт, предмет і завдання даної дисципліни, а також різні знання, уміння та навички, якими повинні оволодіти студенти після її вивчення. Очевидно, що під час вивчення дисципліни студенти отримують однібічні знання, які відображають погляди окремої наукової школи, до якої належить лектор або знання, які викладені у запозичених лектором матеріалах інших науковців. Наведене також погіршується міждисциплінарним характером дисципліни, оскільки окремі терміни та поняття «переходять» із інших дисциплін. Зазначене негативно впливає на формування компетенцій з економічної безпеки у майбутніх фахівців. Водночас, результатом освітнього процесу повинно стати надбання економічної компетентності, тобто синергетичної сукупності знань, умінь, навичок і мотивації індивіда [3]. З урахуванням вище окресленого, мета освітнього процесу не досягається. Тому для досягнення цілі освітнього процесу, а також для розширення світогляду та формування системи знань студентів при вивченні ними дисципліни «Економічна безпека», пропонуємо кожному тему починати з критичного огляду відповідного їй понятійно-категоріального апарату.

Отже, при розробці навчальної дисципліни «Економічна безпека» слід робити акцент на використання критичного огляду понятійно-категоріального апарату за кожною темою курсу.

Перелік посилань:

1. Чернятевич Я. Викладання навчальної дисципліни «Державне управління економічною безпекою»: зарубіжний та вітчизняний досвід / Я. Чернятевич // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. – 2011. – Вип. 1. – С. 257-264.
2. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : Монографія. / О. І. Барановський. – К. : КНТЕУ, 2004. – 759 с.
3. Брусенцева О. А. Формування компетенцій з економічної безпеки у майбутніх менеджерів / О. А. Брусенцева // Науковий Вісник УМО «Економіка та управління». – 2016. – Вип. 1. – С. 1-10.

ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ»

*О.В. Музиченко-Козловська, канд. екон. наук, доцент
Національний університет «Львівська політехніка»*

Сучасний розвиток економіки України здійснюється в умовах фінансово-економічної та політичної кризи. В таких складних умовах важливо готувати нових висококваліфікованих спеціалістів-економістів, здатних бачити та вирішувати економічні проблеми, у тому числі на регіональному рівні. Реформи, які втілюються в Україні, торкнулися й вищої освіти. З'являються нові вимоги до фахівців з вищою освітою, зокрема, до бакалаврів-економістів. У ст. 10 закону України «Про вищу освіту» визначено стандарти вищої освіти, у яких визначено, серед інших, такі вимоги до освітньої програми: перелік компетентностей випускника; вимоги професійних стандартів [1].

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Соціально-економічний розвиток регіону» у студента повинні сформуватися такі компетенції, які представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Компетенції бакалавра спеціальності «Економіка» після вивчення навчальної дисципліни
«Соціально-економічний розвиток регіону»

Групи компетенцій	Клас професійних завдань	Компетенції бакалавра
1	2	3
1. Професійні компетенції	Тема дисципліни «Соціально-економічний розвиток регіону» за робочою програмою	Здатність використовувати теоретичні знання та практичні навички для належного виконання обов'язків за професією «Економіст», код 25351 у Класифікаторі професій [2]
2. Особистісні компетенції		2.1 Володіти усним та письмовим спілкуванням українською та іноземними мовами
		2.2 Мати мотивації до навчання впродовж усього життя
		2.3 Володіти навичками самостійного набуття знань

1	2	3
3. Загально-наукові компетенції		3.1 Володіти знаннями об'єктивних економічних законів розвитку економіки
		3.2 Володіти сучасними інформаційними технологіями
		3.3 Володіти методологіями та вмінні використовувати аналітичні навички
		3.4 Знати методи ведення наукових досліджень та вмінні їх застосовувати
		3.5 Аналізувати та застосувати передовий досвід в забезпеченні ефективного використання трудових ресурсів підприємства

Формування вмінь та навичок виконання робіт з економічного аналізу здійснюють на практичних заняттях, де студенти самостійно вирішують запропоновані практичні завдання, виробничі ситуації, проводять ділові ігри тощо. Для опанування дисципліни студентам крім лекційних, практичних)занять, т. т. аудиторної роботи, значну увагу необхідно приділяти самостійній роботі. Основні види самостійної роботи студентів: вивчення додаткової літератури; робота з законодавчо-нормативними актами України; підготовка до практичних занять. Для полегшення самостійної роботи доцільно формувати Віртуальне навчальне середовище, яке розміщене у системі Internet, з допомогою розміщених там методичних вказівок, тестових завдань тощо студенти у будь-який час можуть самостійно готуватись до лекційних, практичних занять та контрольних заходів.

Перелік посилань:

1. Про вищу освіту : Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38. – С. 20.
2. Національний класифікатор України. Класифікатор професій ДК 003:2010; КП : Наказ Держспоживстандарту України від 28.07.2010 № 327 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www:http://trudovepravo.com.ua](http://trudovepravo.com.ua).

СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ГЛОБАЛЬНА ЕКОНОМІКА»

*А.В. Нікітіна, канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорозжній університет*

Глобалізація як унікальний феномен і об'єктивна закономірність розвитку людства постійно постає об'єктом досліджень вчених і економістів. Причиною є те, що глобалізація, яка розгорнулася у останній третині двадцятого століття, стала домінантою світового розвитку, адже вона є не що інше, як прояв сучасної постіндустріальної стадії розвитку світової економіки і суспільства у відносинах між країнами світу. Важливим компонентом процесу глобалізації економіки є кардинальна трансформація механізмів економічного регулювання в напрямку становлення глобально інтегрованої регулюючої системи, яка будується на комплексі факторів. У зв'язку з цим виникає необхідність найбільш повного використання переваг вільного руху основних факторів виробництва, для чого необхідна обов'язкова координація найбільш важливих економічних рішень на міжнародному рівні, спільне забезпечення рівноваги не тільки в рамках окремих країн, а й світового господарства взагалі.

Результатом дослідження процесу глобалізації є глобальна економіка. Вивчення дисципліни «Глобальна економіка» допомагає студенту оцінити процеси, які відбуваються у світовій економіці та зробити висновки про подальший розвиток суспільства.

Система професійних компетентностей під час опанування навчальної дисципліни «Глобальна економіка», метою вивчення якої є формування у студентів знань умов і факторів становлення та механізмів функціонування глобальної економіки, представлена у таблиці 1.

Таким чином, питання, які розглядаються у дисципліні «Глобальна економіка» мають важливе значення для майбутнього економіста, оскільки дозволяють розкрити сутність та природу глобалізації та її основних складових, всебічно оцінити позитивні і негативні сторони глобалізації світової економіки та її вплив на економіки різних країн світу.

Система професійних компетентностей під час опанування навчальної дисципліни
«Глобальна економіка»

Код компетентності	Назва компетентності	Складові компетентності
ГЕ 1	Обґрунтовувати сутність глобалізації та значення її закономірності та тенденції	Здатність визначати сутність економічної глобалізації та основних підходів щодо її аналізу
		Вміння аналізувати закономірності та тенденції глобалізації, класифікувати типи глобальних проблем
ГЕ 2	Досліджувати оптимальну систему розвитку глобалізації	Вміння досліджувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної глобалістики, використовуючи концепції сучасної глобалістики
		Вміння використовувати чинники глобалізації при аналізі особливостей функціонування глобальної економіки
		Здатність характеризувати ключові глобальні проблеми економічного розвитку за допомогою цивілізаційного виміру глобальних економічних процесів
		Здатність робити аналіз суперечностей і дуалізму сучасного етапу глобалізації
ГЕ 3	Здійснювати оцінку фінансових криз та їх впливу на світову економіку	Здатність характеризувати фінансові кризи та їх вплив на світову економіку
ГЕ 4	Приймати рішення з визначення дій щодо вдосконалення існування та функціонування глобальної економіки	Вміння визначати сутність і суспільно-політичні передумови альтерглобалізму
		Здатність проводити оцінку рівня інтернаціоналізації світового відтворювального процесу
		Вміння визначати роль глобальних регуляторних інститутів в процесі інституціоналізації глобального економічного розвитку
		Здатність аналізувати процеси управління міжнародною економічною діяльністю регіонів, галузей, міжгалузевих комплексів
		Вміння робити обґрунтовані висновки щодо вирішення проблеми конкурентоспроможності України в глобальній економіці

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ВИВЧЕННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ*В.А. Омеляненко, канд. екон. наук**Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка*

Взаємодія та інтеграція економічних дисциплін є умовою реалізації сучасного освітнього процесу. Відповідно до наукового визначення інтеграція припускає виявлення сутнісних взаємозв'язків між інтегровальними навчальними дисциплінами. Міждисциплінарна інтеграція може реалізовуватися в навчальному процесі за допомогою різноманітних методів та організаційних рішень. Зазначений аспект передбачає зміну технологій викладання з метою формування чіткого бачення взаємозв'язків між дисциплінами, розвитку пізнавальних вмінь та цілісного представлення про економічні процеси [1, 2].

Розроблений метод передбачає систематизацію отриманих в результаті модерації ідей на основі виявлення взаємозв'язків (Mind-Mapping) між економічними процесами та колективної генерації ідей й їх подальшої систематизації (Clustern) на основі колективного обговорення. Метод реалізується за принципом від часткового до загального «Case – Problem – Method».

У рамках методу запропоновано використовувати діаграму зв'язків – інструмент, що дозволяє виявляти логічні зв'язки між основною ідеєю, проблемою та різними факторами. Діаграма зв'язків забезпечує допомагає усвідомити невирішені проблеми, розкриваючи раніше невидимі причинно-наслідкові зв'язки між окремими частинами інформації шляхом їх графічного представлення. Запропонований метод для організації аудиторної роботи складається з наступних операцій:

- на підготовчому етапі встановлюються дві робочі дошки;
- учасникам дається ситуація для обговорення (Case);
- проводиться опитування та визначається проблема, яка потребує вирішення (Problem);
- учасники фіксують на картках свою думку щодо проблеми, її причин та способів їх вирішення (Method);
- від учасників картки надходять до модератора;
- картки розвішуються на першій робочій дошці;
- здійснюється систематизація пропозицій: відбираються близькі за змістом картки-ідеї і кріпляться на другій робочій дошці. Для цього модератор бере картку, зачитує її вголос, звертаючись до учасників групи;
- потім модератор поміщає її на робочій дошці відповідно до думки групи і обґрунтованих критеріїв. Картка кріпиться або до тієї чи іншої тематичної «колонки», або ж створюється нова колонка з новими ознаками;
- коли всі картки знайшли своє місце, можна переходити до їх об'єднання. Близькі за змістом картки об'єднуються в одну групу («проблемна хмара»);
- у подальшій роботі кожна «проблемна хмара» нумерується і між «хмарами» (групами однорідних карток-ідей) модератор вибудовує смислові взаємозв'язки (стрілки);
- після того як всі картки обговорені, вивішені і систематизовані, модератор разом з групою визначає центральне поняття в кожній проблемній області. Остаточне формулювання тієї чи іншої проблемної області модератор пише над колонкою в якості заголовка. Таким чином, порядкові номери «хмар» замінюються назвами та випишуються окремо;
- визначення пріоритетів ідей та вироблення фінального рішення відбувається в ході колективного обговорення.

Спрощений альтернативний спосіб використання запропонованого методу можна сформулювати наступним чином:

- формулюється проблема, яку необхідно вирішити, чи результат, якого варто досягти;
- визначаються ланки, що пов'язують окремі фактори, які впливають на проблему, і будується діаграма зв'язків;
- студенти обговорюють побудовану діаграму зв'язків та виявляють головні причини, що впливають на проблему.

Використання запропонованої педагогічної технології дозволяє здійснювати відбір основних ідей та понять, засвоєння яких сприяє формуванню у студентів інтегративного типу мислення.

Перелік посилань:

1. Омеляненко В.А. Використання інноваційних технологій в процесі вивчення економіко-статистичних дисциплін. *Traektoriâ Nauki*. 2017. Vol. 3, No 1. <http://dx.doi.org/10.22178/pos.18-2>
2. Omelyanenko V. *Analysis of Potential of International Inter-Cluster Cooperation in High-Tech Industries International Journal of Econometrics and Financial Management*. 2014. Vol. 2(4). pp. 141–147.

ВИКОРИСТАННЯ СЦЕНАРІЮ ПЕРЕВЕРНУТОГО КЛАСУ ПРИ ВИКЛАДАННІ «ПРАВознавства»

*О.Г. Остапенко, канд. юрид. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Однією із сучасних перспективних моделей навчання вважають «перевернутий клас», сутність якої полягає у зміні загальної моделі навчання, коли матеріал викладається в аудиторії, а вдома відбувається виконання домашньої самостійної, в тому числі групової роботи.

«Перевернутий клас» пропонує іншу стратегію навчання – пасивне навчання (вивчення теоретичного матеріалу) здійснюється вдома, а в аудиторії відбувається спільна, колективна, групова робота із виконання спільних проєктів, відповідей на запитання та обговорення матеріалу, тобто відбувається поглиблене вивчення і закріплення теоретичного матеріалу, який вивчався вдома. З точки зору таксономії Блума «перевернутий клас» передбачає роботу на більш високому рівні пізнавальної діяльності.

Перевагами моделі «перевернутого класу» можна вважати попередню енергійну підготовку студента вдома при вирішенні конкретного питання, що зумовить результативнішу аудиторну роботу, оскільки очно вже можна виявити прогалини у засвоєнні попередньо розглянутого матеріалу.

Для застосування технології «перевернутого класу» викладачеві необхідно підготувати відео лекції, які студенти переглядають вдома і, відповідно, можуть обрати зручний саме для нього темп (швидкість) навчання. Зокрема, це корисно для тих студентів, які мають проблеми із засвоєнням матеріалу на звичайних аудиторних заняттях (наприклад, через мовні питання, швидкість викладення матеріалу тощо).

Ще одним позитивним моментом використання моделі «перевернутого класу» є групова робота, що забезпечує відчуття рівності серед студентів, оскільки кожен повинен виконати конкретну роботу, внаслідок чого покращується взаємне навчання.

Серед негативних моментів використання технології «перевернутого класу» є підготовка (як мінімум пошук в мережі Інтернет) відеолекцій, які повинні бути цікавими, бо інакше вони не будуть переглядатися вдома студентами, і використання технології «перевернутого класу» не буде доцільним.

Ще одна проблема, яка виникає при застосування «перевернутого класу» – відсутність у студентів необхідного обладнання (комп'ютерних класів, комп'ютерів чи мобільних пристроїв у студентів із малозабезпечених сімей тощо) та надійного підключення до мережі Інтернет. Крім того, у окремих студентів може виникати уявлення про те, що їм все відомо і зрозуміло, а отже, аудиторне заняття можна пропустити.

Перш ніж перейти власне до сценарію, який можна використовувати при вивченні «Правознавства», хотілося б надати декілька пояснень.

На вивчення дисципліни «Правознавство» відповідно до навчального плану передбачено 60 годин: 16 год. – лекції, 16 год. – практичні (семінарські) заняття і 28 год. самостійна робота студентів (максимальна кількість годин на цю дисципліну на інших спеціальностях складає 90 год.).

При цьому дисципліна «Правознавство» була нормативною і обов'язково включала 13 тем, які розглянути якісно навіть за 90 год. майже нереально. Навіть при зменшенні кількості тем до 8 (менше просто нереально, це вже і «Правознавством» не буде), все одно часу дуже мало.

І ще одна проблема, притаманна побудові навчального процесу у ХНАДУ: часто виникає ситуація, коли за розкладом практичні (семінарські) заняття передують лекційним. Тому, не знаючи про технологію «перевернутого класу», як виявилось, вона застосовувалася на практиці і до сьогодні.

Тепер про труднощі саме для дистанційного (чи змішаного) навчання.

До кожного заняття за Блумом ми формуємо мету, яка повинна бути реалізована через практичну діяльність, в тому числі яку ми перевіряємо за допомогою певних інструментів. Отже, для кожної мети – практичне завдання, семінар, форум, чат тощо.

У «Правознавстві», як я вже зазначала, основна мета – навчити працювати із законодавством, тобто правозастосовчій діяльності. Однак, наприклад, матеріал з теми «Право: основні поняття» переважно потрібен лише для підвищення рівня правосвідомості і правової культури, а також полегшення засвоєння матеріалу в подальшому (окремі питання теми є базовими і розкриваються більш детально і предметно в інших галузях права).

Оскільки «перевернутий клас» не обов'язково повинен стосуватися теми в цілому, тому мій сценарій «перевернутого класу» за однією з тем курсу буде виглядати наступним чином:

Тема. Право: основні поняття.

Мета (дистанційний курс): встановити співвідношення понять «право» і «закон» шляхом аналізу теорій походження права, визначити ознаки права та охарактеризувати право в об'єктивному та суб'єктивному смислі; визначити місце норм права в системі соціальних норм; порівняти норми права і норми моралі; розкрити зміст поняття норма права та визначити її структуру; роз'яснити сутність та елементи системи права, охарактеризувати форми (джерела) права; розкрити зміст поняття правовідносини, їх елементів та підстав виникнення, зміни або припинення; розкрити зміст понять: правомірна поведінка, правопорушення і юридична відповідальність; охарактеризувати види, склад правопорушення.

План:

1. Поняття та ознаки права.
2. Функції та принципи права.
3. Право у системі соціальних норм. Співвідношення права і моралі.
4. Норма права.
5. Система права.
6. Форми (джерела) права.
7. Правові відносини.

8. Правомірна поведінка, правопорушення та юридична відповідальність.

Порядок роботи:

1. Аудиторне заняття за навчальним розкладом – лекція: теоретичний матеріал викладається не у повному обсязі (питання 3 та 6 переважно надаються для СРС).

2. Самостійна робота студентів у ДК:

– переглянути 2 відеоуроки за питанням «Право у системі соціальних норм» і скласти блок-схему, в якій визначити види соціальних норм, та порівняльну таблицю про співвідношення права і моралі (норми права і норми моралі);

– проаналізувати нормативно-правові акти (Конституція України, Закон України «Про міжнародні договори та угоди», Цивільний кодекс України) та визначити джерела права в Україні. Варіант виконання роботи – есе;

– виконати практичні завдання до теми – «Система права» та «Норма права, її структура» (зараз є у методичних вказівках, одне з яких вже розміщено у курсі, друге – у перспективі).

Кожне завдання по 25 балів.

2. Аудиторне заняття за навчальним розкладом – семінарське заняття.

Підготовка питань, які виникли під час виконання СРС, та аналіз роботи, виконаної у ДК.

3. Самостійна робота у ДК – тестування – контроль (100 балів)

За тиждень можна набрати 200 балів.

Отже, «перевернутий клас» дозволяє розвивати творчий підхід, співпрацю та підвищувати рівень пізнавальної діяльності.

ПРИРОДА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО ВМІННЯ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

О.М. Перунова, канд. юрид. наук, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Не секрет, що сучасний світ диктує деякі зміни не тільки у суспільстві, інтересах сучасної молоді, її цінностей, орієнтацій, та і в новаціях педагогічного світу вищого навчального закладу. Кожна особистість визначившись бути педагогом, повинна орієнтуватися на те, що кожний його майбутній крок зв'язаний з його професією буде спрямований на самовираження та вдосконалення своєї особистості. Безперечно, визначення таких орієнтирів та усвідомлень сенсу цієї професії формулює деякі особливості педагогічної діяльності викладача.

Перш за все основоположним фактором називатися гідним викладачем, є досконале володіння своїм предметом, знання етичних норм – етико-педагогічних цінностей – моральне самовдосконалення – практична реалізація норм професійної етики. Сконцентрованість знань та етики вищого гатунку дають симбіоз могутнього засобу навчання для майбутніх спеціалістів. Педагог викладаючи предмет повинен орієнтуватися не тільки в своїй дисципліні, а й в суміжних дисциплінах, які якимось чином можуть розширити і удосконалити матеріал теми, предмета в цілому. Це сформулює та розкриє у майбутнього спеціаліста закономірності зв'язків між предметами, явищами і процесами реального світу. Викладачу вищого навчального закладу важливо сформулювати у себе свої оцінні судження щодо певного наукового матеріалу і його зв'язку з практикою. Це дасть змогу відстежити та скорегувати процес формування власних етичних цінностей і установок, побачити діяльнісний аспект цього процесу.

Основним завданням педагога є забезпечення успішного виховання особистим прикладом. У процесі еволюційного розвитку педагогічної етики визначено її структурні складові (моральна свідомість, моральна діяльність і моральні відносини), досліджено взаємозв'язок етики з іншими компонентами педагогічної інструментарій реалізації педагогічної етики у сфері спілкування.

По-друге, майстерне володіння методикою викладення, управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів, що допомагає викладачеві складне завдання подати доступно, врахувати особливості студента, зацікавити інформацією, викликати захоплення нею і бажання поповнювати свої знання.

По-третє, певним орієнтиром готовності викладача є його психологічна готовність зайти до аудиторії та свободо спілкуватися зі студентами, це можливо лише в тому випадку, коли педагог психічно і професійно здійснився. Цей процес вимагає певного часу і значних зусиль, щоденної праці над собою, над своїм самопізнанням світу, предмету, своїх якостей як людини. Причому самооцінка своїх професійних дій, виявлення помилок своєї роботи, може допомогти у подальшому формуванню викладача, як спеціаліста високого рівня.

По-четверте, не слід забувати про «діалог» зі студентом, який повинен підкріплюватися не тільки глибоким пізнанням предмета, а й певною ерудованістю, підкріплюватися гумором, якщо це можливо з боку викладача. Це допоможе йому спілкуватися з аудиторією на різноманітні теми, в процесі вивчення «робити зброс» психоемоційного навантаження аудиторії. Широта його інтересів дає змогу спрямувати студентів на цікаві справи, допомагати їм в організації змістового дозвілля.

Взаємодія студента та викладача, у добрій співпраці, є джерелом мотивації к пізнанню науки. А також індивідуальний підхід до кожного студента, культура спілкування, педагогічна етика – вирішальні фактори становлення спеціаліста, не тільки, як майбутнього фахівця, а й як творчої, здатної до ініціативи та самовизначення людини.

По-п'яте, творчий підхід до справи. Застосування творчості, як категорії особистості та аналізу досвіду більш вагомим спеціалістів дає змогу використовувати все найкраще з чужого, і знаходити свої досконаліші фішки, раціональні педагогічні технології.

Психологічними передумовами педагогічної творчості є професійно-специфічні здібності, тобто сукупність індивідуально-психологічних якостей особистості, які сприяють успішній педагогічній діяльності:

- організаторсько-педагогічні здібності (організування навчально-пізнавальної діяльності студентів і власної діяльності, загальне та професійне самовдосконалення);
- дидактичні здібності (підготовка навчальних матеріалів, доступність, виразність, переконливість при поясненні навчального матеріалу; здійснення мотивації діяльності);
- сприймання здібностей (об'єктивне оцінювання емоційного стану студентів і його врахування у навчальній діяльності);
- комунікативні здібності (налагодження педагогічно-виховної діяльності);
- навіюванні здібності (здібності емоційно-вольового впливу на людину);
- гносеологічно-дослідницькі здібності (виявляються в умінні пізнати і об'єктивно оцінити педагогічні явища та процеси; їх рівень залежить від рівня дослідницької культури викладача, його методологічних знань і дослідницьких умов);
- науково-пізнавальні здібності (володіння науковими знаннями, розуміння взаємозв'язків між науками).

У сучасних умовах важливим елементом творчої діяльності викладача вищого навчального закладу є використання сучасних інформаційних технологій, що вимагає від нього належної інформаційної культури. Насамперед, це вміння користуватися автоматизованими інформаційними системами – збирання, збереження, оброблення і представлення інформації за допомогою електронної техніки та систем комунікації.

По-шосте, педагог повинен бути цілеспрямованим, ініціативним, дисциплінованим, вимогливим до себе і до інших. Особливо важливі для нього витримка, здатність до гальмування у поєднанні зі швидкою реакцією і винахідливістю, емоційною рівновагою, умінням володіти своїми почуттями. Не останньою є інтуїція, вона виявляється в особливому відчутті правильного напрямку діяльності, у бажанні її результатів, неусвідомленому переконанні, що саме так, а не інакше слід діяти.

По-сьоме, досконале володіння мовою, ораторським мистецтвом, мовою логічності і послідовності мислення, дають змогу застосовувати теоретичні положення філософії, психології, педагогіки, методики у конкретних педагогічних ситуаціях навчально-виховної роботи. Бажано, що викладач не мав дефектів зв'язаних з мовленням, а саме шепелявість, картавість, гнусавість, запинання, невимовлення окремих звуків, надмірний, або сповільнений темп, це може суттєво віддалити сприйняття учбового матеріалу для студента, та бажання ходити на заняття.

Особистим компонентом викладача є його неповторність, унікальність, гідність, відповідальність за викладення наукового матеріалу та зміст подачі інформації слухачам.

По-восьме, педагогічний такт, тобто відповідне, гідне ставлення до студентів, уміння в кожному конкретному випадку знаходити правильну лінію поведінки. Він повинен сприяти вихованню студентів, та давати належний приклад етичної, тактичної поведінки в вищому учбовому закладі..

Освіта є духовним обличчям людини, яка формується під впливом моральних і духовних цінностей, що є надбанням її культурного кола, а також процесом виховання, самовиховання, впливу.

По-дев'яте, заходячи в учбову аудиторію, або до лекційного залу викладач повинен думати з яким зовнішнім видом, настроєм він це робить. Сама професія викладача вимагає бути зразком деонтології для своїх студентів. Безперечно, нервово напруження, здоров'є є тими ключовими факторами, які характеризують викладача, як сильну, «і духом і тілом» особистість.

Таким чином, всі наведені вище компоненти, уявляють собою невід'ємну частку природи викладача вищої навчальної школи. Безперечно, нічого в світі ідеального немає, але до цього треба прагнути, от і педагог повинен само розвиватися, не тільки в науковому, але і в педагогічному напрямку. Вищий вуз і є цінним, та значимим, коли має як умова більше професійних, цілеспрямованих, емоційно живих та прагнучих самовираження викладачів.

Вища освіта в Україні спрямована на забезпечення фундаментальної наукової, загальнокультурної, практичної підготовки фахівців, які повинні бути потенціалом нації суспільства і у майбутньому представляти цінність нашого суспільства.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ВИКЛАДАННЯ ОБЛІКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

*Є.С. Подиков, канд. екон. наук, доцент
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»*

Автоматизація бухгалтерського обліку є однією з актуальніших задач, тому що своєчасне одержання інформації про фінансовий стан підприємства значною мірою визначає успіх його діяльності. Крім того, згідно норм діючого законодавства, платники податків звітуються перед фіскальними органами в електронному вигляді. В даний час користувачу пропонується велика розмаїтість комп'ютерних програм за рішенням задачі автоматизації обліку, формування звітності та її подання до фіскальних органів. Маючи загальну мету, програми відрізняються своїми можливостями й організацією сервісу. Найбільш широке поширення в нашій країні одержали комп'ютерні програми фірми 1С. За різними даними 85 % українських підприємств використовували такі продукти автоматизації в своїй діяльності. Ці програмні продукти дозволяють не тільки вирішити проблему автоматизації бухгалтерського обліку, але вибрати найбільш прийнятний для себе варіант програми, виходячи з особливостей обліку конкретного підприємства, наявності комп'ютерної техніки, досвіду персоналу тощо. Виходячи з наведеного і більшість вищих навчальних закладів України, які надають облікову освіту використовували даний програмний продукт за для розуміння студентами методології автоматизованого обліку.

Указом Президента від 15 травня 2017 року було введено у дію рішення РНБО щодо застосування санкцій відносно більш ніж 1000 фізичних та 400 компаній. До списку юридичних осіб, зокрема, потрапили компанія-правовласник та її партнери, що надають програмне забезпечення та обслуговування продукту 1С. До списку, зокрема, потрапили: ТОВ «1С» РФ; ТОВ «1С «Мультимедіа Україна»; ТОВ «1С-Телур Модуль»; ТОВ «1С-Рарус Софт Україна»; ДП «Єврософтпром». Дочірнє підприємство «Єврософтпром» є постачальником франчайзингу 1С на території України. Іншими словами, саме із цієї компанії розпочинається шлях від «виробника» до споживача, між якими діють посередники: «1С:Франчайзінг» та дилери [1].

До даної компанії були застосовані такі санкції, як: блокування активів; обмеження торговельних операцій; запобігання виведенню капіталів за межі України; зупинення виконання економічних та фінансових зобов'язань; обмеження або припинення надання телекомунікаційних послуг і використання телекомунікаційних мереж загального користування; припинення видачі дозволів, ліцензій на ввезення в Україну з іноземної держави чи вивезення з України валютних цінностей та обмеження видачі готівки за платіжними картками, емітованими резидентами іноземної держави; заборона передання технологій, прав на об'єкти права інтелектуальної власності.

Зауважимо, що на сьогоднішній день встановлено порядок застосування лише певних санкцій, як то блокування активів, зупинення фінансових операцій, запобігання виведенню капіталів за межі України, зупинення виконання економічних та фінансових зобов'язань.

Так, відповідно до Постанови НБУ від 01.10.2015 № 654, банки зобов'язані зупинити фінансові операції та відмовити клієнту у виконанні розрахункового документа на користь особи, зазначеної в санкційних списках, до якої застосовано санкцію «зупинення фінансових операцій», у тому числі на користь банку-нерезидента. Банк виконує розрахунковий документ на користь клієнта такого банку-нерезидента, якщо такий клієнт не зазначений у санкційних списках. Кошти, що надійшли на користь особи, зазначеної в санкційних списках, до якої застосовано санкцію «зупинення фінансових операцій», банк обліковує на відповідному балансовому рахунку, призначеному для обліку кредиторської заборгованості за операціями з клієнтами банку. Іншими словами, суб'єкти господарювання, що працювали(ють) з особою із санаційного списку, не зможуть здійснити на її рахунок будь-який платіж, тобто розрахуватись за послуги.

Відносно санкцій у вигляді заборони передання технологій, прав на об'єкти права інтелектуальної власності, то порядку їх застосування не встановлено. У той же час, у країнах ЄС та США, під даним видом санкцій, розуміється, перш за все, не заборона отримувати права інтелектуальної власності від осіб, які внесені до санкційного списку, а заборона передавати ці права таким особам.

Українські підприємства, зазвичай, закупають продукцію ІС у посередників на території України. Більшість таких посередників не потрапили до санкційного списку, тому обмежені у своїх діях лише у рамках договору із правовласником (ліцензіатом). Інакше кажучи, споживачі не співпрацюють та не мають відношення до осіб із санкційного списку. Санкції, у свою чергу, не стосуються безпосередньо питання використання чи розповсюдження програми ІС. Так, дійсно, заборонено передання технологій, прав на об'єкти права інтелектуальної власності, але ж це не стосується права використання таких технологій чи прав, які були отримані до введення в дію санкцій. Крім того, самого механізму реалізації такої заборони, на сьогоднішній день, не існує.

Таким чином, кінцеві споживачі вільні у своєму виборі щодо використання програми ІС. У цьому розрізі, основною проблемою для кінцевих споживачів стає питання, як довго вони зможуть використовувати програмне забезпечення, адже без можливості розраховуватись за продукт, не будуть надаватися оновлення, що зробить неможливим або недоцільним його використання.

Представники компаній, що входять до «ІС:Франчайзінг» запевнили, що в їхньому запасі достатньо продукції та можливостей її реалізувати на декілька років вперед. Що ж стосується регулярного оновлення програмного забезпечення, то це лише питання часу. Це ж підтвердило ДП «Єврософтпро», яке на своєму сайті запевняє про відсутність проблем із користуванням програмою ІС.

Основною перепоною, що впливає із санкцій, є відсутність можливості розрахунків між «ІС:Франчайзінг» (дистриб'юторами) та компанією правовласником (ліцензіатом). За таких умов, із закінченням строку ліцензійного (субліцензійного) договору на використання програми, її розповсюдження та використання стане протиправним. Розробники, розповсюджувачі, користувачі можуть бути притягнуті до відповідальності (перш за все кримінальної) за дії, пов'язані із розробкою, використанням неліцензійного програмного забезпечення. З іншого боку, використання ліцензійної продукції, що була придбана до ведення рішення РНБО у дію, не суперечить законодавству та може використовуватись у межах дії договору. Крім того, наявність самих по собі санкцій, не впливає на чинність договору.

Оскільки санкції введені по відношенню до конкретних осіб (компаній), скоріше за все, урегулювання договірних відносин щодо права інтелектуальної власності, це лише питання часу та замість одних осіб, з'являться інші. А тому, компанії, що надають продукцію на ринку безпосередньо споживачам, зможуть забезпечити їх оновленням та обслуговуванням на законних підставах.

У зв'язку із цим, кінцевим споживачам варто переглянути умови договорів на використання продукції ІС та строк їх дії. А у майбутньому, заключаючи договори на придбання та використання продукції, варто впевнитись у наявності в реалізатора відповідних чинних прав на здійснення такої операції.

Також, варто переглянути договірні відносини із контрагентами із санкційного списку, за наявності таких. Не виключно, що такі договори підлягатимуть розірванню, оскільки стануть неможливими до виконання. Особливу увагу слід звернути на порядок розірвання договорів на підставі «форс-мажорних» обставин. У іншому випадку, варто звернутись до ст. 652 ЦК України – розірвання договору у зв'язку з істотною зміною обставин.

Слід звернути увагу, що незважаючи на розірвання контракту невиконанні зобов'язання за ним продовжують діяти. Застосування ст. 607 ЦК України, яка передбачає припинення зобов'язання неможливістю його виконання, не означає, що боржник може повністю відмовитись від погашення заборгованості, яка виникла у період дії контракту. Так, контрагент може пред'явити вимоги після припинення дії санкцій або ж передати право вимоги новому кредитору.

Підсумовуючи, слід зазначити, що українським користувачам не варто впадати у паніку та видаляти програмне забезпечення, за яке були витрачені чималі кошти. Адже використання програми ІС підприємцями законом не забороняється, а санкції стосуються лише обмеженого кола юридичних осіб, причетних до її розробки та розповсюдження права інтелектуальної власності. Вищим навчальним закладам, які надають економічну освіту, варто також переглянути умови договорів з представниками корпорації ІС та розробити майбутню методологію викладання дисциплін згідно запропонованих умов.

Перелік посилань:

1. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2017 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/133/2017.

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ БАКАЛАВРІВ
З МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ»**

К.О. Попкова, канд. екон. наук, доцент

К.П. Болдовська, канд. екон. наук, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Діяльність транснаціональних корпорацій (ТНК) суттєво впливає на розвиток як національних, так і глобальної економіки. Саме це визначає актуальність і доцільність вивчення у вищих навчальних закладах дисципліни «Транснаціональні корпорації» у процесі підготовки фахівців у галузі міжнародних економічних відносин.

Метою вивчення цієї навчальної дисципліни є формування системи теоретичних знань і набуття практичних навичок у галузі аналізу діяльності сучасних ТНК, економічного механізму їх функціонування, пріоритетів і проблем розвитку в умовах глобалізації.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є система взаємовідносин мікро- та макроекономічного рівня, опосередкованих діяльністю транснаціональних корпорацій.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни є: вивчення сутності, змісту і масштабів діяльності ТНК на міжнародних ринках, специфіки розроблення і реалізації глобальної стратегії підприємств, механізмів функціонування, особливостей взаємодії ТНК у міжнародному середовищі.

У процесі навчання здобувачі вищої освіти отримують необхідні знання і вміння під час лекційних і практичних занять. Також велике значення в процесі закріплення знань має самостійна робота студентів, у рамках якої, зокрема, передбачено виконання розрахунково-аналітичної роботи проведення оцінки поточного стану і прогнозування тенденцій розвитку діяльності однієї з провідних транснаціональних корпорацій світу із підготовкою презентації за напрацьованими матеріалами.

Програмними результатами навчання є знання здобувачами вищої освіти:

- економічної природи, законів і закономірностей функціонування, тенденцій та особливостей розвитку, масштабів діяльності й актуальних проблем розвитку ТНК в умовах глобалізації;
- принципів та особливостей взаємодії ТНК і національних економік;
- типів, організаційних форм і операцій ТНК;
- історичного аспекту розвитку ТНК;
- теорій іноземного інвестування ТНК;
- економічного механізму функціонування ТНК;
- особливостей управління виробничою діяльністю, персоналом, фінансами, а також особливостей обліку, звітності, аналізу діяльності ТНК;
- еволюції організаційних структур ТНК;
- видів, типів, форм і механізмів реалізації стратегій (зокрема, маркетингових) діяльності ТНК;
- еволюції і сучасного стану наддержавного регулювання діяльності ТНК.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти має оволодіти такими компетентностями:

- здійснення творчого комплексного аналізу діяльності сучасних ТНК, визначення проблем і перспектив їх розвитку;
- оцінювання і розв'язування економічних проблем, що виникають внаслідок функціонування ТНК;
- виявлення переваг і недоліків господарської діяльності ТНК;
- оцінювання впливу ТНК на міжнародну економіку;
- визначення економічних, організаційних та інших аспектів створення і функціонування ТНК;
- обґрунтовувати стратегії і тактики ТНК на глобальних ринках;
- застосування методів кількісного вимірювання результатів діяльності ТНК;
- здійснення аналізу економічного механізму функціонування ТНК;
- виявлення особливостей і принципів наддержавного регулювання ТНК, визначення й оцінювання економічних наслідків його впливу на розвиток їх міжнародної економічної діяльності.

Таким чином, ефективне вивчення зазначеної в цій роботі навчальної дисципліни у процесі підготовки економістів-міжнародників забезпечить формування системи необхідних компетентностей з економіки й організації діяльності транснаціональних корпорацій, а також в цілому сприятиме підвищенню рівня викладання економічних дисциплін в умовах глобалізаційних та інтеграційних перетворень.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗРУШЕНЬ НА ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПІДГОТОВЦІ СПЕЦІАЛІСТІВ З МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

А.М. Попова, канд. техн. наук

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Глобалізація світових економічних процесів та європейська інтеграція у розвитку економіки України впливає на усі сфери життя людини, вища освіта не оминула цієї тенденції. Крім того на тлі світової економічної глобалізації розвивається прискорена інформатизація суспільства, що в свою чергу впливає на використання у сучасній освіті інформаційних технологій та засобів телекомунікації.

Так прикладом використання сучасних інформаційних технологій та засобів телекомунікацій у сучасній освіті, є організації дистанційного навчання в організації учбового процесу. Ця методика є досить популярною при підготовці спеціалістів економічного напрямку через динамічність економічних процесів, котрі не задовольняються повністю традиційними формами викладання.

Інформаційні технології можуть використовуватися усіма викладачами, однак при цьому не варто забувати про фундаментальні основи вищої освіти в Україні.

Сучасність постійно встановлює нові завдання перед усіма освітніми установами. Головним завданням є надання якісних освітніх послуг з достатньо високим рівнем фундаментальних знань та всебічним охопленням практичних аспектів за обраним напрямком. Для цього потрібно провести аналіз самого поняття фундаментальності освіти. Визначення самого поняття фундаментальності є достатньо суперечливим. Оскільки протиріччя полягає у самому визначенні фундаментальної освіти – це сприймається більшістю як протилежність практичному професійному напрямку освіти, а інші вважають будь-яку вищу освіту фундаментальною.

Однак для вирішення усіх суперечок, сучасні експерти з питання методології освітнього процесу, сформулювали три складові цього процесу: фундаментальність освіти – передача знань, практичні навички – професійні уміння, а найголовніше формування та розвиток стилю – базуючись на розвитку індивідуальності особистості.

Так спеціалісти отримуючи освіту, що базується на цьому принципі «єдності трьох основ» є не лише професійно підготовлені та освічені, а й ще реалізуватимуться як особистості з творчим мисленням.

Постійні зміни, що відбуваються у суспільстві впливають і на освіту та завдання, що ставляться перед вищими навчальними закладами. Так технічні революції та висока мобільність встановлюють нові закони функціонування ділового суспільства. Все це впливає на вимоги до освітніх закладів та при цьому незмінним залишається вимога системності змісту основних галузей знань, а оптимальна практична частина екстраполяції та моделювання знань в реальних життєвих ситуаціях.

Ця сукупність вмінь та навичок дасть змогу ефективно виступати на ринку праці та при реалізації власних проєктів. Багато критиків подібного ставлення до освіти висувають інші сторінки цього питання.

Спеціаліст володітиме практичними навичками дій при певних умовах та при умови постійних перетворень у світі, економіці, політиці, соціумі та культурі; вимушений буде зіткнутися з неможливістю адекватно оцінювати навколишнє середовище, реалізувати свої навички у змінених умовах. При всіх зазначених вище причинах особливу важливість отримує впровадження нових методів та засобів представлення знань. Так широко використовується можливість візуалізації матеріалів лекції за допомогою відповідних комп'ютерних засобів.

Важливим аспектом при цьому є донести до студентів важливість візуалізації при представленні інформації. Самим прикладом є матеріал, котрий вони сприймають, коли є можливість за допомогою графічних образів представити обсяги інформації, котрі навіть при презентації у вигляді таблиць та цифр програють візуальним образам. Об'єктивні складності сприйняття нівелюються при використанні інфографіки особливо для самостійного сприйняття теоретичного матеріалу при викладанні студентам економічних напрямків. Тут можна використовувати як традиційні лекції викладача у аудиторії, так і дистанційні інтерактивні мультимедійні курси лекцій.

ЗНАЧЕННЯ ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Т.М. Самсонова

*Відокремлений структурний підрозділ Національного авіаційного університету
Слов'янський коледж Національного авіаційного університету*

Розкриття значення викладання економічної теорії, в суспільстві, в наш час, особливо актуально в умовах глобалізації та європейської інтеграції.

Найважливішою ознакою нової історичної епохи є стрімке наростання процесів світової глобалізації, які здійснюються незалежно від волі чи бажання окремих країн. До таких країн належить і Україна.

Найактуальнішою проблемою є проблема економічної некомпетентності як керівництва країни так і громадян, тому підвищується рівень викладання економічної теорії.

Серед сучасних досліджень, присвячених теоретичному осмисленню важливих аспектів викладання комплексу економічних дисциплін, аналізу тенденцій розвитку інституту вищої освіти, в умовах глобалізації та інтеграції, необхідно виділити роботи відомих вітчизняних і зарубіжних вчених: С.І. Грицуленко, М.Ю. Олешкова, Н.Ю. Потапової-Сінько, Т.П. Сморгжанюк, В.М. Теслюк [2-5] та ін., проте, з цієї проблематики залишаються питання, відкриті для подальшого вивчення.

Найбільш важливою причиною того, що за 27 років незалежності Україна, за найважливішими показниками, не може наблизитись до рівня 1990 року є перш за все економічна некомпетентність і, як уже зазначалось, не тільки керівництва країни, а й пересічних громадян.

Наведемо конкретні приклади:

1. Безумовно, Україні потрібні якісні товари з країн Євросоюзу, але при цьому необхідно знати таку економічну закономірність: підвищення імпорту над експортом призводить до різкого падіння курсу національної валюти.

2. Вибірчі компанії, в Україні, обіцяють підвищення заробітної плати та трансфертних виплат, які здійснюються за рахунок додаткової емісії грошової маси. Але, при цьому, не враховується економічний закон американського економіста І. Фішера та спостерігається зростання темпів інфляції, що погіршує рівень життя населення.

Мілтон Фрідман (американський економіст): «Інфляція – єдина форма покарання позазаконні підстави».

Однак, в сучасних умовах, потреба в грошах не обмежується лише товарними угодами. Вона доповнюється попитом на гроші, зумовленим заощадженнями готівкових грошей населенням, придбанням комерційних та державних цінних паперів тощо.

3. В нашій країні приділяється увага боротьбі з безробіттям. Відповідно до закону Оукена: збільшення на 1 % рівня циклічного безробіття призводить до зменшення реального обсягу ВВП на 2,5 %. Також, безробіття призводить до соціальної напруги в суспільстві.

4. Представники уряду звітують про зростання ВВП, але зростання ВВП країни – за рахунок збільшення ціни. При цьому, номінальний ВВП відрізняється від реального ВВП на величину, яку прийнято називати дефлятор ВВП.

5. Зростання ВВП країни прямо пропорційно надходженню в економіку іноземних інвестицій на умовах чесного підприємництва. Використання українськими підприємцями економічних законів сприяє успішному розвитку їхнього бізнесу [1].

Сучасний рівень викладання економічної теорії та отриманих знань дають змогу визначити ті основні проблеми, які вирішує керівництво країни, а також знайти ефективні способи їх вирішення.

Економічне процвітання настане, коли економіка стане на чолі всіх наук, закони економіки підкупити не можливо.

Перелік посилань:

1. Білоцерківець В.В. Міжнародна економіка: підручник /В.В. Білоцерківець, О.О. Завгородня, В.К. Лебедева; за ред. А.О. Задой, В.М. Тарасевича. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 416 с.

2. Грицуленко С.І. Методика викладання економічних дисциплін [Текст]: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / С.І. Грицуленко, Н.Ю. Потапова-Сінько, К.М. Гарбера. – Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2012. – 224 с.

3. Олешков М.Ю. Педагогическая технология: проблема классификации и реализации [Текст] / М. Ю. Олешков // Профессионально-педагогические технологии в теории и практике обучения: сб. науч. трудов. – Екатеринбург: РГППУ. – 2005. – С. 5-19.

4. Сморгжанюк Т.П. Шляхи вдосконалення методики викладання економічних дисциплін у вищих технічних навчальних закладах [Текст] / Т.П. Сморгжанюк // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології : зб. наук. пр. – Херсон. – 2009. – № 1. – С. 190-197.

5. Теслюк В.М. Напрямки вдосконалення викладання економічних дисциплін [Текст] / В.М. Теслюк, А.В. Якимовська // Научные труды SWorld. – Вып. 2 (43). Т. 4. – Иваново: Научный мир. – 2016. – С. 15-20.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ОСВІТІ

*С.В. Селезень, канд. юрид. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Головний вектор сучасного розвитку вищої юридичної освіти в Україні визначається загальним спрямуванням вітчизняної вищої школи на входження в загальноєвропейський і світовий освітній простір, гармонізацію національних і міжнародних стандартів вищої освіти в контексті Болонського процесу.

Основні принципи, цілі та напрями формування єдиного європейського освітньо-наукового простору викладені у низці міжнародних документів, серед яких найважливішими є: Велика хартія університетів (Magna Charta Universitatum) (18 вересня 1988 р., Болонья), Лісабонська конвенція (11 квітня 1997 р., Лісабон), Сорбонська декларація (25 травня 1998 р., Париж), Болонська декларація: Спільна заява європейських міністрів освіти (18-19 червня 1999 р., м. Болонья), Конвенція європейських вищих навчальних закладів і освітніх організацій 29-30 березня 2001 р., м. Саламанка), Комюніке зустрічі європейських міністрів, які відповідають за вищу освіту (18-19 травня 2001 р., м. Прага), Комюніке конференції міністрів, відповідальних за вищу освіту (19-20 вересня 2003 р., м. Берлін) та Декларація з Грацу: Роль університетів до 2010 року і далі.

Прагнення європейських університетів до найвищого рівня якості, конкурентоспроможності та бездоганності, доступності й демократизму, підкріплене визнанням світовою спільнотою освітньо-наукової сфери як стратегічно пріоритетної для забезпечення життєдіяльності й прогресу людства, зобов'язує уряди та освітні структури планувати і робити конкретні спільні кроки у створенні єдиної «Європи Знать». Ось чому національна концепція реформування й модернізації освітньої системи в Україні має також бути спрямована на реалізацію загальноєвропейських підходів і принципів.

Стратегічна мета реформування й модернізації вищої освіти і науки в Україні – створення ефективного інноваційного освітнього середовища у вищих навчальних закладах через сприяння прогресивним нововведенням, упровадження найсучасніших технологій і моделей навчання. Навчальний процес у сучасному університеті повинен здійснюватися «з урахуванням можливостей сучасних інформаційних технологій навчання та орієнтуватися на формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності та швидкої адаптації до змін у соціально-культурній сфері, системі управління та організації праці в умовах ринкової економіки»

Мета роботи – розкрити роль і значення інновацій, зокрема інноваційних методик викладання у сучасній вищій юридичній освіті, визначити найбільш ефективні методи і форми навчальної роботи на юридичних факультетах.

Досягнення цієї мети передбачає виконання низки завдань:

- визначити шляхи розвитку української вищої школи в контексті європейської інтеграції;
- проаналізувати фактори розвитку вищої освіти, що актуалізують інноваційні освітні процеси;
- висвітлити сутність поняття «інновації» щодо вищої освіти;
- розкрити значення вихідних термінів метод, методика, метод викладання, інноваційні методи, активні та інтерактивні методики у контексті дидактики і педагогіки вищої школи;
- охарактеризувати найбільш ефективні інноваційні методи і прийоми викладання фахових та інших гуманітарних дисциплін для правників;
- обґрунтувати доцільність створення спеціальних науково-методичних структур у вищих навчальних закладах на основі досвіду Центру інноваційних методик правничої освіти Національного університету «Кієво-Могилянська академія».

У євроінтеграційному поступі України роль юридичної науки й освіти є надзвичайно важливою, оскільки від їхнього рівня розвитку залежить реалізація таких важливих завдань, як здійснення правової реформи, адаптація законодавства України до законодавства ЄС, створення ефективної правової системи і громадянського суспільства, підвищення якості законотворчої та правозастосовчої діяльності, що, у свою чергу, сприятиме утвердженню України як високорозвиненої, соціальної за своєю сутністю, демократичної, правової держави, в якій визнається і діє принцип верховенства права.

Українська юридична наука й освіта розвивається під впливом як загальних цивілізаційних процесів (глобалізація світу, зростання конкуренції на всіх рівнях і в усіх сферах суспільного життя, бурхливий розвиток науково-інформаційних технологій, демократизація суспільства тощо), так і внутрішніх факторів державного розвитку та будівництва (створення ринкового середовища, реформу-

вання багатьох сфер суспільного життя, активізація кодифікаційних процесів, становлення громадянського суспільства та ін.).

Вища юридична освіта в Україні нині набуває нового змісту і змінюється відповідно до розвитку правових знань та з урахуванням нових суспільних потреб (державно-правових, політичних, економічних, науково-технічних, культурно-освітніх та ін.).

Зміст фахової підготовки правника ускладнюється і суттєво трансформується під впливом таких суспільно значущих і взаємопов'язаних процесів, як розширення сфер правового регулювання, формування нових галузей права і відповідно галузей законодавства, інтеграція і диференціація у розвитку права, міждисциплінарність сучасного правового знання тощо. Ці процеси спричинюють появу та актуалізацію багатьох науково-правових і освітньо-правових проблем, які стають важливою складовою нового змісту сучасної юридичної освіти.

Правова наука і вища юридична освіта стають нерозривними складниками сучасного навчального процесу. Поглиблюється науково-теоретичний рівень професійної підготовки правника та водночас посилюється її практичне спрямування.

Спектр професійних знань, умінь, навичок представника правничої професії сьогодні значно розширився і вимагає від суб'єктів освітньо-правової діяльності найрізноманітніших знань як у власне-правових галузях, так і в суміжних із правом сферах, потребує ґрунтовної загальної та фахової методологічної підготовки, вільного володіння методикою і практикою правових досліджень, сучасним мовним і технічним інструментарієм (перший передбачає вільне володіння кількома мовами у їх різних стилевих різновидах, другий – комп'ютерною та іншою технікою, що використовується у юридичній діяльності). Але головне завдання полягає в тому, щоб навчити студента-правника постійно вчитися, здобувати нові знання, сформувати навички самостійного дослідницького пошуку, виявляти творчість у вирішенні складних професійних проблем і ситуацій.

Підготовка студентів на правничих факультетах або у вищих навчальних закладах юридичного профілю має будуватись з урахуванням соціального замовлення та бути максимально спрямованою на майбутні фахові потреби правника, формувати такий високий рівень професійної та загальної культури, фахової компетентності, який дозволить підтримувати високий професіоналізм у будь-якій сфері юридичної діяльності на рівні зростаючих вимог суспільства, професійної корпорації, споживачів професійних правничих послуг. Адже випускники-правники мають бути готові діяти в умовах значної конкуренції (через зростання кількості студентів юридичних навчальних закладів) та серйозного професійного ризику (професійні помилки можуть призвести до втрати іміджу, посади, прибутку). Окрім того, має бути готовність до здобуття нової кваліфікації, перепрофілювання у галузі юридичної діяльності, до постійного оновлення й удосконалення свого фахового рівня протягом усього життя.

Змінюється не тільки зміст, структура вищої юридичної освіти, але й її форми. Створення інноваційного освітньо-виховного середовища неможливе без внесення якісно нового змісту у вищу професійну освіту правника, без оптимізації кадрово-педагогічного потенціалу, підвищення рівня науково-методичного забезпечення навчального процесу, впровадження інноваційних технологій і методик викладання, оволодіння дослідно-експериментальними видами діяльності.

Актуальним науково-методичним завданням у вищих навчальних закладах, що готують правників, стає пошук нових ефективних форм і методів вищої правової освіти: від розроблення і введення в навчальні плани нових перспективних дисциплін до впровадження інноваційних методик і форм викладання.

Так, у навчальних програмах вищих навчальних закладів, що готують правників, перелік пропонує студентам дисциплін (зокрема спецкурсів та дисциплін вільного вибору) збагатився новими або оновленими за змістом предметами. Серед них – «Європейське право», «Підприємницьке право», «Акціонерне право», «Біржове право», «Міжнародне банківське право», «Міжнародний комерційний арбітраж», «Міжнародне екологічне право», «Міжнародне гуманітарне право», «Інформаційне право», «Право інтелектуальної власності», «Корпоративне право», «Менеджмент юридичної практики», «Соціологія права», «Ювенальна юстиція», «Юридична деонтологія», «Професійна відповідальність правника», «Юридична педагогіка», «Правові питання вищої школи», «Законодавча техніка», «Мова права», «Правнича лінгвістика», «Правничий переклад» та ін.

Класичні (традиційні) юридичні дисципліни (конституційне право, міжнародне публічне право, адміністративне право, цивільне право, кримінальне право, цивільне процесуальне право, кримінальне процесуальне право, господарське право, трудове право та ін.) також постійно оновлюються за змістом через динамічні зміни у чинному законодавстві, зокрема прийняття нових кодексів та ін-

ших нормативно-правових актів, ратифікацію Україною нових міжнародно-правових документів, розвиток правових інститутів тощо.

Необхідність перегляду змісту навчальних дисциплін юридичного та суміжного з ним профілю викликає і динамічний розвиток правового знання, збагачення його новими правовими поняттями і категоріями, що спричинює відповідні зміни в системі правових наук, глобальне розширення інформаційно-правового простору та ін. Актуалізувались питання гармонізації українського та європейського законодавства, зокрема проблеми імплементації міжнародно-правових норм у систему національного законодавства; питання неузгодженості правових норм та виникнення колізій у законодавстві після прийняття нових правових актів; проблеми сучасного порівняльного права та ін., які стають предметом аналізу й вивчення.

Таким чином, інноваційні форми викладання дисциплін заслуговують на особливу увагу, оскільки забезпечують потрібний «інноваційний клімат» у ВНЗ, сприяють розвитку творчої активності та дослідницької ініціативи студентів-правників, закладають основу для подальшого осмислення і розвитку правових знань, успішного застосування набутих знань на практиці. Впровадження інноваційних технологій у навчальний процес допомагає готувати висококваліфікованих, конкурентоспроможних правників, здатних виконувати складні науково-дослідницькі, фахово-прикладні й творчі завдання.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ В ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

І.О. Хорошилова, канд. екон. наук

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Необхідність удосконалення системи освіти та підвищення якості освітніх послуг є найважливішою соціокультурною проблемою, яка значною мірою обумовлюється процесами глобалізації та потребами формування позитивних умов для індивідуального розвитку людини, її соціалізації та самореалізації у світі [6, с. 7]. Реалізація пріоритетних напрямків розвитку системи економічної освіти вимагає якісних змін як від викладачів, що готують фахівців економічного профілю, так і у підготовці майбутніх викладачів економіки. Найважливішим завданням сьогодення у розбудові освіти України є запровадження передових педагогічних технологій навчального процесу.

Проблема забезпечення підготовки студентів, на нашу думку, повинна розглядатися у трьох іпо-стасях: це особливі підходи викладання дисципліни, також це особливий підхід до методики викладання економічних дисциплін та їх забезпечення; та нарешті це особливий підхід до оцінки знань студентів, та їх відношення до навчального процесу. Сутність економічної освіти – основа формування економічної свідомості, економічного мислення, вихідним моментом якого є творення економічної культури.

В наш час бізнес-середовище створює попит на фахівців економістів, що здатні продукувати ідеї науково-практичних напрямків. Але в процесі навчання студент працює з кожною навчальною дисципліною окремо, і ситуації, в яких йому доводиться задіяти інструментарій відразу декількох курсів, обмежені: це підготовка курсових робіт (але далеко не завжди), звітів з різних видів практик, написання бакалаврської і магістерської кваліфікаційних робіт. І в цих ситуаціях майже завжди виникають труднощі, які пов'язані саме з відсутністю міждисциплінарних зв'язків в масивах інформації, що засвоюються студентом в процесі вивчення окремих предметів. Зазначені проблеми знаходяться у центрі уваги багатьох дослідників [1-5 та ін.], економічна освіта і економічне виховання є важливими чинниками формування економічної культури.

На нашу думку одним із напрямків удосконалення навчального процесу є як найширше використання активного навчання. Традиційні методи не забезпечують належного творчого розвитку здібностей студентів, а практичні заняття формують майбутніх фахівців, що здатні працювати в ринкових умовах. Практичні заняття перевіряють ступінь засвоєння й розуміння теоретичного матеріалу, та надають студентам практичних умінь і навичок. Викладач при цьому виконує роль організатора навчання, координатора. Це обумовлює впровадження в навчальний процес так званих інтерактивні технології навчання, що найбільш відповідають особистісно зорієнтованому підходу в навчально-виховному процесі. В його основі лежать наступні принципи:

- безпосередня участь кожного учасника занять, тобто кожен є активним шукачем шляхів і засобів розв'язання тієї чи іншої проблеми;
- взаємне, інформаційне збагачення та обмін;
- особистісно зорієнтоване навчання.

Використання цих підходів веде до отримання деяких переваг:

- ці технології допомагають забезпечити глибину вивченого змісту;
- викладач має можливість диференційованого підходу до учнів;
- змінюється роль студентів: вони приймають важливі рішення щодо процесу навчання, розвивають комунікативні вміння й навички, організаційні здібності; - основним джерелом мотивації навчання стає інтерес самого студента (відбувається перехід від зовнішньої мотивації (оцінка) до внутрішньої (потреба знань)).

Але використання цих технологій можуть виявляти й недоліки:

- це потребує значного часу;
- складно налагодити взаємонавчання як постійний механізм;
- кожна інтерактивна технологія потребує попереднього розгляду і навчання учасників процедури;
- результати роботи менш передбачуваний;
- та насамперед, дисципліна на такому занятті може бути проблемою.

Проте зазначені недоліки не знижують цінність використання інтерактивних методів при викладанні навчального матеріалу. Щоб підвищити ефективність даних методів навчання конче необхідно використання комп'ютерної техніки, мультимедійних засобів та спеціального програмного забезпечення, що дозволить значно покращити рівень засвоєння матеріалу студентами та, відповідно, підвищити рівень їх знань, а вивчення та застосування спеціального програмного забезпечення щодо реалізації зазначених процесів є запорукою формування працівників нового типу, які забезпечать гідну конкуренцію на ринку робочої сили та стануть тими, хто створить новий оновлений імідж навчального закладу, випускниками якого вони є. Підкреслюємо, що проведення занять у формі презентацій з дискусійним захистом та консультаційним супроводженням у режимі on-line потребує високого рівня якостей викладача – знання змін та проблем в економічному житті суспільства, володіння сучасними технологіями викладання, вміння вести та направляти колективні обговорення, готовності скоротити дистанцію між викладачем та студентом. А таке поєднання та взаємодію колективного інтелекту можна визначити як перші кроки до європейського рівня навчання.

Також зазначаємо що ефективна система освіти має забезпечити гармонійне поєднання фундаментальної та практичної складової навчання, що обумовлює впровадження викладачами у практичну діяльність спеціальних методичних прийомів, спрямованих на розвиток необхідних навичок для продуктивної професійної діяльності тих, хто навчається. Для цього, перш за все, необхідно навчати викладачів користуватись техніками сучасного мислення в практиці викладання економічних дисциплін та вдосконалювати безпосередньо методику викладання економіки. Наш педагогічний експеримент є результатом поступового багаторічного пошуку форм використання найкращих технік і прийомів мислення в підготовці економістів і викладачів економічних дисциплін.

Існує ряд підходів та різних методик в викладанні економічних дисциплін, а от яка підійде до конкретного колективу, специфіки викладання викладача та умовам викладання обирати самим учасникам процесу їх готовності до безперервної самоосвіти при вивченні та викладанні економічних дисциплін.

Перелік посилань:

1. Балягіна І. А. Методика викладання економіки : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / Балягіна І. А., Богород М. А., Ковальчук Г. О. – К.: КНЕУ, 2006. – 341 с.
2. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: навч.-метод. посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К.: Видавництво: А.С.К., 2004. – 192 с.
3. Сборник деловых игр, конкретных ситуаций и практических задач : метод. пособ. / В. И. Матирко, В. В. Поляков, И. М. Стариков, Ю. Т. Ткаченко ; под. ред. В. И. Матирко. – М.: Высшая шк., 1991. – 255 с.
4. Локишина О. І. Становлення компетентнісної ідеї в європейській освіті. – К.: Педагогічна думка, 2009. – С. 21-30.
5. Помінова І. І. Інституційна трансформація вищої освіти як траєкторія ефективної інтеграції в сучасну світову економіку / І. І. Помінова // Бізнес Інформ. – 2015. – № 1. – С. 34-39.

УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН: ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

А.О. Черчата, канд. екон. наук

ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», м. Дніпро

В умовах ринкових перетворень підвищується попит на фахівців з економіки, що обумовлює підготовку високоякісних економістів. Економічні дисципліни є систематизованою сукупністю навчального матеріалу, що передбачає розгляд динаміки розвитку економічних систем, форми та засоби їх вдосконалення. На даний час актуальність проблеми методики викладання економічних дисциплін збільшується, оскільки специфіка методики викладання економічних дисциплін полягає у тому, що навчання тісно пов'язане з економічним життям суспільства. Економіст повинен застосовувати системний підхід та комплексне застосування набутих знань з економіки, математики, права та філософії [1].

Формування та закріплення спеціальних вмій та знань з економічних дисциплін залежить від ступеня ефективності використання сучасних освітніх технологій, вибір яких залежить від індивідуального стилю викладання, досвіду викладача та студента та дозволяє оптимізувати освітній процес. Технології навчання є методами та засобами впливу на студентів з боку викладача.

В освітній сфері застосовуються два типи педагогічних технологій – інноваційні та традиційні. Найважливішим фактором розвитку та конкурентоспроможності підприємства є інновації, інтелект та знання людини [2, с. 39]. Однак, відмічається низька ступень взаємодії та узгодження різних рівнів освіти щодо реалізації інноваційних проєктів, відсутність достатньої систематизованої інформаційної основи інноваційних процесів, низька взаємодія освітніх закладів та підприємств щодо запровадження інновацій.

В контексті застосування інновацій в освітній сфері вони розглядаються як процес удосконалення педагогічних технологій, сукупності методів, прийомів та засобів навчання [3].

Таким чином, інновації в сфері освіти спрямовані на розробку та створення нових видів діяльності, технологій та засобів застосування інформації з використанням їх на практиці. Інноваційні технології навчання включають інтерактивні технології навчання, технології проєктного навчання та комп'ютерні технології.

Однак, вважаємо, що в процесі викладання економічних дисциплін доцільним є поєднання традиційних та інноваційних методик навчання, оскільки традиційні методики пройшли апробацію протягом часу.

Під час викладання економічних дисциплін з використанням інноваційних та традиційних методик навчання склалися такі форми організації навчального процесу як лекції, практичні заняття, самостійна робота, консультації, заліки та екзамени. Для підвищення освітньої діяльності ці форми повинні знаходитися у взаємозв'язку та логічній послідовності, що посилює ефект синергії.

Лекції є головним видом занять з викладання економічних дисциплін, оскільки під час викладання лектор здійснює високий вплив на велику аудиторію одночасно. Однак, велика аудиторія знижує вплив на конкретного студента з боку викладача. Означений недолік можливо усунути шляхом збалансованого застосування традиційних та інноваційних методів навчання, а також раціональної організації самостійної роботи студентів.

В традиційному аспекті виокремлюють оглядову лекцію (освоєння нового матеріалу), проблемну лекцію (подача лекційного матеріалу з визначенням проблемної ситуації), предметну лекцію (містить оглядову інформацію з окремої економічної дисципліни) та установочну лекцію (дозволяє акцентувати увагу студентів на питаннях, що розглядаються в самостійній роботі).

На нашу думку, на лекції обов'язково слід залучати до участі студентів, що передбачає дискусії з приводу різних економічних питань. Погоджуємося з автором [4], що лекції потребують попередньої підготовки студентів, а під час викладання лекції студенти доповнюють отримані знання записами в опорному конспекті. Але, також можливо запровадження таких інноваційних форм проведення лекційних занять як бінарні лекції, дискусійні лекції, лекції-конференції та лекції-візуалізації, що передбачає застосування мультимедійних технологій.

Зв'язок теорії та практики реалізується шляхом проведення практичних занять. На практичних заняттях вирішуються завдання, що конкретизують теоретичні положення, викладені на лекціях і в підручниках. Крім того, ці заняття забезпечують активне повторення отриманих знань [5].

Традиційно, практичні заняття мають за мету закріпити теоретичний матеріал, викладений на лекційних заняттях, але студент повинен навчитися розбиратися не тільки в змодельованих, але й в реальних економічних процесах. Практичне заняття є результатом самостійного вивчення рекомендованих джерел та дозволяє прояснити «вузькі» місця в засвоєному матеріалі.

Під час рішення практичних завдань з економічних дисциплін студенти самостійно здійснюють аналіз ринкової ситуації, обґрунтовують прийняття певних управлінських рішень, що в подальшому допомагає адаптуватися до роботи в ринкових умовах.

Практичні заняття можуть проводитися у формі семінару, рішення задач за допомогою комп'ютерних технологій, тестування. Також проведення практичних занять може бути реалізовано в інтерактивній формі, а саме шляхом проведення ділових та рольових ігор, використанням методів кейсів, методів проектів та «мозкового штурму».

Крім цього, вважаємо доцільним на практичних заняттях застосовувати диференційований підхід, що передбачає розробку групових презентацій за окремими темами курсу та рішення завдань різного рівня складності.

Останнім часом в сфері вищої освіти підвищується роль самостійної роботи щодо підготовки студентів. Для активізації самостійної роботи пропонуємо формування електронних навчально-методичних комплексів викладачами економічних дисциплін та застосування інтернет-ресурсів студентами, що значно підвищує якість самостійного опрацювання матеріалу.

Оцінювання знань студентів з економічних дисциплін здійснюється на основі результатів поточного і підсумкового контролю знань. При контролі систематичності та активності роботи студентів враховуються дві складові:

- відвідування аудиторних занять;
- успішність засвоєння матеріалу.

Організація поточного контролю з економічних дисциплін складається з контролю систематичності та активності роботи протягом семестру над вивченням програмного матеріалу.

Мета поточного контролю – виявлення якості навчального процесу і його результатів у міжсесійний період, що здійснюється в ході аудиторних занять і перевірки самостійно виконаних студентами завдань, передбачених навчальною програмою дисципліни.

До основних завдань поточного контролю належать:

- оцінювання поточних результатів самостійної роботи студентів щодо освоєння програмного матеріалу дисципліни;
- отримання студентами уявлень про свої здібності, рівень засвоєння навчального матеріалу дисципліни та необхідність внесення оперативних змін в подальшу самостійну роботу;
- надання викладачеві можливості впливати на хід самостійної роботи студентів і визначати необхідність та напрями вдосконалення навчального процесу.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять. Основними методами поточного контролю з економічних дисциплін є усне опитування тестування; розв'язування практичних задач; опрацювання теоретичних і практичних завдань, винесених на самостійну роботу за кожною темою дисципліни.

Підсумковий контроль знань студентів з економічних дисциплін здійснюється у формі екзамену.

Таким чином, збалансована взаємодія інноваційних та традиційних методик викладання економічних дисциплін підвищує якість освіти економістів та забезпечує їх конкурентну перевагу на ринку праці.

Перелік посилань:

1. Кейнс, Дж. М. *Общая теория занятости, процента и денег* : пер. с англ./ Дж. М. Кейнс. – М. : Прогресс, 1978. – 492 с.
2. Україна – 2015: національна стратегія розвитку. *Громадсько-політичне об'єднання «Український форум»*. – К. : 2008. – 76 с.
3. Горбачева, В. Г. *Основы инновационных процессов в образовательной деятельности* / В. Г. Горбачева. – URL: <http://www.ibl.ru/konf/070411/17.html>
4. Січкарук О.І. *Інтерактивні методи навчання у вищій школі: Навчально-методичний посібник* / О.І. Січкарук – К.: Таксон, 2006. – 88 с.
5. Болюбаи Я. Я. *Організація навчального процесу у вищих закладах освіти* : навч. посіб. для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти / Я. Я. Болюбаи. – К. : КОМПАС, 1997. – 64 с.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ВИЩОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ

АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

*Л.М. Ачкасова, канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

У період інтенсивної інформатизації, збільшення швидкості соціальних процесів в суспільстві необхідні нові підходи до організації процесу вузівської освіти. Важливу роль відіграють такі сучасні підходи, як задачний, диференційований, імітаційно-ігровий дистанційний. Принципами реалізації цих підходів є співпраця і співтворчість, педагогічна взаємодія, рольова перспектива. На жаль, випускники вищої школи не завжди готові до вирішення професійних завдань, тому існують деякі проблемні питання розвитку економічної освіти.

Вже багато вчених ведуть мову про необхідність зміни акцентів з навчального предмета на особистість студента. Для цього важливого значення набуває особистісно-гуманітарна орієнтація; оволодіння методикою творчої та інноваційної діяльності викладача; управління навчально-виховним процесом.

Професійна підготовка студентів залежить від впровадження у вузівський процес нових педагогічних технологій. Їх метою є зміна ставлення майбутніх фахівців до професійної діяльності, стимулювання позитивної мотивації, стимулювання прагнення творчо працювати в певній професійній сфері. Для цього необхідно забезпечити психологічний комфорт і ситуацію успіху для кожного студента.

З розвитком сучасного інформаційного суспільства зростає соціальний аспект значимості освіти. Освіта передбачає не тільки вміння, знання і навички людини, але і його особистісні якості, поведінкові пріоритети. Гармонійне поєднання знань з особистими якостями студента є головним моментом в процесі їх навчання і виховання.

Ознайомлення з економічним досвідом інших держав відбувається, в основному, через наукову і навчальну літературу, конференції, зустрічі та ін. Це покращує економічну підготовку фахівців і сприяє створенню керованої та високоефективної економіки. Особливим моментом є вікові особливості особистості студента, їх власний досвід, необхідність активізації позитивних мотивів для якісного освоєння професійних дисциплін. Це дозволяє зробити більш ефективним процес освіти.

Важливим аспектом в розвитку економічної освіти є інтелектуально-духовне, моральне й економічне виховання студента. Тому зараз домінуюча роль Науковці висловлюють думку про важливість для економічного розвитку історичних традицій, системи ціннісних установок і рівень правової свідомості.

У даний час в навчальні дисципліни професійного циклу починають входити нові освітні технології, які засновані на інформатизації процесу навчання і економічних реформах. Всі галузі науки представляють собою базу для створення принципово нових галузей економіки, таких як екологічна економіка, енергетична економіка та ін.

Особистісна значущість придбаних професійних умінь, знань і навичок неможлива без уявлення студента про професійне навчання як про систему. Тому ще одним аспектом є використання в навчанні внутрішніх і зовнішніх міжпредметних зв'язків, які формують у студента розуміння системності професійної підготовки і надають особливу мотиваційну значимість навчального процесу у вищій школі.

У розвинених країнах економічна діяльність частіше направляє увагу не на сферу матеріального виробництва, а на знання і форми використання умов діяльності. Саме наука, освіта і інформація стають тим середовищем, в якому здійснюватимуться перетворення в економіці. Тому економічне, інтелектуально-духовне і моральне виховання студента є оптимальною основою становлення всього комплексу професійних якостей, необхідних майбутньому фахівцю.

У сучасному розумінні інноваційний розвиток економічної освіти означає процес, який забезпечує збереження базових цінностей суспільства і його існування в гармонії з природою. У цьому сенсі економіка повинна давати більше можливостей для самоствердження особистості, бути більш гуманною. Тому необхідна зміна моделей економічної освіти, шляхом відмови від розуміння економіки як самодостатньої науки. Вона повинна вивчатися, вивчати виходячи з власне економічних підстав.

Перелік посилань:

1. Алексеева Г.П. Проблемы развития экономического образования в высшей школе в условиях инновационного развития [Материалы международной научно-практической конференции «Инновации и подготовка научных кадров высшей квалификации в Республике Беларусь и за рубежом» / Под ред. И.В. Войтова. – Минск: ГУ «БелИСА», 2008. – 316 с.] Режим доступа: http://belisa.org.by/ru/izd/other/Kadr2008/kadr08_34.html
2. Хазанов О. Ситуация в высшей школе: проблемы и перспективы Режим доступа: <http://unisolidarity.ru/?p=600>
3. Нилова Н.М. Стратегия развития высшего экономического образования в условиях формирования «экономики знаний» /Н. М. Нилова, И. В. Крапивный. Режим доступа: http://uabs.edu.ua/images/stories/docs/K_TPE/Nilova_1.pdf

RECENT DEVELOPMENTS IN INDIAN HIGHER EDUCATION

Sanjay Kumar Bahl, PhD, Prof.

Sri Sai Institute of Management, Manawala, Amritsar (India)

Ramandeep Gautam, PhD, Prof.

St. Soldier Management and Technology Institute, Jalandhar (India)

India has a long and venerable history in the field of higher education. In ancient times, the country was known to have been home to the oldest formal universities in the world. The more striking of these ancient universities were Takshila (now in Pakistan), Nalanda (in the modern state of Bihar) and Ujjaini (in modern Madhya Pradesh). Unfortunately, Takshila University was destroyed by the White Huns (Ephthalites) around 460 A.D. In 1193, Nalanda University was sacked and totally destroyed by Bakhtiyar Khilji. This event not only ended the university, but was also followed by a rapid decline in the practise of Buddhism in India. In 1235, Sultan Iltutmish completely destroyed Ujjaini, a major centre for mathematics, literature, philosophy and astronomy. History of higher education in India had thus begun its journey quite with a bang, which had to face temporary hindrance in the form of outside invasion. It is significant that at exactly the same time, half-way across the world, Oxford University was being established.

India possesses a highly developed higher education system which offers facility of education and training in almost all aspects of human creative and intellectual endeavors: arts and humanities; natural, mathematical and social sciences, engineering; medicine; dentistry; agriculture; education; law; commerce and management; music and performing arts; national and foreign languages; culture; communications etc. The institutional framework consists of Universities established by an Act of Parliament (Central Universities) or of a State Legislature (State Universities), Deemed Universities (institutions which have been accorded the status of a university with authority to award their own degrees through central government notification), Institutes of National Importance (prestigious institutions awarded the said status by Parliament), Institutions established under State Legislative Act and colleges affiliated to the University (both government-aided and -unaided) As on 31.3.2006, there were 367 University level institutions including 20 Central Universities, 217 State Universities, 104 Deemed Universities and 5 institutions established under State Legislation, 13 Institutes of National Importance established under Central legislation and 6 Private Universities. There were 18,064 degree and post-graduate colleges (including around 1902 women's colleges), of which 14,400 came under the purview of the University Grant Commission, the rest were professional colleges under the purview of the Central Government or other statutory bodies like the AICTE, ICAR, MCI etc. Of the Colleges under UGC purview 6109 have been recognized by the University Grants Commission (UGC) under Section 2(f) and 5525 under Section 12(B) of the UGC Act, these recognition permits them to receive grants from the UGC.

Higher education has received a lot of attention in India over the past few years. There are four reasons for this recent focus. First, country's weak higher education system is being blamed for skill shortages in several sectors of economy. Second, reservation quotas in higher education institutions, particularly the more reputed ones that provide access to high status and best-paid jobs became a highly divisive issue, central to the policy of inclusive growth and distributive justice, and hence politically very important. Third, in the backdrop of the first two developments, it began to be argued that the country would not be able to sustain its growth momentum and maintain competitiveness unless problems with higher education are fixed. Last, demand for higher education continues to outpace the supply due to growing population of young people, gains in school education, the growing middle class and their rising aspirations.

It is widely believed that technological advances and a shift in demographic profile of India with a window of opportunity to productively engage its huge pool of human resources, is because of ever expanding sphere of higher education leading to becoming a leader in both the rapidly expanding sectors of services and highly skilled manufacturing. For consistent growth, this would, however, require revamping the higher education sector. Hence many steps have been taken to augment supply, improve quality and fix many of the

problems faced by higher education. The National Knowledge Commission (NKC) that was set up to examine the higher education sector (amongst other things) made several useful and important recommendations. The Government of India has increased funding significantly during the Eleventh Five Year Plan. Many new institutions have been planned and some of them are already operational. There are many good ideas in the plan document. All these efforts, however, appear to be somewhat disconnected. Some even appear to be at cross-purposes with each other. Several suggestions appear to be merely impressionistic views of individuals, rather than being supported by data and research. Overall, these efforts do not give a sense of an integrated reform agenda for Indian higher education. And in absence of credible data and good analysis, the media continues to perpetuate and exacerbate certain fallacies and inconsistencies.

With ambiguity in defining its purpose and vagueness about its quality, debate on higher education is usually full of rhetoric. As pointed out by Kapur and Crowley, for the higher education 'sector whose main purpose is to train people with strong analytical skills, it is ironical that its own self-analysis is replete with homilies and platitudes, rather than strong evidence' (Kapur and Crowley, 2008). Institutions of higher education today are an integral organ of the state and economy. They are embedded in the history and culture of a nation and are shaped by its contemporary realities, ideologies and vested interests. India's large size, long history and diverse culture and the complicated nature of Indian polity and policy process make Indian higher education a very complex enterprise.

To support the Indian Economy, the higher education scenario in India is going through a drastic transformation, wherein a new accreditation body with the name of IBA (Indian Board of Accreditation) is being finalized to regulate the higher education in India. But what should be the future prospective of higher education, is a multi dollar question by all and everyone. We, being the premier torch bearers, of higher education, feel that education should be practical, logical/rational and innovative.

Practical in sense means an automobile engineer must know how to service or repair at least his own vehicle; electrical engineer must know how to replace the electric fuse in circuit. This kind of higher education is only possible when the emphasis will be laid more on doing practicals with scientific aptitude. Students have to be encouraged to spend more & more time on learning by doing rather than just studying for marks. Another aspect of the higher education should be that it should be logical or rational, that means based on the present requirement i.e. higher education should be as per the social needs, time needs and more so the country needs e.g. we require the nuclear scientist for our energy needs and space scientists for our growth & development in the space industries. We require more & more agricultural scientists to feed the ever increasing population.

The Higher Education must produce more & more inventors so that ever increasing challenges & problems of societies could be solved. The higher education must produce the basic innovations such as the automobile engine which can run 100 kilometers in 1 liter petrol or hybrid seeds which can give 5 kg produce per plant.

But all the leanings must be enveloped within the framework of national values, ethics, culture, moral and human values.

To strengthen the future prospective of Higher Education, the approaches & technologies of the higher education needs to undergo the drastic changes with technology. New forms of teaching and learning can be grouped as follows:

- on an elementary, technical level, these are first and foremost new teaching and learning aids, such as the use of media (transparencies, posters, flipcharts) to visualize interrelations, and beamers including related software applications, electronic media for large-scale projections and videoconferencing, digital libraries for further learning in «classical» media such as books or magazines, without the need for media conversion;
- exemplary learning by experience, i.e. forms of knowledge transmission which consist of effective guidance towards a self-reliant acquisition of knowledge and exercise studies in lectures, project work and project-oriented learning (POL) to replace structured ex-cathedra lecturing;
- study programmes which integrate different places of learning, e.g. dual study programmes or integrated study programmes for students with a professional background which combine three places of learning: the university, professional practice, and self-study in a private setting;
- mobile learning («ubiquitous» learning), i.e. exploiting mobile technologies which enable learning at any place, such as CD ROM etc;
- web-based teaching and learning.

Web-based learning and project-oriented forms of learning hold the greatest promise:

- web-based learning refers to the fusion of training and the internet, such as online meetings, and fully online study courses; the increasing number of blended-learning arrangements is a response to the experience meanwhile gathered in higher education didactics;

- problem-oriented learning (POL), wants to lead students to study specific issues independently in selected steps that are characteristic of a profession. Typical of POL, an exemplary learning process with a specific link to practice that is geared to interaction and self-reliance, is triggered in small groups, and prompts different forms of student cooperation. By exemplary learning from experience, students are empowered to cope with tasks during their studies in a problem-oriented and interdisciplinary approach;
- need to double capacity – not just in terms of seat count but «quality» seats count;
- deregulate education in India;
- remove the «not for profit» requirement to facilitate the investment from private sector;
- industry and Academia connect necessary to ensure curriculum and skills in line with requirements;
- skill building is really very crucial to ensure employability – Academia to understand and make sure – knowledge + skills + global professional skills = good jobs;
- industry and students are expecting specialized courses to be offered so that they get the latest and best in education and they are also industry ready and employable;
- power vested in AICTE need to disintegrate to perform specific key functioning e.g. policy, licensing, funding, curriculum etc;
- some industry-academic connection programs not working out as expected – e.g. Summer training for MBA students – most of them given dummy projects and are avoided while on board. Industry needs to get involved to support institutions;
- attractive Vocational and Diploma courses to be offered to students.

As per the present scenario of the higher education in India we recommend following in order to further meet the challenges:

- Government should offer tax concessions/fiscal incentives for setting up campuses of higher education by private/corporate sectors;
- open Universities need to be encouraged to offer quality programmes at the least cost;
- Government should encourage foreign universities to come to India to set up independent operations or collaborate with existing Indian Institutions;
- a regulatory set up is required to ensure that there is no cheating or hoax and fixation of fees should not be in state control;
- there is great need for providing broad band connectivity to all students along with low priced computer accessibility;
- good salary packages and benefits to the faculty so that good brains can be attracted to this profession;
- private sector should run universities not for profit through charitable trusts/societies but as a part of a corporate social responsibility (CSR);
- possibilities for foreign collaboration and participation as 100 % foreign direct investment (FDI).

The government can encourage this initiative to improve the quality of formal education, particularly, in government run institutions.

Thus, the term quality, which encompasses economic, social, cognitive and cultural aspects of higher education, is perceived as an integral feature of the educational process and its results. By providing high quality educational services, educational institutions play an important role in the development of the national economy, of the society as a whole and of its individual members. Total quality can only be achieved by establishing an innovative organization, one that is flexible, which can adjust quickly to changes in its environment and is capable of learning. To improve higher education quality, an essential factor of economic and social development in the 21st century, it is crucial to reduce the huge amount of Knowledge, students are supposed to master, focusing their attention to a system of basic knowledge, on creativity, problem-solving and lifelong learning. This paper also identifies the key initiatives from the government, which include the establishment of NCHER, independent regulatory authority for accreditation and national database of academic qualification, increase in number of universities including IITs, IIMs, NITs during 11th five year plan and increase in the number of seats in existing institutions, and passing of the Right of Children to Free and Compulsory Higher Education.

References:

1. *Draft Report of Working Group on Higher Education for the XI Plan, Planning Commission, Government of India (2007)*
2. Agarwal, P (2006), *Higher education in India: The need for change.*New Delhi, Indian Council for Research on International Economic Relations. URL:
3. www.icrier.org/publication/working_papers_180.html.
4. Jha: *Higher Education in India-Restructuring for increased innovation, Document prepared for the World Bank, June 2006.*
5. *UGC Annual Report.*
6. *Higher Education, «National Informatics Centre, Government of India».* www.education.nic.in. Retrieved 2010-12-15.
7. *Journal of Education and Practice* www.iiste.org 2012,
8. www.indianhighereducation.org

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ ЗАВДЯКИ ВИКОРИСТАННЮ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

М.Д. Балджи, д-р екон. наук, професор

В.О. Однолько, канд. екон. наук

Одеський національний економічний університет

Проблема розвитку загальних компетентностей студентів економічного навчального закладу є актуальним в зв'язку з двома протиріччями, що мають місце в системі вищої освіти.

Перше полягає у вимогах в формі соціального замовлення до особистості, що здійснює професійну діяльність з одного боку і фактичним невисоким рівнем компетентності, що проявляється випускниками економічного вищого навчального закладу, з другого. Дане протиріччя виявляє головну проблему – відсутність позитивного мотиву у студента на розвиток компетентностей під час навчання. Друге протиріччя укладено в формальному декларуванні компетентнісного підходу у вищій освіті і переважанні традиційних, репродуктивних методів підготовки кадрів. Дане протиріччя відображає проблему професійного навчання студентів, вирішити яку можливо за рахунок здійснення ними проектної діяльності, що зв'язує наукові економічні пізнання, творчість і науково-дослідну діяльність студентів із сформованими компетентностями.

Для вирішення зазначених вище протиріч, нами була висунута ідея: розвиток загально компетентностей студентів економічного вищого навчального закладу можливо здійснити через мотивування студентів до реалізації проектів соціальної спрямованості. Втілення ідеї здійснювалося авторами цих матеріалів в освітньому процесі Одеського національного економічного університету, які спиралися на розуміння, що проектна діяльність інтегрує у придбаних студентами теоретичних знаннях з їх професійним становленням, розвиває творчий потенціал, спонукає висувати нові ідеї і шукати незвичайні рішення при проектуванні й створенні нових ідей.

Проведені дослідження щодо актуалізації теоретико-методологічних і змістовних підстав інноваційної економічної освіти, підтвердили ефективність використання проектної діяльності в професійній підготовці майбутнього економіста, підкресливши, що вона є органічним компонентом системи всього навчання в цілому і застосовується на всіх рівнях теоретичної і практичної підготовки студентів.

Викладачами враховувалися наступні базові характеристики проектної діяльності: прийняття мети проекту кожним учасником, обговорення і вибір способів досягнення мети, розподіл командних ролей відповідно до бажанням і можливостями учасника команди, цілісність команди при презентації результатів проектної діяльності.

Освітній процес, в контексті заявленої авторами ідеї, був націлений на «вирощування» у студентів мотивів соціальної спрямованості. Викладачами вузу були організовані поїздки на міжнародні та всеукраїнські конкурси команд і окремих студентів, на яких представляються дослідні студентські проекти.

Проектні технології, у порівнянні з іншими педагогічними технологіями, у процесі професійної підготовки студентів мають великі педагогічні можливості та певні переваги. Головними перевагами вважаються: розвиток пізнавальної активності студентів, більш глибоке засвоєння програмного матеріалу, умінь та навичок самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, узагальнювати та інтегрувати знання, отримані з різних джерел у процесі теоретичного і практичного навчання [1].

У процесі розробки проектів у студентів розвивається ініціатива, комунікабельність, творчі й організаторські здібності. Використання проектних технологій у процесі навчання розвиває проектні вміння й навички, що є необхідними надбаннями особистості в сучасних умовах, коли проектування використовується в різних галузях життєдіяльності людини та суспільства. Участь студентів у роботі над колективним проектом забезпечує формування не тільки професійних, а й деяких особистісних якостей. До таких якостей, у першу чергу, належать: здатність усвідомлювати власну відповідальність за прийняття рішень; вміння працювати в колективі; нести відповідальність за результати діяльності та їх аналізувати. В процесі роботи над проектами до студентів прийшло розуміння, що вони можуть надати своїми діями реальну допомогу. При розробці соціальних проектів викладачами були враховані основні вимоги до проектної діяльності: визначені кінцеві цілі проекту; розкриті практична і гуманістична значущість моделей; організована групова діяльність студентів, яка згодом переросла в командну роботу.

Студентами, при викладацькому супроводі, було розроблено бізнес-план соціального проекту, спрямованого на покращення життя соціально незахищених груп населення. Актуальність обраної теми пов'язана з несуттєвими соціально-економічними перетвореннями, які переживає українське суспільство, що негативно позначається на його добробуті, життєдіяльності, здоров'ї. Соціологи відзначають наочне погіршення соціальних умов окремих категорій населення, до яких належать: інваліди, пенсіонери, багатодітні сім'ї та ін. [2].

Крім матеріального погіршення, негативні трансформації, що відбуваються в суспільстві, ведуть до руйнування моральних основ і не сприяють розвитку духовно-моральних цінностей. Викладацьке співтовариство стурбоване, що росте нове покоління дезорієнтованих в духовних цінностях людей. Від цього, в першу чергу, страждають найменш захищені, соціально-ослаблені категорії і групи населення – інваліди та люди з обмеженими можливостями. Їм все важче здійснювати трудову діяльність на тлі посилення конкуренції на ринку праці, складніше вирішувати свої життєві проблеми в полі пророслої соціальної байдужості, встановлювати оптимальні контакти з іншими людьми, відчувачуючи на собі неприйняття або, навіть, ворожість.

Служби соціального забезпечення не в змозі вирішити їх проблеми, пов'язані з обмеженими можливостями самообслуговування, пересування, навчання, самостійної орієнтації в навколишньому середовищі. Україні необхідна соціальна спрямована політика, що проводиться, здатної «з'єднати ефективність з гуманізмом» [3]. Необхідні певні заходи до підняття духовно-моральних цінностей, таких як добробут, великодушність, сприятливе ставлення до людини. І тут вагоме слово має сказати вища освіта, що заявляє себе як гуманна, побудована на принципах толерантності, чуйності, співпереживання, педагогічна система.

Діяльність над соціальним проектом принесла студентам моральне задоволення, мотивування на продовження та розширення зони проекту.

Втілення соціального та подібних проектів здійснювалося за етапами, серед яких виділимо: формування образу проекту, розподіл ролей, активної взаємодії учасників в досягненні командної мети проекту. У міру просування до мети проекту студенти переживали різні емоції – від спаду до високого емоційного напруження, виникали ситуації нерозуміння і конфліктів. У зв'язку з чим педагогічний супровід організовувався для виконання наступних функцій:

- мотиваційно-спонукальної, що представляє собою цілеспрямовану діяльність викладача по формуванню у студента потреб, мотивів виконання проектної діяльності;
- прогностичної, що враховує виконання проектної діяльності з опорою на індивідуальні здібності та інтереси студентів;
- комфортної, яка визначає спрямованість на стабілізацію їх психологічного комфорту в процесі виконання проектів;
- змістовно-організаційної, стимулюючої студентів до діалогового спілкування і партнерської взаємодії;
- акмеологічної, зі створення умов для професійного та особистісного саморозвитку студентів, формуванню їх прагнень до самовдосконалення та самореалізації.

Участь і перемоги студентських команд в конкурсах і стартапах показує дидактичну спроможність використання проектної діяльності в освітньому процесі економічного вищого навчального закладу. Аналіз проведеної роботи зафіксував зростання у студентів рівня симпатії і співчуття до людей з обмеженими можливостями. Відзначено, що ставлення до найменш захищених, соціально-ослаблених категорій людей вже не носять характер «домінування-підпорядкування» і відсторонення. Таким чином, виконання проектів соціальної спрямованості сприяло розвитку духовно-моральних цінностей студентів у процесі формування загальних компетентностей.

Перелік посилань:

1. Соболева С.М. *проектні технології та їх роль у процесі практично-професійної підготовки студентів економічних спеціальностей* / С.М. Соболева // *Наукові записки кафедри педагогіки. Випуск XXVIII [Електронний ресурс]* – Режим доступу: <file:///C:/Documents%20and%20Settings/%D0%9A%D0%B0%D1%84%D0%B5%D0%B4%D1%80%D0%B0/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/3635-7645-1-SM.pdf>
2. *Пільгові категорії населення [Електронний ресурс]* – Режим доступу: <https://igov.org.ua/subcategory/1/3/situation/23>
3. *Лопушняк Г. Соціальна політика як визначальний напрям внутрішньої політики держави / Г. Лопушняк [Електронний ресурс]* – Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-2-34.pdf>

ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

С.В. Бестужева, канд. екон. наук, доцент

О.М. Котиш, канд. екон. наук, доцент

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Сучасний розвиток економіки України супроводжується докорінними змінами як у внутрішній, так і у зовнішній сфері. Вибір європейського вектору інтеграції обумовлює необхідність реформування, насамперед, системи нормативно-правового забезпечення економічної взаємодії національних суб'єктів господарювання. Особливої уваги заслуговує зовнішньоекономічна сфера, в якій домінуючу роль відіграє експортна складова. Зважаючи на значущість експорту не тільки для розвитку національної економіки, а й для забезпечення внутрішньої соціальної стабільності, досягнення гео економічних та геополітичних цілей, першочерговим завданням є реформування правової основи організації експортної діяльності вітчизняних підприємств. Однак, особливої уваги повинні заслуговувати і питання відповідності рівня інформованості вітчизняних суб'єктів господарювання про зміни, які відбуваються у національній економіці та у світовому економічному просторі з метою відповідного реагування та адаптації до них для втримання та розширення своїх ринкових позицій. У цьому зв'язку доцільно, на думку авторів, акцентувати увагу на питаннях консолідації зусиль держави та бізнесу щодо формування ефективного економіко-правового базису національного економічного зростання. У цьому контексті в якості найбільш актуальних і нагальних є проблеми освітньої підготовки фахівців у зовнішньоекономічній сфері.

На основі проведеного авторами дослідження виявлено, що в експортній сфері України протягом багатьох років не змінюється вже ustalена тенденція – сировинний характер переважної частини експортованої продукції (понад 70 % загального обсягу експорту). І не дивлячись на зміну товарних пріоритетів – з експорту металургійної на експорт агропромислової продукції – сировинна складова є доміантною вже надто тривалий час. Тому виникає необхідність розробки дієвих заходів, і саме на державному рівні, щодо підтримки національних експортерів з метою збільшення обсягів експорту продукції з високою доданою вартістю. Слід вказати, що вже зроблені вагомні кроки на шляху до формування ефективної системи державної підтримки експорту. Відповідно до прийнятої Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1017-р від 27 грудня 2017 року Експортної стратегії України («дорожньої карти» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки, одним з пріоритетних завдань виокремлено сприяння розвитку послуг з підтримки бізнесу та торгівлі, що здатні підвищити конкурентоспроможність підприємств, зокрема малих та середніх шляхом:

- удосконалення механізму координації діяльності інституцій з підтримки торгівлі, залучених до реалізації торговельної політики та розвитку експорту;
- зміцнення мережі інституцій, що надають експортерам послуги з підтримки бізнесу і торгівлі;
- удосконалення навичок і компетенцій підприємств, зокрема малих та середніх (підприємництва), необхідних для участі в міжнародній торгівлі.

В Експортній стратегії зазначено, що на сьогодні в структурі української мережі інституцій з підтримки торгівлі 53 % складають інституції з підтримки торговельної політики і тільки 10 % є поставальниками бізнес-послуг [2].

Для підвищення рівня інституційного забезпечення експортної сфери урядом вже ініційовано створення Офісу з просування експорту при Міністерстві економічного розвитку та торгівлі, в компетенції якого входить:

- висвітлення необхідної інформації для експортерів (економічних новин, нових правових актів, змін у законодавстві, коментарів до законодавства тощо);
- надання експортерам консультаційних послуг;
- розробка та впровадження освітніх програми для експортерів та пропозиції щодо бізнес-можливостей.

Однак без високого рівня кваліфікації персоналу підприємств, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, будь-які інституційні зміни не будуть ефективними. Для цього необхідно, на думку авторів, кардинально змінити спрямування економічної освіти у цілому. Мова, в першу чергу, йде про впровадження таких важливих як для підприємств, так і для вищих навчальних закладів змін, як:

- активізація співробітництва підприємств-експортерів з вищими навчальними закладами не тільки для проходження студентами практики, а й проведення тематичних семінарів, тренінгів, які давали б змогу студентам презентувати свої знання та вміння та конвертувати їх у набуті в процесі взаємодії з представниками конкретного підприємства навички, які у подальшому сформують відповідні компетенції фахівців;

– розробка та впровадження програм підвищення кваліфікації керівництва та працівників підприємств-експортерів, які сприяли б підвищенню рівня інформованості про нововведення у правовій та економічній сфері, про сучасні тенденції розвитку світових ринків та систему міжнародного регулювання торговельної сфери тощо;

– підвищення рівня викладання економічних дисциплін шляхом розробки програм стажування викладачів на провідних підприємствах – суб'єктах зовнішньоекономічної діяльності та у міжнародних компаніях з метою узагальнення набутого досвіду та використання його у навчальному процесі. Це дасть можливість підвищити якість освіти за рахунок її прикладного характеру та сприятиме скороченню терміну стажування випускників навчальних закладів через необхідність набуття додаткових знань безпосередньо на підприємствах з урахуванням їх специфіки;

– організація спільних проєктів вищих навчальних закладів з органами державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на рівні регіону, в яких брали б участь і студенти;

– інтенсифікація впровадження новітніх технологій у навчальний процес – тренінгів, бізнес-кейсів, семінарів-дискусій. Як зазначалося в [1] сучасна система вищої освіти в Україні спрямована на організацію навчального процесу шляхом використання переважно традиційних методів навчання. Однак при працевлаштуванні студент стикається з проблемою проходження співбесіди (в багатьох випадках багатоетапної), в якій особливу увагу приділяють його реакції на певні практичні ситуації в діяльності підприємства-працедавця. Відповідно виникає необхідність більш активного використання в навчальному процесі інноваційних методів навчання, до яких відносяться тренінги [1, с. 30];

– у контексті реформування системи початкової та середньої освіти з метою підвищення рівня фінансової обізнаності учнів шкіл авторами пропонується проведення тематичних семінарів викладачами вищих навчальних закладів для вчителів, в процесі проведення яких підвищувався б рівень економічної грамотності останніх. Для вищих навчальних закладів такий досвід був би цінним через встановлення тісних контактів з учнями з метою їх орієнтації на вибір подальшої професії.

Отже, запропоновані авторами заходи сприятимуть підвищенню ефективності співробітництва навчальних закладів та бізнесу шляхом інтеграції науки у практичну діяльність та набуття практичною діяльністю наукового обґрунтування.

Перелік посилань:

1. Бестужева С. В. Тренінги як інноваційний метод підвищення якості економічної освіти в умовах глобального розвитку / С. В. Бестужева // Викладання економічних дисциплін в умовах глобалізації та європейської інтеграції України : матер. Міжнар. наук.-метод. конф., 2 червня 2017. – Х. : ХНАДУ. – С. 30-31.

2. Про схвалення Експортної стратегії України («дорожньої карти» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1017-р від 27 грудня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua>

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЕКОНОМІСТІВ-МІЖНАРОДНИКІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПЛАНУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА»

К.П. Болдовська, канд. екон. наук, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Вивчення дисципліни «Планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства» є необхідним для фахівців у галузі міжнародних економічних відносин, оскільки розвиток міжнародних економічних зв'язків в контексті реалізації євроінтеграційного курсу нашої держави обумовлює необхідність послідовного і раціонального планування зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) вітчизняних суб'єктів господарювання для більш повного використання переваг міжнародного бізнесу. Планування ЗЕД є об'єктивно необхідним для будь-якого суб'єкта цієї діяльності і спрямоване на визначення перспектив і можливих варіантів її розвитку.

Метою вивчення цієї навчальної дисципліни є формування системи теоретичних знань і практичних навичок з методології розроблення перспективних планів зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є процес бізнес-планування ЗЕД на підприємстві.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни є: вивчення змісту процесів планування ЗЕД на підприємстві; опанування форм, методів і процесу планування проведення зовнішньоекономічних операцій; вивчення складу планових показників ЗЕД підприємства і методики їх розрахунку;

вивчення структури і технології розроблення типових бізнес-планів ЗЕД підприємства; набуття навичок прогнозування й оцінки ефективності планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

У процесі навчання здобувачі вищої освіти отримують необхідні знання і вміння під час лекційних і практичних занять. Також велике значення в процесі закріплення знань має самостійна робота студентів, у рамках якої, зокрема, передбачено виконання розрахунково-аналітичної роботи з підготовки бізнес-плану розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Програмними результатами навчання є знання здобувачами вищої освіти:

- сучасних методів та інструментів планування ЗЕД підприємства;
- форм виходу підприємств на зовнішні ринки;
- методів організації ЗЕД підприємства;
- системи планових показників ЗЕД підприємства і методик їх розрахунку;
- структури і технологій розроблення бізнес-планів ЗЕД підприємства;
- методологічних підходів щодо аналізу й оцінки ефективності планування ЗЕД підприємства.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти має оволодіти такими компетентностями:

– використання набутих знань у практиці здійснення ЗЕД підприємства щодо застосування емпіричних і статистичних даних, інформаційної бази даних для аналізу стану середовища міжнародної економічної діяльності з метою вибору стратегії виходу на зовнішні ринки;

– проведення комплексного економічного аналізу ЗЕД суб'єктів господарської діяльності;

– формування стратегічних, тактичних та оперативних планів розвитку ЗЕД підприємства;

– оцінювання прогнозних змін показників ЗЕД та ефективності зовнішньоекономічних операцій підприємства;

– планування ЗЕД підприємства з точки зору правових аспектів її здійснення.

Таким чином, ефективне вивчення зазначеної в цій роботі навчальної дисципліни у процесі підготовки економістів-міжнародників забезпечить формування системи необхідних компетентностей з планування зовнішньоекономічної діяльності, а також в цілому сприятиме підвищенню рівня викладання економічних дисциплін в умовах глобалізаційних та інтеграційних перетворень.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК РЕСУРС ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

І.Г. Бубенець, канд. екон. наук

В.В. Янчев

Харківський державний університет харчування та торгівлі

У сучасних умовах одним із найбільш пріоритетних напрямів розвитку вищої освіти визначено впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у навчальний процес. Застосування ІКТ не лише змінюють освітнє середовище, але й відкривають можливість всім бажаючим особам навчатися впродовж життя, забезпечують обмін знаннями, сприяють створенню нових знань та формують передові інструменти якісної освітньої діяльності.

Аналіз досліджень з проблем розвитку методології та підвищення рівня викладання навчальних дисциплін на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій свідчить, що ця проблема завжди буде актуальною в зв'язку зі стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, інформатизації освіти, інноваційних методів навчання.

Використання ІКТ докорінно змінює роль і місце студента й викладача в навчальному процесі. Студент виступає активним учасником процесу пізнання, «суб'єкт-суб'єктної» інформаційної взаємодії, джерелом інформації, виконавцем внутрішніх пізнавальних дій [1, с. 21]. Викладач «перестає бути просто «ретранслятором» знань, а є співтворцем сучасних, позбавлених повчальності й проповідництва, технологій навчання» [2, с. 1], наставником, який координує, моделює пізнавальну ситуацію, працює спільно зі студентами для її розв'язання.

Впровадження ІКТ у навчальний процес, у першу чергу, передбачає їх використання для розвитку методології та підвищення рівня викладання навчальних дисциплін, у тому числі економічних. За допомогою ІКТ значно покращується управління навчальним процесом, підвищується його педагогічна ефективність. Вирішальним фактором якісного успішного використання ІКТ у навчальному процесі є готовність і здатність викладачів упроваджувати інформаційні технології в навчальний процес, засвоювати засоби і відповідні методики їхнього використання в навчальному процесі.

Дослідниками виокремлено деякі переваги використання ІКТ у навчальному процесі [3, 5]:

- організація пізнавальної діяльності шляхом моделювання;
- імітація типових професійних ситуацій за допомогою мультимедіа;
- застосування одержаних знань у наукових дослідженнях;
- ефективне тренування знань, умінь і навичок;
- автоматизований контроль результатів навчання;
- здійснення зворотнього зв'язку;
- розвиток творчого мислення;
- можливості об'єднання в навчальних програмах візуальної та звукової форм.

Для розвитку методології та підвищення рівня викладання економічних навчальних дисциплін в умовах глобалізації та європейської інтеграції України, різноманітності навчання та його індивідуалізації, у закладі вищої освіти (ЗВО) формується інформаційно-освітнє середовище (ІОС), на базі якого здійснюється навчання за електронними (дистанційними) технологіями та управління освітньою діяльністю в цілому. Наш емпіричний досвід показує, що освітній процес в ІОС сприяє підвищенню ефективності навчання з урахуванням індивідуальних можливостей кожного студента, його інтересів, схильностей, суб'єктивного досвіду накопиченого в процесі життя і навчання.

ІОС, створене на основі ІКТ та навчальних систем, має низку переваг перед традиційними засобами навчання [4; 6]:

- гіпертекстова організація мережевих навчальних курсів;
- можливість організації освітнього процесу на основі індивідуально орієнтованого підходу;
- можливість реалізації як рівневої (базовий, професійний, поглиблений рівні освоєння освітніх програм), так і профільної диференціації;
- інтерактивність мережевих навчальних курсів;
- оперативність оцінювання тестів і завдань в системі;
- стійкий зворотній зв'язок у навчанні;
- забезпечення неперервності та наступності в навчанні.

Впровадження ІКТ у навчальний процес вимагає вирішення наступних завдань:

- підготовка матеріалів навчально-методичного комплексу дисципліни (НМКД) та завантаження їх у комп'ютеризоване ІОС;
- організація навчального процесу із застосуванням комп'ютерних технологій;
- визначення засобів і методів контролю знань, оцінювання рівня закріплених навичок і умінь;
- вибір інформаційно-комунікаційних технологій, необхідних для реалізації поставлених педагогічних завдань.

У зв'язку з тим, що процес впровадження сучасних ІКТ навчання відповідає найбільш важливим тенденціям розвитку світового освітнього процесу, а саме впровадження програми «Освіта впродовж життя», від викладача потрібні не тільки знання і вміння застосовувати сучасні педагогічні технології, але й володіння прогресивними методами і засобами сучасної науки.

Для вирішення зазначеної проблеми в Інституті післядипломної освіти Харківського державного університету харчування та торгівлі (ХДУХТ) здійснюється підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників (НПП) університету за програмою «Інформаційно-комунікаційні методи менеджменту в освіті». Програмою передбачено створення кожним слухачем (викладачем) інтерактивного навчально-методичного комплексу дисципліни, яку він викладає, у системі електронного навчання eFront. Реалізація програми підвищення кваліфікації НПП університету сприяє підвищенню якості та більшій мобільності у професійній підготовці фахівців, де викладач стає менеджером навчального процесу.

Відзначимо, що впровадження системи електронного навчання eFront забезпечує ефективне управління освітнім процесом в ХДУХТ, поєднуючи в собі функції системи управління навчанням (Learning Management System) і системи управління та створення освітніх матеріалів (Learning Content Management System).

eFront дозволяє реалізовувати у навчальних методиках переваги цифрових технологій:

- можливість віддаленої взаємодії учасників освітнього процесу;
- централізовану обробку даних;
- високу швидкість доступу до даних та їх оброблення;
- простоту забезпечення аудіо-візуальними засобами;
- персоналізацію доступу до інформації.

eFront створює умови:

викладачу – розробляти структуру дисципліни, формувати навчальні матеріали та тести, спілкуватися, стежити за успішністю та використанням системи, проводити опитування, давати завдання для практичних занять та контролювати їх виконання;

студенту – ефективно навчатися та отримувати якісну освіту, використовуючи новітні інформаційні технології.

Отже, стрімкий розвиток інформатизації суспільства обумовлює використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання. Слід зазначити, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому середовищі закладів вищої освіти підвищують рівень викладання економічних навчальних дисциплін, процес навчання, висувають певні вимоги до кваліфікації науково-педагогічного працівника, а саме: постійного самовдосконалення і підвищення свого рівня, в тому числі і в сфері володіння інформаційними технологіями.

Перелік посилань:

1. Сидоренко О. Ситуаційна методика навчання: теорія і практика : практ. посіб. / Сидоренко О., Чуб В. – Київ : Центр інновацій та розвитку, 2001.

2. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти [Електронний ресурс] / В.Ю. Биков // Інформаційні технології і засоби навчання. – Т. 15, № 1. – 2010. – Режим доступу: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/ilt/article/view/25/13>.

3. Гуревич Р. С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід : навч. посіб. / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, Л. С. Шевченко ; за ред. Гуревича Р. С. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. – 348 с.

4. Яменко О. П. Информационно-коммуникационные технологии в среде дистанционного образования [Электронный ресурс] / О. П. Яменко // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – № 4. – Режим доступа: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=9791>

5. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Вип. 15 – Редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ – Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2007. – 492 с.

6. Кадемія М. Ю. Інформаційне освітнє середовище сучасного навчального закладу : навчально-методичний посібник / М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр, Т. В. Ткаченко, Л. С. Шевченко. – Львів : Вид-во «СПОЛІОМ», 2009. – 186 с.

ПОБУДОВА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ВНЗ НА ОСНОВІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Я.І. Величко

Н.А. Бочарова, канд. екон. наук

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Одним із важливих факторів удосконалення системи підготовки фахівців у галузі економіки є активне використання в освітньому процесі нових, більш ефективних методів і технологій навчання з використанням електронного навчання, дистанційних освітніх технологій. В сучасних умовах, коли більшість студентів поєднують роботу з навчанням, а зайнятість на роботі не дозволяє їм бути присутніми на всіх заняттях за розкладом, для них актуальною стає можливість електронного навчання. Завдяки ньому можна звести до мінімуму проблему пропусків занять, так як пропущені теми студенти самостійно можуть вивчати в електронному курсі і виконувати всі необхідні практичні завдання, а на очних заняттях лише захищати їх. Крім того, наявність дистанційної складової допомагає ознайомитися з новим матеріалом ще до очних занять, повторити матеріали після занять, підвищує ефективність організації самостійної роботи студентів, відбувається природне засвоєння сучасних комунікаційних засобів, що сприяє розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності. Тобто актуальним стає поєднання моделей, форм та методів навчання – використання моделі змішаного навчання.

Навчальний процес при змішаному навчанні представляє собою послідовність фаз традиційного та електронного навчання, які чергуються в часі, в різних пропорціях, з використанням різних засобів навчання і управління навчальною діяльністю [1].

Створене під час проходження відкритого дистанційного курсу «Змішане навчання» в НТУ «Харківський політехнічний інститут» навчальне середовище за дисципліною «Управління економічними ризиками» має такі форми викладу навчального матеріалу:

– навчальний матеріал лекційних занять, оформлений як матеріал онлайн курсу, доступний кожному студенту для самостійного вивчення;

– онлайн-спілкування зі студентами передбачає використання різних інструментів – чатів, форумів, e-mail, які дають студентам можливість спілкуватися і працювати разом;

– індивідуальні та групові онлайн-проекти розвивають навички роботи в Інтернеті, аналізу інформації з різних джерел, а також навички працювати разом з групою, правильно розподіляти

обов'язки і відповідальність за виконання роботи. Підручники та методичні посібники представлені як у друкованому, так і в електронному вигляді. Для оформлення матеріалів курсу використовуються різні мультимедійні програми, завдяки чому курс стає більш привабливим. Передбачене проведення тестування студентів (за окремими темами, розділами), оцінювання успішності студентів як в режимі онлайн, так і в присутності викладача, тобто в аудиторії. Але підсумкову оцінку знань передбачено проводити лише в очній формі.

Незважаючи на видимі переваги змішаного навчання, його інтеграція в освітній процес у ВНЗ йде досить повільно. Існує ряд проблем, які можна охарактеризувати наступним чином: неготовність інформаційно-освітнього середовища ВНЗ до підтримки цілісного процесу електронного навчання; відсутність обов'язкової системи підвищення кваліфікації в галузі електронних технологій; відсутність чіткої моделі розподілу студентів, які бажають навчатися за традиційною формою навчання, та студентів на змішаному навчанні; відсутність нормативної бази для врахування учбового навантаження викладача при роботі зі студентами на змішаному навчанні; відсутність достатньої кількості висококваліфікованих програмістів для вирішення багатофакторних задач інформатизації університету тощо.

Таким чином, впровадження змішаної форми навчання потребує чималих зусиль як з боку викладачів, так і усього керівництва ВНЗ (необхідність внесення змін у нормативну базу, розробка необхідного навчального контенту, перепідготовка кадрів). Але побудова освітнього процесу на основі змішаного навчання є оптимальною для ефективної передачі знань, сприятиме підвищенню якості підготовки фахівців у галузі економіки, та забезпечить їх конкурентоспроможність на ринку праці.

Перелік посилань:

1. Сікора Я. Реалізація змішаного навчання у вищому навчальному закладі / Я. Сікора // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – 2016. – Вип. 2. – С. 236-239. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuiaped_2016_2_64.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ЯКОСТІ

О.В. Гаращук, д-р екон. наук, професор

Державна інспекція навчальних закладів України, м. Київ

В.І. Куценко, д-р екон. наук, професор

*ДУ «Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку НАН України», м. Київ*

*«Економіка – це вміння найкращим чином використати ресурсний потенціал»
Б. Шоу*

Нині все більшої виразності у суспільно-економічному житті набуває виявлення ознак нової, породженої сучасним етапом суспільного розвитку, економічної моделі, а саме такої як – економіка знань. Це обумовлює, на сьогодні, набуття освітою безпрецедентно важливої ролі в житті суспільства, а також висуває надзвичайно високої вимоги до її якості. Особливе місце в контексті становлення економіки знань посідає вища освіта, безпосереднім функціональним призначенням якої є підготовка фахівців, що мають забезпечувати подальший суспільно-економічний прогрес.

В цілому сьогодення характеризується всезагальним процесом переходу людства до організації своєї життєдіяльності на принципах сталого розвитку, що постулює нові взаємовідносини людського суспільства і природного середовища на засадах їх гармонійного співіснування. Незважаючи на непослідовність та суперечливість цього процесу він є незворотним як незворотними є наслідки антропогенного впливу на довкілля, що довели його здатність адаптуватись до цього впливу до критичної межі, за якою настає деградація та руйнування.

Концепція сталого розвитку передбачає, зокрема як екологічну, так і соціальну, та економічну складові. Остання має забезпечувати збалансоване з оточуючим середовищем господарювання, з наступним переходом від економіки зростання, що мало б гарантувати безпечно і здорове довкілля нині та в майбутньому [1]. Відповідно, в сучасний період становлення економіки знань, з набуттям вирішального значення освіти і зокрема вищої, особлива увага має бути звернена на економічну вищу освіту, що покликана формувати у студентів-майбутніх фахівців економічної свідомості, здатності бачити світ в усіх його взаємозв'язках, включаючи взаємозалежність у системі «природа – людина – суспільство». Останнє має підвищувати якість сучасної економічної вищої освіти і є особливо важли-

вим у аспекті реалізації завдань сталого розвитку. Сьогодні якісна економічна вища освіта має формувати базис знань, що спирається на ідеї взаємозалежності сталого розвитку та професійних наставників фахівця, випускника вищого навчального закладу в контексті забезпечення гармонізації розвитку екологічних та економічних процесів.

Реалізація зазначених концептуальних завдань щодо підвищення якості підготовки фахівців у сфері вищої економічної освіти у значній мірі залежить від модернізації навчального процесу. Модернізована освіта передбачає необхідність активного впровадження в навчальний процес сучасних технологій, в центрі яких знаходиться студент. Технології, що упроваджуються мають сприяти посиленню співробітництва студента та викладача, розвитку здібностей студентів до самонавчання. Тобто модернізація навчального процесу передбачає використання таких технологій, які сприяли б:

- стимулюванню інтелектуальної активності студентів;
- посиленню навчальної мотивації студентів не лише в навчальному процесі, але і у відборі, опрацюванні та в організації навчального матеріалу;
- розвитку здібностей та навиків навчання та самонавчання студентів, що досягається розширенням і поглибленням навчальних технологій і прийомів [2].

Активне використання комп'ютерних технологій передбачає дотримання в рамках освітнього процесу наступних принципів: активності; самостійності; поєднання колективних та індивідуальних форм навчальної діяльності; мотивації; ефективне поєднання теорії з практикою тощо.

Дотримання зазначених принципів, як свідчить практика, сприяє не лише підвищенню якості освіти, але й досягненню системності в підготовці кадрів. Щоправда, їх потрібно постійно вдосконалювати як і методи, що використовуються в навчальній діяльності; а також технологію викладання навчальних курсів; структуру навчальних програм, стиль і методичку викладання, інформаційні ресурси. Адже нині обсяг інформації подвоюється кожні шість місяців.

Водночас знання швидко старіють, їх обсяг стає недостатнім для випускника вищого навчального закладу для якісного здійснення ним професійної діяльності. А тому підготовка кадрів у сфері економіки, зокрема, має здійснюватись відповідно до вимог внутрішньої та міжнародної стандартизації. Це передбачає необхідність постійного оновлення матеріально-технічної та навчально-науково-методичної бази, пошуку та впровадження нових, сучасних, більш гнучких форм комунікації вищого навчального закладу з потенційними замовниками випускників.

Все це потребує системного підходу, що в свою чергу передбачає пов'язування економічних, соціальних, організаційних, педагогічних та інших аспектів.

У підготовці кадрів з вищою економічною освітою важливо використовувати прогностичні та планіметричні підходи. Розробка потреби у фахівцях має здійснюватись за допомогою найновіших, найефективніших методів і методик. Останні передбачають здійснення глибокого, науково обґрунтованого аналізу як власне самого процесу підготовки кадрів, так і щодо їх використання. У цьому контексті механізм відтворення кадрового потенціалу передбачає дослідження перш за все закономірностей розвитку вказаного процесу

При цьому здійснення планіметричних розрахунків ускладнено відсутністю прогресивних нормативів для оптимального використання всього арсеналу внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на структуру кадрів, систематичне оновлення матеріально-технічної та методичної бази, приведення її у відповідність із запитами часу.

Модернізація освіти – це не лише модернізація матеріально-технічної та методичної бази, але так само і змісту освіти, навчальних планів, програм і підручників використовуваних навчальними закладами відповідно до оновлених державних стандартів; створення інтегрованих навчальних планів та ін.

При здійсненні заходів з модернізації системи вітчизняної освіти, не втрачають актуальності завдання приведення її у відповідність з вимогами, передбаченими державною національною програмою «Освіта», основними серед яких, перш за все, є:

- гуманітаризація освіти, що покликана в тих, хто оволодіває знаннями, формувати цілісну систему світу, духовність, культуру особистості і планетарне мислення;
- гуманізація освіти, суть якої полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності, у найповнішому розкритті її здібностей та задоволенні різноманітних освітніх потреб, у забезпеченні пріоритетності загальнолюдських цінностей, гармонії стосунків людини і навколишнього середовища, суспільства та природи [3].

Таким чином, модернізація навчального процесу у вищих навчальних закладах, спрямованого на підготовку фахівців в області економіки, має сприяти:

– вихованню у студентів почуття причетності до забезпечення подолання кризи економічного зростання та подолання бідності в Україні;

– зростанню людського капіталу, інтелектуального, соціально-економічного та науково-технічного потенціалу країни;

– використанню нового освітнього бізнесу, який повинен носити узагальнений, стандартизований характер щодо збереження традицій, впровадження найсучасніших наукових досягнень – у першу чергу тих, які забезпечують економічне зростання, запровадження сучасних інформаційних технологій тощо;

– відповідальність вищої школи за підготовку робочої сили нового типу, розширення перспектив мобільності спеціалістів тощо.

Все це формуватиме сприятливі передумови для підвищення якості вищої економічної освіти згідно вимог сьогодення.

Перелік посилань:

1. *Проекти концепції сталого розвитку України: можливості їх вдосконалення та застосування. Аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1566/>*

2. *Лазарук Г. І. Електронний підручник як засіб дистанційної освіти / Г. І. Лазарук, Н. Ф. Соломчак // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. Спец. випуск. – К. – 2003. – С. 160-163.*

3. *Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) // Освіта. – 1993. – № 44-46.*

ПРОБЛЕМНІ ВЕКТОРИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

О.В. Герасименко, канд. екон. наук, доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

Поточні кризові явища та глобалізаційні процеси призводять до погіршення економічного стану країни, зuboжіння населення та, своєю чергою, негативно позначаються на функціонуванні закладів вищої економічної освіти. Серед можливих наслідків вищезгаданих процесів доцільно акцентувати увагу на закритті провінційних вишів, звільненні викладачів, а також на загальну втрату можливостей розвитку сфери.

У час швидкого поширення інформаційних технологій основним джерелом інноваційного розвитку вищої освіти є інтелектуалізація суспільства. Розвиток вищої освіти повинен відповідати інноваційній моделі суспільства. Проте поточна ситуація з інноваційними процесами у вищій економічній школі є незадовільною. Достатньо згадати, що відсутність належної мотивації праці науковців призводить до щорічних втрат приблизно 45-50 тис. дипломованих працівників, які можуть займатися інноваційною діяльністю, що однозначно зменшує комерційний результат від інноваційних рішень.

Інноваційний розвиток вищої економічної освіти є необхідною умовою успішного розвитку суспільства. Для інноваційного розвитку необхідна нова генерація інноваційних кадрів, здатна мислити креативно й реалізовувати інноваційні ідеї.

Отже, потрібна системна підготовка якісного кадрового потенціалу. У зв'язку із цим, С. Вовканич зазначає, що «підготовка знаннєвого працівника не обмежується отриманням базової вищої освіти лише за рахунок засвоєння стандартних програм ВНЗ. Його відмінною особливістю є участь в освоєнні і творенні знань. Переважно такі працівники, на відміну від звичних, рутинних послуг у виробничому чи управлінському процесі, надають аналітичні послуги, в основі яких створення, модифікація і синтез знань» [3, с. 11].

Тобто, сьогодні завдання вищих навчальних закладів полягає в тому, щоб створювати критичну кількість інноваційних менеджерів та інших фахівців, які зможуть продукувати інноваційні ідеї та втілювати їх у всі сфери суспільного життя. Інноваційне навчання й стимулювання творчої ініціативи в студентському середовищі суттєво підвищить конкурентний статус випускників на ринку праці й сприятиме їхній інноваційній активності. Однак сьогодні відслідковується невідповідність між бажаним інноваційним навчанням і реальною організацією навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. Це зумовлено проблемами внутрішнього та зовнішнього характеру.

Проблеми внутрішнього характеру відображають специфіку функціонування вищого навчального закладу, його потенційні можливості (або гальма) переходу на інноваційний шлях розвитку. Вони є багатогранні, часто породжені суб'єктивними факторами. Основні з них:

– потреба в ефективнішій реалізації можливостей кожного вищого навчального закладу долучитися до розвитку економічних процесів в регіонах. Зокрема, через глибокий моніторинг розвитку галузей економіки вищі навчальні заклади повинні сміливіше йти на відкриття в рамках діючих спеціальностей профільних економічних спеціалізацій, що сприятиме формуванню якісного кадрового ресурсу відповідно до особливостей регіональної економіки;

– необхідність демократизувати навчальний процес, зокрема розширювати предметну компоненту варіативної частини навчальних планів, запроваджуючи в процес підготовки випускників ті дисципліни, які завдяки профільному змісту своїх навчальних програм будуть суспільно корисними та економічно доцільними в конкретному регіоні, відповідатимуть його економічній галузевій структурі й перспективам стратегічного розвитку;

– слід посилити профільний характер усіх навчальних дисциплін, формувати основні професійні компетенції випускника на базі сучасних моделей фахівця, що мають прикладну спрямованість;

– гостро постає питання вдалого вибору вищими навчальними закладами нових напрямів підготовки, які дозволили б гнучко реагувати на потреби ринку освітніх послуг, що стимулюватиме стабільний розвиток навчального закладу й сприятиме мінімізації фінансових ризиків щодо вкладення коштів у дану сферу. Доцільність відкриття нових спеціальностей та нових напрямів діяльності вищого навчального закладу освіти повинна бути обґрунтованою й базуватись на сучасних методиках моніторингу попиту на певні види освітніх послуг із врахуванням специфіки конкретного регіону.

Проблеми зовнішнього характеру зумовлені станом ринку праці, позицією працедавців тощо. Насамперед ідеться про:

– об'єктивну необхідність упорядкування існуючих ліцензійних обсягів прийому абітурієнтів на економічні спеціальності в бік розумного зменшення, виходячи з реальної потреби регіонів. Пріоритетне право на таку підготовку слід надавати вищим навчальним закладам економічного профілю;

– спільними зусиллями вищих навчальних закладів, освітнянських структур, засобів масової інформації, служб працевлаштування, працівників кадрового апарату різних інституцій, підприємств, організацій необхідно сприяти формуванню позитивного іміджу й самодостатнього статусу випускників освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», що дозволить зняти існуючу недовіру в працедавців до фахових компетенцій бакалаврів, рівень яких давно визнаний у світовій практиці підготовки кадрів, у тому числі економічного профілю;

– доцільно на державному рівні формувати суспільну думку щодо привабливості вищої освіти в Україні. Вищі навчальні заклади через інформаційні технології, авторитетну думку науки, бізнесу та інші чинники повинні докладати всіх зусиль для посилення мотивації молоді та переконувати її в необхідності здобуття вищої освіти як визначального фактора престижного працевлаштування, професійного визнання, кар'єрного росту [3, с. 14].

Вища школа повинна обирати випереджувальну стратегію розвитку, працювати на збільшення контингенту потенційних абітурієнтів, що сприятиме підвищенню конкурентного статусу вищих навчальних закладів економічного спрямування на міжнародній арені, а також забезпечить альтернативу масовому відпливу молоді через виїзд на заробітки за кордон. Перспективи розвитку вищої економічної освіти на інноваційній основі залежать від тих реформ, які регулюють цю сферу діяльності, і, як це не прикро, – від політичного вектора.

При цьому специфічною особливістю процесу реформування освіти є те, що поетапне його здійснення є практично неможливим. Реформа повинна проходити системно за усіма цільовими напрямками й відображати всі аспекти діяльності вищої школи не тільки в теперішньому часі, але й на перспективу.

На думку багатьох дослідників та практиків, «не буде повноцінною реформа без належного нормативно-правового, законодавчого і фінансового забезпечення освітнього процесу. Адже сучасне нормативно-правове і законодавче забезпечення освіти, за умови проголошення державою всіх форм власності, немислиме без визнання рівності прав і можливостей державних і приватних навчальних закладів, їх самостійності. Своєю чергою, самостійність... закладів освіти – єдино можливий шлях до істинної, а не лише декларованої демократизації навчального процесу» [1, с. 41].

Таким чином, реалізація моделі інноваційного розвитку уможливується завдяки спільним зусиллям і співпраці закладів освіти, науки, виробництва та інших інституцій, дотичних до розширення інноваційного простору. Інноваційний процес починається з формування інноваційного мислення, яке зароджується в стінах навчального закладу й продовжується вже на виробництві, де набуті у вищій економічній школі знання трансформуються в інтелектуальний актив конкретного підприємства.

Для забезпечення безперервності протікання інноваційного процесу та його високої ефективності необхідна тісна взаємодія освіти, науки та виробництва. Однак існуючі проблеми зовнішнього та внутрішнього характеру сповільнюють процеси інноваційного розвитку суспільства. На рівні вищого навчального закладу ці проблеми зумовлені недостатньою свободою у формуванні інноваційної політики у галузі освіти та організації навчально-виховного процесу, але додатково слід враховувати специфіку конкретного ВНЗ.

Перелік посилань:

1. Вовканич С.І. *Теоретико-методологічні основи дослідження людського та інтелектуального капіталу в знаннєво-місткій економіці: концептуалізація понять* / С.І. Вовканич, Л.К. Семів // *Регіональна економіка*. – 2007. – № 4. – С. 7-19.
2. Афтаназів І. С. *Економічні аспекти реформування регіональної системи підготовки кадрів вищою школою: [монографія]* / Афтаназів І. С. – Коломия : Вік, 2007. – 224 с.
3. Захарчин Р. М. *Проблеми і перспективи розвитку вищої освіти на інноваційній основі* / Р. М. Захарчин // *Наукові записки Львівського університету бізнесу і права*. – 2011. – Вип. 7. – С. 13-15.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ЕКОНОМІСТІВ У ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

*В.Г. Герасимчук, д-р екон. наук, професор
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Розвиток як продовження традицій. За даними служби статистики України, кількість закладів вищої освіти (ЗВО – університети, академії, інститути) у 2017/18 навчальному році у порівнянні з 1990/91 навчальним роком зросла з 149 до 289 (без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях). При цьому кількість студентів зросла з 881,3 тис. до 1330,0 тис. Зрозуміло, що збільшення вдвічі кількості ЗВО відбулося за рахунок заснування приватних закладів, зорієнтованих на підготовку не інженерів, а економістів, фінансистів, юристів, психологів, соціологів та інших фахівців нетехнічного профілю. Така переорієнтація аж ніяк не сприяла підвищенню економічного зростання, конкурентоспроможності країни на міжнародному рівні. Різко впав престиж інженера. Для «виживання» технічні інститути почали набувати статус університету за рахунок відкриття кафедр, факультетів неінженерного спрямування.

Не минули такі «реформування» й Київський політехнічний інститут, який отримав статус університету (нині – НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського») за рахунок підготовки економістів та менеджерів (факультет менеджменту та маркетингу), соціологів і юристів (факультет соціології та права), перекладачів (факультет лінгвістики). Оскільки у дослідженні йдеться про підготовку економістів та менеджерів, принагідно зазначити, що економіко-організаційна підготовка в КПІ бере початок з 14.02.1937р., з часу заснування кафедри організації виробництва та економіки промисловості. Надання знань з економіки майбутнім інженерам обмежувалося переважно викладанням коротких курсів (20-30 годин) і розробкою економіко-організаційного розділу дипломних проектів. До речі, й нині викладачі факультету менеджменту та маркетингу (ФММ) продовжують керувати економічною частиною випускових робіт студентів інженерних факультетів. Увага при цьому акцентується на вмінні інженера співставляти результати з витратами при прийнятті науково-технічних, технологічних, організаційних, економічних та управлінських рішень.

Після набуття Україною незалежності її розвиток супроводжувався докорінними змінами в економіці, які пов'язані з розривом коопераційних зв'язків з колишніми республіками СРСР, країнами Ради Економічної Взаємодопомоги (РЕВ), реструктуризацією військово-промислового комплексу. Розкрилися можливості активізації інтеграційних процесів з країнами ЄС, виходу на нові ринки капіталу, робочої сили, фінансів. Зазначені та низка інших факторів вимагали підготовки фахівців, які могли б приймати науково-технічні, економічні та управлінські рішення в умовах глобалізації, в умовах політичної та фінансової нестабільності, підприємницького ризику та невизначеності, коливання валютного курсу, змінах податкової системи, високого рівня інфляції, розширення експортно-імпорتنих операцій. На інженерних факультетах розпочалися викладання нових дисциплін: основи підприємництва, менеджменту, маркетингу, аналіз господарської діяльності, управління проектами, бізнес-планування, бухгалтерського обліку та аудиту, основи банківської діяльності, техніко-економічне обґрунтування інженерних рішень та ін. [1].

Підготовка економістів і менеджерів у КПІ. У 1988р. розпочалася підготовка організаторів виробництва на створеній кафедрі управління виробництвом (нині – кафедра менеджменту). 31 березня 1992р. тодішнім ректором КПІ П.М. Таланчуком був підписаний наказ про відкриття факультету менеджменту та маркетингу у складі кафедр – менеджменту, промислового маркетингу, математичного моделювання економічних систем, економіки та організації машинобудівного виробництва, економіки та організації промислових технологій та енергетики, економіки та організації радіоелектронного виробництва. Наступного дня, 01.04.1992р., П.М. Таланчук з крісла ректора КПІ перейшов на посаду міністра освіти та науки України. До речі, двічі посаду освітянського міністра з часом обіймав нинішній ректор КПІ – М.З. Згуровський.

Попит на економістів сприяв перепрофілюванню деяких кафедр та відкриттю нових спеціальностей. Нині до складу ФММ входить шість кафедр: менеджменту, промислового маркетингу, математичного моделювання економічних систем, економіки та підприємництва, міжнародної економіки, теоретичної та прикладної економіки, а також науково-дослідна лабораторія менеджменту. Кафедри здійснюють підготовку за наступними спеціалізаціями: «Промисловий маркетинг», «Бізнес-аналітика», «Економіка підприємства», «Міжнародна економіка», «Менеджмент і бізнес-адміністрування», «Менеджмент інновацій», «Менеджмент міжнародних проектів», «Управління персоналом та економіка праці». На ФММ впроваджуються нові перспективні спеціалізації. Так, на кафедрі міжнародної економіки, створеної за ініціативою автора даної публікації, конкурентною перевагою перед аналогічними кафедрами інших ЗВО є акцент на міжнародне науково-технічне співробітництво (МНТС), що повністю відповідає позиції №1 КПІ в рейтингу «Топ-200 Україна». Щорічно кафедрою проводиться всеукраїнська науково-практична конференція «Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність». На кафедрі менеджменту започатковано спеціалізацію «Логістика», а кафедра промислового маркетингу пройшла ліцензування спеціалізації «Бізнес-аналітика».

Пріоритет – якість освіти. Головним пріоритетом у підготовці фахівців для національної економіки виступає якість освіти. Свого часу автором цих рядків для постійного вдосконалення якості освіти було запропоновано дотримуватися наступних принципів: поглиблена математична підготовка, володіння комп'ютерними технологіями, знання декількох іноземних мов, обізнаність з технологіями виробництва, вміння оцінювати ефективність інженерних рішень. Дотримання зазначених принципів, на наш погляд, сприяє тому, щоб наш вихованець був більш підготовленим працювати у складних умовах ринкового середовища, був конкурентоспроможним, був успішним. Випускники КПІ традиційно досить високо цінуються в Україні та за її межами. Так, на ФММ підготовлені дипломовані фахівці для більш ніж 100 країн світу, серед яких – Азербайджан, В'єтнам, Китай, Туреччина, Гана, Еквадор, Іран, Ірак, Казахстан, Канада, Кенія, Конго, Лівія, Молдова, Монголія, Білорусь, Грузія, Німеччина, Перу, Польща, Росія, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан, Франція, Японія та ін. Студенти ФММ вирізняються активністю, відкритістю до інноваційних наукових проектів, творчістю, прагненням до розвитку. Вони беруть активну участь у багатьох міжнародних проектах, зокрема програмі обміну студентів Erasmus+ і українсько-французькому проекті «Два дипломи»; посідають призові місця в різноманітних конкурсах і олімпіадах на рівні університету, держави та міжнародному рівні.

Кадри вирішують усе! Одним із вирішальних факторів успіху ФММ є якісний склад його викладачів. Понад 80 % науково-педагогічних працівників мають науковий ступінь кандидата та доктора наук. Серед них багато випускників наукових шкіл КПІ як економічного, так і технічного профілю. Підтвердженням високого кваліфікаційного рівня працівників ФММ є те, що, наприклад, кафедри промислового маркетингу та міжнародної економіки одними із перших в КПІ розпочали співпрацю з ЄС за 7-ою Рамковою програмою. ФММ разом з ІТС успішно виконує проект у межах програми «Горизонт 2020». На постійній основі проводяться міжнародні та всеукраїнські науково-практичні конференції, кейс-змагання, семінари, зокрема в межах організації European Students of Industrial Engineering and Management. Активно працює у цьому напрямку НТСА ФММ.

Міжнародні зв'язки. У результаті активної міжнародної діяльності ФММ підписані та успішно реалізуються угоди про співробітництво з університетами 26 країн світу, зокрема Болгарії, Македонії, Білорусі, Литви, Латвії, Естонії, Німеччини, Польщі, Росії, Словаччини, Франції та інших. У рамках такої співпраці викладачі ФММ проходили стажування і підвищували кваліфікацію у США, Канаді, Ізраїлі, Італії, Німеччині, Польщі, Угорщині, Чехії, Франції тощо, виступали з лекціями перед студентською аудиторією у США, Південній Кореї та інших країн світу. Зазначене дозволяє зберігати та примножувати традиції, що сформувалися в НТУУ «КПІ», залишатися відкритими до всього інноваційного, що дуже важливо для розвитку держави в умовах сьогодення і майбутнього [2].

Висновки. У протоколі приватної наради, метою якої було узгодження поглядів міської влади і Біржового комітету на предмет відкриття у Києві вищого технічного закладу (йшлося про майбутній КПІ – В.Г.) від 25 листопада 1896 року зазначалося: «б пункт. ...Найбільш відповідним типом нового учбового закладу визнається тип політехнічного інституту, що складається з кількох відділів, різних за спеціалізаціями, за прикладом політехнікумів у Цюріху, Карлсруе, Мюнхені, Відні, Ганновері, Аахені та ін...» [3, с. 26-27]. Минає 120 років з дня заснування КПІ (1898-2018pp.). КПІ у рейтингу «Топ-200 Україна» знаходиться на позиції № 1. У світовому рейтингу університетів The QS World University Rankings КПІ знаходиться у групі з 501 по 550 місце, тобто від групи лідерів, куди практично входять усі названі вище «політехнікуми», відстань, принаймні, у чотири сотні позицій. Ще більший розрив між кращим українським університетом і «політехнікумами» у рейтингу The World University Rankings – 2018, яке проводиться відомим британським виданням Times Higher Education (ТНЕ) спільно з інформаційною групою Thomson Reuters. Зазначене свідчить, що якість вищої освіти в Україні і в КПІ потребує подальшого суттєвого поліпшення.

Перелік посилань:

1. Герасимчук В.Г. Стратегія розвитку. Факультету менеджменту та маркетингу – 15 років. Київський політехнік, 2007р., № 11 (2787), с. 3.
2. Юдіна Н.В., Бажеріна К.В., Зозульов О.В. Факультету менеджменту та маркетингу – 25! Київський політехнік, 2017р., № 12 (3191), с. 5.
3. Лиховодов В.І., Любомудрова А.Л., Лиховодова Е.В. КПІ: від першого кроку до першого випуску. К.: Генеза, 1998. 104 с.

ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 292 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ» В ХАРКІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНЬОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Д.А. Горовий, д-р екон. наук, професор

К.О. Горова, канд. екон. наук, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Підготовка магістрів спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» в Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті, а саме планування, організація і контроль освітнього процесу здійснюються відповідно до Законів України «Про вищу освіту», «Про освіту», Положення про організацію освітнього процесу в ХНАДУ (СТВНЗ 7.1-01:2015), що відповідає чинним нормативно-правовим документам МОН України.

На основі цих документів сформовано навчальний план, розроблено робочі навчальні програми та інші матеріали навчально-методичного комплексу дисциплін. Варіативна частина вище вказаних документів розроблялась з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності випускників.

Навчальний план розроблений для двох магістерських програм («Міжнародний бізнес» та «Транспортне обслуговування міжнародних економічних зв'язків») в межах однієї спеціальності, включає графік навчального процесу, перелік, послідовність та час вивчення окремих навчальних дисциплін, форми навчальних занять і терміни їх проведення, а також форми і терміни проведення підсумкового контролю й державної атестації.

Навчальний план підготовки магістрів за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» включає нормативну частину і варіативну компоненту. Підготовка фахівців включає: вивчення передбачених навчальним планом дисциплін циклу загальної підготовки (обов'язкові дисципліни, дисципліни професійної та практичної підготовки) та вибіркові дисципліни (дисципліни гуманітарної і соціально-економічної підготовки, дисципліни магістерської програми за вибором студента), практична підготовка – практика виробнича та переддипломна, підготовка та захист дипломної роботи магістра.

Зміст підготовки фахівців освітнього ступеня магістра за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» відповідає державним вимогам, потребам ринку праці, спрямований на формування професійної й загальної культури випускників та всебічний розвиток особистості.

Для конкретизації планування навчального процесу на кожний навчальний рік складається робочий навчальний план, що визначає порядок їх викладання з урахуванням структурно-логічної схеми підготовки, форми та терміни поточного контролю.

Навчальний процес в Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті у повній мірі забезпечений навчально-методичними матеріалами. Професорсько-викладацьким складом університету розроблено навчально-методичне забезпечення навчальних дисциплін за другим освітнім рівнем зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини», до складу якого входять:

- програми навчальних дисциплін;
- робочі навчальні програми;
- конспекти лекцій;
- методичні рекомендації до практичних занять;
- методичні рекомендації до самостійної роботи;
- індивідуальні завдання та методичні рекомендації до них;
- завдання для поточного контролю;
- завдання до підсумкового контролю;
- критерії оцінки знань, вмінь та навичок студентів;
- наочні навчальні посібники (слайди, опорні схеми);
- тематика та методичні рекомендації до курсових робіт;
- тематика та методичні рекомендації з написання дипломних робіт магістра;
- наскрізна програма практики.

З кожної дисципліни на кафедрах університету розроблено критерії оцінки знань та вмінь студентів, які включають поточний та підсумковий контроль. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студентів з певних розділів (тем) навчальної програми, а також до виконання конкретних завдань. Підсумковий контроль включає семестровий контроль, комплексні контрольні роботи з дисциплін та атестацію; проводиться з метою оцінювання результатів навчання студентів на певному освітньому рівні.

Самостійна робота студента становить 60 % загального обсягу навчального часу студента, відведеного для вивчення конкретної дисципліни. Всі види самостійної роботи забезпечені відповідною науково-методичною літературою.

Щорічно оновлюється зміст тематики курсових робіт. У навчальному закладі розроблені методичні рекомендації для виконання курсових робіт для студентів заочною та заочною формами навчання. Розроблена тематика курсових робіт носить науково-дослідницький характер.

Під час написання дипломної роботи магістра студенти керуються методичними рекомендаціями щодо виконання дипломної роботи магістра, розробленими на випусковій кафедрі міжнародної економіки.

Практична підготовка студента ставить за мету оволодіння студентами сучасними методами й формами організації праці в галузі міжнародних економічних відносин, формування у них на базі одержаних в університеті знань професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень за основними напрямками роботи, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо застосовувати їх у практичній діяльності.

Практична підготовка магістрів зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» також включає в себе виробничу та переддипломну практику.

Виробнича та переддипломна практика дає змогу поглибити, узагальнити і вдосконалити здобуті студентами знання, набути професійний досвід, компетентності та підготовку до самостійної трудової діяльності. Під час цієї практики студент здійснює збір фактичних матеріалів для виконання дипломної роботи, тема якої повинна відповідати спеціальності підготовки студента. На магістерському рівні підготовки переддипломна практика передбачає проведення наукових досліджень (творчих розробок) з проблем відповідної галузі з метою набуття студентами компетенцій інноваційного характеру, навичок науково-дослідної (творчої), науково-педагогічної, або управлінської діяльності.

Базами практик для студентів університету є органи обласної державної адміністрації, бюджетні установи, органи місцевого самоврядування, підприємства різних форм власності та галузевої спрямованості, комерційні банки, біржі, страхові компанії, фізичні особи-підприємці, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність (як резиденти України, так і інших країн для студентів-іноземців).

В університеті велика увага приділяється впровадженню в освітній процес нових форм, методів та технологій навчання, що дозволяють якнайбільше активізувати пізнавальну діяльність студентів. У навчальному процесі з успіхом застосовуються ділові ігри, кейси, тренінги та аналіз виробничих ситуацій. Такі форми проведення занять наближають студентів до умов майбутньої професійної діяльності і дають їм змогу якнайшвидше адаптуватися до неї.

Результати теоретичних і прикладних досліджень представлені монографіями, навчальними посібниками, науковими статтями у фахових виданнях, тезами доповідей на наукових конференціях різних рівнів.

Забезпеченість навчального процесу підручниками, посібниками, методичними вказівками з різних дисциплін становить 100 %. Викладачі і студенти мають можливість працювати з фаховими періодичними виданнями.

СИТУАЦІЙНА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ЯК СКЛАДОВА ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Н.А. Гринюк, канд. екон. наук, доцент

Київський національний торговельно-економічний університет

Зростаючі вимоги ринку праці обумовлюють необхідність використання нових методів підготовки фахівців. Базове університетське навчання сплановано таким чином, щоб «передавати» усі можливі вирішення, які стосуються конкретної групи проблем. Однак у сфері економіки вибір найкращого серед багатьох можливих альтернатив має більше значення, ніж знання напам'ять «саме тієї» відповіді стосовно розв'язання проблеми. Нові методи допомагають пристосуватися до реальних умов, ознайомитися з діяльністю організацій, навчитися аналізувати та порівнювати ситуації, оперативно приймати рішення. В таких умовах студенти стають не пасивним слухачем – спостерігачем, а активним учасником прийняття управлінського рішення з економічних питань.

Ситуаційна методика навчання (case-study) є потужним і ефективним інструментом навчальної технології викладання економічних дисциплін, який набуває все більшого розповсюдження серед інших інтерактивних методів [1,2].

Використання кейс-методу – це безперервний синтез відомих і цілком нових інтерактивних методів навчання, який сприяє досягненню всіма учасникам навчального процесу ефективності і результативності при вивченні економічних дисциплін: підвищенню рівня знань і компетентності, формуванню нових навичок, і, в цілому, зміні ставлення до навчання і до професійної діяльності.

Ситуаційна методика навчання – інтерактивний метод навчання майбутніх фахівців, який вдало базується на реальних життєвих ситуаціях, і, отже, сприяє засвоєнню знань не тільки теоретично, а й практично.

Отже, по-перше, застосування ситуаційної методики навчання при викладанні економічних дисциплін сприяє підвищенню рівня знань і підготовленості внаслідок того, що студенти:

- поглиблюють пройдений теоретичний матеріал і використовують його для вирішення реальної економічної проблеми суб'єкта господарювання;
- закріплюють раніш набуті знання з інших дисциплін, оскільки, як правило, вимагається їх застосування при роботі над кейсом;
- вчаться аналізувати ситуацію, виявляти переваги і проблеми підприємств, приймати рішення в умовах обмеженої інформації і неповних даних;
- можуть скористатися наявним досвідом і знаннями та обмінюватися ними в процесі обґрунтування рішення;
- вчаться стисло, аргументовано, переконливо висловлювати свою точку зору, слухати інших;
- вчаться вибирати кращу з альтернативних можливостей при розв'язанні економічних проблем підприємств.

По-друге, застосування ситуаційної методики навчання дає можливість студентам отримати наступні навички:

- адаптувати теоретичні знання до реалій практичної діяльності;
- збирати необхідну інформацію для виявлення тенденцій розвитку явища;
- робити аналітичні розрахунки і наочно їх представляти;
- працювати в групі;
- аргументовано доводити точку зору, яка є колективним висновком з даної проблеми;
- застосовувати зарубіжний досвід для вирішення економічних проблем вітчизняних підприємств.

По-третє, ситуаційний метод навчання значно підвищує інтерес студентів до вивчення економічних дисциплін, оскільки:

- активізує теоретичні знання з дисциплін;
- розвиває логічне мислення;
- дозволяє кожному висловити свою думку;
- дозволяє набуті практичних навичок вирішення реальних економічних і управлінських проблем суб'єктів господарювання;
- спонукає до пошуку необхідної інформації в процесі самостійного прийняття рішення;
- викликає здорову конкуренцію.

Процес навчання із застосуванням ситуаційних вправ складається із трьох основних стадій:

1. Індивідуальна підготовка. Процес навчання із застосуванням ситуаційних вправ передбачає, що індивідуальна підготовка є першим кроком і основою всього наступного вивчення. На цій стадії інформація повинна структуруватися відповідно до основних пунктів та переліку питань до самопідготовки, в яких наведено критерії та альтернативи, може бути необхідним базовий кількісний аналіз для точного регулювання діагностики та звуження можливих альтернатив.

2. Обговорення у невеликих групах. Обговорення у невеликій групі створює життєво важливий зв'язок між індивідуальною підготовкою та обговоренням в аудиторії.

Ключовими перевагами, які може надати обговорення в групі як власне самим учасникам, так і якості загального обговорення є:

- можливість учасників вперше перевірити індивідуальну підготовку;
- заохочення індивідуальної підготовки, оскільки певний тиск з боку однокурсників змушує готуватися відповідним чином;

- можливість висловитися кожному студенту, оскільки час загального обговорення є обмеженим;
- розвиток комунікаційних навичок внаслідок обміну ідеями з іншими;
- стимулювання ефективного уміння роботи в команді;
- формування впевненості кожного учасника у створенні спільної думки;
- створення взаємозв'язків з іншими членами групи.

Мотивація групової роботи залишається високою доти, доки учасники відчувають цінність, яка додається до їхньої індивідуальної підготовки. Обговорення у невеликій групі не може бути ефективним доти, доки кожен з його учасників не розвине думки про аспекти ситуаційної вправи.

3. Загальне обговорення. Результативність загального обговорення ситуаційної вправи залежить від атмосфери, за якої студенти чітко мотивовані на активну участь і усвідомлюють користь для їхнього навчального досвіду.

Використання ситуаційного методу при викладанні економічних дисциплін може сприяти досягненню ефективніших результатів навчання, основними з яких є:

- набуття здатності глибшого обдумування поставленої проблеми;
- прискорення швидкості мислення, оскільки студенти змушені знаходити відповіді та узгоджувати власні погляди з обговорюваних питань;
- набуття вміння слідкувати за наслідками процесу міркувань за допомогою типових питань;
- розвиток комунікаційних навичок.

Доцільність використання ситуаційних вправ при викладанні економічних дисциплін можна аргументувати і тим, що обговорення питань, на яких зосереджена увага і роздуми керівництва певної організації, буде корисним з метою покращення здатності студентів до оцінювання шляхів розв'язання проблеми. Постійне застосування ситуаційного методу навчання передбачає вирішення студентами неструктурованих проблем, що підштовхує їх до застосування глибшого аналізу та знаходження висновку за допомогою гіпотетичного плану дій. Повторюваність такого режиму допомагає розвинути аналітичні здібності, діагностичні навички, здатність зосередження на рішенні та втіленні, навіть якщо увесь процес відбувається в обстановці моделювання. Ситуаційний метод навчання є інструментом стимулювання індуктивного мислення і є досить суттєвим для успішної управлінської кар'єри.

Кейси є досить вдалою методикою практичного опрацювання матеріалу і набуття навичок групової роботи, обґрунтування рішень, доповіді результатів, оскільки застосування ситуаційних вправ сприяє наближенню студента до реального життя і до реального підприємства з усіма його особливостями.

Ситуаційна методика навчання є прогресивною формою здобуття студентами нових знань з економічних дисциплін і заслуговує на активне використання у навчальному процесі.

Перелік посилань:

1. *Розвиток викладацької майстерності та вдосконалення навчальних програм: матеріали Літнього інституту для українських викладачів економіки та бізнесу* / Беккер С., Логі Д., Майкелоніс В., Амант К., Валзер А. – К.: CEUME, 2000. – 89 с.
2. *Ситуаційна методика навчання: український досвід* / упор. О. Сидоренко, В. Чуба. – К.: Центр інновацій та розвитку, 2001. – 192 с.

ЩОДО ІНТЕГРАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ

*Л.В. Єрофєєнко, канд. юрид. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Головний вектор сучасного розвитку вищої економічної освіти в Україні визначається загальним спрямуванням вітчизняної вищої школи на входження до загальноєвропейського і світового освітнього простору, гармонізацію національних і міжнародних стандартів вищої освіти. Чи не найважливішим чинником господарського й соціального зростання суспільства в країні постає економічна освіта й підготовка конкурентоспроможних фахівців-економістів.

Стратегічна мета реформування й модернізації вищої освіти і науки в Україні – створення ефективного інноваційного освітнього середовища у вищих навчальних закладах через сприяння прогресивним нововведенням, упровадження найсучасніших технологій і моделей навчання.

У розвинених європейських країнах економічна освіта, на відміну від вітчизняної, є одним із пріоритетних напрямів розвитку освіти в цілому. Адже важливим є отримання не просто вищої освіти, а саме якісної. Наприклад, у США Національна рада з економічної освіти, Американська економічна асоціація, Комітет з економічної освіти спонсорують ряд програм із метою поліпшення навчання економіки, застосування інноваційних методів та оцінки якості освіти. [1]

Глобальний розрив між реальним сектором економіки та освітньою сферою, невідповідність якості кадрів сучасним потребам ринку праці, відсутність розвитку інноваційної діяльності університетів призводять до стагнування національної економіки і підривають позиції України в різних міжнародних рейтингах.

Педагогічна наука твердить: щоб навчати цікаво та ефективно, треба правильно вибрати методи навчання. Так, економічний вибір, як складова економічної освіти, є важливим елементом через те, що студенти повинні навчитись приймати доцільні рішення як на індивідуальному, так і на суспільному рівні з приводу використання обмежених ресурсів для забезпечення зростаючих потреб людини і суспільства. Саме тому економіку досить часто називають наукою про прийняття рішень.

Наступною складовою є економічна концепція, яка включає п'ять основних принципів, на яких ґрунтується економічне мислення. «Перший – стосується причини виникнення економічних проблем, а саме – через дефіцит. Тому людина та суспільство повинні оцінити існуючі компроміси та зробити вибір. Наступний принцип базується на визначенні витрат (виборі кращої альтернативи). Принцип оцінки альтернативних витрат означає порівняння граничних витрат із граничними вигодами. Для кращого розуміння економічних процесів, оцінки причин та наслідків використовують спостереження та дані для побудови й тестування моделей досліджуваних економічних процесів, що розкриває суть четвертого принципу. П'ятим принципом, є визначення того, що конкуренція створює проломи на ланцюгу заміни витрат альтернативними». [2]

Останньою складовою економічної освіти є економічні цілі, а саме: відповідність економічної політики економічним цілям. Вирішення даних питань вимагають упорядкування грошово-кредитної та фіскальної політики, утримання стабільності цін та відсоткових ставок, досягнення економічного зростання тощо.

Усі наведені складові економічної освіти є основою для побудови будь-якої економічної програми. Інноваційним підходом у вивченні економіки є організація оперативних груп із надання консультацій населенню з економічних питань.

Одним із широко застосовуваним іноземними викладачами підходом у вивченні економіки є «перевернутий» підхід. Суть полягає в тому, що події, які традиційно відбувались в аудиторії, тепер можуть відбуватися за її межами, і навпаки. [2, 3]

В основі методів навчання економічним дисциплінам лежить система методичних прийомів та засобів, що враховує специфіку економічних знань як предмета навчання та вікові особливості освітніх груп навчання.

Найважливішим принципом навчання є принцип поєднання різних методів і прийомів навчання. Майстерність викладача полягає в тому, щоб оптимальним чином поєднувати методи та прийоми, які забезпечують ефективність навчання.

Надзвичайно важливою є така складова як обмеження в часі. В умовах вищого навчального закладу викладач має стільки часу, скільки необхідно для подання студентам основної інформації за обраною темою. Саме тому, вимір часу є одним із ключових факторів при виборі методики викладання. Чим більше часу з використанням конкретного методу вимагає навчання, тим менше часу залишається для подання додаткових матеріалів.

Попри доведену необхідність використання інноваційних методів у навчанні, значна кількість студентів вважають достатнім метод навчання, що дозволяє їм пасивно слухати предмет і за яким вони гарно будуть підготовлені до випробувань (в протизагу необхідності практичного застосування отриманих знань). Таким чином, деякі викладачі можуть отримати досить високі рейтинги, не використовуючи передових методів у навчанні. Допоки основною метою буде теоретичне вивчення матеріалу і очікування позитивної оцінки в кінці семестру, доти така ситуація залишатиметься незмінною. [3]

Для підвищення якості економічного навчання, можливості випускників ВНЗ ставати конкурентоспроможними фахівцями в галузі економіки не лише в Україні, а й для співпраці за кордоном, і, як наслідок, виходу України на розвинений міжнародний економічний простір, нагальною постає необхідність запозичити освітянський досвід розвинених країн та запровадити ефективні методи навчання студентів, такі як:

- надавати можливість брати участь у міжнародних симпозиумах і конференціях з виїздом за кордон;
- участь студентів у суспільно-економічних проектах, в тому числі міжнародних;
- використовувати нові технології в навчанні, а саме: мультимедіа, відеозаписи, фільми, телепередачі, імітаційні ігри, електронні підручники тощо; студент повинен вдома самостійно переглядати лекцію, а в аудиторії можливе виконання роботи, яка, зазвичай, подавалась студенту для домашнього завдання;

- запроваджувати у навчанні використання інноваційних технологій отримання інформації для того, щоб студент міг перебувати в курсі останніх подій, які відбуваються у сфері світової економіки тощо.

Перелік посилань:

1. Грицуленко С. І. *Методика викладання економічних дисциплін : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]* / С. І. Грицуленко, Н. Ю. Потапова-Сінько, К. М. Гарбера. К. – Одеса: ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2012. – 224 с.

2. Даниэль Уэнтленд *Руководство для определения того, какие методики преподавания использованы в экономическом образовании [Электронный ресурс]*. – Режим доступа: <http://miqa3673.narod.ru/1209.html> – Заголовок з екрана.

3. Ступчук С. М. *Методичні аспекти викладання економіки у вищих навчальних закладах: зарубіжний досвід [Електронний ресурс]* / С. М. Ступчук // *Економіка. Управління. Інновації*. – 2014. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_2_54 – Заголовок з екрана.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ТЕСТОВОЇ ДІАГНОСТИКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ

*О.Й. Жабинець, канд. екон. наук, доцент
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долишнього НАН України», м. Львів*

Сьогодні в системі навчання вищої школи гостро постає проблема ефективності оцінювання знань та умінь студентів. Ця проблема стає особливо актуальною, оскільки система вищої освіти в Україні підлягає реорганізації у відповідності до вимог часу та світових стандартів. Удосконалення системи підготовки висококваліфікованих фахівців вимагає посилення уваги до проблеми контролю знань, в т.ч. в умовах кредитно-модульної системи навчання. Підходи до ефективності оцінки знань студентів повинні розглядатись не тільки з точки зору забезпечення навчальної та контрольної функцій, але також виховної, розвиваючої та методичної.

Сучасна педагогічна наука володіє значною кількістю теоретичних і практичних надбань стосовно педагогічного діагностування навчально-виховного процесу. Одним із методів діагностики знань студентів у вищому навчальному закладі є тестування. Сьогодні тестові завдання включаються до усіх видів семестрового контролю: як поточного, так і підсумкового. При написанні модульних контрольних робіт тестові завдання в обов'язковому порядку подаються разом із теоретичними питаннями та задачами чи ситуаційними завданнями. На даному етапі надзвичайно важливим для викладача є розробка тестів однакової складності для усіх варіантів завдань. Крім того, при складанні тестів важливо визначити наступне: тестові завдання будуть перехресно співпадати із змістом теоретичних питань, чи будуть стосуватись лише тих тем змістового модуля, які не охоплюються теоретичними питаннями, а може варто тестовими завданнями повністю замінити теоретичні питання з метою унеможливлення списування. Важливим є також визначення кількості тестових завдань та їх видів. Усі ці фактори лежать в основі ефективності застосування тестів для оцінки рівня знань та умінь студентів не тільки у завданнях модульного контролю, але й у залікових завданнях чи екзаменаційних білетах, а також у поточному контролі.

Так, у педагогічній літературі виділяють такі основні види тестових завдань: традиційні запитання (або мікротвір), які вимагають від студента достатньо ґрунтовної й повної відповіді; завдання з короткими відповідями, із пропусками й на доповнення; альтернативні завдання; завдання на вибір відповіді та завдання на встановлення зв'язку [1, с. 148]. У формі тестів можна також подати нескладні (на 1-2 дії) задачі. Різноманітність видів тестових завдань дозволяє викладачеві якісніше продіагностувати рівень знань студентів та виявити ключові помилки чи прогалини у пройденому матеріалі.

Вважаємо, що перспективним напрямом розвитку тестової діагностики навчальних досягнень студентів є впровадження інформаційних технологій у процес контролю та оцінки засвоєних умінь та навичок. Дуже часто у вищих навчальних закладах освіти оцінка рівня знань здійснюється на основі суб'єктивних вимог викладача, однак автоматизація процесу оцінки здатна суттєво знизити роль суб'єктивного фактору. Окрім того, комп'ютерне тестування:

- дозволяє в найкоротший термін перевірити знання великої групи студентів;
- позбавляє викладача від рутинної роботи з перевірки письмових контрольних (модульних, залікових, екзаменаційних) робіт;
- надає можливість встановити граничний час на виконання кожного тестового завдання;
- забезпечує диференційованість оцінки знань студентів з різним рівнем підготовки.

Водночас, маючи значну кількість переваг, комп'ютерне тестування не позбавлене і певних недоліків. Так, при такому оцінюванні не враховуються індивідуальні психологічні особливості студентів, зокрема швидкість мислення й особливості уваги, а також градація завдань за складністю під час випадкового добору тестів, тому не завжди надає студентам рівні умови для виконання завдань [2, с. 5]. На нашу думку, введення комп'ютерної діагностики знань студентів повинно стати доповненням до традиційних методів контролю та сприяти усуненню можливостей упередженого ставлення викладача до студентів.

Перелік посилань:

1. Гнезділова К.М. Діагностика навчальних досягнень студентів: проблеми та перспективи / К.М. Гнезділова // *Теорія змісту, організації та управління навчально-виховним процесом*. – 2009. – № 10. – С. 146-151.
2. Адамова І. Тестування як форма контролю та діагностики знань студентів / І. Адамова, К. Багрій // *Витоки педагогічної майстерності*. – 2012. – Вип. 9. – С. 3-6.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ З ЕКОНОМІКИ В ГУМАНІТАРНИХ ВУЗАХ

Л.В. Заглинська, канд. екон. наук, доцент

Т.В. Гоголь

Рівненський державний гуманітарний університет

В умовах активізації інтерактивних методів навчання, зростають вимоги до рівня компетентностей, практичних навичок та стану готовності до майбутньої професії. В зв'язку з цим зростає необхідність пошуку нових підходів, поряд з традиційними, до контролю навчальних досягнень. Перед педагогами, які застосовують сучасні методи навчання, постає проблема переосмислення критеріїв оцінювання навчальних досягнень студентів та форм їх контролю. Наприклад, використовуючи інтерактивні методи навчання необхідно враховувати здатність студента відстоювати свою думку або аргументувати свою позицію під час дискусії чи дебатів. Отже, оцінювання повинно базуватися саме на цих важливих уміннях, а не лише на оцінюванні здатності студента запам'ятовувати та відтворювати фрагменти інформації.

Традиційними в гуманітарних вузах є такі види контролю: вхідний, який проводиться перед вивченням нового предмету з метою визначення рівня підготовки студентів; поточний контроль – проводиться на всіх видах аудиторних занять, основним завданням є перевірка рівня підготовки студентів за визначеною темою. Він забезпечує зворотній зв'язок між викладачами та студентами. Поточний контроль проводиться у формі усного опитування, письмового-експерт контролю, виступів при обговоренні теоретичних питань, а також у формі комп'ютерних тестувань; рубіжний контроль, який проводиться після вивчення логічно завершеної частини навчальної програми дисципліни змістового модуля. Він є необхідним при модульно-рейтинговій технології навчального процесу; підсумковий модульний контроль – забезпечує оцінку результатів певного освітньо-кваліфікаційного рівня, проміжних та заключному етапах їх навчання; державна атестація; самоконтроль, призначений для самооцінки студентами якості з економічних дисциплін; кафедральний, факультетський та ректорський контроль.

Постає проблема оцінювання знань при використанні таких інтерактивних технологій як: дебати, рольова гра, аналіз випадку, дискусія, обговорення в групі, які на перший погляд сприймаються скоріше як гра, ніж серйозне навчання. Тому викладачі, перш ніж їх використовувати, хотіли б мати підтвердження того, що інтеракція забезпечує досягнення якісних результатів навчання, щоб їх продемонструвати як адміністраторам від вищої освіти, так і самим студентам.

У розробці підходів до оцінювання першим кроком є чітке формування завдань оцінювання. Традиційно це такі завдання: показати студентам, як вони досягли мети навчального заняття; визначити найкращих за результатами студентів; стимулювати мотивацію студентів до навчання й отримання сучасних знань; визначити рівень здібностей студентів; з'ясувати, чи є необхідність у додатковому навчанні або перенавчанні; поставити оцінки кожному студенту. Такі традиційні завдання оцінювання зберігають свою актуальність і на інтерактивних заняттях. Але при цьому викладачі повинні заздалегідь повідомляти студентам завдання та критерії оцінювання результатів.

Завдання викладача економіки полягає у створенні умов, за яких позиції зацікавленості, відкритості, відповідальності студентів у навчанні та їхні особисті риси можуть розвиватися й усвідомлюватися. Цьому сприятимуть: включення до пріоритетів оцінювання самого процесу навчання, тобто того, як проходить робота студента, – на відміну від оцінювання лише результатів роботи; оцінювання студентів, яке спирається на чіткі критерії, що дозволяє студенту усвідомити відповідальність за роботу та її результати, а також уможливорює самооцінку роботи та її результатів; студенти повинні мати можливість ознайомитися з критеріями оцінки перед початком роботи, а не після її виконання; оцінювання досягнень студентів, незалежно від того, чи вони значні, чи скромні – якщо вони є результатом справжніх зусиль студента; обговорення вправ і завдань, у процесі яких студенти мають можливість задуматись над власним способом вчитися; пропонування індивідуальних і групових завдань, які студенти виконують самостійно, проходячи етапи пошуку, відбору і критичного аналізу, узагальнення і використання результатів своїх досліджень; заохочення студентів до самооцінки, внаслідок якої вони краще пізнають себе, свої можливості і сфери, які потрібно розвивати; ініціювання дискусій, які дають змогу студентам формулювати власні погляди і модифікувати їх; підтримка ініціатив та ідей, запропонованих студентами самостійно.

Важливими критеріями контролю навчальних досягнень з економіки є не тільки якість виконання конкретних завдань, але й активність на заняттях, спосіб спілкування з колегами, готовність до співпраці і прийняття відповідальності, дотримання правил обміну думками та інших норм поведінки. Цей аспект оцінювання не може замінити інших, більш суттєвих критеріїв, але його не можна недооцінювати чи зовсім не враховувати. Деякі викладачі для активізації навчальної діяльності і підвищення рівня успішності пропонують на одному з перших занять створити «міністатут», який є спільним рішенням і містить перелік правил поведінки, прав та обов'язків студентів під час навчального процесу [1, с. 256].

Основні етапи розробки контролю навчальних досягнень з використанням інтерактивних технологій навчання передбачає:

- визначення мети і очікуваних результатів, під час якого з'ясовуються об'єми знань, рівень знань, вміння та навички, формування цінностей;
- вибір критеріїв оцінювання, який залежить безпосередньо від форми заняття та методів контролю;
- визначення мети оцінювання. Очевидно, що метою не завжди буде виставлення оцінок, а й вдосконалення навчального заняття, визначення рівня розвитку і можливостей студентів. Залежно від мети й обраних критеріїв оцінювання можна вибрати різноманітні стратегії (методи, прийоми). Як правило, єдиних рекомендацій на цьому етапі не існує;
- вибір шкали оцінювання, яка залежить від мети і конкретної стратегії оцінювання. При потребі застосовують, наприклад, стобальну або чотирибальну шкалу, або категорії «високий», «середній», «низький» рівень знань;
- шляхи доведення до студентів очікувань викладача. Для цього важливо заздалегідь повідомляти студентам очікувані результати, критерії оцінювання, конкретні методи і шкалу оцінювання. Це допоможе студентам виконувати роботу свідомо, старанно, враховуючи, індивідуальні підходи викладачів. Доводити свої вимоги до відома студентів можна по-різному, наприклад, ознайомити з підготовленими формами оцінювання і роз'яснити, що означає кожний критерій і кожний рівень оцінки, або показати студентам відеоматеріали, які демонструють різні методичні підходи до проведення занять.

Для того, щоб зрозуміти доцільність застосування альтернативних методів оцінювання в своїй практиці, бажано ознайомитися із вже розробленими прикладами такої роботи. Як показує досвід, оцінювання може відбуватися завжди, у тому числі під час вивчення нового матеріалу і виконання інтерактивних вправ. Як правило, викладачі підводять особливий час на занятті для оцінювання діяльності студентів (опитування, самостійні, контрольні роботи, проведення контрольних вправ та тестувань) або пропонують спеціальне домашнє завдання, що підлягає оцінюванню (написання звіту, доповіді, есе і т.д.). Найбільш поширеними формами контролю навчальних досягнень з економіки в гуманітарному вузі є: тестування, яке як, правило, використовується для фронтальної перевірки знань; експрес-опитування для перевірки знань основних термінів та понять; розширене опитування, для конкретизації та аргументації окремих положень; контрольна вправа для додаткового оцінювання з будь-якої теми; спостереження, як один із головних методів оцінювання при інтерактивних методах викладання; самооцінка (для проведення загальної дискусії з оцінювання заняття та оцінки кожного студента). При застосуванні вищезначених форм контролю важливо враховувати та об'єктивно оцінювати: правильність, логічність, обгрунтованість, цілісність, глибину, гнучкість, системність, вміння аналізувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, робити висновки тощо. Особливу увагу необхідно приділяти творчому, креативному підходу студентів при аналізі окремих предметних ситуацій. Критерії оцінювання навчальних досягнень реалізуються в нормах оцінок, які встановлюють чітке співвідношення між вимогами до знань, умінь, навичок, які оцінюються, та показниками оцінки в балах.

Підсумковий контроль є адекватним, якщо критерії оцінювання розроблені вдало та своєчасно доведені до студентської аудиторії, а також ефективно здійснювалися заходи поточного й тематичного контролю. Це є запорукою дотримання принципу цілеспрямованості, регулярності навчального процесу та формування цілісної системи знань з конкретної дисципліни гуманітарного вузу.

Перелік посилань:

1. Ковальчук Г.О. Активізація навчання в економічній освіті: навч. посібник / Г.О. Ковальчук ; вид. 2-ге, доп. – К.: КНЕУ, 2005. – 298 с.
2. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учеб. пособ. для студ. пед. вузов и системы повышения квалификации педагогических кадров / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева; [под ред. О.М. Пэхотиц] ; 2-е изд., стер. – М.: Академия, 2005. – 255 с.
3. Федулова Л.І. Концептуальні засади економіки знань / Л.І. Федулова // Економічна теорія. – 2008. – №2. – С. 37-59.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМНОЇ ДУАЛЬНОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ ФАХІВЦІВ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ВИКЛИКИ

І.С. Івахненко, канд. екон. наук

М.М. Климчук, канд. екон. наук, доцент

Київський національний університет будівництва і архітектури

Трансформація науково-економічного простору чинить значний вплив на формування стратегічних пріоритетів освіти, в тому числі і професійної. Створення нового підходу до системи професійної освіти надасть можливість в перспективі забезпечити якісну підготовку висококваліфікованих фахівців. Натепер, вищі навчальні заклади нашої держави потребують вирішення проблеми модернізації та реформування вищої освіти. Інкorporація системної дуальності при підготовці фахівців формує новітній базис стратегічних пріоритетів в підвищенні ефективності професійної освіти. Однією з негативних характерних ознак сучасної вищої освіти – це розрив між теорією, яку студенти вивчають в учбовому закладі і вимогами підприємств на ринку праці. Проте, вищенаведені недоліки в підготовці майбутніх спеціалістів можна вирішити на засадах дуальної освіти, реалізуючи її за імперативами системності, на основі синергії в навчальному процесі теоретичної і практичної підготовки.

У сучасному середовищі базисним вектором формування особистісних якостей, здібностей і компетенцій виступає вища освіта. Як зазначає І. А. Степанова, показниками якості вищої освіти є мобільність, здатність до швидкої адаптації, конкурентоспроможність на ринку праці, що надає можливість досягати поставлених цілей в динамічних умовах за рахунок освоєння методів вирішення широкого спектра професійних завдань [3, с. 148-149].

Під системною дуальністю підготовки фахівців пропонуємо розуміти інноваційно-організаційний вектор вищої професійної освіти, який представлений чіткою координацією освітнього закладу і підприємств, що спрямований на підготовку фахівців конкретного профілю, з необхідним роботодавцю кваліфікаційним рівнем. Основними принципами системної дуальності є: конгруентність гуманістичних і ціннісних орієнтирів, компетентнісний підхід, системність.

Дуальна система освіти реалізується на основі колаборації навчальних закладів та підприємств, адже дуальність передбачає залучення до процесу підготовки кадрів підприємств, які несуть значні витрати, пов'язані з навчанням працівників. Значимість дуальної системи визначається зацікавленістю підприємств не тільки в результатах навчання, але і в змісті навчання.

Програми дуальної системи освіти інтегрують в собі теорію і апробовані на практиці ноу-хау, студент засвоює теоретичну базу в двох навчальних закладах: університетах та інститутах, а на виробництві – практичну. Відмінною характеристикою дуальності у порівнянні з традиційною полягає у чергуванні теорії і практики, що призводить до результативності і ефективності використання отриманих знань і навичок. Зазвичай, дуальна система освіти використовується в технічній і соціально-економічній сферах, охоплюючи також будівельний, інженерний напрями підготовки фахівців.

Однією з детермінант реалізації системної дуальності є наявність організаційно-педагогічних принципів взаємодії державних і регіональних органів виконавчої влади у реалізації освітньої політики як способу регіоналізації освіти, розподіл відповідальності за професійну підготовку між державними структурами і роботодавцями з врахуванням взаємозв'язку теорії та практики, а також вікових та індивідуальних особливостей студентів в освітньому процесі, з соціальним партнерством, поєднанням пізнавальної, трудової та іншої діяльності з метою їх професійного самовизначення і становлення.

Очікувані результати від інкорпорації дуальної моделі професійного освіти:

- професійна освіта, що орієнтована на реальне виробництво;
- розвиток системи прогнозування потреби в кадрових ресурсах;
- залучення додаткових фінансових ресурсів в освіту;
- варіативність індивідуальних освітніх програм;
- розвиток системи незалежної оцінки якості підготовки випускників і педагогічних кадрів;
- значне зростання кваліфікації робітничих кадрів і підвищення престижу робітничих професій в результаті розвитку нових форм освіти.

Дуальність освітнього процесу в загальному не означає його виключно теоретичний характер стосовно освітньої організації. На базі університету студенти набувають різноманітні практичні вміння і навички (навчальна практика, майстер-класи від роботодавців, виїзні заняття тощо), виникає потреба у створенні розвиненої навчально-науково-виробничої інфраструктури. З метою формування дієвого механізму підготовки кваліфікованих фахівців на засадах системної дуальності в Київському національному університеті будівництва і архітектури проведено «Форум роботодавців будівельної галузі. День кар'єри-2018», де були окреслені основні вектори інкорпорації та реалізації дуальності освіти в сучасних умовах розвитку реального сектора економіки, визначені основні тренди і виклики.

Крім того, в рамках реалізації концепції дуального навчання університетом укладаються угоди з найбільшими галузевими компаніями про створення центрів практичної підготовки. Такий вид співпраці включає в себе багато позицій, цікавих для обох сторін – підприємства та університету: це участь у відкритті та реалізації освітніх програм, спільне використання навчально-наукового обладнання та інших ресурсів; наукове консультування; практика і стажування для студентів та професорсько-викладацького складу; спільна участь у семінарах і міжнародних науково-освітніх програмах, проектах та інше. Все перераховане є інструментами реалізації дуального навчання.

Таким чином, на основі проведеного дослідження, слід констатувати, що основна змістовна концепція дуальної системи професійної освіти базується на посиленні практичної спрямованості при підготовці фахівців через синтезування навчального та виробничого процесів, що істотно збільшує можливість професійної мобільності випускників навчальних закладів. Однак при реалізації дуальної підготовки слід пам'ятати про принципи зміни, необхідних при організації навчальної діяльності, необхідності адекватного інтегрування і чергування теоретичної і практичної складових під час всього періоду навчання. Крім того, дуальна система освіти, на наш погляд, є дієвим і гнучким механізмом, що надає можливість підготувати висококваліфікованих фахівців, затребуваних в сучасних умовах ринкової економіки підприємствами різних сфер діяльності.

Перелік посилань:

1. Климчук М. М. «Complete-триадна» модель навчання енергозбереженню / М. М. Климчук // Викладання економічних дисциплін в умовах глобалізації та європейської інтеграції України : зб. матер. Міжна. наук.-метод. конф., 02 червня 2017 р. – Харків : ХНАДУ. – 2017. – 8 с.
2. Klimchuk M. Conceptual principles of the socially responsible enterprise marketing management (as example, sales of painting materials) / M. Shegda, M. Klimchuk // Economics and education. – 2016. -N1. – P. 58- 61.
3. Степанова И. А. Конкурентоспособность и профессиональная мобильность выпускника как важные показатели качества образования // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – 2009. – № 4., Ч. 2. – С. 147-150.

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГОВИХ МЕТОДИК У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

*М.І. Копитко, д-р екон. наук, доцент
Львівський державний університет внутрішніх справ*

Сучасний освітній процес вимагає застосування щораз інших та більш ефективних методик. Як зазначають науковці Грицуленко С.І., Потапова-Сінько Н.Ю., Гарбера К.М.: «ефективність освітнього процесу багато в чому визначається методикою викладання» [1, с. 11]. Тому, при викладанні економічних дисциплін у вищих навчальних закладах необхідно розуміти, що процес отримання нових знань, незалежно від того, чи це первинне здобуття освіти, чи підвищення рівня кваліфікації у процесі праці, повинен слухачам приносити не лише «сухі» знання, а й сприяти можливості власного самопізнання та самовдосконалення. Саме тренінгова форма навчання є тим ефективним методом, який дозволяє одночасно отримати нові знання і поглибити розуміння власних можливостей. Атмосфера тренінгу сприяє учасникам у подоланні ілюзій самодостатності окремого індивіда та формує відчуття органічного зв'язку кожної людини з суспільством, колективом та групами. Учасники тренінгу мають можливість навчитися сприймати та оцінювати себе не з позиції незалежної частини цілого, а незамінної частини взаємозалежного цілого, яким і є згуртований колектив. Тренінг дозволяє створити навчально-експериментальну обстановку, яка сприяє розумінню впливу міжособистісних відносин та результат. При цьому відбувається отримання досвіду внаслідок пережитих ситуацій, які досить рідко трапляються у повсякденному житті, що сприяє переосмисленню уже відомої інформації. Ефективність тренінгових занять полягає також у тому, що особи, які навчаються, мають змогу переоцінити власні дії та отримати моментальний зворотний зв'язок щодо оцінки ефективності таких дій від інших учасників тренінгу.

Специфіка тренінгу, як ефективної навчальної методики для працівників поліції, полягає у тому, що він спрямований на оволодіння специфічними соціально-психологічними знаннями, сприяє розвитку комунікативних здібностей, поглиблює розуміння щодо необхідності аналізу ситуацій, які склалися, вчить адекватно реагувати на висловлювання та дії інших учасників колективу. Тобто тренінг дозволяє відточувати норми власної поведінки та сприяти налагодженню міжособистісної взаємодії, крім того розвиває вміння швидко мобілізуватися під швидкоплинну ситуації та приймати рішення з врахуванням думки та позиції членів групи [2].

У Львівському державному університеті внутрішніх справ на факультеті № 8 професорсько-викладацьким складом підготовлено курс тренінгів, які передбачають поглиблення психологічних змін особистості та здобуття ділових навиків і вмінь слухачів. Курс тренінгів сформований з врахуванням особливостей діяльності бізнес-структур та підрозділів системи МВС, що передбачає розгляд наступних тем: спілкування та міжособистісна взаємодія; ефективні комунікації; особистісне зростання; успішне командоутворення; подолання агресії у колективах; управління та подолання конфліктів у колективах тощо.

Перелік посилань:

1. Грицуленко С.І. Методика викладання економічних дисциплін: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / С.І. Грицуленко, Н.Ю. Потапова-Сінько, К.М. Гарбера – Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2012. – 224 с.

2. Копитко М.І. Тренінги з менеджменту: навч.-метод. посібник / М.І. Копитко, Л.М. Томаневич – Львів: ЛьвДУВС, 2017. – 128 с.

ИСТОРИЧЕСКИЙ ЭКСКУРС К ВОПРОСУ РАЗВИТИЯ КРЫМСКОТАТАРСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ КАК ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БАЗЫ РАЗВИТИЯ ЭТНОСА

*Я. Коралевский, PhD (история), профессор
Высшая школа здоровья, красоты и образования в Познани (Польша)*

Традиционная система крымскотатарского народно-конфессионального образования состояла из двух составных частей – мектебе (низшая) и медресе (высшая) школа. В результате реформирования, мусульмане рассматривали ряд медресе в качестве таких учебных заведений, которые могли бы в перспективе стать школами среднего уровня.

В начале XX века в Российской империи «в силу указаний жизни и времени среди мусульман Крыма народилась мысль о необходимости улучшить их обстановку» как медресе, так и мектебе, – писали представители крымскотатарской интеллигенции и духовенства [1]. Назревала необходимость создать промежуточное звено типа общероссийских прогимназий для подготовки к поступлению ли-

бо в конфессиональные медресе, либо в государственные средние школы. Эту роль должны были сыграть мектебе-руштие. Данное педагогическое течение с активным национальным и экономическим подтекстом получило название джадидизм.

Общеизвестно, что джадидизм не является мононациональным, замкнутым в себе движением педагогов крымских татар. Как любое прогрессивное гуманистическое явление в общественной жизни, оно имело широкую географию распространения. Разумеется, новые методы обучения, в первую очередь, нашли своих последователей в тех странах, где проживали, прежде всего, народы тюркской языковой группы.

В современных исторических и экономических исследованиях, к сожалению, мало уделяется внимания именно педагогическому национальному обучению как основам развития этносов и народов. А ведь именно историческое изучение джадидизма дает возможность понять предпосылки современных тенденций развития общества.

Мектебе-руштие открывали недавно возникшие крымскотатарские общественные организации – региональные благотворительные общества помощи бедным мусульманам. Эти национальные школы промежуточного типа были открыты в Симферополе, Карасубазаре, Евпатории, Бахчисарае и деревнях Сараймине близ Керчи (Феодосийский уезд), Дереккой (Ялтинский уезд), Корбеклы (Ялтинский уезд). Если в Симферополе, Карасубазаре, Евпатории и Сараймине они назывались «мектебе-руштие» (школа отроков»), то в Бахчисарае и в Ялтинском уезде они уже назывались несколько по-другому – «мектебе-сание» («школа второго типа»). И хоть второе определение правильное, однако закрепилось название «мектебе-руштие».

Начальство учебного ведомства губернии видело в них иную цель. С чиновничьим формализмом оно полагало, что существование мектебе-руштие открывались для насаждения «турецкой и мусульманской культуры», для подрыва значения Симферопольской татарской учительской школы и крымскотатарских министерских училищ, а значит и основ государственной структуры национального обучения.

Справедливости ради необходимо отметить, что на первом этапе существования мектебе-руштие программы не отличались однообразием, как и количество и объем преподаваемых предметов. Так, в их числе были следующие дисциплины: мусульманское вероучение, новометодное крымскотатарское чтение и письмо, русская грамота, начальная арифметика и рукоделие для девочек.

Поначалу курс обучения рассчитывался на 3 года. Позже, скажем в Симферопольском мектебе-руштие пришли к выводу, что необходимо увеличить курс обучения. Однако, обычно он составлял 4 года. Тем не менее, в Симферопольском и Карасубазарском учебных заведениях существовали и подготовительные классы, что расширило срок обучения до 5 лет.

Так как предполагалось, что это было учебное заведение должно соответствовать второму уровню, то, разумеется, должен быть выше и возрастной ценз учащихся. Сначала он соответствовал 16-20 годам. Позже, когда руководство мектебе-руштие стало ощущать мощное давление со стороны учебного начальства губернии, возраст учеников снизился. Многие мектебе-руштие принимали для обучения как мальчиков, так и девочек.

Выпускникам мектебе-руштие даже выдавались специальные свидетельства, которые не признавались российской администрацией. Они будто давали право занимать учительские должности в мектебе первой ступени постольку, поскольку окончившие курс мектебе-руштие были подвергнуты персоналом учителей этого учебного заведения специальному экзамену.

Определенную сложность в истории мектебе-руштие вызывала проблема формирования учительского корпуса. Наряду с другими она стала причиной их ликвидации. Как уже говорилось, во многих мектебе-руштие преподавание русского языка стояло не на должном уровне. Если не считать учителей русского языка (по одной должности в каждом мектебе-руштие) к 1910 году в них преподавателями состояли, например, в Симферополе два человека турецкоподанные, один из которых был выпускник Стамбульского военного училища, а другой окончил курс в одном из стамбульских медресе. Кроме этого туда были приглашены еще два учителя из Стамбула, окончившие там курс учительской семинарии. В Бахчисарайском и Карасубазарском мектебе-руштие, кроме учителя русского языка, тоже преподавали турки, в свое время выпустившиеся из Стамбульской учительской семинарии. Кстати, в Бахчисарайское мектебе-руштие приглашены и двое русскоподанных; правда, и они являлись выпускниками турецких учебных заведений (один окончил гимназию, а другой медресе в Стамбуле). В Евпаторийском мектебе-руштие из пяти преподавателей – один турок, получивший свое образование вне России. Кроме этого во многих случаях уровень образования учителей мектебе-руштие оставлял желать лучшего. Это признавали и сами крымскотатарские педагоги.

Следует отметить, что джадидизм в Крыму имел ряд специфических особенностей, совершенно не характерных для развития этого движения в иных регионах империи. Вся борьба за создание и развитие сети новометодных школ обычно шло по пути законности, и дискуссия велась лишь в существовавших правовых рамках, лишь изредка выходя за эти пределы. В последних случаях, деятели национального просвещения все же стремились войти в легальную сферу, пытаясь изменить законодательство путем убеждения чиновников и демонстрацией прогрессивных моментов в крымскотатарском образовании.

Как известно, главной целью джадидов было формирование этнической, национальной системы народного образования. Это совершенно не значило, что нужно было делать в ущерб конфессиональному или общегражданскому направлению. В их представлении она должна была иметь ярко этническую форму, основанную на последних достижениях мировой, европейской педагогической мысли, с активным привлечением к изучению цикла конфессиональных и светских (принятых в русских государственных учебных заведениях) предметов.

Мусульманское духовенство довольно быстро перешло на позиции джадидизма, поддерживая и развивая его основополагающие принципы в педагогике. Поэтому в Крыму практически безболезненно прошел процесс преобразования старометодных мектебе в новометодные (с 1909 года все конфессиональные учебные заведения перешли на преподавание по звуковой системе обучения).

В целом, джадидизм в Крыму имел очень мало радикальных черт, присущих этому движению в иных регионах его распространения. И хотя не все начинания национальной интеллигенции в развитии национального народного образования реализовались, но даже то, что удалось сохранить или отдалить время ликвидации, является огромным гуманистическим достижением крымскотатарской этнопедагогике.

Таким образом, джадидизм в Крыму оказал глубокое и всестороннее влияние на развитие общественной, культурной и педагогической мысли в регионе. Идеи джадидизма проникали и за пределы Таврической губернии, везде, где жили тюркские народы, где мусульмане стремились к лучшему, где в детях видели будущее своей нации и цивилизации.

Перечень ссылок:

1. Биобиблиографический словарь отечественных тюркологов. Дооктябрьский период / [подгот. А. Н. Кононов]. – [изд. 2-е, перераб.]. – М. : Наука. Главная редакция восточной литературы. – 1989. – С. 251-252.
2. Климович Л. И. Ислам в царской России / Л. И. Климович. – М. : Гос. антирелигиозное изд-во. – 1936. – С. 212.
3. Ганкевич В. Ю. Жизнь и деятельность И. Гаспринского (1851-1914) : дисс. на соискание ученой степени канд. ист. наук / В. Ю. Ганкевич. – Симферополь, 1995.

МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ВНЗ

В.М. Кудрявцев, канд. екон. наук, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Зростаюча інтеграція української системи вищої освіти в міжнародний освітній простір створює сприятливі умови для академічної мобільності, викликаючи приплив іноземних студентів, які приїжджають в Україну для здобуття вищої освіти. Цей процес породжує необхідність адаптації і вдосконалення організації освітнього процесу з метою підвищення якості і затребуваності освітніх послуг для іноземних студентів.

Сучасні вимоги і тенденції розвитку вищої освіти, а також аналіз наявного досвіду дозволили сформулювати в базовому вигляді модель організації процесу навчання іноземних студентів за технічними та економічними спеціальностями під назвою: «Що є? Що потрібно? Що робити?».

Дана модель – це спроба системно уявити роботу викладача по організації ефективного процесу навчання, орієнтованого на освітні потреби іноземних студентів, створення мотивуючої атмосфери навчання, що дозволяє успішно досягати поставленої освітні цілі. Структура моделі включає в себе елементи стратегічного підходу. Це проявляється в тому, що суть позначених в ній питань «Що є? Що потрібно? Що робити?». Зводиться до необхідності визначати своє поточне місцезнаходження студентів, потім позначити їх бажане положення (з урахуванням вимог і очікувань обох сторін) і збудувати шлях переміщення з поточного в бажане положення.

Ця модель розрахована на малі групи іноземних студентів, що є характерним в поточній ситуації. Умовно модель розділена на три складові (етапи) організації, кожна з яких складається з декількох елементів (кроків), які викладач повинен реалізувати в освітньому процесі. Розглянемо її більш детально.

На першому етапі можна виділити наступні кроки.

1. Особистісна ідентифікація викладача зі студентом. Під ідентифікацією ми розуміємо здатність викладача співвіднести свій життєвий досвід з досвідом студента, щоб знайти спільні точки дотику.

2. Професійна ідентифікація викладача зі студентом. Даний крок направлений на виявлення поточного рівня професійної підготовки студента щодо досліджуваної дисципліни. Також викладач повинен представити себе студентам з професійної точки зору: досвід роботи у ВНЗ, досвід викладання дисципліни, сфера наукових інтересів. На цьому кроці викладачеві важливим буде з'ясувати наступні аспекти:

- причини навчання іноземного студента в ВНЗ;
- мотивація до навчання: основні професійні інтереси щодо освіти та перспективи кар'єрного руху (для чого студент навчається);
- професійний досвід (в рамках дисципліни, що вивчається): що вже вивчав студент близьке або поєднане з поточною дисципліною, де працював.

Вищевказані кроки повинні допомогти викладачеві:

- створити особистісний портрет групи;
- сформулювати професійний портрет групи;
- представити свій особистісно-професійний портрет студентам;
- створити ясну конструктивну атмосферу взаємодії викладача з групою.

На другому етапі необхідно сформулювати в свідомості студентів ясну картину комплексу очікувань щодо досліджуваної дисципліни. Помічено, що основною причиною прикростей і конфліктів в рамках групової динаміки є невинуватені (незадоволені) очікування членів групи, які налаштовувалися на певний результат і не досягли його. Причиною незадоволених очікувань часто є нездатність лідера групи сформулювати їх на початковому етапі взаємодії. Саме тому ми вважаємо етап формування очікувань щодо досліджуваного предмета особливо важливим.

Важливо, щоб при формуванні очікувань від предмета викладач виявляв гнучкість і намагався враховувати легітимні очікування і потреби, озвучені групою щодо дисципліни. Звичайно, дана гнучкість не може бути безмірною і повинна обмежуватися вимогами освітніх стандартів ВНЗ. Успішність даного етапу залежить багато в чому від успішності створення сприятливої атмосфери спілкування під час 1-го етапу.

Вищевказані кроки повинні допомогти:

- викладачеві сформулювати мотиваційний портрет групи щодо досліджуваної дисципліни;
- студентам сформулювати загальну перспективу цілей в рамках досліджуваного предмета.

На третьому етапі викладачеві необхідно осмислити особистісно-професійно-мотиваційний портрет групи з метою максимальної орієнтації на потреби учнів в рамках існуючого освітнього стандарту дисципліни. Даний етап максимально реалізується на початковому етапі процесу навчання, однак продовжує здійснюватися і в міру перебігу навчального процесу. Для його успішної реалізації варто виділити наступні кроки.

1. Формування модульного плану (тематичної програми) дисципліни:

- перспективний: основні теми (модулі), що підлягають вивченню за семестр;
- поточний: питання всередині кожного модуля, матеріали, завдання на найближчий час.

2. Програма самостійної роботи студента, що включає в себе перелік матеріалів, способи надання, а також план їх виконання.

3. Програма проектних робіт (курсова, комплексні завдання).

4. Програма контролю (поточний, рубіжний, підсумковий).

Також важливо організувати ефективну взаємодію зі студентами в години аудиторних занять. Для цього буде корисним керуватися наступними принципами.

Принцип «минуле, сучасне, майбутнє». При проведенні аудиторних занять корисною є класична методика, коли на початку заняття проводиться опитування з пройденого матеріалу, потім розглядається і обговорюється поточна тема (що в ній не зрозуміло для студентів і важливо для викладача), а в кінці дається завдання на наступне заняття. Виходить наступна схема роботи: «Минуле – Контроль; Сьогодні – Обговорення; Майбутнє – Завдання».

Принцип «диверсифікована комунікація». Важливо, щоб групова динаміка мала на увазі не тільки прямі лінії комунікації (від викладача до студентів), але і зворотні (Feedback). Крім того, важливі і горизонтальні лінії комунікації (між самими студентами). Тому завдання викладача полягає в організації занять таким чином, щоб всі студенти і сам викладач були «доступними» (відкритими)

для спілкування. Ця доступність може поширюватися і на позаурочний час за допомогою електронної пошти або навіть телефонних дзвінків. Наявність диверсифікованих ліній комунікації знижує стреси ізоляваності і народжує додаткову мотивацію у студентів до участі в освітньому процесі.

Принцип «адаптивність». У процесі навчання необхідно бути готовим до несподіваних подій, пов'язаними зі студентами. Культурний шок, проблеми кліматичної, тимчасової, харчової адаптації, – все це може призводити до постійних неув'язка і навіть зривів в освітньому процесі. Тому важливо завжди мати запасний план (backup plan) на випадок непередбачених ситуацій. У цьому можуть допомогти добре продумана програма СРС, а також розвиненість комунікаційної складової.

Хотілося б відзначити, що в умовах активно розвиваються інформаційних технологій ефективність комунікацій зі студентами залежить не в останню чергу від рівня інформаційної компетенції викладача. Дана компетенція нерозривно пов'язана з базовими і просунутими навичками роботи викладача з комп'ютером, а саме редакторськими засобами, засобами мультимедіа і Інтернетом. У зв'язку з цим важливо задіяти такий інструмент комунікації, як персональний сайт викладача. З його допомогою можна надати можливість студентам отримувати інформацію про розклад занять, консультацій, ознайомитися з робочими програмами з курсів, отримати доступ до навчально-методичних матеріалів (посібників, лекцій, практикам, екзаменаційних питань тощо).

У цілому вищевказані кроки і принципи сприятимуть:

- формуванню і коригуванню ясною траєкторії перебігу навчального процесу;
- полегшенню взаємодії між викладачем і студентами.

Запропонована модель організації процесу навчання за фахом повинна допомогти викладачам підвищити якість і ефективність роботи з іноземними студентами, так як дозволяє враховувати їх особистісно-професійно-мотиваційні особливості, сприяє формуванню у них ясних очікувань від навчального процесу.

Хотілося б звернути увагу, що розглянута модель будується в рамках сучасної освітньої парадигми і враховує концепцію «навчання, орієнтоване на студента».

Дана модель є базовою, і принципи, викладені в ній, можуть бути застосовані при організації процесу навчання в інших областях і з іншого цільовою групою.

Підводячи загальний підсумок, ще раз зазначимо, що аналіз досвіду викладання фахових дисциплін іноземним студентам на мові навчання дозволив розробити базову модель організації процесу навчання за фахом іноземних студентів, що складається з трьох етапів (Що є? Що потрібно? Що робити?) й орієнтовану на максимальне врахування потреб учнів.

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ

О.В. Кудрявцева, канд. екон. наук, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

У сучасному світі якісна освіта, грає важливу роль. Потреба людей в навчанні, оволодіння знаннями і умінь існує протягом усього життя – з дитячих років до глибокої старості. Сьогодні батьки активно прагнуть влаштувати дитину в який-небудь (за можливістю престижний) ВНЗ, щоб через кілька років у молодій людини була можливість влаштуватися на престижну високооплачувану роботу. Вважається, що хороша освіта дає майбутнє, забезпечене не тільки матеріальними, але і духовними цінностями, а вони, в свою чергу, гарантують людині внутрішній комфорт, відповідне місце в суспільстві, гідний коло спілкування. Воно дає відчутні переваги на ринку праці. В даний час вищу освіту давно вже перетворилося з привілеї багатих в норму для всіх і для кожного.

Крім того, на сьогоднішній день соціальна роль освіти помітно підвищилася: від її спрямованості і ефективності багато в чому залежать перспективи розвитку людства. В останнє десятиріччя світ змінює своє ставлення до всіх видів і елементів освіти. Освіта, особливо вища, розглядається як головний, провідний фактор соціального, політичного та економічного прогресу. Причина такої уваги полягає в розумінні того, що найважливішою цінністю і основним капіталом сучасного суспільства є людина, здатна до пошуку та освоєння нових знань і прийняття нестандартних рішень.

Актуальність проблеми якості вищої освіти полягає в тому, що в період міжнародної інтеграції велика кількість випускників українських вузів відкривають свою справу, співпрацюють з іноземними компаніями, або відправляються працювати за кордон. Важливо, щоб наші випускники були конкурентоспроможними з іноземними фахівцями, отже, наша система освіти повинна увібрати в себе кращі якості іноземних систем і зберегти свої позитивні сторони.

Для України, як і для інших країн з економікою, що розвивається, набуття досвіду за кордоном – це кращий спосіб підвищити свою конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Розглядаючи загальні позиції і відмінності в системах освіти (таблиця 1) України Франції, Великобританії, слід зазначити:

– ступінь «свободи» у визначенні навчальних планів вищих навчальних закладів України істотно нижче, оскільки вони не мають права повністю самостійно визначати програми навчання студентів, жорсткому контролю піддається система підготовки наукових кадрів, регламентовані терміни отримання освіти та інше;

– відмінності в критеріях оцінки кадрового потенціалу професорсько-викладацького складу не дозволяють адекватно порівняти їх якість і адаптувати ефективну систему мотивації викладачів, прибутковому вузам провідних західних країн;

– регламентованість процедур підготовки студентів в Україні робить можливим більш детально контролювати якість надаваних освітніх послуг. Однак ця жорсткість не дає переваги в якості підготовки та цінності вищої освіти України.

Таблиця 1

Загальні риси та відмінності системи освіти Франції, Великобританії та України

Вища освіта Франції, Великобританії	Вища освіта України
Загальні риси системи освіти України, Франції, Великобританії	
<ul style="list-style-type: none"> – наявність державних і приватних вищих навчальних закладів; – дисципліни із спеціальності закінчуються іспитом; – якість освіти контролюється на державному рівні; – велику увагу приділяють самостійній роботі студента; – Єдина система кредитів ECTS. 	
Вища освіта Франції та України	
Загальні риси:	
<ul style="list-style-type: none"> – академічний рік має 2 семестри; – учбові плани державних університетів стандартизовані на рівні міністерства. 	
Відмінності	
Система вищої освіти Франції підрозділяється на два сектори: університетський сектор і сектор вищих шкіл	Вступ до вищих навчальних закладів здійснюється на основі сертифікатів Українського центру оцінювання якості освіти
Після закінчення аспірантури і захисту дисертації, можна отримати один науковий ступень доктора наук	Після закінчення аспірантури і захисту дисертації, можна отримати ступень кандидата і доктора наук
На іспити не забороняється приносити довідкові матеріали – конспекти, посібники, тощо	На іспити забороняється приносити довідкові матеріали
Вища освіта Великобританії та України	
Загальні риси:	
Система освіти в університетах функціонує на безкоштовній і кошовній основі	
Відмінності	
Університети відрізняються від інших вищих навчальних закладів тим, що мають право самостійно присвоювати вчений ступень і визначати умови його отримання	Українські університети не мають права самостійно присвоювати науковий ступень
На іспити не забороняється приносити довідкові матеріали – конспекти, посібники, тощо	На іспити забороняється приносити довідкові матеріали

Таким чином, подальший якісний розвиток системи освіти України, на нашу думку, лежить в адаптації досвіду державної підтримки інноваційної системи освіти і розвитку науково-освітньої взаємодії. Одним з напрямків такого розвитку є створення передумов для вмотивованої діяльності професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів в рамках наукового розвитку і створення інноваційних розробок для економіки держави.

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В ВИШАХ УКРАЇНИ

*М.І. Ларка, канд. екон. наук, професор
С.П. Сударкіна, канд. екон. наук, професор*

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

За версією The QS World University Rankings [1] до світового рейтингу восьмисот найкращих університетів світу в 2017 році потрапили лише шість українських вишів. Причому всі вони посідають місця починаючи з п'ятої сотні. Все це свідчить про те, що рівень вищої освіти в Україні, в тому числі і економічної вищої освіти, ще не в повній мірі відповідає тим вимогам, що висуваються в світі до якості підготовки фахівців в сфері економіки.

Серед критеріїв, за якими визначаються рейтинги окремих університетів, можна назвати наступні: академічна та наукова репутації університетів, які формуються через опитування представників академічної спільноти; цитованість наукових публікацій, яка визначається на основі моніторингу більше десяти тисяч наукових журналів за п'ятирічний період; обсяг державного та приватного фінансування дослідницької діяльності університету; відношення кількості іноземних викладачів та студентів до кількості місцевих; внесок в інновації; кількість захищених дисертацій; якість освіти та ряд інших показників.

Для успішної реалізації планів підвищення якості економічної освіти в Україні і наближення її до вимог реальної економіки та відповідних світових стандартів потрібно відмовитись від практики централізованої розробки навчальних планів спеціальностей і спеціалізацій та навчальних програм з окремих навчальних дисциплін. Звісно, що такі кроки необхідно проводити з певною пересторогою, надаючи більше автономності в першу чергу тим вишам, які мають найвищі рейтинги, і в першу чергу, серед роботодавців.

Навчальні плани спеціальностей і спеціалізацій в тій їх частині, яка відноситься до професійної підготовки за спеціальністю, повинні мати декілька модулів, які можуть вибиратися студентами і які відображають специфіку майбутньої діяльності в залежності від галузі, форми власності, розміру підприємства тощо.

Особливе місце в підвищенні якості економічної освіти випускників українських вузів належать так звані дисципліни вільного вибору студентів, вибір і вивчення яких повинен максимально можливо наблизити теоретичні знання і практичні навички до вимог майбутньої професійної діяльності. Для значної кількості українських університетів практика вибіркового вибору дисциплін є поки що відносно новою. Хоча Закон «Про вищу освіту» [2], який набрав чинності ще у вересні 2014 року, гарантує українським студентам право самостійно обирати щонайменше 25 % загального обсягу навчальних дисциплін освітньої програми. При цьому Положенням про організацію освітнього процесу [3] встановлюється, яку частку вибіркового вибору дисциплін для студента мають становити вибіркові дисципліни з числа професійно-орієнтованих для певної спеціальності, а яка частка відводиться на вільний вибір студента, який може обирати будь-які дисципліни з інших спеціальностей. Навчальні дисципліни можуть вибиратися з інших кафедр, факультетів і навіть інших університетів. Але в реальності все часто проходить за іншим сценарієм. В навчальні плани в розділі «Дисципліни вільного вибору» включається кілька дисциплін, які вже викладає чи може викладати кафедра. Але в подальшому при складанні навчальних доручень і розкладу занять практично завжди залишається лише одна дисципліна, яка визначається випускаючою кафедрою. Така практика фактично унеможливує справжню вибірковість дисциплін, як того вимагає Закон, яка є загально прийнятою в провідних університетах світу і яка має за мету, по-перше, підвищити самовідповідальність студента за свою фахову підготовку, а по-друге, максимально наблизити теоретичні знання та практичні навички до вимог майбутньої роботи. При цьому слід також зазначити, що визначення вибіркового вибору дисциплін студентами зарубіжних вузів, зазвичай, здійснюється після реальної тривалої виробничої практики і яка, як правило, проходить в фірмі, в якій буде (чи планує) працювати студент.

Досвід роботи в вищій освіті свідчить про те, що більшість студентів старших курсів денної форми навчання (починаючи з 3-го) вже працюють. З одного боку, це – позитивне явище, тому що вони здобувають практичні навички роботи в колективі, опановують нові техніки та технології, яких часто буває недостатньо в університетах, остаточно визначаються з важливим питанням – чи ту професію вони обрали. З іншого боку, це – негативне явище, тому що втрачається головна перевага ви-

щої освіти – системний, теоретично обґрунтований підхід до вивчення предмету, вміння аналізувати процеси, удосконалювати і розвивати їх.

Виходячи з цього, для вирішення цієї дилеми можна рекомендувати використовувати принцип дуального навчання і відповідні гнучкі графіки навчання, індивідуальні програми, що напряму пов'язане з принципом самостійного вибору дисциплін, про що йшлося раніше. Зміст дуального навчання полягає в тому, що на перших 2-3 курсах студент вивчає обов'язкові теоретичні, базові предмети. На останніх курсах навчання в аудиторіях та лабораторіях університету поєднується з практичним навчанням і роботою в цехах і підрозділах відповідних підприємств. Тут є декілька важливих позитивних факторів. По-перше, працюючи на діючому виробництві, студент вивчає реальний стан речей – щодо технології, техніки, обладнання, форм організації виробництва, оплати праці тощо. По-друге, він одержує можливість в подальшому працювати на тому ж самому підприємстві, що дуже важливо, тому що вирішує автоматично проблему першого робочого місця молодого фахівця. По-третє, саме підприємство також має можливість обирати для себе майбутніх спеціалістів серед працюючих студентів.

Це – дуже поширена практика у багатьох європейських університетах. Практично такий же досвід мав місце в навчальному процесі Харківського політехнічного інституту на факультеті машинобудування в 80-90-х роках. Зараз в силу цілого ряду об'єктивних і суб'єктивних причин така форма навчання, не зважаючи на великий позитивний результат, не використовується. Але життя саме підштовхує до впровадження такого напрямку підвищення якості професійної освіти.

Останнє, що треба визначити з приводу дуального навчання, це організаційні складнощі, які потрібно вирішити – а саме: спеціальний розклад занять, використання у якості викладачів спеціалістів та керівників підприємства та його підрозділів, вирішення суто фінансових питань щодо додаткового фінансування, якщо це потрібно, вибір та заохочення підприємств до впровадження такої практики. Така форма навчання потребує широкого впровадження комп'ютерних зв'язків між студентом та викладачем та жорсткого контролю з боку університету за якістю методичних матеріалів з дисциплін, що вивчаються в рамках дуального навчання.

Зараз такі форми навчання пробивають собі дорогу, але необхідно документально узаконити та підтримувати таку практику. Треба зазначити, що наприкінці 2017 року на колегії МОН України була прийнята «Концепція підготовки спеціалістів по дуальній формі навчання в Україні» [4], згідно якої в 2018 році повинна бути розроблена нормативно-правова база для запровадження дуальної освіти в повному обсязі. В подальшому Концепція передбачає розроблення типових моделей дуальної форми здобуття освіти (до 2020 року) та створення кластерів дуальної освіти на базі спроможних закладів освіти та зацікавлених суб'єктів господарювання (до 2023 року). Якщо це дійсно станеться, то є надія, що таким чином суттєво покращиться якість навчання у вищих навчальних закладах держави.

Серед багатьох проблем вищої економічної освіти в сучасній Україні існує ще одна, про яку майже не дискутують, тому що тут нібито все ясно. Але проблема є і вона тільки зростає. Мова йде про рівень математичної підготовки студентів шкіл, які з часом стають студентами технічних та економічних закладів різного типу. В останній час, керуючись тактичними міркуваннями і можливістю обирати дисципліни до вступних іспитів, університети переводять математику в розряд обов'язкових, фактично, другорядних, дисциплін. Це стосується, в першу чергу, економічних факультетів та напрямів. Але це – абсолютно хибний шлях. Математику не даремно називають «царицею наук». Вона формує логічне мислення та аналітичні можливості людини, не кажучи вже про практичну необхідність застосування математично обґрунтованих методів розрахунків, аналізу в різних галузях і сферах знань. Більш того, саме математичні знання – основа серйозних досягнень не тільки в IT-сфері, а й в науці і техніці більшості галузей господарювання. З нашої точки зору такі базові питання треба вирішувати законодавчо, хоча такий шлях – це деяке обмеження самостійності університетів. Але без знання математичних методів, статистики тощо неможливо виховати та навчити справжнього сучасного фахівця в сфері економіки.

Перелік посилань:

1. <https://www.topuniversities.com/university-rankings>
2. Закон України від 01.07.2014 №1556-VII «Про вищу освіту» (із змінами і доповненнями). Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18.
3. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України. Режим доступу: onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/.../osvitniy_process.pdf.
4. Концепція підготовки спеціалістів по дуальній формі навчання в Україні. Режим доступу: www.uam.in.ua/.../3fb2c5c519f60251581d83fc2c139b61.p...

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ОБЛІКОВИХ ДИСЦИПЛІН: ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ

*В.К. Макарович, канд. екон. наук
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Глобалізація економіки, зміни в соціально-економічній сфері, переведення її на інноваційні технології ставить перед вузами нові виклики – підготовку висококваліфікованих, відповідних сучасним вимогам фахівців. Це в свою чергу вимагає не тільки зміни змісту предметів, що вивчаються, а й методів і форм організації освітнього процесу. В даний час в світовій спільноті окреслилась тенденція, пов'язана з переходом на інший тип освіти – інноваційний, а для його ефективною реалізації потрібні інші освітні технології – інноваційні. Впровадження сучасних інноваційних методів навчання дозволяють не тільки істотно збільшити інформаційний обмін між викладачем і студентом, а й підвищити якість освіти.

Використання інноваційних методів навчання особливого значення набуває при підготовці фахівців-обліковців. Підвищення якості навчання, за рахунок впровадження інновацій, постійно перебуває в площині дискусійного поля науковців та потребує подальшого дослідження.

Питання сутності інновацій та використання інноваційних методів навчання у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів досліджували науковці : Н. Акімова, Г. Бенедик, Т. Вахрушева, Б. Гриднева, Н. Горбатюк, К. Друрі, Я. Коменський, С. Лапшина, Р. Мертон, Дж. Мід, М. Павлюковець, Б. Райан, Т. Скоун, О. Саган, І. Сагдиева, О. Тарасова, М. Топчієв, та ін. В своїх напрацюваннях науковці розглядають в тій чи іншій мірі процес застосування інноваційних методів навчання, їх вплив на якість навчання і тільки невелике коло авторів приділяло увагу інноваційним методам викладання облікових дисциплін.

Прихильники інноваційного підходу в освіті вважають, що основою сучасної освіти повинні бути не стільки навчальні предмети, скільки способи мислення і діяльності. Парадигма сучасної освіти – навчити студента працювати з новою інформацією, постійно оновлювати свої знання. Адже робота любого сучасного фахівця – це безперервний пошук знань, вміння ефективно застосовувати їх у своїй повсякденній діяльності.

У відповідності з цим інновації в освіті необхідно пов'язувати з інноваційними методами навчання.

Суть інноваційних методів полягає в тому, щоб організувати навчальний процес у формі діалогу, що допоможе студентам навчитися виражати свої думки, аналізувати проблемні ситуації і знаходити ефективні шляхи їх вирішення. Такі методи дозволяють підвищити рівень освіти, розвивають студентів, формують навички та вміння, які будуть використовуватися ними в подальшій професійній діяльності.

Вважаємо, що під інноваційними методами викладання облікових дисциплін слід розуміти методи, які розвивають і які розвиваються, тобто це методи, які сприяють до саморозвитку і які створюють умови для повноцінного розвитку всіх своїх учасників.

Ці принципи передбачають, що підходи до інновацій у викладанні облікових дисциплін повинні бути самі по собі інноваційними, оскільки традиційні підходи не встигають реагувати на зміни, що відбуваються в бізнес-середовищі. Сучасні тенденції розвитку бізнес-процесів, вимагають проектування адекватних змін цих процесів при підготовці фахівців-обліковців.

В даний час інновацію в освіті розуміють, як успішне застосування розроблених технологій. У документах ЮНЕСКО «технологія навчання» розглядається як системний метод створення, застосування і визначення процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії і націлений на оптимізацію форм освіти [1, с. 61].

Інноваційна освіта на вищому щаблі передбачає максимальну практичну орієнтованість дисциплін, що викладаються.

Досягти максимальної якісної організації навчального процесу можна за рахунок використання новітніх інформаційних технологій. На даний час все більше починає використовуватися поняття хмарних технологій.

Застосування «хмарових» технологій в навчальному процесі при підготовці фахівців-обліковців передбачає формування та використання облікової інформації по інтерактивних навчально-тренінгових практикумів за вимогою студента з будь-якого місця планети, з будь-якого комп'ютера чи навіть мо-

більшого телефону. Це дозволяє не купувати вищим навчальним закладам додаткове апаратне та програмне забезпечення такі як пакет офісних програм, клієнт електронної пошти, бізнес-програми.

«Хмарні» технології – це технології, які дозволяють користуватися комп'ютерними ресурсами віддаленого сервера як веб-сервісу через мережу Інтернет на своєму локальному персональному комп'ютері. Тобто всі роботи та обчислення проводяться віддалено, і головним фактором доступності такої технології є наявність інтернету.

На даний час існує три моделі клауд-послуг:

- IaaS (Infrastructure as a Service – інфраструктура як послуга);
- PaaS (Platform as a Service – платформа як послуга);
- SaaS (Software as a Service – програмне забезпечення як послуга).

Ці технології дають змогу користувачу використовувати апаратно-програмні ресурси потужних обчислювальних серверів за допомогою веб-інтерфейсу. При цьому складна інфраструктура хмарних технологій, особливості функціонування платформи та додатків приховані від користувача у «хмарі» і представлені у вигляді єдиного інформаційного середовища.

Використання хмарних технологій у навчальному процесі перш за все дозволить вирішити проблему забезпечення рівного доступу студентів та викладачів до якісних освітніх облікових ресурсів як в аудиторії під час навчання, так і у позааудиторний час.

Для студента хмарні технології надають безліч потужних можливостей здійснювати навчання online, займатися самоосвітою у зручний час та у комфортних умовах, отримувати повноцінні консультації в режимі реального часу та в стислі терміни, вільно обмінюватися корисною інформацією не зважаючи на географічне місце розташування, і все це завдяки розміщенню необхідних матеріалів та відомостей на віддалених серверах та без прив'язки до стаціонарного комп'ютера.

Отже, впровадження інноваційних методів навчання в навчальний процес дозволяє виробляти у студента вміння орієнтуватися в нестандартних ситуаціях, аналізувати виникаючі проблеми, самостійно розробляти і реалізувати управлінські рішення, що в кінцевому підсумку дозволяє істотно підвищити рівень і якість професійної підготовки в цілому.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про те, що перехід до навчання бухгалтерського обліку в комп'ютерному середовищі використовуючи інтерактивні навчально-тренінгові практики на платформі хмарних технологій є обов'язковою умовою сучасної освітньої концепції. В основі сучасного бухгалтерського освіти лежать технологічні інновації, сучасні комп'ютерні і телекомунікаційні технології. Важливою особливістю бухгалтерської освіти є те, що застосування цих технологій супроводжується радикальними змінами в методах і прийомах, в організації праці викладачів і студентів, в економічних механізмах і навіть в теорії та методології сучасної бухгалтерської освіти.

Перелік посилань:

1. Гриднева Б. О. Эффективность применения инновационных технологий в формировании иноязычной профессиональной компетентности студентов / Б.О. Гриднева // *Материалы IV Международной научно-практической видеоконференции, г. Тюмень, 30 ноября 2016 г.* – С. 60-61.

ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЯК ПРОГРЕСИВНОЇ ФОРМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ

Л.О. Меренкова, канд. екон. наук, доцент

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується розширенням міжнародних зв'язків, інтеграцією України в міжнародну спільноту, розвитком міжнародної торгівлі, посиленням процесів трудової міграції. Тому виникає необхідність модернізації вітчизняної вищої освіти, приведення її у відповідність з міжнародними вимогами та стандартами. Актуальними стають проблеми удосконалення форм та методів навчання у ВНЗ, впровадження новітніх педагогічних технологій. В умовах поширення мережі Інтернет та використання інформаційних технологій в освітню практику прогресивною формою підготовки майбутніх фахівців з економіки стає дистанційне навчання.

Вузьке визначення дистанційного навчання, в якому підкреслюється саме дистанційність викладача та студента, надає Р. Манн. З його точки зору дистанційне навчання є технологією отримання інформації за допомогою засобів телекомунікації, у випадку взаємодії студента та викладача на відстані. [1, с. 161] На наш погляд, більш повне визначення дистанційного навчання наведено А. Рибалко:

дистанційне навчання – це форма навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, що забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів і студентів на різних етапах навчання, надають майбутнім економістам можливість самостійної роботи з освоєння досліджуваного навчального матеріалу, а також проводять оцінку їх знань та навичок, отриманих у процесі навчання. [2, с. 106-107] У результаті узагальнення праць [1-3] можна виділити наступні характеристики дистанційного навчання, що відрізняють його від традиційних форм навчання: модульність, гнучкість, зручність, можливість контролю якості знань, географічна незалежність, інтерактивність, паралельність, економічність, технологічність, соціальна рівноправність, оперативність, нова роль викладача.

Перевагами використання дистанційного навчання для абітурієнта є: самостійне планування розкладу вивчення матеріалів, зменшення витрат на дорогу до вищого навчального закладу, низька вартість навчання порівняно з іншими формами навчання, можливість навчання особам з обмеженими можливостями, паралельне навчання (дуальна форма навчання). Для ВНЗ впровадження дистанційного навчання також створює наступні переваги: зростання контингенту вищого навчального закладу за рахунок абітурієнтів інших регіонів і міст, залучення іноземних викладачів до супроводу дистанційних курсів, підвищення конкурентоспроможності ВНЗ, зростання питомої ваги іноземних студентів. [1, с. 163]

На основі проведеного дослідження та з використанням [1, 3] узагальнено недоліки дистанційного навчання: обмеженість прямого контакту з викладачем і колегами-слухачами; відсутність розвитку почуття емпатії, виявлення толерантності і делікатності у стосунках; різні ступені можливостей у доступі до інформаційних технологій, у зв'язку з існуванням істотного розриву між різними групами населення в рівні оволодіння комп'ютерними технологіями, інформаційній культурі, умінні орієнтуватися в сучасному інтернет-середовищі; проблема браку часу під час пошуку та обробки інформації, що вимагає багаточасової роботи як викладача, так і студента; несформованість навичок самоосвіти, саморозвитку, саморегуляції, професійної рефлексії; недостатній рівень володіння викладачем навичками використання інтерактивних технологій навчання; складність в проведенні контролю знань завдяки знеособленню студента та неможливості встановити особу, яка виконує контрольні завдання он-лайн.

Перелік посилань:

1. Манн Р. В. Способи вдосконалення системи викладання дисципліни «Економіка підприємства» у вищих навчальних закладах із використанням дистанційних технологій навчання / Р. В. Манн // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки. – 2016. – № 2. – С. 160-166. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpushk_2016_2_24.

2. Рибалко А. П. Використання дистанційної форми навчання в процесі математичної підготовки студентів-економістів / А. П. Рибалко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2014. – Вип. 5. – С. 106-111. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2014_5_19.

3. Чуфарлічева А. Ю. Дистанційний курс з англійської мови як перспективна форма навчання студентів-заочників економічних спеціальностей / А. Ю. Чуфарлічева // Теоретичні питання культури, освіти та виховання. – 2011. – № 43. – С. 77-81. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trkov_2011_43_23.

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ УПРАВЛІНСЬКИХ ТА ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

О.С. Пархоменко, канд. екон. наук, доцент

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Г.П. Сукачова, канд. пед. наук, доцент

Українська інженерно-педагогічна академія

У сучасних умовах, коли на перший план виходить вже не проблема пошуку потрібної інформації, а необхідність адекватного відбору та оцінки отриманих даних, все більшої актуальності набуває вміння критично мислити.

Основними причинами зростання значення критичного мислення є: великі обсяги доступної інформації; швидкість інформаційних змін, інтенсивність інформаційного потоку; виклики, пов'язані із необхідністю адекватно оцінювати та обирати достовірну, об'єктивну інформацію у процесі прийняття рішень.

Суспільні зміни вимагають відповідної трансформації підходів до формування вмінь, навичок, компетентностей студентів закладів вищої освіти. Особливо важливим є становлення культури критичного мислення у студентів економічного та управлінського напрямку – майбутніх аналітиків, планувальників, керівників, ефективність діяльності яких залежить від рівня сприйняття, оцінки і реакції на інформацію, що опрацьовується у процесі прийняття рішень.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року зазначає: «Ключовим завданням освіти у XXI столітті є розвиток мислення, орієнтованого на майбутнє. Сучасний ринок праці вимагає від випускника не лише глибоких теоретичних знань, а і здатності самостійно застосовувати їх у нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях, переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян.» [1]

Отже, проблема розвитку критичного мислення у молоді є важливою частиною великого комплексу завдань, що постали перед сучасною освітою.

Аналіз наукових досліджень дозволяє зробити висновки про те, що критичне мислення є сферою інтересів вчених різних галузей науки: філософів Е. де Боно, М. Гріна, Дж. Дьюї, І. Канта, К. Поппера, Дж. Стюарта та ін.; психологів та педагогів П. Блонського, П. Галперіна, Ж. Піаже, В. Давидова, Д. Ельконіна, С. Рубінштейна, І. Загашева, С. Заір-Бека, В. Руджеро, Г. Пауля, С. Терно, О. Тягла тощо.

Один із підходів до визначення критичного мислення, який запропонував Е. де Боно, ґрунтується на розумінні критичного мислення як здатності аналізувати інформацію з позиції нестандартної ситуації, де особливе місце відводиться прийняттю незалежних, зважених рішень на основі різноманітних продуманих аргументів [2].

Навчальний процес, таким чином, має бути побудований з огляду на формування у студентів компетентності критичного мислення, що включає відповідний набір знань, умінь та навичок аналізу, оцінки наявної інформації та прийняття обґрунтованих рішень.

У практиці провідних іноземних закладів освіти формуванню компетентності критичного мислення приділяється величезна увага: ця компетентність за оцінками деяких експертів знаходиться на першому місці серед тих, які вважаються необхідними майбутнім управлінцям, економістам, підприємцям тощо [3, с. 17].

Важливість такого ставлення зумовлюється тим, що критичне мислення має свою основу в інтелектуальних цінностях, які виходять за рамки предметних поділів; воно охоплює методи застосування як якісних, так і кількісних навичок аналітичного творчого підходів до оцінки аргументів та побудови альтернативних стратегій [3, с. 18].

Таким чином, основним завданням критичного мислення має стати розвиток у студентів, з одного боку, відкритого сприйняття нової інформації, ідей, знань, які можуть надходити з будь-якого джерела; з іншого боку, формування розумової моделі для застосування принципів критичного ставлення до отриманої інформації, уявлень, запропонованих ідей незалежно від джерела їхнього походження.

Серед дисциплін навчального плану спеціальності «Менеджмент», органічним елементом яких є формування навичок критичного мислення, можна виділити філософію, основи підприємницької діяльності, менеджмент, маркетинг, прийняття управлінських рішень, стратегічне управління, економічний аналіз, методи досліджень у бізнесі та ін.

Компетентності, які формуються під час викладання зазначених дисциплін, є складовою інтегральної компетентності майбутніх менеджерів, що визначається як «Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері управління або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів менеджменту, характеризується комплексністю і невизначеністю умов» [4, с. 4].

Проте останні тенденції свідчать про необхідність запровадження системного підходу до розвитку компетентності критичного мислення у студентів економічних та управлінських спеціальностей. Варіантом рішення у цьому випадку може бути запровадження окремого курсу «Критичне мислення». Досвід провідних західних закладів вищої освіти свідчить, що викладання цього курсу є невід'ємною частиною процесу успішного навчання майбутніх керівників та підприємців.

Як правило, результатом засвоєння матеріалу цього курсу є формування у студентів таких умінь [5]:

- визначати, аналізувати та оцінювати факти й інформацію, що відображає події реального життя;
- виявляти логічні помилки або використання неприйнятної риторичної тактики чи емоційних закликів у реальних дискусіях;
- розрізняти відповідні застосування статистичних та причинних міркувань від невідповідних;
- визначати наявність будь-яких когнітивних чи соціальних упереджень за людськими переконаннями;
- судити про достовірність експертів, органів влади або ЗМІ;

– конструктивно застосовувати інструменти критичного мислення до реальних проблем життя.

У підсумку маємо зазначити, що у вітчизняних умовах реалізації освітньої діяльності для ефективного впровадження принципів критичного мислення у навчальний процес важливим є вирішення таких завдань:

- чітке визначення учасниками навчального процесу (як викладачами, так і студентами) тієї мети, з якою реалізуватиметься формування навичок критичного мислення;
- доцільний вибір методів і засобів формування компетентності критичного мислення;
- забезпечення високого рівня викладання курсу критичного мислення як такого, що формує ціннісні установки студентів, їхнє ставлення до засобів вирішення проблем, методів прийняття рішень і засобів вирішення управлінських та економічних проблем у майбутній професійній діяльності. У цьому випадку до викладачів мають висуватися вимоги не тільки щодо рівня фахової профільної підготовки, але й щодо наявності загальної гуманітарної освіти, широти світогляду, системності мислення.

Перелік посилань:

1. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013/page>
2. Боно Э. Я прав – вы заблуждаетесь / Э.Боно ; [пер.с англ. Е. А. Самсонов]. – Минск : Попурри, 2006. – 368 с.
3. Tuning of Business: Texas Higher Education Coordinating Board Austin, Texas with grant support from Lumina Foundation for Education Completion date: August 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.theccb.state.tx.us>
4. Проект стандарту вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mon.gov.ua/...standartiv_VO/073-mentedzhment-magistr-22.05.2017.docx
5. PHIL/PSYC 2100 – Critical Thinking. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [Syllabushttp://www.cogsci.rpi.edu/~heuveb/teaching/CriticalThinking/Web/Syllabus.html](http://www.cogsci.rpi.edu/~heuveb/teaching/CriticalThinking/Web/Syllabus.html)

НІАГАРА КОЛЕДЖ – НЕВІДОМИЙ СКАРБ ДЛЯ РІДНИХ З УКРАЇНИ

Т. Паславський

В. Паславський

«Група Провіденс», м. Торонто (Канада)

Едвард Буртинський – «селебріті-фотограф» українського походження, 1955 року народження, котрий своїми панорамними світлинами індустріальних пейзажів здобув собі світову славу, Орден Канади і супер престижну TED Prize, навчався у канадському державному вищому навчальному закладі (ВНЗ) – Ніагара-коледж.

Любов до мистецтва молодому Едварду прищепив його батько. Після прибуття до північно-американського континента сім'я Буртинських осіла неподалік Ніагарського водоспаду. Перший бізнес Едварда – фотоательє в українському центрі у тому ж місті.

Ніагара-коледж – брендове ім'я. Офіційно ж коледж називається Ніагарський коледже прикладного мистецтва і технологій і він був заснований ще далекого 1967-го. З того часу, Ніагара-коледж упевнено розвивається, постійно відкриваючи нові лабораторії та кампуси. У коледжі можна здобути ступінь бакалавра, післядипломну освіту та підвищити кваліфікацію.

Ніагара-коледж також славиться технічними прикладними науками. Ось, наприклад, на XXIII-й Зимовій олімпіаді 2018 року в Південній Кореї випускники Ніагара-коледжу займали важливі посади в оснащенні, підтримці й експлуатації обладнання для телемовлення з Олімпійських ігор для таких компаній, як NBC і CBC. Одна з таких технічних програм – Broadcasting Radio, Television & Film (BRTF), яку власне можна й здобути у цьому коледжі.

Вихованці коледжу, випускники програми BRTF, задоволені навичками, які отримали. На додачу до навиків, коледж сприяє студентам в отриманні практики у канадських компаніях. Студенти мають можливість бути задіяними в трансляціях сигналів із стадіонів, де змагаються Toronto Blue Jays та американські команди з Major League Baseball, Toronto Maple Leafs і хокейні команди з National Hockey League, команди Canadian Football League, Unlimited Fighting Championship (UFC) і багато інших змагань.

Після XXII-ї Зимової Олімпіади 2014 року спортивний канал Sportsnet отримав від National Hockey League (NHL) право на трансляцію так званих Ref Cam, тобто, спеціальних мобільних міні-камер, причеплених до шоломів суддів турніру NHL. Технічним запуском цих камер займалися саме випускники Ніагара-коледжу. Таким чином вони увійшли до історії творення спортивної та телевізійної інновації.

Як стверджує Остін Мундей, випускник коледжу, котрий саме працював над запуском Ref Cam, «люблячи гокей і дивлячись Hockey Night in Canada в дитинстві, а тепер працюючи в індустрії, яка змінює як суспільство спостерігає за гокеем, це насправді унікальний досвід та робота».

На запитання «Чи Ніагара-коледж добре вас підготував для кар'єри в сьогоdnішньому світі?» Раян Мейхл, інший студент, котрий також працював на Олімпіаді, стверджує: «Всі технічні навички, які маю, це завдяки Ніагара-коледжу. Телемовлення як індустрія швидко змінюється і я б не зміг у ній працювати якби не отримав солідну освіту у програмі BRTF». «Програма BRTF має сильну репутацію і дуже високо оцінюється серед телевізійних професіоналів», – запевнив п. Мейхл.

Програму BRTF проводять у кампусі м. Велланд, на кордоні з США, яке розташоване неподалік міста Ніагара-Фолс, у так званій Ніагарській долині. Цікавий факт: щоб бути зачисленим на цю програму не обов'язково знати англійську мову, яку можна вивчити згодом, після зачислення.

Також важливо розуміти, що освіта отримана у Канаді ціниться в США та по всьому світу, а ціна навчання набагато нижча ніж у США. Додатково канадський курс долара до американського є на 25% дешевшим, що у свою чергу сприяє додатковому заощадженню. Наприклад, у середньому, рік навчання в Канаді у державному ВНЗ на післядипломній програмі коштує \$15,000 CAD, а в США навчання на схожій програмі буде коштувати \$25,000 USD. Математику заощадження рахуємо самі.

Спроби «стягнути» дітей до США за студентською чи туристичною візою часто закінчуються невдачами. Наших не пускають. А останні візові обмеження та посилення імміграційної політики президента Трампа ще більше створюють перешкоди для з'єднання родини. Кількість відмов у візах стрімко зросла останнім часом. Така ситуація бентежить багатьох українців, які втрачають надію на приїзд своїх рідних з України.

Отже, якщо потрібно возз'єднати сім'ю, а це не вдається зробити в США, то потрібно сприяти приїзду родичів до Канади. Між США та Канадою існують дружні й безвізові стосунки, а сусіднє розташування спонукає багатьох американців думати про Канаду як про «51-й штат». Іронічно, але багато рідних після отримання «грін карти» переїзять в інші штати Америки і великі сім'ї знову стають жити окремо. То яка різниця чи наші живуть в штатах чи в канадських провінціях, якщо різниця в дистанції між провінціями та штатами може дорівнювати відстані між штатами? Якість життя та близькість до сім'ї така ж сама.

«Група Провіденс» спеціалізується у наданні кваліфікованих послуг із підбору освітніх програм, вступу до навчальних закладів Канади, наданні консультацій і рекомендацій щодо збору необхідних документів для студентської візи, підтримки студентів упродовж усієї вступної кампанії аж до приїзду в Канаду. Студентам, котрі зареєструвалися на веб-порталі фірми, послуги надаються безкоштовно.

До кожного абітурієнта «Група Провіденс» застосовує індивідуальний підхід, адже кожна справа вимагає унікального вивчення, уваги та знання, як діяти у цій чи іншій ситуації. Саме на такі послуги може розраховувати кожен клієнт, котрий звертається до «Провіденсу». Найчастіше батьки та родичі, які виступають спонсорами, з США питають:

– якщо дітей, онуків чи племінників не пускають до США у гості, чи можуть вони приїхати до Канади на навчання?

– якщо були відмови у візі до США, чи це не вплине на отримання візи до Канади?

– чи мої родичі з США можуть виступити спонсорами навчання в Канаді?

– чи студент з України під час навчання в Канаді може отримати туристичну візу до США?

– чи можна офіційно працювати під час навчання?

– чи диплом та кваліфікації отримані в Канаді визнаються в США?

– який коефіцієнт отримання віз українцями при поданні документів на навчання до Канади?

– чи чоловік/дружина може супроводжувати свого коханого(у) під час навчання у Канаді?

– скільки грошей потрібно мати, щоби навчатися в Канаді?

– яка доля чекає на студента після отримання освіти в Канаді?

Процедура зачислення студента та відкриття студентської візи на навчання може тривати до шести місяців, тому бажано чим раніше розпочинати процес. Своєчасне зачислення до коледжу гарантує студенту місце в програмі, адже в Ніагара-коледжі вони швидко заповнюються бажаними студентами. Наприклад, кампанія зачислення студентів на осінній семестр 2018 року до Ніагара-коледжу вже розпочалася. Завчасне зачислення на навчальну програму дозволяє абітурієнтові підготувати ретельно всі документи на отримання студентської візи.

«Група Провіденс» офіційно репрезентує низку вищих навчальних закладів Канади для абітурієнтів з України, де з-поміж тисячі програм кожен абітурієнт може обрати свою спеціалізацію та майбутню професію.

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ СУЧАСНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ РІЗНИХ ФОРМ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Я.І. Петрова

Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

Рівень розвитку освітньої системи країни є одним з ключових показників конкурентоспроможності держави, а фінансові вкладення в заклади вищої освіти – це довгострокові інвестиції в людський капітал та репутацію освітньої системи в цілому. Розвиток вищої освіти потребує постійної економічної та фінансової підтримки держави, особливо під час глобалізаційних та інтеграційних перетворень.

Глобалізація, євроінтеграція та крос-галузева інтеграція впливають не лише на фінансову, промислову, торгівлю та інші сфери економіки, а й на освіту. Із виникненням нових сучасних наддержавних освітніх форм, екосистем, моделей, громад необхідно оцінити ефективність фінансування вищої освіти та провести детальний аналіз джерел, форм та способів фінансування закладів вищої освіти, розглянути перспективи залучення фінансування через партнерство освіти та бізнесу.

Фінансування навчальних закладів державної системи освіти здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів (коштів галузей економіки, державних і приватних організацій, інших джерел фінансування). Так, З.С. Варналій підкреслює: щоб право кожного громадянина на освіту було реалізоване, мають дотримуватися принципи наявності, доступності, прийнятності та адаптованості освіти. «Однак, як свідчать реалії, в Україні є певні проблеми із застосуванням цих принципів. Як наслідок, конституційні гарантії у сфері освіти мають переважно декларативний характер. Одна з причин такої ситуації – фінансова неспроможність держави спрямовувати адекватний потребам обсяг бюджетних коштів на освітню галузь» [2, с. 111].

На думку Н.В. Бошоти, брак бюджетних асигнувань вимагає від вищої школи пошуку додаткових джерел фінансування, автор звертає увагу на можливі шляхи розв'язання проблеми:

- «– вивчення передового світового досвіду співфінансування освіти державою і підприємствами;
- вдосконалення правового поля з метою стимулювання розвитку меценатства, спонсорства;
- розробка механізму кредитування вищої освіти; активізація науково-дослідної та інноваційної діяльності, трансфер наукових розробок у реальний сектор економіки» [1, с. 800-801].

Підтримуємо загальну думку науковців про те, що послабити фінансову залежність державних закладів вищої освіти від бюджету допоможе диверсифікація джерел фінансування вищих навчальних закладів (активне залучення коштів студентів, запровадження їх кредитування та платних освітніх програм, налагодження співпраці з вітчизняними та іноземними приватними підприємствами, фондами, організаціями, проведення досліджень на контрактних умовах). Головне завдання для ЗВО нині, на думку З. С. Варналій, – це пошук шляхів зростання фінансових ресурсів та паралельне визначення способів їх ефективного використання. Основні напрямки, запропоновані дослідником, – це 1) створення можливостей для використання багатовекторного фінансування, яке враховуватиме соціально-економічні умови діяльності установ, 2) розроблення та впровадження дієвих механізмів та засобів бюджетного фінансування установ відповідно до тенденцій розвитку ринкових відносин у галузі [2, с. 143].

Щодо приватної освіти І.П. Прохор до принципів управління приватною вищою освітою України в умовах європейської інтеграції відносить принцип адаптивності, принцип прозорості, принцип пропорційності та збалансованості, принцип диверсифікації. Важливо, що останній полягає у залученні різноманітних джерел фінансування при відсутності або обмеженні державного фінансування приватної вищої освіти шляхом запровадження нових освітніх послуг, розвитку нових сфер і напрямів діяльності, не пов'язаних з основною освітньою діяльністю.

Крім актуалізації управління якістю через розвиток внутрішніх інституційних структур забезпечення якості вищої освіти у приватних закладах вищої освіти ключовими тенденціями в управлінні приватною вищою освітою України автор вважає модифікацію управління та трансформацію моделі фінансування. «Модифікація управління приватною вищою освітою через диверсифікацію інституціональних структур (розвиток перспективних типів прибуткових приватних закладів вищої освіти: підприємницького, корпоративного, франчайзингового університетів); запровадження в освітній процес короткострокових професійних програм, орієнтованих на ринок праці; розширення зв'язків з підприємствами та громадськими організаціями через створення освітніх корпорацій та консорціумів; впровадження в освітній процес сучасних інформаційних технологій для залучення більшої кількості студентів через технологію дистанційного навчання (віртуальний університет). Трансформація моделі фінансування приватної вищої освіти на основі приватно-державного партнерства (розширення можливості для приватних закладів вищої освіти приймати участь у розподілі державного замовлення

за умови зміни статусу закладу на «приватну установу»; пошук економічного обґрунтування механізму формування вартості навчання; диверсифікації освітніх послуг через можливості мобільних підходів до формування організаційної структури, ціноутворення, мотивації праці адміністративному та науково-педагогічному складу; використання стратегій зовнішнього зростання (отримання рис транснаціонального університету), диференціації освітніх послуг (масовий університет), горизонтальної інтеграції (формування асоціацій, корпорацій, консорціумів) у стратегічному плануванні приватних закладів вищої освіти» [3, с. 15].

Отже, освіта розвивається у взаємозв'язку з євроінтеграційними та глобалізаційними трендами. Тенденції росту інформаційних технологій та засобів телекомунікації, інтеграція освіти, науки і виробництва, залежність від світових процесів, виникнення сучасних наддержавних освітніх форм, екосистем, моделей, громад спонукають до суттєвих змін у системі вищої освіти та відповідно у фінансуванні галузі. Зауважимо, що сприяти диверсифікації джерел фінансування може апробація інноваційних технологій навчання, нових для українського освітнього ринку форм співпраці з приватними та державними компаніями. Мова йде про дуальну форму здобуття освіти, дистанційне навчання, E-Learning та інші цифрові та змішані форми освіти.

Перелік посилань:

1. Бошота Н. В. Проблеми та перспективи фінансування вищих навчальних закладів України / Н. В. Бошота // *Young Scientist*. – 2017. – №. 10(50). – С. 799-802.
2. Варналій З. С. Фінансування державних вищих навчальних закладів України / З. С. Варналій, О. В. Красільник, Л. П. Хмелевська. – Київ : Знання України, 2017. – 231 [1] с. – Бібліогр.: с. 196-209.
3. Прохор І. П. Тенденції в управлінні приватною вищою освітою України в умовах європейської інтеграції [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06 / І. П. Прохор ; ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти» Нац. акад. пед. наук України. – К., 2015. – 20 с.

БІОАДЕКВАТНІ ПІДХОДИ В ОСВІТІ ТА ВИХОВАННІ МОЛОДІ

М.Ф. Плотнікова, канд. екон. наук, доцент

Житомирський національний агроекологічний університет

Духовно-ціннісна орієнтація молоді, свідомий підхід до вибору професії, способу життя, інструментів та механізмів, що будуть застосовуватись є пріоритетними з позиції формування особистості. Лише згармонізований підхід дозволяє забезпечити становлення суспільно орієнтованої фізично та морально духовної особи. Відсутність системного підходу до розвитку суспільно активного громадянина, здатного брати на себе відповідальність за власне життя та оточуючий простір стали причиною соціально-психологічних асиметрій та диспропорцій в суспільстві.

Можливість поєднання формування засад здорового способу життя та морально-виховного процесу пов'язана з традиційними для України суспільно-народними практиками Спасу, Бойового гопака та іншими. Найбільш повно на сучасному етапі розвиток особистості забезпечується методологічними підходами ноосферної освіти як біоадекватної методики. Розуміння невід'ємності здорового способу життя та цілеспрямованого розвитку особистості є основою міждисциплінарних досліджень у сфері валеології, педагогіки, психології, медицини, безпеки життєдіяльності, фізичного виховання, екології та інших (рис. 1).

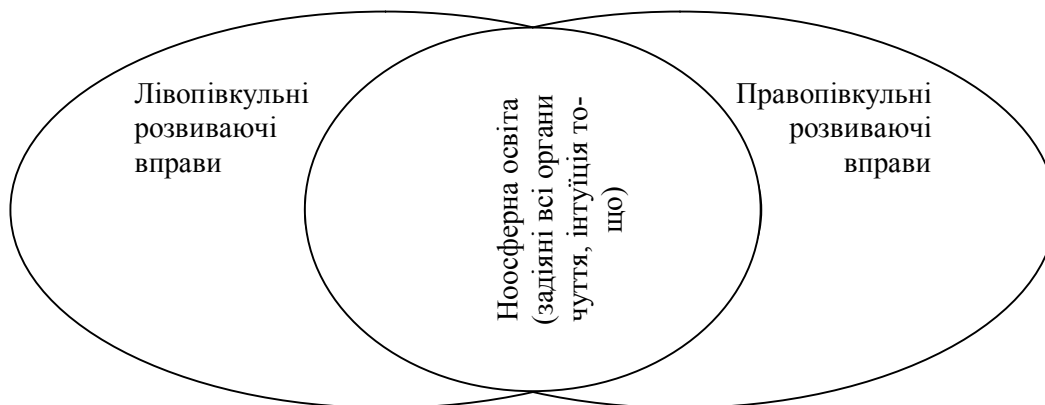

Рис. 1. Модель підходів до розвитку особистості в системі ноосферної освіти

Такий етап розвитку формує відповідальність за власне життя та навколишній простір відповідно до Законів Всесвіту. Практична реалізація вказаного підходу успішно є продемонстрованою діяльністю родових садіб та родових поселень України. Практика публічного управління, мислення та діяльність крізь призму розуміння єдності себе та світу, взаємообумовленості та взаємовпливу людства як частини Всесвіту, діяльність відповідно до довгострокових інтересів себе та планети, опіка отою чого простору поєднані з принципом невтручання (дозволити іншому розвиватися за власною програмою самостійно), компенсація можливої шкоди, створення умов для розвитку себе й навколишніх структур.

Перелік посилань:

1. Вернадський В. І. *Біосфера та ноосфера* / В. І. Вернадський. – М.: Айрис-прес, 2004. – 576 с.
2. *Ноосферна освіта: науково-методологічні основи і вітчизняна практика: навч.-метод. посіб.* / [Г. В. Курмишев, Н. В. Маслова, М. С. Гончаренко та ін.] / за наук. ред. Г. В. Курмишева. – Житомир: Рута, 2017. – 148 с.
3. *Родова садиба: економіка, технології, комунікації, екологія: [навч. посіб.].* / М. Л. Васильєв, Г. І. Грабар, С. В. Молодецька, М. Ф. Плотнікова. – Житомир: Рута, 2017. – 272 с.
4. Васильєв М. Л. *Перспективи розвитку сільських територій та Концепція «Родової садоби»: соціально-екологічний аспект* / М. Л. Васильєв, М. Ф. Плотнікова // *Вісник ЖНАЕУ*. – 2014. – № 2, Т. 4, ч. II. – С. 412–423.

ПРОБЛЕМА ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ

*А.Ю. Полчанов, канд. екон. наук, доцент
Житомирський державний технологічний університет*

Частка населення України, що мають вищу освіту, є дуже високою і відповідно до звіту «QS Higher Education System Strength Rankings» [5] за якістю вищої освіти наша держава посідає 45 місце в світі. Незважаючи на це протягом останніх років досить часто можна спостерігати маніпулювання суспільною думкою, шахрайські дії з боку представників ринку та появу фінансових пірамід. В напрямі виявлення неправдивої інформації або маніпуляцій у виступах представників вітчизняної політичної еліти слід відмітити діяльність проекту «VoxCheck» [6], в той же час подібних ініціатив у сфері фінансових послуг поки що не має.

Ініційовані зміни в системі освіти можуть позитивно вплинути на рівень фінансової грамотності, традицію та культуру використання фінансових послуг в майбутньому, але ці трансформації, напевно, оминуть дорослу частину населення, що зараз приймає ключові рішення на рівні домогосподарств, суб'єктів господарювання, органах влади, і залишатиметься такою у найближчі роки. На нашу думку, в таких умовах досить перспективною є популяризація самоосвіти. Враховуючи розвиток інноваційних підходів до навчального процесу та поширеність Інтернету в Україні, особливої уваги заслуговують проекти масових відкритих онлайн-курсів фінансового спрямування. Поряд з поширенням курсів від повідних світових платформи Coursera, Udacity, Udemy, слід відмітити успіх вітчизняного курсу «Фінансовий менеджмент» від «Prometheus» [3].

Нові виклики для української економіки, зумовлені наслідками військового конфлікту, формують попит на фахівців, що володіють високим рівнем кваліфікації, знанням у сфері регіональної економіки, фінансів, економіки, а також досвідом виконання складних задач та командної роботи. Як же зазначалось у попередніх публікаціях [2], окрім можливості обов'язкового вивчення основ постконфліктної економіки (як самостійної дисципліни або окремого модулю у складі інших курсів), у відповідь дефіцит подібних спеціалістів знайшов відображення у відкритті нової спеціалізації «Управління відновленням територій та регіональним розвитком» у Донецькому національному університеті [4].

За результатами детального вивчення оприлюдненого профілю зазначеної освітньої програми [1] виявлено, що акцент робиться на використанні механізму інформаційних технологій в різних сферах публічного адміністрування, розробці та застосуванні інструментів для аналізу політики та організаційних форм залучення громадськості до прийняття рішень, володінні законодавчої бази з питань регулювання розвитку територій та децентралізації влади, вмінні застосовувати брендинговий інструментарій в управлінні розвитком територій, а також знанні цілей, засобів, методів проведення аудиту територій. В той же час не достатньо уваги приділяється фінансово-економічному блоку, зокрема основам бюджетного фінансування, грантової діяльності, а також використання інноваційних форм фінансування, що виникли в результаті впливу інформаційних технологій на фінансову діяльність, зокрема перспектив використання краудфандингу та можливостей залучення коштів за допомогою ICO (Initial coin offering).

В цілому підвищення фінансової грамотності населення через розвиток вищої освіти та самоосвіти має стати одним із важливих пріоритетів державної політики з подолання наслідків військового конфлікту.

Перелік посилань:

1. Магістр управління відновленням територій та регіональним розвитком за спеціальністю публічне управління та адміністрування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.donnu.edu.ua/>
2. Полчанов А. Ю. Формування механізму постконфліктного відновлення національної економіки / А.Ю. Полчанов // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова, – 2017, – Т. 22. Вип. 6(59), – С. 65-70.
3. Результати курсу «Фінансовий менеджмент» – інфографіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://prometheus.org.ua/finmap_info/
4. Створення нової спеціальності з постконфліктного врегулювання 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.donnu.edu.ua/uk-ua/Pages/Stvorennya-novo%D1%97-spets%D1%96al'nost%D1%96-z-postkonfl%D1%96ktnogo-vregulyuvannya.aspx>
5. QS Higher Education System Strength Rankings [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.topuniversities.com/system-strength-rankings/2016>
6. VoxCheck [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/longreads/lie-theory/index-ua.html>

САМООЦІНКА ЯКОСТІ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТ АКАДЕМІЧНОЇ АВТОНОМІЇ УНІВЕРСИТЕТУ

О.В. Раєвська, д-р екон. наук, професор

В.І. Дериховська, канд. екон. наук

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Автономія університетів – це пріоритетний напрямок реформування, розвитку та модернізації вітчизняної системи вищої освіти, вона виступає дієвим інструментом підвищення якості надання освітніх послуг та наукової діяльності закладів вищої освіти (ЗВО), підґрунтям для їх ефективного функціонування, цілковитого задоволення потреб національної економіки та зростання іміджевої привабливості та конкурентоспроможності вітчизняних ЗВО у міжнародному освітньо-науковому просторі.

Повноцінна університетська автономія вимагає раціонального балансу між свободами, правами та відповідальністю ЗВО щодо вибору власної стратегії організаційного, академічного, фінансового і кадрового розвитку, з одного боку, та високий рівень відповідальності за якість наукових досліджень та освітніх послуг – з іншого. До того ж, відповідальність ЗВО супроводжується зростанням рівня довіри та прозорості перед громадськістю та суспільством. Так одними з найпоширеніших моделей відповідальності автономних університетів нині є модель грантової діяльності та модель самооцінювання закладами вищої освіти власної діяльності [1, 2]. Впровадження та реалізація цих моделей передбачає звітність та прозорість діяльності університету щодо ефективності використання матеріальних, фінансових і кадрових ресурсів, якості надання освітніх чи наукових послуг.

Оскільки необхідною умовою підтримки та розвитку конкурентоспроможності ЗВО є розвиток його наукової діяльності, адже саме наукові дослідження є рушійною силою вищої освіти, інтеграція наукових та освітніх процесів обумовлює швидке впровадження результатів наукових досліджень в освітній процес та практичну діяльність, вважаємо доцільним розгляд самооцінки якості наукової діяльності як ключового елемента академічної автономії.

Академічна автономія не тільки визначає якість освіти, але й передбачає свободу вибору цілей, напрямків та методів наукової досліджень, пріоритетність впровадження інновацій у наукову діяльність ЗВО [3, 4]. Зважаючи на це, актуальним уявляється дослідження процесів, пов'язаних з кількісним та якісним оцінюванням науково-інноваційної діяльності ЗВО.

Самооцінка якості наукової діяльності ЗВО являє собою складноструктурований багаторівневий процес дослідження ефективності її реалізації за допомогою системи науково обґрунтованих інструментів, та результати якого є підґрунтям для удосконалення та розширення наукової активності закладу, забезпечення високого рівня його ефективності та конкуренто-спроможності.

Загальною метою проведення самооцінки якості наукової активності ЗВО є формування рейтингу якості науково-дослідної, науково-технічної та інноваційної діяльності в розрізі організаційних рівнів ЗВО та розробка і обґрунтування управлінських рішень щодо її підвищення. Досягнення вказаної мети є можливим за допомогою реалізації в процесі самооцінки певних функцій, серед яких можна виокремити такі:

1) інформаційна – полягає в тому, що результати проведення самооцінки надають суб'єкту (тобто ЗВО) необхідне та достатнє інформаційне забезпечення обґрунтування управлінських рішень щодо досягнення та/або підтримки високого рівня якості науково-інноваційної діяльності закладу;

2) компаративна – завдяки тому, що процес самооцінки реалізується на відповідних рівнях організаційної структури ЗВО, це дозволяє проводити рейтингування якості наукової активності суб'єктів в межах виділеного рівня;

3) регулююча – результати самооцінки впливають на вибір стратегічних та тактичних цілей вищого навчального закладу щодо розвитку та удосконалення наукової діяльності.

Самооцінка виступає інструментом самоаналізу діяльності всіх структурних підрозділів ЗВО, тим самим дозволяє розробити систему заходів щодо усунення виявлених недоліків та стимулювання розвитку пріоритетних напрямків наукової діяльності як для окремої структурної одиниці ЗВО, так і під час формування стратегії розвитку наукової діяльності ЗВО в цілому.

Доцільно зазначити, що самооцінка якості науково-дослідної, науково-технічної та інноваційної діяльності ЗВО носить інтегрований характер, оскільки поєднує у собі всі аспекти наукової активності вишу – наукову діяльність, міжнародну репутацію, цитованість та комерціалізацію наукових досліджень. Це дозволяє комплексно визначити рівень наукової активності конкретного ЗВО з метою його інноваційного розвитку, підвищення продуктивності та посилення власного науково-дослідницького потенціалу, що, в свою чергу, є передумовою для підвищення іміджевої привабливості університету, посилення його національного та міжнародного статусу.

Самооцінюванню мають підлягати всі організаційні рівні ЗВО, а саме: індивідуальний (самооцінка кожним науково-педагогічним працівником кафедри результатів своєї наукової діяльності); кафедральний (самоаналіз результатів наукової активності професорсько-викладацького складу кожної кафедри) та факультетський (інтегральна оцінка наукових досягнень кафедр факультету та їх НПП). Відповідна ієрархічність дозволить оцінити рівень наукової активності як окремого структурного підрозділу ЗВО, так і ЗВО в цілому.

Впровадження навчальним закладом рейтингової самооцінки якості наукової активності надає можливість формування ним наступних управлінських переваг: використання для оцінювання ефективності наукової діяльності ЗВО обґрунтованого комплексу формалізованих критеріїв; отримання об'єктивних та достовірних результатів, підтверджених фактичними даними щодо наукової активності ЗВО та його працівників; виявлення та аналіз «слабких місць» в науковій діяльності закладу; можливість проведення порівняльного аналізу рівня якості наукової активності серед окремих працівників, підрозділів ЗВО та відносно інших вищих навчальних закладів; можливість реалізації комплексних систематичних якісних змін, спрямованих на удосконалення наукової діяльності ЗВО та підвищення її ефективності.

Самооцінка якості наукової активності ЗВО носить комплексний та розгалужений характер, що обумовлює необхідність упорядкування та деталізації досліджуваного процесу та надає ЗВО конкурентну перевагу на ринку науково-освітніх послуг, а саме суттєве підвищення іміджу та привабливості ЗВО як для абітурієнтів, так і для національних та міжнародних партнерів, грантових, держдоговірних та інших угод.

Результатом проведення самооцінки якості науково-дослідної, науково-технічної та інноваційної діяльності університету має стати не тільки побудова як індивідуальних рейтингів, так і загального рейтингу наукової активності ЗВО, але й сформована на відповідному організаційному рівні стратегія розвитку наукової діяльності. Це дозволить врахувати та усунути виявлені недоліки, розробити перспективний план розвитку науки на відповідному рівні задля нарощення продуктивності наукової діяльності та підвищення її ефективності. Формування стратегії розвитку наукової діяльності кафедри, факультету та університету в цілому дозволить реалізовувати академічну автономію, виділити пріоритетні напрямки розвитку для кожного організаційного рівня, сформувати планові стратегічні показники, раціонально використовувати наявний науковий потенціал та скоординувати зусилля всіх структурних підрозділів та науково-педагогічний персонал задля нарощення позицій як всередині ЗВО, так і в національному і міжнародному освітніх рейтингах.

Впровадження самооцінки якості науково-дослідної, науково-технічної та інноваційної діяльності ЗВО надасть можливість удосконалити існуючу систему управління науковою активністю вищого навчального закладу та сформувати обґрунтовані стратегічні орієнтири удосконалення його наукової діяльності, виходячи з рейтингової інформації стосовно результативності розвитку її складових. Все це спрямоване на забезпечення принципу системності у рамках компетентісного підходу, підвищення якості освіти та, як наслідок, посилення іміджевої привабливості ЗВО для різних груп споживачів освітньо-наукового продукту на національному та міжнародному ринках.

Перелік посилань:

1. Засєкіна Л. В. Академічна, кадрова, організаційна і фінансова автономія як траєкторія розвитку вітчизняних університетів [Електронний ресурс] / Л.В. Засєкіна // *Будуємо нову Україну* : зб. конф. – 2015. – С. 41–52. – Доступно: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4562/Zasyekina_Akademichna_kadrova.pdf. Дата звернення: 29.03.2018.

2. *Хартія університетів України: академічні свободи, університетська автономія та освіта* : [створена на Міжнарод. конф. «Ольвійський форум–2009» у Ялті 11-15 черв. 2009 р.] // *Освіта України*. – 2009. – 10 лип. – С. 5.

3. Аксьонова І.В. Аналіз світового досвіду формування університетської автономії / І.В. Аксьонова // *Економіка розвитку*. – 2017. – № 2 (82). – С. 21-29.

4. Линовицька О. Академічні свободи та університетська автономія / О. Линовицька // *Вища освіта України*. – 2011. – № 3. – С. 27-31.

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Є.В. Редзюк, канд. екон. наук, доцент

ДУ «Інститут економіки та прогнозування» НАН України, м. Київ

Сучасні системи освіти стають все більше відкритими, технологічно досконалими, оперативними і когнітивними, що націлені на індивідуальні потреби і можливості студентів, з однієї сторони, а з іншої – враховують складне і швидкоплинне бізнес-середовище, яке чекає фахово готових до роботи студентів. В цьому контексті аналіз розвитку систем економічної освіти в Україні і світі є актуальним і необхідним структурним завданням, що порівнює різні підходи до навчання й надає можливість виявити продуктивні ідеї і підходи щодо освітніх процесів у світі.

Відзначимо виклики, що створює глобалізована економіка для освітніх систем. Так, на нашу думку, провідною ознакою сучасного світу і міжнародних економічних відносин є швидкі зміни в бізнес-середовищі; постійна поява нових даних, правил, моделей поведінки тощо, яке в цілому ускладнює або унеможливорює мати набір унікальних якостей або сталу систему знань; зростання конкуренції на місцевих і глобальних ринках, що робить бізнес-операції більш стресовими і непрогнозованими; потужний розвиток інформаційно-програмних технологій, які в значній мірі замінюють «класичне» навчання; поява міжнародних стандартів якості освіти, що можуть суттєво відрізнятись від національних стандартів освіти та ін.

Перелік викликів потребує від науковців і освітян нових підходів у формуванні фахово підготовлених економістів для відкритої і глобальної економіки. Тому, щоб бути здатними без перешкод вийти на світовий ринок праці, вітчизняним освітянам потрібні нові підходи до формування високоінтелектуальних і адаптованих до глобального середовища послуг вищої освіти, в результаті це надасть можливість сформувати якісний людський капітал Україні та гармонійно посприє її входженню в геоекономічні та геополітичні міжнародні канали співпраці. На наш погляд, такими найбільш потужними і розвиненими каналами співпраці є Північно-атлантичне співробітництво між країнами США, Канади, країн ЄС, Великобританії, Швейцарії до якого потрібно інтегруватись й Україні, тоді спільні зв'язки і цінності допоможуть вітчизняному бізнесу відповідати найкращим світовим стандартам, а вітчизняна освітня система буде в мейнстрімі цивілізаційного освітнього розвитку людства.

В освітній сфері за останні 15-20 років відбулись потужні трансформаційні зміни – університети та інші заклади освіти все більше відходять від класичних форм занять (лекції, семінари) та переходять до більшої кількості практикумів, онлайн навчання, у зв'язку з цим відбувається поява віртуальних навчальних закладів, програм, курсів, тренінгів тощо. Крім цього, освітні системи оптимізують таким чином свої витрати, завдяки переміщенню курсів і бібліотечних матеріалів в онлайн середовище, а також розширюють потенційне коло студентів серед інших країн і регіонів. Все більш привабливою і доступною в світі стає дистанційна форма навчання за допомогою засобів Інтернету, що дає змогу заощаджувати час і кошти, сприяє підвищенню якості освіти завдяки таким рисам, як самоменеджмент знань, гнучкість розкладу, інновативність, творчий пошук, можливість здійснення особистого вибору.

Відзначимо, що до цих сучасних характеристик освітніх закладів можна додати й те, що провідні університети світу (в основному – це представники таких країн, як США, Великобританія, Канада і країни ЄС) зміцнюють свою наукову та дослідницько-підприємницьку частину. В цілому, такий підхід надає можливість студентам стати більш практично орієнтованими і підготовленими до вимог сучасного бізнес-середовища, а університетам отримати актуалізовані патентні фонди, дослідницькі фонди, додаткові прибуткові бізнес-сегменти в суміжних сферах діяльності (науковий консалтинг, експертна і дослідницька діяльність тощо).

Глобалізація на даному етапі розвитку людства обумовлює конкуренцію між освітніми закладами за студентів на світовому рівні, а відкритість, наявність інтернет-технологій надає можливість навчатись в будь-якій країні та ще й в зручній для студента формі. Тому університетам та іншим освітнім закладам необхідно формувати конкурентоздатні освітні програми з можливістю, як онлайн навчання, так і класичного навчання, що базується на потужній матеріально-технічній базі. Необхідно врахувати і головну мету навчання – це працевлаштування студента за фахом і формування його як повноцінної особистості в швидкоплинному середовищі, що ефективно інтегрована в сучасні сус-

пільні процеси. В цьому контексті навчання має бути максимально практично орієнтованим на вирішення актуальних проблем, з формуванням навичок і компетенцій, які були б адаптованими до вимог глобалізованого і висококонкурентного бізнес-середовища, а це реалізується при залученні студентів до реальних дослідницьких і просвітницьких проектів, до практичних відвідувань діючих провідних міжнародних і національних бізнес-структур, при формуванні аналітичних звітів з реальних проблем в економічній науці; а також надаючи знання і компетенції, які враховують специфіку існування бізнес-структур в різних регіонах світу (країни ЄС; США, Великобританія і Канада; країни Східної Азії; країни Арабського регіону; країни Латинської Америки; Африканський регіон; Східноєвропейський регіон, РФ і країни центральної Азії). Крім того, знання 2-3 іноземних мов і прикладних комп'ютерних програм для економістів, вміння використовувати широкі канали комунікацій і зв'язку – є сучасним стандартом економічної освіти, що підтверджує компетенції і навички для майбутніх роботодавців.

На даному етапі розвитку глобалізованої економіки більшість роботодавців вимагають максимально актуалізовані знання і компетенції не тільки від випускників закладів освіти, але й від найманого персоналу в цілому. Тому це обумовлює функціонування системи післядипломної освіти, що постійно моніторить і модернізує оновлення професійних навичок у персоналу компаній. Так, в Німеччині і в більшості країн ЄС діє норма, коли кожен фахівець на своїй посаді має кожні 2-3 роки проходити певні курси, тренінги, навчання для модернізації і оновлення своїх знань і компетенцій. У зв'язку з цим в глобальній освітній системі проявляються нові виклики (посилення конкуренції на глобальному рівні за найкращих студентів і талановиту молодь, фахівців провідних компаній; складність і підтримка актуалізованих курсів навчання; постійне оновлення і осучаснення інформаційно-програмних комплексів, що забезпечують якісну освіту), але з'являються й суттєві можливості, коли по суті кожен підприємець зацікавлений в оновлених даних для свого бізнесу, а найманий фахівець має системно модернізувати свої знання й навички, тому заклади освіти можуть активно включатись у ці додаткові комерційно привабливі сегменти ринку (дослідження для приватних компаній та післядипломна освіта).

Потрібно врахувати, що тільки формування адаптованих до сучасних викликів фахівців-економістів надасть можливість досягти сталого стану заможного суспільства та підвищити роль інтелектуального капіталу в розвитку нашої країни. Процеси глобалізації знижують значення наявності природних ресурсів, а збільшують значення інтелектуального і мобільного капіталу. При цьому знижується значення, місцезоположення і розмір підприємства, але орієнтація на людські високоінтелектуальні ресурси, що продукують нові ідеї, смисли, образи, бренди, товари і послуги – суттєво зростає. Тому країни Західної Європи, США і Канади залучають талановиту молодь відповідними грантами, стипендіями, різними стимулюючими можливостями для поповнення власного інтелектуального капіталу, до них останнім часом приєдналися й країни Східної Європи (Польща, Чехія, Угорщина, Словаччина), що також пропонують стимулюючі й привабливі форми навчання для студентів.

На жаль, Україна виступає системним донором найкращих продуктивних, молодих кадрів в ці країни. Так, за експертними оцінками в 2014-2017 рр. за кордоном навчається приблизно 55-70 тис. студентів з України, при цьому з 2009 по 2016 рр., збільшення закордонного навчання серед української молоді склало 176 %. Тому має бути сформована політика повернення в Україну цієї молоді, але вона не може реалізуватись при існуючій вітчизняній закритій олігархічно-клановій моделі капіталізму, яка функціонує на привласненні і монополізації сировинної ренти (руда, метал, зерно, деревина, примітивна хімічна продукція) та незацікавлена у відкритій соціально-орієнтованій економіці, в якій суттєву роль і значення відіграє інтелектуальний капітал нації. Є необхідність у зміні існуючої системи та зниженні ролі сировинного лобі в державних органах влади України з переорієнтацією на формування нових цінностей інтелектуального і продуктивного розвитку в системі глобальних викликів. Система освіти закладає фундамент майбутньої політики щодо реалізації суспільних інтересів, а економічна освіта в значній мірі формує майбутню структуру (профіль) економіки та майбутню конкурентоспроможність національних бізнес-структур на світових ринках товарів і послуг. У зв'язку з цим, необхідно приймати найкращі світові практики навчання студентів, проводити обмін викладачами і студентами між навчальними закладами України та провідними економічно розвиненими країнами світу, створити адаптовані до сучасних вимог навчальні програми і курси, при цьому формуючи в Україні привабливий інвестиційно-підприємницький клімат та відкритий простір для інтелектуального розвитку і реалізації ідей та ініціатив [1-3].

Перелік посилань:

1. Балабанова Н. *Суспільство знань та інновацій: шлях до майбутнього України*. – К.: Арістей, 2005. – 104 с.
2. Скотна Н. *Сутність глобалізації та її вплив на розвиток вищої освіти в Україні // Людинознавчі студії. Вип. 28. Філософія. – 2013. – №3. – С.4-16*
3. Сохраняева Т.В. *Гуманістические ориентиры развития системы образования // Философские науки. – 2005. – №9 – С. 117-121.*

ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНА СИСТЕМА УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА ГЛОБАЛЬНОЇ ТЛС: ОЦІНКА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ВИБРАНИХ ІНДЕКСІВ

К.В. Романчук, д-р екон. наук, доцент

А.О. Котвіцька

Житомирський державний технологічний університет

Ефективна транспортно-логістична інфраструктура є одним з чинників розвитку конкурентоспроможності країн світу. Інтеграція України в європейський простір є чи не найголовнішим завданням для країни. Євроорієнтований курс України закріплено в Законі України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики України» [1] та в Угоді про асоціацію [4]. Серед багатьох питань, які розглядаються в Угоді про асоціацію [4], розглядаються і питання розвитку транспортної інфраструктури України. Співробітництво між Україною та ЄС має сприяти реструктуризації та модернізації транспортно-логістичного сектору.

Для багатьох підприємств, задіяних в міжнародній торгівлі, показники якості транспортно-логістичної інфраструктури, є дуже важливими. На сьогоднішній день, існує декілька міжнародних індексів, які демонструють стан транспортного сектору різних країн світу, зокрема: Індекс логістичної результативності (LPI – Logistics Performance Index) [5] та Індекс залученості країн світу в міжнародну торгівлю (ETI – Enabling Trade Index) [2].

Індекс логістичної результативності LPI (Logistics Performance Index) розраховується на основі опитувань міжнародних, національних або регіональних логістичних та складських операторів, транспортно-експедиторських компаній [5].

За індексом логістичної результативності (Logistics Performance Index) [3] Україна посіла 80 місце серед 160 країн світу, в 2016 р., знизивши позицію на 19 пунктів у порівнянні з 2014 р. (61 місце). Одним із вагомих чинників, що знижують рейтинг країни з точки зору ефективності логістики, є наявність на її території збройних конфліктів або військових дій. Але навіть будучи в стані війни Україна в 2016 р. показала кращий результат у порівнянні з 2010 роком, коли Україна опустилася на 102 місце. Для порівняння, Польща посіла 33 місце в 2016 р., 31 місце – 2014 р. та 30 місце – 2010 р. (рис. 1). Перше місце в цьому рейтингу втретє поспіль зайняла Німеччина.

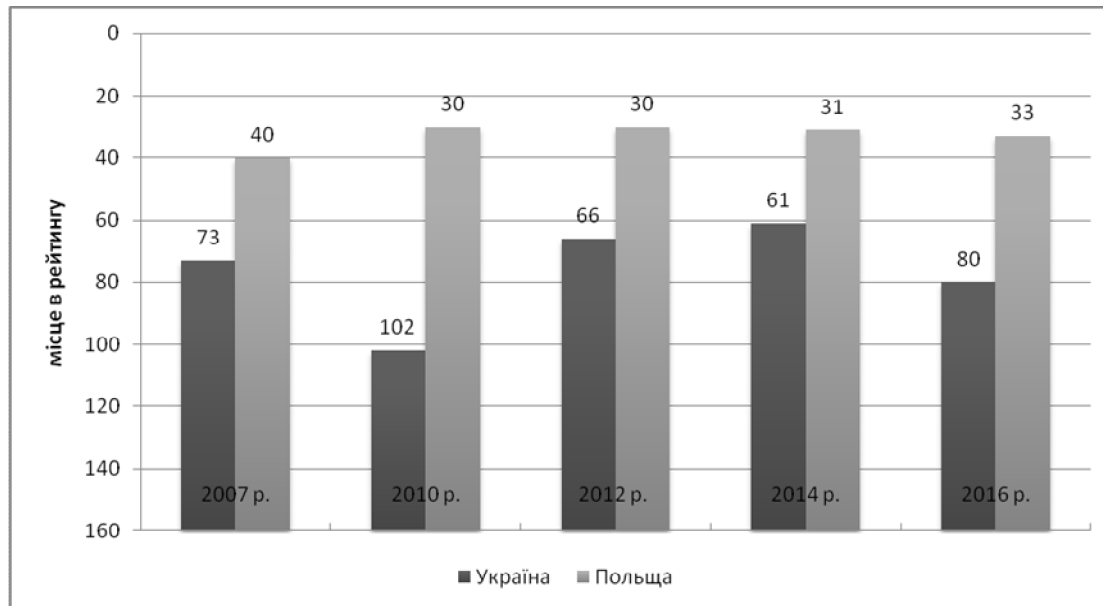

Рис. 1. Місце України та Польщі за Індексом логістичної результативності: побудовано на основі даних Індексу логістичної результативності [3]

До основних критеріїв оцінки ефективності логістики відносять:

- оцінка митного оформлення – складність, швидкість та простота митного та прикордонного оформлення;
- оцінка транспортної інфраструктури;

- міжнародні перевезення – складність організації міжнародних перевезень за конкурентними цінами;
- компетентність логістичних послуг – якість і компетентність логістичних послуг, що надаються операторами;
- відстеження проходження вантажів;
- своєчасність поставок вантажів.

Рейтингування, проведене Світовим банком, дозволяє відстежувати динаміку розвитку логістики за різними параметрами – від країн і регіонів до тієї чи іншої послуги. Порівняння показників різних років створюють цілісну картину і допомагають визначати вектори розвитку глобальної економіки [5].

За даними LPI, видно, що якість українського логістичного сектору, значно відстає від польського, за всіма показниками (рис. 2). Спостерігається, що найкращі показники Україна мала у 2014 році, найгірші у 2010 році. Порівняно з 2014 роком, у 2016 р. показники різко погіршилися. Найгірший показник у 2016 р. Україна отримала за оцінкою митної інфраструктури (116 місце), найкращий – за оцінкою своєчасності поставок (54). Що ж стосується Польщі, то в 2016 році спостерігається незначне погіршення показників, відносно 2014 року. Найсуттєвіший розрив між показниками України та Польщі, відбувся у 2010 році, за оцінкою своєчасності поставок, коли Україна посіла 114 місце, а Польща – 2 місце.

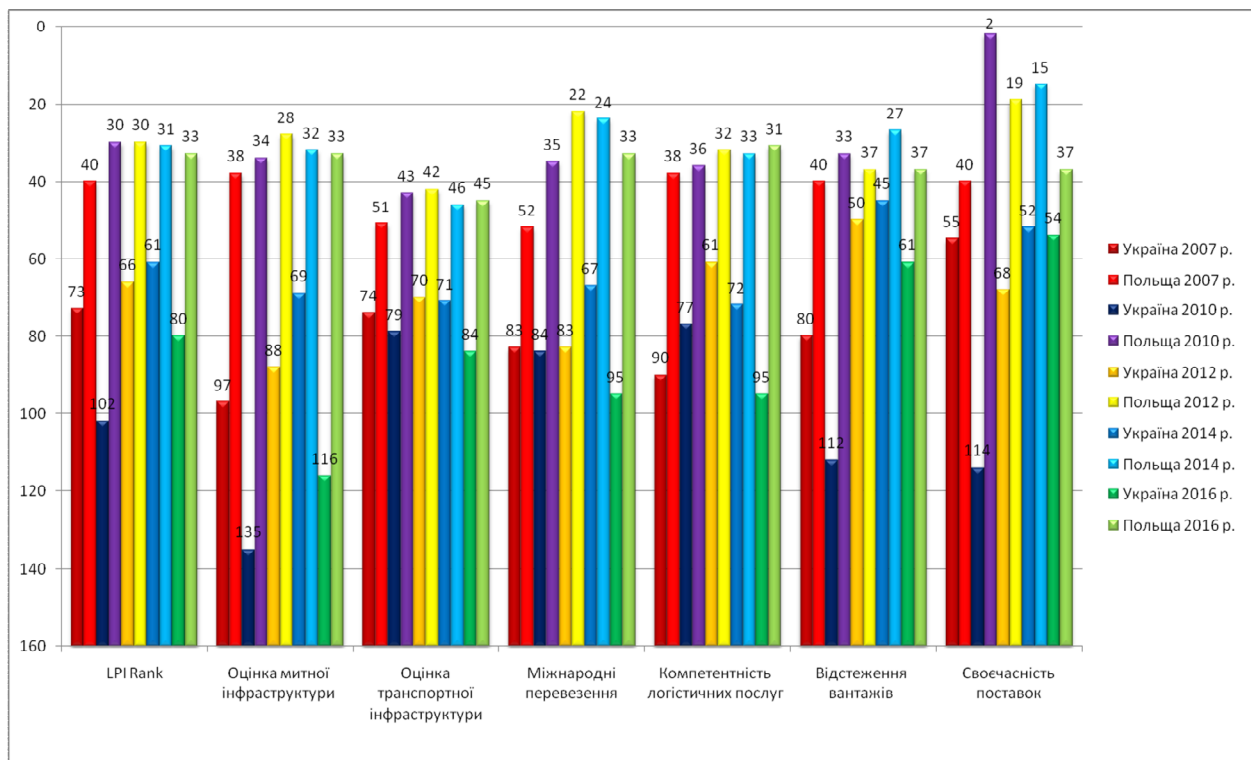

Рис. 2. Положення в світі України та Польщі в розрізі оцінки окремих критеріїв ефективності логістики: побудовано за даними Індексу логістичної результативності [3]

Наступним індексом, який дозволяє порівняти країни, у тому числі і Польщу та Україну, за якістю інфраструктури є Індекс залученості країн світу в міжнародну торгівлю (Enabling Trade Index) [2].

Індекс опублікований Всесвітнім економічним форумом та Глобальним альянсом зі сприяння торгівлі. Він оцінює 136 країн на основі їх спроможності сприяти потоку товарів через кордони до місця призначення.

За даним індексом (рис. 3, рис. 4) показники України нижчі від показників Польщі, ця різниця коливається в межах 10-30 пунктів, але є і виключення. Наприклад, за показником якості доріг Україна посіла 132 місце, а Польща – 70 місце, це на 62 пункти нижче. За показником якості залізничної інфраструктури Польща зайняла 49 місце, тоді як Україна – 34 місце, тим самим випередила її.

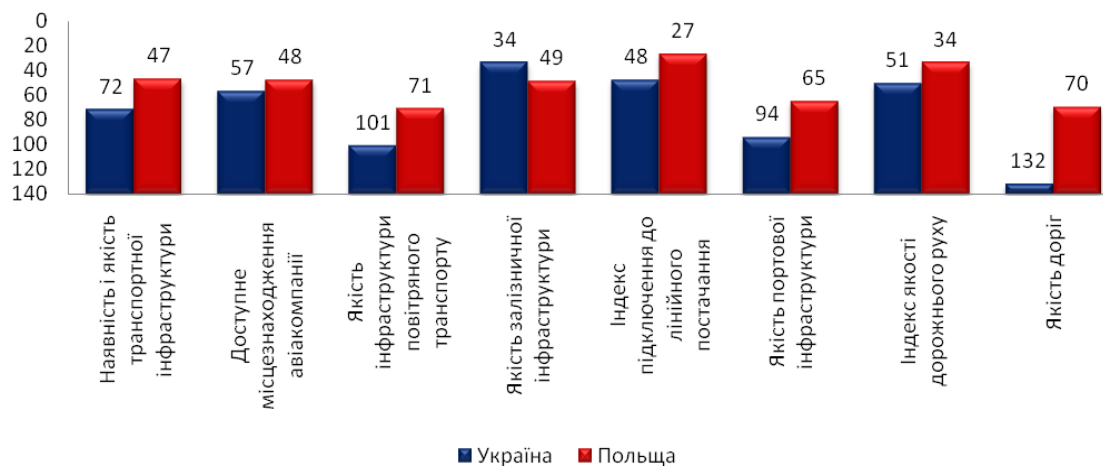

Рис. 3. Положення України та Польщі 2016 р. (за місцем): побудовано на основі Індексу залученості країн світу в міжнародну торгівлю [2]

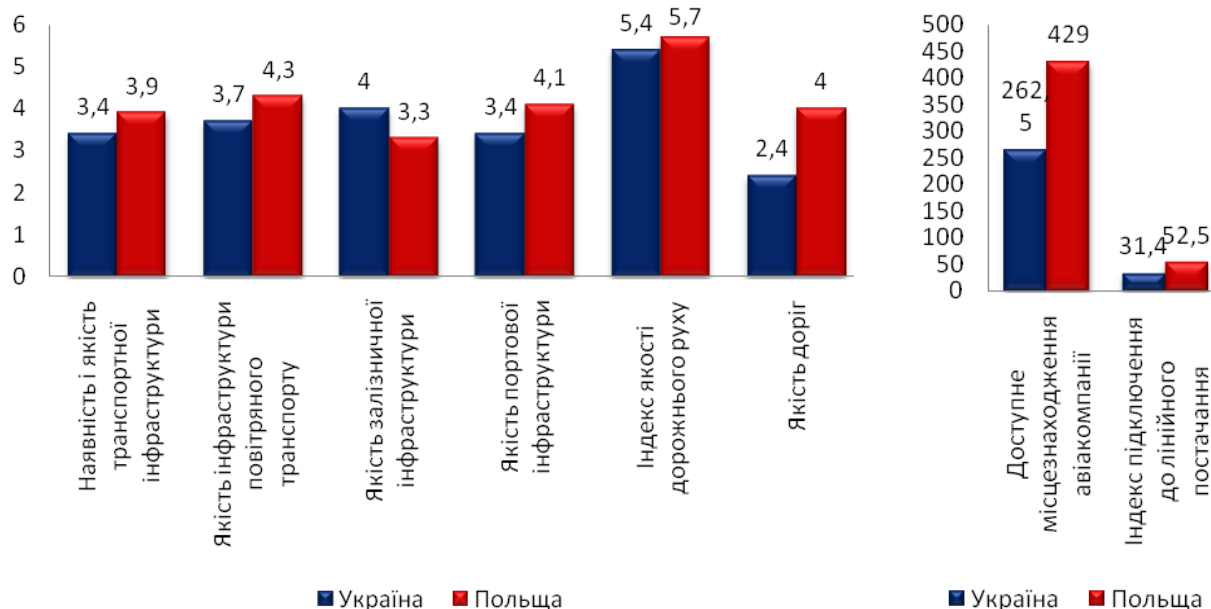

Рис. 4. Положення України та Польщі 2016 р. (за балами): побудовано на основі Індексу залученості країн світу в міжнародну торгівлю [2]

Транспортна система потерпає від низького використання виробничих потужностей, високих витрат та інфраструктури низької якості. Незважаючи на проблеми в даному секторі, в Україні є можливість модернізувати його і тим самим отримати суттєву економічну вигоду для країни. Необхідні інтенсивні заходи для покращення та реформування транспортно-логістичних послуг в Україні. Потрібно збільшувати участь приватного сектору, створити сприятливі умови для розвитку підприємництва, здійснити реальну децентралізацію влади та підвищити ефективність використання фінансових ресурсів.

Перелік посилань:

1. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07. 2010 р. № 2411-VI URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
2. Індекс залученості країн світу в міжнародну торгівлю – The Global Enabling Trade Report 2016 (Enabling Trade Index) URL: <http://reports.weforum.org/global-enabling-trade-report-2016/>
3. Індекс логістичної результативності (Logistics Performance Index) URL: <https://lpi.worldbank.org/>
4. Про асоціацію між Україною, У. (2014). з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: укладено 21 березня 2014 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011
5. Про Індекс логістичної результативності (Logistics Performance Index) URL: <http://logist.fm/publications/80-e-mesto-ukrainy-v-reytinge-lpi>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА ВИМОГИ ДО ЯКОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ АТЕСТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР»

О.Р. Сватуок, канд. екон. наук, доцент

О.Л. Нагурський

В.Б. Улич

Львівський державний університет внутрішніх справ

Професія «менеджер» на ринку освітніх послуг має підвищений попит. Тому на перший план висуваються питання надання закладами вищої освіти якісної кваліфікації з менеджменту.

Атестації здобувачів вищої освіти на освітньо-кваліфікаційному рівні «бакалавр» слід приділяти особливу роль, оскільки комплексні екзамени дозволяють перевірити та оцінити якість знань для рекомендації до вступу в магістратуру.

Основне призначення оцінки знань здобувачів вищої освіти – надання можливості виконати поставлені завдання і домогтися конкретних результатів, що дозволяють присвоїти їм кваліфікацію – бакалавр з менеджменту.

Метою даної статті є висвітлення основних організаційних вимог і концептуальних засад щодо підвищення якості проведення атестації здобувачів вищої освіти.

Екзаменаційна комісія на кафедрі менеджменту здійснює прийом комплексного кваліфікаційного екзамену в складі, який затверджується наказом ректора Львівського державного університету внутрішніх справ «Про склад екзаменаційної комісії для здобувачів вищої освіти ступеня галузі знань 0306 «Менеджмент і адміністрування», спеціальності 6.030601 «Менеджмент», спеціалізації «Менеджмент економічної безпеки» факультетів № 8 і № 5». Метою проведення атестації осіб, що здобувають ступінь бакалавра з навчальних дисциплін є закріплення теоретичних знань в процесі виконання навчального плану і оволодіння навичками їхнього застосування на практиці при формуванні та реалізації управлінських рішень на підприємствах. У своїй роботі екзаменаційна комісія керується ЗУ «Про вищу освіту» та рекомендаціями про порядок створення й організації робіт екзаменаційної комісії [1, 2].

Заклад вищої освіти на підставі рішення екзаменаційної комісії присуджує особі, яка успішно виконала освітню програму на певному рівні вищої освіти, відповідний ступінь вищої освіти та присвоєє відповідну кваліфікацію [1, стаття 6].

Деканат факультету подає екзаменаційній комісії необхідну документацію для проведення комплексного екзамену: а) наказ ректора; б) довідки про успішність здобувачів вищої освіти весь період навчання; в) книгу протоколів засідання екзаменаційної комісії; г) екзаменаційні білети.

Комплексний екзамен для здобувачів вищої освіти ступеня галузі знань 0306 «Менеджмент і адміністрування», спеціальності 6.030601 «Менеджмент», спеціалізації «Менеджмент економічної безпеки» охоплює тестові запитання та задачі з навчальних дисциплін: «Менеджмент», «Стратегічне управління», «Маркетинг», «Операційний менеджмент». Зміст теоретичних питань і розрахунково-аналітичних завдань, винесених на екзаменаційні випробування, повністю охоплює тематику навчальних програм [3].

До комплексного екзамену допускаються здобувачі вищої освіти, які виконали індивідуальний навчальний план. Виконання здобувачами вищої освіти попереднього теоретичного тестування проходить в комп'ютерних аудиторіях у визначений за розкладом час до здачі іспиту, що є складовою частиною їхньої самостійної роботи над визначеними дисциплінами. Перший етап іспиту проходить у комп'ютерних аудиторіях академії, де здобувачі вищої освіти мають можливість показати свої теоретичні знання і вміння в процесі теоретичного тестування. Другий етап передбачає письмове розв'язування розрахунково-аналітичних задач в аудиторії, де кожен здобувач вищої освіти отримує індивідуально розрахунково-аналітичне завдання, на розв'язок якого відведено дві астрономічні години. Здобувачі вищої освіти, готуючись до аналітично-розрахункового завдання, повинні продемонструвати вміння самостійно робити висновки на основі вивченої літератури та опрацьованого практичного матеріалу. Висвітлення запитань рекомендується розпочинати з дослідження проблеми загалом, а пізніше перейти до вузких, окремих запитань. Формувати текст відповіді необхідно уважно, щоб відрізнити головні положення від фактів, аргументів та ілюстративного матеріалу, розкрити власне розуміння, виділити висновки. Слід знайти чітку відповідь на запитання, проаналізувати, чи достатньо означені поняття, що використовуються. Завдання передбачає формулювання пропозицій, рекомендацій та шляхів щодо усунення виявлених недоліків. Розкриваючи зміст аналітично-розрахункового завдання, здобувачі вищої освіти повинні у визначеній послідовності дати змістовні та логічні відповіді на запитання.

Система оцінювання повинна містити чіткі критерії і якісно визначати діапазон і відносні характеристики різних використовуваних методів оцінювання. Умовою позитивної оцінки є самостійне, грамотне й чітке висвітлення всіх завдань екзаменаційного білета. Залежно від якості виконання екзаменаційної роботи і відповідності її критеріям члени екзаменаційної комісії визначають оцінки. Екзаменаційна комісія оцінює якість знань здобувачів вищої освіти окремо на першому етапі в процесі теоретичного тестування та на другому етапі. Узагальнені підсумкові оцінки здачі комплексного екзамену здобувачів вищої освіти ступеня галузі знань 0306 «Менеджмент і адміністрування», спеціальності 6.030601 «Менеджмент», спеціалізації «Менеджмент економічної безпеки» за три останніх роки наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Результати атестації здобувачів вищої освіти ступеня галузі знань 0306 «Менеджмент і адміністрування», спеціальності 6.030601 «Менеджмент», спеціалізації «Менеджмент економічної безпеки»

Роки	Показники	Чисельність здобувачів вищої освіти	відмінно		добре		задовільно		незадовільно		Середній бал
			кіл-ть, осіб	%	кіл-ть, осіб	%	кіл-ть, осіб	%	кіл-ть, осіб	%	
денна форма навчання											
2015		54 \ 54	19	35,19	26	48,15	9	16,67	-	-	4,19
2016		48 \ 48	20	41,67	11	22,92	17	35,42	-	-	4,06
2017		51 \ 51	20	39,22	18	35,29	13	25,49	-	-	4,14
заочна форма навчання											
2015		52 \ 52	20	38,46	21	40,38	11	21,15	-	-	4,17
2016		58 \ 58	10	17,24	25	43,10	23	39,65	-	-	3,77
2017		71 \ 71	19	26,76	22	30,99	30	42,25	-	-	3,84

Дані результатів, які наведені в таблиці 1 показують наступну якість знань здобувачів вищої освіти: від 17 до 42 % здобувачів вищої освіти коливається кількість відмінних оцінок; від 23 до 48 % – оцінка «добре»; від 16 до 42 % отримують «задовільно». Якість знань здобувачів вищої освіти, в основному, співпадає з успішністю за період навчання. Високою є мотивація здобувачів вищої освіти щодо отримання вищої оцінки, яка є передумовою рекомендації в магістратуру. Необхідно відзначити високий рівень знань окремих здобувачів вищої освіти, які складають 10-12 %.

З організаційної сторони – іспит проводиться на належному рівні. Якість чіткої роботи екзаменаційної комісії залежить від секретаря, який ретельно робить записи в документи, готує протоколи, нотує запитання екзаменаторів.

За результатами здачі комплексного кваліфікаційного екзамену екзаменаційна комісія присвоює здобувачам вищої освіти кваліфікацію «Бакалавр з менеджменту» зі спеціальності «Менеджмент».

У своїй роботі члени екзаменаційної комісії звернули увагу на такі проблеми:

– проведення тестування здобувачів вищої освіти у комп'ютерних аудиторіях під час вивчення кожної із дисциплін;

– необхідність забезпечення рівнозначних розрахунково-аналітичних задач в екзаменаційних білетах, оскільки їх готують викладачі різних кафедр відповідно до тематики програм названих вище курсів.

Перелік посилань:

1. Про вищу освіту. Верховна Рада України; Закон від 01.07.2014 № 1556-VII. Документ 1556-18, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.01.2018, підстава 2233-19 <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

2. Положення про порядок створення та організацію роботи екзаменаційної Комісії у Львівському державному університеті внутрішніх справ. – Львів: Льв ДУВС, 2017. – 15 с.

3. Програма атестації (комплексний екзамен) для здобувачів вищої освіти ступеня галузі знань 0306 «Менеджмент і адміністрування», спеціальності 6.030601 «Менеджмент», спеціалізації «Менеджмент економічної безпеки» факультетів № 8 і № 5. з навчальних дисциплін «Менеджмент», «Стратегічне управління», «Маркетинг», «Операційний менеджмент / Укладачі: Живко З.Б., Леськів Г.З., Михаліцька Н.В., Святюк О.Р. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2017. – 56 с.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД)

С.П. Сударкіна, канд. екон. наук, професор

М.І. Ларка, канд. екон. наук, професор

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Сучасні економічні та організаційні умови, які характеризуються високою динамікою розвитку та зростанням інформаційного наповнення виробничих процесів, вимагають відповідних змін в усіх сферах життя, і в освітній, в тому числі. Основна проблема в організації освітнього процесу в світі і, особливо, в Україні полягає в тому, що зміни в освіті не встигають за виробництвом, яке дуже інтенсивно та динамічно змінюється. Фактично, освіта запізнюється у порівнянні зі змінами в традиційному виробництві, з появою нових товарів, технологій, які породжують зовсім інші, нові форми організації трудових процесів, відносин між робітниками, менеджментом як на вертикальному, так і на горизонтальному рівнях. Саме тому іноді при прийомі на роботу компанії не цікавляться наявністю диплома, а тільки досвідом роботи. Це – суперечлива позиція, але вона існує, на жаль, сьогодні.

В західних країнах процеси координації між виробництвом та освітою йдуть швидше ніж у нас, тому що економічна ситуація там цьому сприяє і потребує саме таких, швидких трансформацій. Виробництво виступає замовником, а вищі навчальні заклади – є в певній мірі виконавцем цих замовлень. При чому завдяки сталим формам управління та високому рівню демократії і оперативності, відносини між освітою та виробництвом корегують по мірі необхідності, досить швидко. При цьому зберігаються основні, базові засади освіти – висока самостійність вищих учбових закладів як з боку самого процесу та технології освіти, навчальних програм і т. ін., так і з чисто економічної, фінансової сторони.

В сучасній Україні відбулись значні, а частково навіть драматичні зміни в економіці протягом останніх двадцяти п'яти років. Зараз фактично будується нова економіка, орієнтована на європейські стандарти, світові ринки, а це означає необхідність таких же принципових змін в області знань та освіти. Це – складний процес, який пов'язаний зі змінами не тільки в чисто технічній, фінансовій, але і психологічній сфері. Саме цьому ми повинні вивчати та впроваджувати найбільш вдалі європейські практики, не забуваючи, тим не менше, і про свої досягнення і можливості.

В даний час більшість студентів старших курсів денної форми навчання (починаючи з 3-го) вже працюють. Така практика має свої позитивні та негативні сторони, але така зараз дійсність, і університети та інші навчальні заклади повинні реагувати на це.

Одним з ефективних методів організації навчання в таких умовах є принцип дуального навчання і відповідні гнучкі графіки навчання, індивідуальні програми, широке впровадження комп'ютерних зв'язків між студентом та викладачем. Зміст дуального навчання полягає в тому, що на перших 2-3 курсах студент вивчає теоретичні, базові предмети. На останніх курсах студент навчається більшою мірою на підприємстві або в лабораторіях, одержуючи як теоретичні конкретні знання, так і навички практичного характеру. Це – дуже поширена практика у багатьох європейських університетах. Практично такий же досвід мав місце в навчальному процесі Харківського політехнічного інституту на різних машинобудівних факультетах в 80-90-х роках минулого століття. В теперішній час в силу цілого ряду причин така форма навчання, не зважаючи на значний позитивний результат, практично не використовується. Але життя само штовхає до впровадження такого напрямку підвищення якості професійної освіти, в тому числі і економічної. Треба відмітити зацікавленість МОН України у впровадженні дуальної форми навчання. Так, у грудні 2017 року була прийнята «Концепція підготовки спеціалістів по дуальній формі навчання в Україні», згідно якої впродовж 2018 року повинні бути розроблені законодавчі основи цього напрямку. Якщо це справді реалізується, то можна сподіватися, що дуальна форма навчання буде офіційно легалізована та знайде широке розповсюдження в Україні.

У зв'язку з цим треба відмітити нагальну необхідність розробки значної кількості нових методичних матеріалів по впровадженню дуального навчання та значні додаткові вимоги до суттєвого підвищення якості всієї методичної літератури з дисциплін, які будуть вивчатися саме за такою методикою.

Дуже ефективною є можливість навчання в інших університетах країни та світу в період штатного навчання в базовому, своєму університеті. Така практика поширена в Європі. Студенти 3-го – 4-го курсу, одержавши базові знання в своєму університеті, знаходять університети вищого рівня (Оксфорд, Гарвард тощо), де є можливість вивчати поріднені або інші дисципліни, якими він цікавиться. Фінансова сторона може бути різною – від командировання студента навчатися за рахунок університету до грантів або особистих коштів. Як правило, такі студенти вже можуть працювати на

новому місці у якості тьютерів, молодших викладачів тощо, що полегшує фінансову сторону питання. Строк такого спеціального навчання складає 3-6 місяців. На цей період продовжується строк навчання в базовому університеті, тому що програму навчання тут все одно треба виконувати. В наших умовах така ситуація можлива, але ексклюзивно. Обмін студентами, який практикується іноді в наших університетах, схожий на те, про що йшла мова. Але більш ефективно персональне навчання по індивідуальній програмі. В сучасних умовах наявності безвізового режиму з більшістю країн Європи та багатьох розвинених країн світу єдине, що може заважати – це традиційно низький рівень знання іноземних мов нашими студентами.

Звідси – ще одна проблема – вивчення іноземних мов. Незважаючи на серйозні зусилля з боку університетів, успіхи тут мають точковий, не системний характер. Тут також треба використовувати європейський досвід, який полягає в організації різного роду курсів, таборів на період канікул, де б студенти не тільки академічно вивчали іноземну мову, а й спілкувалися нею з вихователями – носіями мови, іншими учасниками таких заходів. Тут також є певні успіхи, але треба допомагати студентам фінансово – за рахунок грантів, спонсорських коштів, різного роду організаційних заходів, пропаганди, стимулювання тощо.

Серед багатьох проблем вищої освіти в сучасній Україні існує одна, про яку не дискутують, тому що тут якби все ясно. Але проблема є, і вона зростає. Мова йде про рівень математичної підготовки студентів шкіл, які з часом стають студентами технічних та економічних закладів різного типу. В останній час, керуючись тактичними міркуваннями і можливістю обирати дисципліни до вступних іспитів, університети переводять математику в розряд необов'язкових, фактично, другорядних дисциплін. Це – абсолютно хибний шлях. Математику не даремно називають «царицею наук». Вона формує логічне мислення, аналітичні можливості людини, не кажучи вже про практичну необхідність математично обґрунтованих методів розрахунків, аналізу в різних галузях і сферах знань і особливо – в економіці. Більш того, саме математичні знання є необхідною основою серйозних досягнень не тільки в ІТ-сфері, а й взагалі науці і техніці та більшості галузей господарювання. Щодо відмови деяких університетів від визначення математики як базової, обов'язкової дисципліни при вступі до економічних спеціальностей, то така практика повинна бути скасована на законодавчому рівні. Зрозуміло, що це деякою мірою звужує самостійність університетів, але ж це забезпечить у майбутньому високий рівень підготовки фахівців-економістів, чого без відповідної математичної підготовки абітурієнтів досягнути практично неможливо. Економіка без математики – це вже політологія.

І останнє. Про значення комп'ютеризації та її зв'язків з традиційними інженерними та економічними дисциплінами. Рівень комп'ютеризації в теперішні часи є доволі високим, а в подальшому він буде тільки зростати. Комп'ютери та різного роду електронно-інформаційні засоби широко використовуються в повсякденному житті і, в тому числі, в процесі навчання. І це – дуже правильно. Але і тут є одна проблема. Вона полягає в тому, що в освітніх програмах велика увага приділяється саме вивченню побудови комп'ютерних програм, технології їх використання у виробництві, обслуговуванню програмних продуктів тощо. При цьому суто інженерні дисципліни або не вивчаються зовсім, або в дуже обмеженому обсязі, що знижує якість самих програмних продуктів і часто потребує додаткових уточнень, доробок, аби довести програму до робочого рівня з урахуванням специфіки технології виробництва. З цим стикнулись користувачі програмних продуктів в Ізраїлі, Америці, Європейських країнах. Тому зараз ці питання вирішуються практично – просто доповнюють перелік обов'язкових дисциплін суто інженерними – наприклад, металознавство, технологія виробництва, спротив матеріалів та ін. Цей напрям удосконалення навчання є дуже важливим, а головне те, що його можливо відносно легко реалізувати в умовах України, тому що у нас ще є спеціалісти в цих сферах.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

І.В. Федотова, канд. екон. наук, доцент

Н.А. Бочарова, канд. екон. наук

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасні вищі навчальні заклади відіграють важливу роль у формуванні сталого розвитку регіонів, об'єднуючи основних учасників соціально-економічних процесів для створення спільних цінностей бізнесу і суспільства. Виконуючи свої зобов'язання перед суспільством, вони зобов'язані не тільки займатися наукою і викладанням, а й дотримуватися етики соціальної відповідальності за

принципом підприємств в сфері бізнесу. Соціально відповідальний університет сприяє розвитку країни, підвищенню репутації ВНЗ, інвестиційної привабливості регіону, зміцненню міжнародних економічних зв'язків. У ракурсі вивчення теоретико-методологічних основ соціальної відповідальності та її принципів необхідно акцентувати увагу на тому, що проблема соціальної відповідальності ВНЗ сьогодні ще недостатньо вивчена.

Під соціальною відповідальністю вищої освіти розуміємо відповідальність вищих навчальних закладів, зокрема, університетів як соціального інституту перед суспільством за результати і якість своєї професійної діяльності [1].

Деякі дослідники цілком обгрунтовано розглядають соціальну відповідальність в широкому аспекті, як одну з соціальних функцій університету, підкреслюючи тим самим особливий фокус діяльності університетів: орієнтованість на потреби суспільства в цілому і окремих громадян зокрема; активну соціальну позицію університетів щодо своєї території [2]. Даний підхід детермінований результатами аналізу розвитку зарубіжних систем вищої освіти, які обгрутовують необхідність розробки етики корпоративної соціальної відповідальності ВНЗ за принципом бізнес-інституцій – так званий «акціонерний» підхід (stakeholder approach). Однак цим питанням приділено дуже мало уваги в Україні, є лише кілька теоретичних досліджень [3, 4], зовсім немає систематизації напрямків розвитку соціальної відповідальності у вищих навчальних закладах України.

Для визначення типів соціальної відповідальності ВНЗ, потрібно розглянути наукові підходи щодо видів та напрямків корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) організацій. Керолл А. [5] запропонував трактувати КСВ як своєрідну «піраміду», яка складається з економічної, правової, етичної та дискреційної (філантропічної) відповідальності організації перед суспільством. Слід наголосити, що незважаючи на популярність моделі А. Керролла, її нерідко піддають критиці. Опоненти вважають, що А. Керролл, виокремлюючи як один з рівнів КСВ етичну відповідальність, по суті, відмовляється від поширеного розгляду соціальної відповідальності бізнесу в цілому як моральної категорії. Крім того не враховано цілий ряд інших видів відповідальності, таких як екологічна, технічна та інші. Пропонуємо вдосконалили піраміду А. Керролла, додавши до неї деякі види відповідальності та розділяючи зовнішню і внутрішню соціальну відповідальність (рис. 1).

Рис. 1. Вдосконалена піраміда соціальної відповідальності організації

Зовнішній напрямок соціальної відповідальності ВНЗ спрямований на підтримання благополуччя суспільства, сприянні розвитку свого регіону, формуванні економічних і політичних відносин з державою та іншими зовнішніми партнерами. Проведення університетом прозорої діяльності згідно з нормами чинного законодавства, забезпечення прозорості фінансів, благодійних надходжень. Внутрішня соціальна відповідальність орієнтована на студентів (споживачів послуг), викладачів та інший персонал ВНЗ (робітників). Тобто ВНЗ надає якісні високопрофесійні освітні послуги, не завищує ціну на них, надає про них правдиву інформацію споживачам, турбується про збереження здоров'я студентів і навколишнього середовища. Сприяє постійному підвищенню кваліфікації викладачів, дбає про умови праці та соціальний добробут своїх працівників.

Далі надана характеристика кожного виду соціальної відповідальності ВНЗ:

– організаційно-економічна відповідальність спрямована на задоволення потреб суспільства за рахунок надання якісних освітніх послуг студентам; справедливі ціни на послуги, створення робочих місць, вклад ВНЗ в економіку країни; своєчасна виплата справедливої заробітної плати співробітникам, враховуючи задоволеність працівників змістом праці; випуск кваліфікованих спеціалістів на ринок праці, сприяння працевлаштуванню випускників;

– правова відповідальність орієнтована на додержання вимог і норм, що містяться в законах та інших чинних нормативно-правових актах, своєчасна та в повному обсязі виплата податків, звітність, прозорість та інформування ВНЗ громадськості про його діяльність; уникнення корупції; необхідність дотримання керівництвом прав людини щодо робітників та студентів; формування своїх відносин з партнерами на принципах дотримання договорів, угод і професійних стандартів діяльності;

– техніко-технологічна відповідальність – це зобов'язання вкладати кошти в технології, що забезпечують підвищення ефективності викладання дисциплін; запровадження інновацій для підвищення ефективності навчання; охорона праці і техніка безпеки; розвиток матеріально-технічної бази ВНЗ; своєчасне оновлення технічного забезпечення навчального процесу;

– екологічна відповідальність спрямована на збереження навколишнього середовища та охорону здоров'я студентів та викладачів; дотримання санітарно-гігієнічних норм на робочому місці та у гуртожитках; поліпшення соціально-побутових умов життя викладачів та студентів, екологічна безпека;

– соціально-культурна відповідальність орієнтована на визначення та задоволення соціальних вимог суспільства, в якому ВНЗ здійснює свою діяльність, підтримання духовності, науки, культури; підтримка незахищених верств населення, культурне просвітництво; задоволення потреб робітників та студентів в визнанні їх трудових та особистих досягнень, соціальному статусі та самовираженні, надання можливостей кар'єрного росту та підвищення кваліфікації;

– етична відповідальність має відповідати очікуванням зацікавлених сторін за умов дотримання норм моралі; надання відкритої і чесної інформації про діяльність ВНЗ і його послуг; розробка організаційної культури, системи організаційної етики;

– філантропічна відповідальність спрямована на підтримку і розвиток добробуту суспільства через добровільну участь у реалізації соціальних програм та інших благодійних заходів, волонтерській діяльності, добровільна участь персоналу та студентів у благодійних проектах.

Соціально відповідальний університет поширює соціальну відповідальність у суспільстві як через свою прозору та етичну діяльність, високу якість навчання, так і через виховання відповідальності студентів та випускників.

Перелік посилань:

Кузнєцова Н.В. Соціальна відповідальність вищої освіти в Україні / Н.В. Кузнєцова, В.О. Кузнєцов // Педагогіка вищої школи. – Режим доступу до журн.: <http://e-learning.onu.edu.ua/stati/pedagog-ka-visho-shkoli/kuzn-cova-n-v-soc-alna-v-drov-daln-st-visho-osv-ti.html>.

Перфильева О.В. Университет и регион: на пути к реализации третьей функции // Вестник международных организаций: образование, наука, новая экономика. – 2011. – № 1. – С. 133-144.

Ушакова Н.М. Проактивна позиція освіти в реалізації соціальної відповідальності // Вчені записки. – К.: Університет «КРОК». – 2011. – Вип. 26. – Т 1. – С.134-141.

Гришнова О. Соціальна відповідальність університетів України: порівняльний аналіз та основні напрями розвитку / О. Гришнова, С. Бех // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Економіка. – 2014. – №5(158). – С. 11-18.

Carroll A.B. The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders / A.B. Carroll // Business Horizons. – 1991. – № 34 (4). – P. 39-48.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ І НАУКОВОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

ДО ПИТАННЯ АКТУАЛІЗАЦІЇ ЗНАТЬ ШЛЯХОМ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

*В.С. Білошанка, канд. екон. наук, доцент
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»*

Головне завдання студентської молоді – постійна актуалізація професійних знань. Найкращим практичним способом такої актуалізації є науково-дослідна робота студентів.

Науково-дослідна робота студентів є продовженням і поглибленням навчального процесу і організовується безпосередньо на кафедрах вищих навчальних закладів. Вона підрозділяється на науково-дослідну роботу, що включається в навчальний процес і таку, що виконується у позанавчальний час.

Науково-дослідна робота, вбудована в навчальний процес, має основним завданням активізацію процесу навчання за принципом – чим вище ступінь, тим більше самостійної роботи. Зміст даного виду наукової роботи – вивчення літератури, підготовка рефератів, доповідей, курсових робіт і проєктів, що містять науково-дослідні розділи.

Науково-дослідна робота студентів, що виконується у позанавчальний час, організовується у формі:

- роботи в студентських наукових семінарах та наукових гуртках;
- участі в конференціях молодих вчених, науково-практичних регіональних і міжнародних конференціях, тощо;
- участі студентів у виконанні держбюджетної тематики, виконуваних на кафедрах.

Науково-дослідна робота повинна проводитися не всупереч навчанню, а, незважаючи на важкий стислий графік навчання і величезний обсяг матеріалу, що вивчається за програмою вищої освіти, на додаток до неї.

Важливим процесом активізації наукових устремлінь студентів в процесі навчання є практика організації наукових гуртків студентів, до складу яких включаються студенти різних курсів.

Цілі таких гуртків:

- забезпечення взаємоконтролю членів гуртка;
- виховання почуття відповідальності перед своїми товаришами за виконання завдань;
- набуття навичок керівництва роботою колективу студентами старших курсів, які можуть бути призначені керівниками таких наукових груп;
- забезпечення спадкоємності в науковій роботі;
- прищеплення навичок наукової роботи у студентів молодших курсів не тільки керівником роботи, але і їх старшими товаришами.

Студент, який працює в науковому гуртку, змушений, в силу специфіки студентських відносин, бути постійно активним, незалежно від того, бажає він цього чи ні.

Науковий гурток – природна самодіяльна організація студентів, що дає їм можливість реалізувати себе в якості молодих фахівців неформальним шляхом, – за межами звичайних навчальних занять, але не всупереч їм, а на додаток або в розвиток. Де ще, як не в компанії однолітків, може студент висловити свої міркування з того чи іншого наукового приводу, спробувати свої сили і перевірити здібності, розвинути навички оратора і критика?

Студентський науковий гурток – це перший крок в науку, завдяки якому студент набуває досвід постановки і проведення експерименту, навчається обробляти експериментальні результати за допомогою комп'ютера, отримує можливість представляти свої наукові досягнення на конференціях, що дуже корисно, незалежно від виду подальшої професійної діяльності.

Організаційними напрямками діяльності наукового гуртка є:

- проведення засідань для заслуховування доповідей, підготовлених студентами;
- підготовка учасників гуртка до конференцій, в тому числі до науково-практичних студентських конференцій;
- інформування учасників наукового гуртка про майбутні регіональні, всеукраїнські та міжнародні наукові конференції, написання тез доповідей і статей для публікації.

В цілому, науково-дослідна робота як форма активного навчання важлива не тільки тим, що студенти отримують навички практичної наукової діяльності, а й тим, що має значне виховне значення. Спільна діяльність виховує почуття відповідальності, дає можливість самоконтролю і аналізу результатів власної роботи на тлі роботи своїх товаришів-студентів [1].

У разі роботи студента в складі наукового колективу кафедри, який, наприклад, виконує держбюджетне замовлення, він на прикладі роботи висококваліфікованих наукових співробітників не тільки вчиться добре працювати, а й виховує в собі почуття високої відповідальності за кінцевий результат роботи.

В університеті можуть використовуватися такі форми і способи стимулювання науково-дослідної роботи студентів:

- моральне заохочення студентів, що успішно виконують науково-дослідну роботу: нагородження листами-подяки, дипломами, почесними грамотами, розміщення на інформаційних дошках, сайті вузу, статті в університетській газеті про успіхи і досягнення студентів;
- спрямування кращих досліджень на зовнішні конкурси науково-дослідних робіт;
- публікація результатів науково-дослідних робіт студентів в наукових виданнях;
- відрядження студентів для участі в різних студентських наукових форумах;
- врахування результатів науково-дослідної роботи при оцінці навчальних результатів студентів;
- надання рекомендації для навчання або стажування студента за кордоном.

Успішність розвитку наукової творчості студентів у вищих навчальних закладах сьогодні визначається об'єктивними і суб'єктивними чинниками, що включають наукові традиції вузівської системи, рівень наукової творчості і педагогічної майстерності викладачів, організацію навчально-виховного та культурно-пізнавального процесів в університеті.

Залучення студентів до науково-дослідної роботи, розробки наукових проектів, виконання творчих робіт дозволяє створити сприятливі умови на користь їхнього професійного вибору, самореалізації, сформуванню соціально-активну життєву позицію.

Науково-дослідна робота є найбільш ефективним засобом поглиблення і розширення набутих знань, умінь, навичок і сприяє виведенню їх на більш високий рівень засвоєння. Завдяки науковій роботі студент засвоює алгоритм наукового дослідження, і це сприяє формуванню наукового світогляду, а також дає імпульс до саморозвитку.

Головне завдання студентської молоді – постійна актуалізація професійних знань. Тому нова модель освіти повинна сприяти підготовці фахівців, що усвідомлено і постійно підвищують свій професійний рівень, формують комунікативну креативність [2].

Традиційні форми організації наукової творчості студентів вже не повною мірою і не завжди відповідають викликам часу. По-перше, в умовах зростання потоків інформації студентам стає все важче знаходити час для науково-дослідницької роботи після занять. По-друге, сучасний характер науково-дослідної діяльності суперечить «адаптації» форм наукової творчості для студіюючої молоді – сама логіка розвитку університетів передбачає залучення в науково-дослідну роботу всіх членів університетської спільноти незалежно від їх статусу. Перетворення в системі науково-дослідної роботи студентів повинні, з одного боку, ґрунтуватися на існуючому багаторічному досвіді взаємодії освіти і науки, з іншого – на розробці нових шляхів, форм і методів її розвитку.

Перелік посилань:

1. Рева Г.В., Полещук Т.А., Рева І.В., Новиков А.С. Опыт организации инновационной научной работы студентов в вузе // *Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований*. – 2013. – № 10-1. – С. 85-86
2. Сизарева Ю. В. Исследовательская работа студентов – первые шаги к науке / Ю. В. Сизарева, Е. Г. Прудникова // *Молодой ученый*. – 2014. – №15. – С. 302-304.

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА СТУДЕНТА ЯК МЕТОД УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦЯ

О.В. Брежнєва-Єрмоленко, канд. екон. наук, доцент

О.В. Волько

Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське

Основним завданням, покладеним на систему вищої освіти будь-якої країни, є підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних забезпечити конкурентні засади розвитку економіки країни. У реалізації цього завдання необхідним вбачається проведення науково-дослідницької роботи (НДР). На сучасному етапі розвитку системи вищої освіти НДР студентів є важливим компонентом професійної підготовки майбутніх фахівців. У цьому процесі безпосереднє сприяння має відбуватися з боку викладачів, у ході проведення ними відповідної НДР.

Важливо, що під час наукової роботи студент-майбутній фахівець у сфері фінансів здійснює перехід від засвоєння готових знань до оволодіння методами отримання нової інформації, набуває навичок самостійного аналізу економічних явищ та процесів з використанням наукових методик, вчитися знаходити шляхи нестандартного, творчого вирішення економічних завдань.

Науково-дослідницька діяльність студентів ВНЗ здійснюється за трьома основними напрямками: науково-дослідницька робота, що є невід'ємним елементом навчального процесу і входить до навчальних планів, навчальних програм як обов'язкова для всіх студентів; науково-дослідницька робота, що здійснюється поза навчальним процесом у межах студентського наукового товариства – у гуртках, проблемних групах, інформаційних студіях тощо; науково-організаційні заходи, конференції, конкурси та ін. [1, с. 84].

Важливим для формування компетентності майбутнього фахівця є використання НДР за усіма трьома зазначеними напрямками. При визначенні основних засад науково-дослідницької роботи студентів слід виходити з її умовного поділу на аудиторну та поза-аудиторну. Під час аудиторної НДР студент має можливість не виходячи за рамки навчального процесу спробувати проявити себе не просто «завчивши» задалегідь подану викладачем інформацію, а проводячи власне, нехай і невелике наукове дослідження. Поза-аудиторна робота студента може стосуватися не всіх студентів, а найбільш зацікавлених, підготовлених. Завдання викладача в цьому процесі полягає в залученні більш широкого кола студентів до поза-аудиторної НДР з метою надання студентам необхідної підтримки та заохочення їх до власної дослідницької роботи.

Головне, що будь-яка науково-дослідницька робота студентів опирається на активну участь викладача в цьому процесі. Уся науково-методична та науково-дослідницька робота і викладачів, і студентів спрямована на формування необхідного рівня університетської освіти, яка могла б задовольнити вимогам сучасної інноваційної економіки до підготовки фахівців відповідного рівня [2].

Таким чином, науково-дослідницька робота студентів несе в собі потужний потенціал для удосконалення підготовки майбутнього фахівця та формування його професійних компетентностей. Залучення студентів до такої діяльності сприяє розвитку в них умінь пошукової, дослідницької діяльності, творчого розв'язання професійних завдань. Вона активізує самостійність, дослідницькі навички та націлює на самостійне дослідження. Ефективну науково-дослідницьку роботу студентів неможливо розглядати поза НДР викладачів, яку також доцільно розглядати по відношенню до навчального процесу. При цьому вплив НДР викладачів вбачається дещо ширше, через його значимість для: навчального процесу та можливості його вдосконалення з точки зору застосування інноваційних технологій; поглиблення курсу, який викладається; власної наукової роботи викладача.

Перелік посилань:

1. Логвінова Я. Науково-дослідницька робота студентів як умова формування екологічної компетентності майбутнього викладача біології / Я. Логвінова // *Гірська школа Українських Карпат*. – 2013. – № 8-9. – С. 83-86.
2. Бондар В. Адаптивне навчання студентів як передумова реалізації компетентнісного підходу до професійної підготовки вчителя / В. Бондар, І. Шапошнікова. // *Рідна шк.* – 2013. – №11. – С. 36-41.

ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-КУРСІВ У ПРОЦЕСІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

А.І. Бурковська

Миколаївський національний аграрний університет

Динамічний розвиток технологій спричиняє швидкі темпи зміни вимог до спеціалістів, що приходять на підприємства після закінчення вищих навчальних закладів, не маючи при цьому досвіду роботи. Сучасні навчальні програми не можуть вчасно адаптуватися до вимог зовнішнього середовища та не містять достатньої кількості годин для всебічного освітлення окремих тем, що обумовлює необхідність якісної організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Головною метою самостійної роботи здобувача вищої освіти є засвоєння ним основних умінь та навичок роботи з навчальними матеріалами, підвищення рівня вже набутих знань та організованості. Для досягнення цієї мети з одночасним зниженням аудиторного навантаження викладачів, що дозволить використовувати вільний час для групових і індивідуальних консультацій, а також розроблення науково-методичних і навчальних матеріалів, доцільно використовувати онлайн-курси в процесі самостійної підготовки здобувачів вищої освіти.

На сьогоднішній день активного розповсюдження дістали декілька напрямів онлайн-курсів для самостійної роботи здобувачів вищої освіти, що базуються на різних педагогічних підходах до процесу навчання в мережі – це сМООС, task-based МООС і xМООС. Курси сМООС (connectiveМООС) використовують коннективістський підхід і зорієнтовані на слухачів, вмотивованих до самостійного навчання; ефективним способом використання цих курсів є форма неперервної освіти та підвищення кваліфікації. У так званих task-based МООС в основу покладено виконання слухачем певного набору вправ; педагогічна парадигма цих курсів ґрунтується на поєднанні інструктивізму та конструктивізму. Курси xМООС сформовані на базі великих міжнародних університетів, мають чіткий навчальний графік і передбачають різнорівневу атестацію досягнень слухачів [1].

Традиційно організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти ґрунтується на таких видах діяльності, як:

- робота в бібліотеці з каталогами;
- робота з довідковою літературою;
- конспектування літературних джерел;
- розв'язання практичних завдань;
- робота на ПЕОМ, пошук інформації в Інтернет;
- проведення експериментальних досліджень та ін. [2].

Переважну більшість перелічених видів діяльності в процесі самостійної роботи здобувачів вищої освіти можна оптимізувати за допомогою використання електронних матеріалів у формі відкритих онлайн-курсів. Крім того, слід враховувати, що наявність масових онлайн-курсів на порталах вищих навчальних закладів дозволить не тільки підвищити ефективність самостійної роботи здобувачів вищої освіти, але і забезпечити доступність ознайомлення з рівнем викладання в університеті для цільової аудиторії абітурієнтів. Присутність в структурі відкритих онлайн-курсів елементів традиційних дидактичних матеріалів у вигляді лекцій, тестів та конспектів, а також розкладу з дедлайнами вивчення тих чи інших тем підсумкового контролю дозволить зберегти за викладачами функції тьютора та дисциплінувати здобувачів вищої освіти.

Переваги відкритих онлайн-курсів для вищої освіти України у якості глобалізуючого фактора, що дозволяє поєднувати інноваційні методи організації самостійної роботи студентів із традиційними формами педагогічної взаємодії, є досить помітними. Даний механізм не тільки сприяє реалізації принципів відкритості освіти, але і дозволяє отримувати позитивний фінансовий ефект для учасників навчального процесу при опануванні теоретичних основ обраної професії.

Перелік посилань:

1. Кузьменко Г. Масові відкриті онлайн-курси у контексті трансформації вищої освіти України / Г. Кузьменко, О. Хорольський. – Педагогічні науки. – 2015. – №63. – С. 56- 61.
2. Биков В.Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України / В.Ю. Биков // Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології : кол. монографія / В.Ю. Биков, О.О. Гриценчук, Ю.О. Жук та ін. / Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. – К. : Атіка. – 2015. – С. 77-140.

УДОСКОНАЛЕННЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

*В.К. Горкавий, канд. екон. наук, професор
Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва*

У сучасному суспільстві наука є найвищим етапом розумового розвитку людини, вершинним і найспецифічнішим досягненням людської культури. Вона пронизує як матеріальну, так і духовну сфери людської діяльності, а у виробництво наукового продукту залучено велику масу людських ресурсів, чисельні наукові колективи, потужні матеріальні та фінансові засоби.

Особливе місце в науковій діяльності займає економічна наука. Останнім часом вона, без перебільшення, стала центром сучасного суспільного розвитку. саме від неї чекають прогностичних оцінок економічного розвитку держави, ситуації на фінансовому, споживчому та інших ключових ринках, напрямів і механізмів розв'язання найгостріших проблем і протиріч суспільного буття відповідей на питання зайнятості, умов життя, економічної і продовольчої безпеки, інші важливі для громадян країни питання [1].

Сучасна економіка – це економіка знань. На думку А. Чухна, нова економіка пов'язана з виникненням і дією якісно нових факторів, якими є інформація і знання [2].

В умовах глобалізаційних та інтеграційних перетворень, прискореної амортизації і швидкого оновлення наукових економічних знань виникає потреба у якісно новій теоретичній підготовці висококваліфікованих фахівців, здатних до самостійної творчої наукової роботи, впровадження у виробництво інноваційної продукції. У цьому зв'язку вища школа повинна приділяти постійну увагу активізації науково-дослідної роботи студентів з тим, щоб кожний випускник володів навичками досліджувача.

Участь студентів у науково-дослідній роботі повинна здійснюватися за двома формами: шляхом залучення студентів до роботи у наукових гуртках з економічних дисциплін та шляхом включення науково-дослідної роботи безпосередньо в навчальний процес. Не випадково державними стандартами вищої освіти при підготовці фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» передбачено вивчення нормативної навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень». Знання сучасної парадигми наукових економічних досліджень, методів і методик, організації проведення наукових досліджень є базою для проведення науково-дослідницької діяльності.

Сучасні студенти повинні володіти знаннями про організацію науки, її роль і місце в житті суспільства, методологічні засади наукового пізнання і творчості, методи теоретичних та експериментальних досліджень, спеціальних методів, що використовуються в економіці, обробку та оформлення результатів наукових робіт [3].

При проведенні студентських наукових досліджень слід мати на увазі, що економічні об'єкти управлінської діяльності багатогранні і суттєво відрізняються між собою за ступенем складності. Управління цими об'єктами пов'язане з використанням системи взаємопов'язаних показників, що характеризують наявність і якість виробничих ресурсів (трудових, земельних, матеріальних, фінансових), їх співвідношення і використання, формування витрат і результатів підприємницької діяльності, ефективність використання виробничих ресурсів та поточних витрат.

Структурна складність названих об'єктів нерідко супроводжується і складністю структур самих одиниць дослідження – підприємств, установ, інших досліджуваних суб'єктів. Все це обумовлює необхідність формування такої системи економічних показників, які б по-перше, забезпечували дослідження соціально-економічних явищ у статичній, динамічній та їх взаємозв'язку, по-друге, гарантували вірогідність, змістовність, порівнянність інформації у часі і просторі, її адекватність та відповідність потребам органів управління і підприємницької діяльності. Від правильного вибору і вірогідності вихідної інформації залежить об'єктивність кінцевих результатів дослідження.

Для обробки результатів наукових досліджень, розв'язання економічних і соціальних завдань доцільно використовувати сучасні комп'ютерні технології. Їх застосування необхідно здійснювати за такими напрямками:

– використання математичних пакетів (електронні таблиці Excel, пакети MathCad, Matematica, Statistica та ін.) для виконання аналітичних розрахунків та графічних залежностей;

– створення спеціальних програм із застосуванням популярних мов програмування (C++, Visual Basic, Delphi).

Одним з завдань комплексного дослідження економічних явищ є виявлення закономірностей їх розвитку у часі. Інформаційною базою такого дослідження слугують динамічні ряди. Важливою умовою побудови рядів динаміки є порівнянність аналітичних даних, які його формують. При порівнянні рівнім динамічного ряду відмінність їх має відображувати лише зміни явища, яке досліджується і не залежати від причин, пов'язаних з їх розрахунками. Тенденції та закономірності розвитку в рядах динаміки досліджують способами укрупнення періодів та рухомої середньої, а також обчислення параметрів трендових рівнянь способом найменших квадратів.

Екстраполяція тренду є одним з основних методів прогнозування розвитку досліджуваних явищ, передумовою використання якого є незмінність причинного комплексного, що формує тенденцію. Системне дослідження динаміки потребує оцінки коливань, сталості та циклічності розвитку під впливом систематичних і випадкових причин.

Особливою популярністю у наукових студентських дослідженнях користуються графічні методи. Сучасну науку неможливо уявити без використання різноманітних графіків, які суттєво підвищують культуру наукових досліджень і оформлення наукових праць.

Сучасні стандартні комп'ютерні програми пропонують низку заздалегідь визначених типів графічних зображень, які використовують стандартні методи графічного аналізу даних (графіки розсіювання, гістограми, графіки середніх значень тощо), або як аналітичні методи дослідження (графіки нормальної щільності розподілу, вірогідносні графіки з виключених трендом, графіки довірчих інтервалів ліній регресії тощо). При побудові графіків програма враховує умови вибору і ваги спостережень.

Результати наукової студентської роботи повинні бути узагальнені і оприлюднені у формі наукової статті, тез наукової доповіді, реферату, повідомленні, курсової та дипломної роботи. Важливим елементом апробації і ефективності студентських наукових досліджень є їх участь у Всеукраїнських, регіональних, галузевих і внутрішньо-університетських конкурсах наукової творчості.

Останнім часом, однією з найбільш ефективних форм студентської наукової творчості є проведення Всеукраїнських студентських олімпіад з економічних дисциплін. Високим рівнем організації їх проведення, оригінальності завдань, об'єктивності та прозорості роботи журі є Всеукраїнська студентська олімпіада з навчальної дисципліни «Статистика».

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України ця олімпіада була проведена у два етапи: перший етап проводився у вищих навчальних закладах України; другий – у базовому вищому навчальному закладі яким було визначено Національну академію статистики, обліку та аудиту (м. Київ).

Учасникам другого етапу олімпіади (52 студенти з 24 вищих навчальних закладів із різних регіонів України) було запропоновано чотири завдання, при виконанні яких студенти змогли проявити свої знання і навички з дисципліни «Статистика», а саме:

- 1) кросворд для перевірки знань статистичних термінів;
- 2) задача для перевірки вміння застосування індексного методу аналізу;
- 3) задача для перевірки вміння застосування дисперсійного аналізу;
- 4) завдання на прогнозування розвитку соціально-економічних явищ.

Переможці олімпіади були нагороджені дипломами та цінними подарунками за перше, два других і два третіх місця. Після виконання завдань для учасників олімпіади було організовано культурну програму і цікаве дозвілля, зокрема автобусну екскурсію по місту Києву.

Результати Всеукраїнської студентської олімпіади були опубліковані в журналі «Статистика України» [4].

Перелік посилань:

1. Лупенко Ю.О. Сучасна місія аграрної економічної науки / Ю.О. Лупенко // *Економіка АПК*. – 2012. – №1. – С. 3-6.
2. Чухно А. Нова економічна політика / А. Чухно // *Економіка України*. – 2005. – №6. – С. 4-11.
3. Клименко М.О. *Основи та методологія наукових досліджень* / М.О. Клименко, В.П. Феценко, Н.М. Вознюк // – Київ. – 2010. – 351 с.
4. Момотюк Л.Є. *Всеукраїнська студентська олімпіада з дисципліни «Статистика» 2017 р.: учасники та результати* / Л.Є. Момотюк, С.С. Герасименко, М.Ю. Потапова // *Статистика України*. – 2017. – №1. – С. 97-99.

НАПРЯМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

*Е.І. Данілова, канд. екон. наук, доцент
Національний авіаційний університет, м. Київ*

Актуальність дослідження питань забезпечення економічної безпеки підприємств в умовах мінливого зовнішнього середовища підтверджується цільовою направленістю наукових досліджень на вирішення завдань та проблем формування системи економічного захисту.

Так, економічна безпека є напрямом дослідження багатьох наукових спеціальностей (таблиця 1).

Таблиця 1

Сфери та напрями наукових досліджень економічної безпеки підприємств

Наукова спеціальність	Сфера науки	Напрямок дослідження
21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності (економічні науки)	Національна система забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання, теоретико-методологічні, науково-методичні та практичні засади організації, функціонування та розвитку систем економічної безпеки транснаціональних компаній, корпорацій, банків і підприємств; цілі, завдання, форми, методи, технології, механізми управління та взаємодії служб безпеки суб'єктів господарювання в системі економічної безпеки відповідно до вимог національних і міжнародних стандартів.	Система економічної безпеки суб'єктів господарювання
08.00.03 – Економіка та управління національним господарством	Функціонування державних систем та механізмів управління економікою на галузевому, міжгалузевому та регіональному рівнях...; ефективність функціонування національного господарства; економічна політика держави, шляхи та засоби її реалізації; форми, методи та важелі державного регулювання національної економіки	Економічна безпека національної економіки
08.00.04 – Економіка та управління підприємствами	Теоретико-методологічні, науково-методичні і прикладні засади ... економічної, інвестиційної, інноваційної, виробничої, логістичної, маркетингової діяльності підприємств, організаційно-правові форми підприємницької діяльності, фактори, ресурси, види, стадії і результати економічної діяльності підприємств, процес та форми управління підприємством (менеджмент)	Економічна безпека підприємницької діяльності

Розмежування напрямів наукового дослідження у різних наукових сферах дозволяє здійснити чітке і однозначне виокремлення об'єкту наукового дослідження при формуванні системи управління економічною безпекою діяльності авіатранспортних підприємств.

За даними паспортів визначених наукових спеціальностей узагальненими об'єктами дослідження є різні рівні економічної безпеки. На рівні економіки національного господарства об'єктом наукового дослідження є система управління та регулювання економічної системи країни. Для підприємства, як елементу системи національної економіки, сформована державна система економічної безпеки є зовнішніми умовами (середовищем) його безпечного функціонування. Окрім того, наявність регулятивних норм та правил забезпечує для систем мікрорівня гарантії їх правового захисту у випадку неправомірних дій зі сторони інших економічних систем.

З огляду на те, що економічна безпека підприємства забезпечується не лише вибором найефективнішого управлінського рішення серед вибірки існуючих, але і комплексом структурних та організаційних процесів на підприємстві, питання формування системи економічної безпеки на підприємстві вивчаються в рамках наукової спеціальності 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності. Наукові дослідження даного напрямку спрямовані на формування структури, здатної забезпечити захист економічних інтересів підприємства, як цілісного суб'єкту господарювання.

Оскільки будь-який суб'єкт господарює шляхом ведення обраного виду діяльності, формування системи захисту економічних відносин, які виникають в процесі діяльності, є сферою наукових досліджень в рамках спеціальності 08.00.04. Система економічних відносин підприємства, на реалізації якої базується операційна, фінансова та інвестиційна діяльність підприємства, визначається особливостями виду його діяльності та його внутрішньою економічною політикою.

**ОРГАНІЗАЦІЯ І КОНТРОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ» У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ НИМИ
ДИСЦИПЛІНИ «БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК»**

К.С. Єлізарова

ДВНЗ «Криворізький національний університет»

Дисципліна «Бухгалтерський облік» є дисципліною нормативного циклу для студентів спеціальності «Облік і оподаткування», але її не можна назвати просто «однією з» дисциплін нормативного циклу, оскільки вона є базою, фундаментом для побудови подальшої освіти з цієї спеціальності. Весь перелік наступних облікових дисциплін будується на знаннях і навичках, отриманих під час вивчення саме дисципліни «Бухгалтерський облік», саме тому питання організації і контролю самостійної роботи студентів спеціальності «Облік і оподаткування» в процесі її вивчення є вкрай важливим.

В першу чергу хотілося б визначитися із видами самостійної роботи студентів та її формами.

Стосовно видів самостійної роботи, то багато авторів розділяють думку щодо поділу самостійної роботи студентів на аудиторну і позааудиторну. Тобто вважається, що коли студент працює в аудиторії під наглядом викладача і виконує певні завдання сам, то це теж самостійна робота. Не можу погодитись із такою думкою, адже під час аудиторної роботи студент завжди може звернутися до викладача з питанням, проханням допомогти розібратися, пояснити тощо. І, навіть, якщо він не звертається із питаннями, наявність викладача в аудиторії є психологічною допомогою, оскільки в такому випадку студент підсвідомо перекладає відповідальність за розв'язання певної задачі на викладача, міркуючи «...в будь-якому випадку він допоможе». Тож вважаю доцільним під поняттям самостійна робота студентів розуміти виключно позааудиторну роботу.

Стосовно форм самостійної роботи студентів, то тут існує таке різноманіття, що іноді викладачі губляться, намагаючись використати «все і одразу». І дійсно, кожна форма самостійної роботи має певні привабливі риси: конспектування допомагає опанувати новий теоретичний матеріал, розв'язування задач – розвиває практичні навички, написання рефератів і наукових робіт – розвиває творчість та ініціативність тощо. Але також викладач повинен розуміти під час вибору форм самостійної роботи, що неможливо охопити все, тим більш в межах однієї дисципліни.

Відправною точкою у виборі форм самостійної роботи студентів є потреби дисципліни і тих, хто її вивчає. При цьому треба пам'ятати, що пізнавальна діяльність поділяється на репродуктивну і продуктивну. Репродуктивна пізнавальна діяльність передбачає відтворення студентом знань за запропонованим викладачем алгоритмом. Продуктивна пізнавальна діяльність або дослідницька діяльність – це творчий пошук відповідей на поставлені запитання, і, навіть, набуття вмінь ці запитання ставити.

Якщо ми говоримо про організацію самостійної роботи студентів спеціальності «Облік і оподаткування» з дисципліни «Бухгалтерський облік», яка викладається на другому курсі їхнього навчання і є фундаментом для подальших знань, то на цьому етапі опанування студентами правильних базових облікових алгоритмів є надзвичайно важливим і має першочергове значення. Дисципліну «Бухгалтерський облік» можна назвати «точною наукою» серед економічних дисциплін, не дарма її основи вперше були надруковані саме як розділ в книзі з математики «Сума арифметики, геометрії, вчення про пропорції і відносини» автора Луки Пачолі у 1494 році. На сьогоднішній день бухгалтерський облік в Україні суворо регламентований різноманітними нормативними актами, саме тому майбутні бакалаври зі спеціальності «Облік і оподаткування» повинні не просто «зубрити» напам'ять рахунки і бухгалтерські проведення, а глибоко розуміти їх сутність, тобто добре володіти базовими бухгалтерськими алгоритмами. А найкращою для цього є репродуктивна форма самостійної роботи, яка полягає у виконанні домашніх завдань за зразком аналогічних завдань, що вирішуються під час практичних занять в аудиторії, із обов'язковою їх перевіркою кожного наступного практичного заняття для забезпечення ефективного зворотного зв'язку.

Оскільки практичні задачі з бухгалтерського обліку бувають також різноманітні, то враховуючи власний досвід, можна зазначити, що для студентів спеціальності «Облік і оподаткування» другого року навчання доцільно підбирати не маленькі тематичні задачі, а середні і великі комплексні задачі, що охоплюють декілька облікових аспектів, із поступовим ускладненням в подальшому. В цьому разі студенти кожного разу будуть повторювати і закріплювати вже пройдений матеріал, а новий не буде виглядати чимось відокремленим, існуючим «сам по собі», адже і в реальній роботі бухгалтера всі аспекти бухгалтерського обліку постійно перетинаються між собою.

І, насамкінець, надзвичайна важливість контролю самостійної діяльності студентів спеціальності «Облік і оподаткування» з дисципліни «Бухгалтерський облік» визначається важливістю самої дисципліни, яка є, як вже зазначалося, базою, фундаментом для подальшого навчання. Відповідальність, яка покладається на викладача, що викладає дисципліну «Бухгалтерський облік» і здійснює цей контроль, є набагато вищою, ніж при викладанні інших дисциплін. Саме від нього багато в чому залежать майбутні успіхи або невдачі студентів в опануванні подальших дисциплін. Саме тому його першочерговим завданням є докласти всіх зусиль і простежити, щоб студенти максимально повністю пройшли цей шлях і допомогти їм при цьому.

ЩОДО МЕТОДИКИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

*Л.В. Єрофєєнко, канд. юрид. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

В умовах ринкової трансформації економіки України надто важливим є формування гармонійно розвинутої, суспільно активної людини, посилення виховної функції вищої школи. В зв'язку з цим потрібно навчати майбутніх фахівців навичкам і умінням творчо застосувати методи пізнання в реалізації програм економічного та соціального розвитку.

Сьогодні основою вищої освіти повинна стати самостійна робота студентів, але підходи до неї потребують докорінних змін. Недостатній рівень умінь самостійної роботи дуже часто стає причиною того, що випускники вищого навчального закладу не завжди готові до використання та освоєння нової техніки і технології, використання сучасних засобів автоматизації технологічних процесів.

Психологічна готовність студента передбачає передусім наявність у нього мотивів до виконання конкретного завдання. Усі завдання, які постають перед студентом, стали для нього мотивом його розумової, практичної діяльності, повинні бути ним сприйняті. Внутрішнє сприйняття завдання починається з актуалізації мотиву, що спонукає студента до виконання поставленого завдання, а відповідно, до організації своєї самостійної роботи.

Самостійна робота студента представляє собою самостійну діяльність та навчання студента, яка планується разом з науково-педагогічним працівником. Виконується ця робота за завданнями та під методичним керівництвом і контролем педагога, але без його прямої участі.[1]

Самостійна робота, як складне педагогічне явище, – це особлива форма навчальної діяльності, спрямована на формування самостійності студентів і засвоєння ними сукупності знань, вмінь, навичок, що здійснюється за умови запровадження відповідної системи організації всіх видів навчальних занять. Мета самостійної роботи студентів двоєдина: формування самостійності як риси особистості і засвоєння знань, умінь, навичок. Зміна концептуальної основи й розширення функцій самостійної роботи студента не тільки веде до збільшення її обсягу важливості, а й викликає зміну у взаємовідносинах між викладачем і студентом як рівноправними суб'єктами навчальної діяльності, тобто коригує всі психолого-педагогічні засоби забезпечення самостійної роботи студентів.

Усе це ставить вимоги до пошуків таких форм навчальної роботи у ВНЗ, коли допомога і контроль з боку викладача не пригнічують ініціативи студента, а привчають його самостійно вирішувати питання організації, планування, контролю за своєю навчальною діяльністю, виховуючи самостійність, як особисту рису характеру. Пізнавальна діяльність студентів у процесі виконання самостійної роботи характеризується високим рівнем самостійності та сприяє залученню студентів до творчої активності. Для цього необхідна цілеспрямована педагогічна допомога науково-педагогічних працівників. Це, насамперед, уважне ставлення до студента, який відчуває незручність, психологічний дискомфорт, ніяковість, невпевненість. [2]

Основними ознаками самостійної роботи студентів є наявність пізнавального, проблемного або практичного завдання, виділення певного часу на його виконання; прояв інтелектуальної напруги студентів для оптимального виконання завдання; самостійність і активність студентів у процесі виконання завдання; володіння студентами навичками самостійної роботи; здійснення керівництва самостійної роботи викладачем і самоорганізація самого студента у процесі виконання самостійної роботи. У процесі виконання самостійної роботи виділяють різні її типи. Так, відтворюючий тип самостійної роботи передбачає виконання типових вправ за зразком. Реконструктивно-варіативний тип самостійної роботи має на меті використання відомих знань студентів для виконання навчальних за-

вданий. Творчий тип самостійної роботи передбачає навчальну діяльність студентів з використанням нових ідей, способів виконання, формулювання нових знань у процесі виконання завдань [3].

Самостійна робота є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Співвідношення обсягів аудиторних занять і самостійної роботи студентів визначається з урахуванням специфіки та змісту конкретної навчальної дисципліни, її місця, значення і дидактичної мети в реалізації освітньо-професійної програми, а також питомої ваги в навчальному процесі практичних, семінарських і лабораторних занять.

Самостійна робота студентів забезпечується всіма навчально-методичними засобами, необхідними для вивчення конкретної навчальної дисципліни чи окремої теми: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, навчально-лабораторним обладнанням, електронно-обчислювальною технікою тощо. Студентам також рекомендується для самостійного опрацювання відповідна наукова література та періодичні видання. Методичне забезпечення самостійної роботи студентів повинне передбачати й засоби самоконтролю (тести, пакет контрольних завдань тощо).

Самотійна робота студента над засвоєнням навчального матеріалу з конкретної навчальної дисципліни може виконуватися у бібліотеці, навчальних кабінетах і лабораторіях, комп'ютерних класах, а також в домашніх умовах. [2]

Викладач визначає обсяг і зміст самостійної роботи, узгоджує її з іншими видами навчальної діяльності, розробляє методичні засоби проведення поточного та підсумкового контролю, аналізує результати самостійної навчальної роботи кожного студента.

Така співпраця можлива, а іноді й необхідна, зокрема, при організації самостійної роботи студентів з використанням унікального обладнання та устаткування, складних систем доступу до інформації (комп'ютерних баз даних, систем автоматизованого проектування) тощо. [4]

Самостійна робота студентів, підходи до якої потребують докорінних змін, на сучасному етапі повинна стати основою вищої освіти, важливою частиною процесу підготовки фахівців.

Вищий заклад освіти повинен створити студенту всі умови, необхідні для успішної самостійної навчальної праці, а також надавати йому потрібні для цього методичні засоби. Адже саме від організації самостійної роботи багато в чому залежать результати навчання студентів та їх майбутня практична діяльність.

Перелік посилань:

1. Козаков В.А. Самостійна робота студентів як дидактична проблема / В.А. Козаков. – К. : НМК ВО, 1990. – 62 с.
2. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі : навч. посіб. / [ред. С.У. Гончаренко, П.М. Олійник, В.К. Федорченко]. – К. : Вища школа, 2003. – 323 с.
3. Роль самостійної роботи студентів першого курсу у формуванні професійної мовленнєвої компетенції під час підготовки бакалаврів мовних спеціальностей / В. М. Жуковський, К. В. Сімак : [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://naub.oa.edu.ua/2016/роль-самостійної-роботи-студентів-у-ф/>
4. Тимчасове положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців (Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 23 січня 2004 р. № 48). [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу : <http://www.minagro.gov.ua/page/?n=5192>.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ І НАУКОВОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

*Н.О. Задорожнюк, канд. екон. наук, доцент
Одеський національний політехнічний університет*

Процеси інформатизації, комп'ютеризації та автоматизації призводять до стрімкого розвитку всіх сфер національної економіки та відображаються в навчальному процесі. Високий рівень якості освіти дозволяє виховати відповідальну особистість, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, вміє використовувати набуті знання і вміння для розв'язання проблем, а також прагне покращити умови життя у своїй країні [1]. Також важливо враховувати ключові принципи розвитку освіти в умовах сучасного полікультурного глобалізованого світу: пріоритетність особистості та її розвитку; полікультурність і толерантність у міжкультурному середовищі; перехід від знаннєвої парадигми освіти до компетентнісної; спрямованість на забезпечення стійкого розвитку цивілізації та неперервність і фундаментальність освіти [2].

Сучасне суспільство потребує фахівців з чітким логічним мисленням, ґрунтовними математичними знаннями, вміннями бачити і реалізовувати можливості, приймати інноваційні управлінські рішення, вміннями використовувати базові інформаційно-комунікаційні технології тощо. У зв'язку з цим підготовка кваліфікованих фахівців, здатних до компетентної й ефективної діяльності у будь-якій сфері на рівні європейських і світових стандартів, можлива за умови посилення ролі самостійної навчальної діяльності студентів [1], зокрема наукової роботи.

Самостійна робота розглядається як форма організації індивідуального вивчення студентами будь-яких дисциплін, яке передбачає самостійне опрацювання лекцій, роботу на практичних та лабораторних заняттях, виконання індивідуальних завдань (рефератів, розрахунково-графічних робіт, курсових робіт, пошук наукових джерел).

Сьогодні важливо забезпечити застосування інноваційних форм та методів навчання, що перетворює студентів в активних учасників навчального процесу, сприяє відповідальній підготовці до занять, розвитку умінь застосовувати набуті практичні навички для розв'язання завдань прикладного змісту [1]. При цьому важливою умовою ефективною реалізації самостійної роботи студентів у процесі навчання є гуманізація відносин між викладачами та студентами, що характеризується: повагою до особистості студента; довірою; прийняттям його особистісних цілей, запитів, інтересів; створенням сприятливих умов для самовираження, самоствердження особистості студента, його особистісного та професійного саморозвитку.

Проте особливу увагу слід приділити науково-дослідній діяльності студентів, яка дозволяє найповніше проявити їх індивідуальність, здібності, готовність до самореалізації тощо. Науково-дослідна діяльність студентів вищого навчального закладу може здійснюватися в таких напрямках: науково-дослідна робота як складова навчального процесу, що входить до календарно-тематичних та навчальних планів, навчальних програм і є обов'язковою для всіх студентів; науково-дослідна робота, що здійснюється поза навчальним процесом у студентських наукових гуртках, індивідуальна або колективна робота при виконанні наукових досліджень в рамках вітчизняних або міжнародних проєктів, грантів; науково-організаційні заходи (конференції, конкурси, круглі столи тощо) [3].

Таким чином, науково-дослідна робота студентів є важливим чинником підвищення ефективної професійної підготовки майбутніх фахівців. Тому однією з головних задач викладачів є інформування про проведення наукових заходів, можливості публікації у наукових виданнях (у тому числі фахових), а також забезпечення зацікавленості та мотивації студентів щодо активної участі у науковому житті.

Перелік посилань:

1. Романчук Н. Організація самостійної роботи студентів у процесі викладання математичних дисциплін у вищих технічних закладах освіти / Н. Романчук // Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. педагогічні науки. – 2016. – № 2(53), травень. – С. 144-148.

2. Волкова Н.І. Полікультурна освіта у професійній підготовці майбутніх економістів / Н.І. Волкова // Педагогічний процес: теорія і практика: збірник наукових праць. – 2015. – № 1-2 (46-47). – С. 33-38.

3. Дембіцька С.В. Організація науково-дослідної роботи студентів в процесі вивчення дисципліни «Охорона праці» / С.В. Дембіцька, О.В. Кобилянський // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія педагогічна. – 2015. – № 21. – С. 191-194.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

В.А. Красноловець, канд. екон. наук, доцент

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Перспектива входження України до Європейського союзу зобов'язує всі рівні національної освіти швидко реагувати на нові виклики часу:

- глобалізацію (відкритість соціально-економічного простору, конкуренція на ринку праці);
- демографічну кризу (зменшення людських ресурсів, що зумовлює оптимальне використання освітнього і виробничого потенціалу населення);
- інновації в науково-технічній сфері (інформаційно-комунікативні технології, нанотехнології, біотехнології тощо);
- мобільність людських ресурсів, швидкість і частоту комунікацій людей у різних сферах, які змінюють інформаційно-освітній простір країни

Ці чинники вимагають визначення концептуальних довгострокових стратегій розвитку та вдосконалення вищої освіти, системоутворюючою складовою яких є ідея неперервного навчання, оскільки процес формування професійних якостей та здібностей повинен відбуватися неперервно упродовж життя [1, с. 89].

Втім, основні положення та вміння до подібного навчання, яке надалі триватиме впродовж всього життя, є вміння до правильного організування процесу навчання взагалі. Саме такі навички має проявляти сучасний студент при опануванні засад самостійної роботи впродовж навчання у вищому навчальному закладі. І одним з таких базових предметів для студентів є дисципліна «Основи наукових досліджень». Робочими планами підготовки студентів економічних спеціальностей дана дисципліна передбачена до викладання на 1 курсу і є базовою, фундаментальною та загальною у аспекті підготовки до проведення наукових досліджень студентами як впродовж періоду навчання у ВНЗ, так і в подальшому житті.

Організуючи самостійну роботу студентів (як за даною дисципліною, так і в цілому) варто розрізняти досить тотожні на перший погляд, але принципово різні за значенням поняття: самостійна робота та самостійна діяльність [2, с. 76]. Самостійна робота являє собою автономну діяльність студентів, яка виконується під керівництвом та контролем викладача та формує у них такі риси характеру як самостійність, відповідальність та ініціативність. Така робота передбачає виконання студентами окремих видів робіт, що передбачено робочою програмою вивчення курсу. З дисципліни «Основи наукових досліджень» це, наприклад, підготовка окремих питань, висвітлення яких не було винесено на лекційне заняття, підготовка повідомлень та рефератів на задані теми, виконання індивідуальних робіт з пошуку та підбору літературних джерел за обраною темою.

В той час як самостійна діяльність передбачає такого роду організовану діяльність, що передбачає не чітко прописані робочою програмою види робіт, але такі, що забезпечать дитині додаткові знання більш широкого характеру та масиву інформації. Такого характеру завдання мотивують студента до самостійного опрацювання з огляду на їх змістовність та високий інтерес, як правило, з боку студентів. Прикладами такого роду задач може бути завдання прочитати одну з книг з переліку, запропонованого викладачем (Білл Брайсон «Коротка історія майже всього на світі», Річард Докінз «Егоїстичний ген», Олександр Марков «Еволюція людини» та інші). У форматі науково-популярної літератури студенти поринають у цікавий світ науки та досліджень про що вони, можливо, й не пізнали б без мотивації з боку викладача.

Таким чином, головною метою викладацької діяльності має бути спонукання та мотивація до обох змістовних форм самостійної роботи студентів впродовж всього періоду їх навчання.

Перелік посилань:

1. Коновал О. А. *Теоретико-методологічні підходи до організації самостійної роботи студентів* / О. А. Коновал, Т. І. Туркот // *Педагогічний альманах*. – 2013. – Вип. 19. – С. 88-95. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2013_19_16.
2. Котова А. В. *Принципи організації самостійної роботи студентів та вимоги до її проведення* / А. В. Котова, Р. Л. Туренко // *ScienceRise. Педагогічна освіта*. – 2015. – № 10(5). – С. 75-77. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/text_2015_10\(5\)_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/text_2015_10(5)_17).

УПРАВЛІННЯ САМОСТІЙНОЮ РОБОТОЮ СТУДЕНТІВ

О.В. Кудрявцева, канд. екон. наук, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Вища школа відрізняється від середньої спеціалізацією, методикою навчальної роботи і ступенем самостійності учнів. Викладач лише організовує пізнавальну діяльність студентів. Студент сам здійснює пізнання. Самостійна робота завершує завдання всіх видів навчальної роботи. Ніякі знання, не підкріплені самостійною діяльністю, не можуть стати справжнім надбанням людини. Крім того, самостійна робота має виховне значення: вона формує самостійність не тільки як сукупність умінь і навичок, але й як рису характеру, яка відіграє суттєву роль в структурі особистості сучасного фахівця вищої кваліфікації.

Сформовані освітні форми навчальної діяльності студентів у вузі – лекції, практичні, лабораторні заняття – обумовлюють форми самостійної роботи і види домашніх завдань. Система контролю також закладає основи для її орієнтації.

На лекції викладач рекомендує студентам літературу і роз'яснює методи роботи з підручником і першоджерелами. В цьому плані особливі можливості представляють вступні та установчі лек-

ції, на яких розкривається проблематика теми, логіка оволодіння нею, дається характеристика списку використаних джерел, виділяються розділи для самостійного опрацювання.

Семинарські та практичні завдання повинні бути розраховані на вдосконалення вмінь пошуку оптимальних варіантів відповідей, розрахунків, рішень.

Самостійна робота виконується з використанням опорних дидактичних матеріалів, покликаніх коригувати роботу студентів і вдосконалювати її якість.

Колективами кафедр розробляються:

– система завдань для самостійної роботи;

– теми рефератів і доповідей;

– інструкції та методичні вказівки до виконання лабораторних робіт, тренувальних вправ, домашніх завдань тощо;

– теми курсових робіт, курсових та дипломних проектів;

– списки обов'язкової і додаткової літератури;

Умови, що забезпечують успішне виконання самостійної роботи:

– мотивація навчального завдання (для чого, чому сприяє);

– чітка постановка пізнавальних завдань;

– алгоритм, метод виконання роботи, знання студентом способів її виконання;

– чітке визначення викладачем форм звітності, обсягу роботи, термінів її подання;

– визначення видів консультаційної допомоги (консультації – установчі, тематичні, проблемні);

– критерії оцінки, звітності;

– види і форми контролю (практикум, контрольні роботи, тести, семінар, тощо).

Роль викладача в організації і керівництві самостійною роботою включає в себе:

– навчання самостійної роботи в ході лекцій, практичних, семінарських занять, на консультаціях;

– управління самостійною роботою: розробка і доведення завдань на самостійну роботу, надання допомоги в підвищенні ефективності та якості роботи;

– контроль за самостійною роботою: як безпосередній, так і опосередкований, через контрольно-перевірочні заходи;

– корекція самостійної роботи: групова і індивідуальна.

Таким чином, тільки поєднання методичних і організаторських зусиль педагога, постійна колективна та індивідуальна турбота і потреба, забезпечать ефективну і якісну самостійну роботу студентів. Організація самостійної роботи студентів з дисциплін спрямована на розробку системи заходів щодо навчання та виховання, які формують самостійність мислення студентів.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ І НАУКОВОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ У ВНЗ ДИСЦИПЛІНИ «ЛОГІСТИКА»

Л.Я. Малюта, канд. екон. наук, доцент

М.В. Пельчер

Тернопільський національний технічний університет імені І. Пулюя

На даний момент, економічне становище України потребує кваліфікованих працівників економічного профілю, які здатні креативно мислити, проявляти ініціативу, самостійно вдосконалювати набуті вміння та навички, поглиблювати свої знання та набувати нового досвіду. За останні роки, практика показала, що підготувати спеціалістів високої кваліфікації нереально без залучення їх до самостійної науково-дослідної роботи.

Метою написання даної роботи є дослідження проблеми організації самостійної роботи студентів економічних спеціальностей, на прикладі курсу «Логістика» та обґрунтування інструментарію її удосконалення відповідно до сучасних вимог суспільства.

Слід відмітити, що загальними завданнями економічної освіти є: освоєння студентами економічних термінів, принципів чи закономірностей економіки; мотивація щодо вдосконалення економічно-професійних знань; розвиток інтелектуального рівня студентів, їх готовності до трудової діяльності; формування економічного мислення.

Все це дозволяє молодим спеціалістам бути конкурентоспроможними на ринку праці та відповідати вимогам, які висуваються до сучасних фахівців.

Проаналізувавши навчально-методичний комплекс з курсу «Логістика» можемо стверджувати, що самостійна робота з даної дисципліни включає: підготовку до занять в аудиторіях (проведення лекцій та практичних занять); самостійне вивчення окремих тем, які включені до навчального плану; написання самостійних, контрольних робіт; написання індивідуального завдання; участь у наукових студентських конференціях.

Програма навчальної дисципліни «Логістика» передбачає вивчення економічних питань, що пов'язані з товаро- і матеріалопотоками між постачальниками, виробником і споживачами. Мета цієї дисципліни полягає в оволодінні знаннями про поняття, зміст і особливості логістичного управління товарорухом.

Ця дисципліна у ВНЗ вивчається студентами економічного факультету, спеціальності «Менеджмент» на 3-му курсі, завершується написанням ІНДЗ (як згадувалось вище, один із видів самостійної роботи студента) та складання іспиту.

Як відомо, на самостійне опрацювання матеріалу, студентам відводиться половина навчального процесу, який передбачений на вивчення дисципліни. З цього випливає, що викладач виступає як організатор пізнавальної діяльності студентів, він повинен орієнтувати на різні види самостійної роботи, які носять дослідницький та творчий характер та контролювати їх виконання.

Яскравим прикладом самостійної роботи з курсу «Логістика» є активне залучення студентів до написання тез на науково-практичній конференції. Такий вид діяльності допомагає поглибити знання з ключових питань логістики, завдяки проведеним власним науковим дослідженням.

Безумовно, перераховані вище види самостійної роботи здатні підготувати висококваліфікованих працівників у даній галузі, але без своєчасного контролю вони будуть неефективними.

При вивченні курсу «Логістика» варто дотримуватись наступних видів контролю: усне опитування (розгляд певної теми на практичних заняттях); письмове опитування (написання контрольної роботи, що включає як теоретичний матеріал, так і розв'язання задач); тестове опитування (проводиться у вигляді складання модуля після закінчення розділів дисципліни); захист ІНДЗ (здійснюється після закінчення вивчення дисципліни в усній формі).

Підсумовуючи вищевикладене можемо сказати, що підготувати досвідчених спеціалістів економічного профілю без залучення їх до самостійної науково-дослідної роботи неможливо. На прикладі курсу «Логістика» було представлено конкретні приклади самостійної діяльності студентів та важливість їх упровадження у навчальний процес.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ

Ю.Б. Миронов, канд. екон. наук, доцент

Львівський торговельно-економічний університет

М.І. Миронова, канд. екон. наук, вчитель економіки

Середня загальноосвітня школа № 90 міста Львова

У зв'язку з бурхливим розвитком інформаційних технологій за останні десятиріччя особливої актуальності набувають питання можливостей використання дистанційної форми навчання в роботі вищих навчальних закладів. Оскільки професійні знання втрачають актуальність дуже швидко, необхідне їх постійне вдосконалення. І саме дистанційна форма навчання у даний час дає можливість створення систем загального обміну інформацією, масового постійного самонавчання. Особливого значення вказані питання набувають у сфері туризму, адже багато студентів, які обрали спеціальність «Туризм», суміщають стаціонарне навчання з професійною діяльністю, працюючи в екскурсійних бюро, туристичних агентствах, у закладах розміщення. З огляду на це, застосування дистанційних курсів у процесі підготовки фахівців сфери туризму є актуальним та своєчасним.

Дистанційна освіта органічно поєднує комп'ютерні та Інтернет-технології навчання. Сучасні технології, на яких базуються дистанційні курси, є з'єднувальною ланкою між студентом і викладачем, які можуть перебувати за тисячі кілометрів один від одного. Навчання проводиться за допомогою мережі Інтернет, по e-mail та за допомогою сучасних месенджерів. Ще один важливий аргумент на користь такої форми навчання: дистанційна освіта – надзвичайно мобільна система, оскільки дозволяє абсолютній більшості учасників навчального процесу (адміністраторам, викладачам і студентам) вибрати зручний час для занять.

Варто зазначити, що системи дистанційного навчання є дуже доступними для сприйняття інформації завдяки можливостям вбудовування в курс зображень, презентацій, звукових і відеофайлів. Отож, порівняно із звичною, традиційною формою освіти, дистанційна освіта має ряд безсумнівних переваг, а саме:

- доступність – навчатись можливо незалежно від місця свого місцезнаходження;
- індивідуальний темп навчання – студент самостійно встановлює швидкість вивчення тем курсу у залежності від особистих можливостей;
- свобода і гнучкість – студент обирає час, місце і тривалість занять;
- мобільність – наявність ефективного зворотного зв'язку між викладачем і студентом;
- технологічність – використання в процесі навчання інноваційних досягнень інформаційних і телекомунікаційних технологій;
- комфортні умови для особистої самореалізації студента.

Разом із низкою переваг, система дистанційної освіти (СДО) володіє і недоліками, які пов'язані з обмеженістю особистого безпосереднього спілкування між студентом та викладачем, тобто немає людини, яка емоційно забарвлює знання. Вагомими вадами дистанційного навчання є відсутність постійного контролю як стимулу, а також обмеженість індивідуальної психологічної здатності студента до навчання, адже для успішного результату дистанційної освіти необхідними умовами є жорстка самодисципліна, самостійність і самосвідомість учня. Для значної кількості теперішніх студентів самоконтроль – риса, яку практично неможливо набути [1, с. 121].

Важливе значення у забезпеченні ефективності навчання та самостійної роботи має вибір конкретної системи дистанційної освіти, яка б забезпечила необхідні засоби для представлення дистанційних курсів, інтерфейс взаємодії викладача та студента, інструменти для оцінювання знань студентів та ведення статистики.

Аналіз інформаційних ресурсів мережі Інтернет та практична робота із системами дистанційної освіти дає підстави стверджувати, що оптимальною некомерційною СДО для впровадження у навчальний процес вищих навчальних закладів туристичного профілю є система «Moodle» (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) [3]. Характерна особливість даної системи полягає у тому, що навколо неї сформувалась активна міжнародна спільнота розробників та користувачів, які діляться досвідом роботи на платформі, обговорюють проблеми, обмінюються планами та результатами подальшого розвитку середовища.

Головними перевагами СДО «Moodle» є:

- вільне та безкоштовне розповсюдження системи;
- поширення програми у відкритому коді, що дає можливість створення і подальшої розробки додаткових модулів;
- широкі можливості для комунікації – чат, форум, внутрішня пошта та ін.;
- наявність різноманітних інструментів для оцінювання самостійної роботи і знань студентів;
- представлення достатньої інформації про самостійну роботу студентів;
- зручний інтерфейс [4, с. 288]. Приклад інтерфейсу СДО «Moodle» наведено на рис. 1.

Система «Moodle» володіє трьома форматами курсів – форум, структура (сюди входять навчальні модулі без прив'язки до календаря), календар (тут всі навчальні модулі прив'язані до конкретних дат календаря). Такий курс містить необмежену кількість ресурсів, куди входять книги, вебсторінки, каталоги, посилання на файли, а також інші інтерактивні елементи: тести, опитування, анкети, завдання, лекції, глосарії та ін.

У «Moodle» наявні необхідні умови для оцінювання всіх елементів курсу, в тому числі і за шкалами, які були розроблені самими викладачами. Для кожного курсу створюється зручна сторінка, яка дає можливість переглядати останні зміни в курсі, де за обраний період часу викладач має можливість побачити зарахованих на курс студентів, останні повідомлення на форумах, спроби проходження тестів та виконання завдань курсу. Як приклад розглянемо дистанційний курс з навчальної дисципліни «Основи туризмознавства» (автор – Миронов Ю. Б.) [2]. Дистанційний курс з цього предмету містить у собі лекційний матеріал, який студенти мають опрацювати, завдання для самостійної роботи, результати виконання яких студенти зобов'язані завантажити у систему, тести, оцінювання яких відбувається в автоматичному режимі, необхідні методичні матеріали.

Таким чином, дистанційна освіта є ефективним засобом організації самостійної роботи студентів спеціальності «Туризм» та перспективною формою підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності.

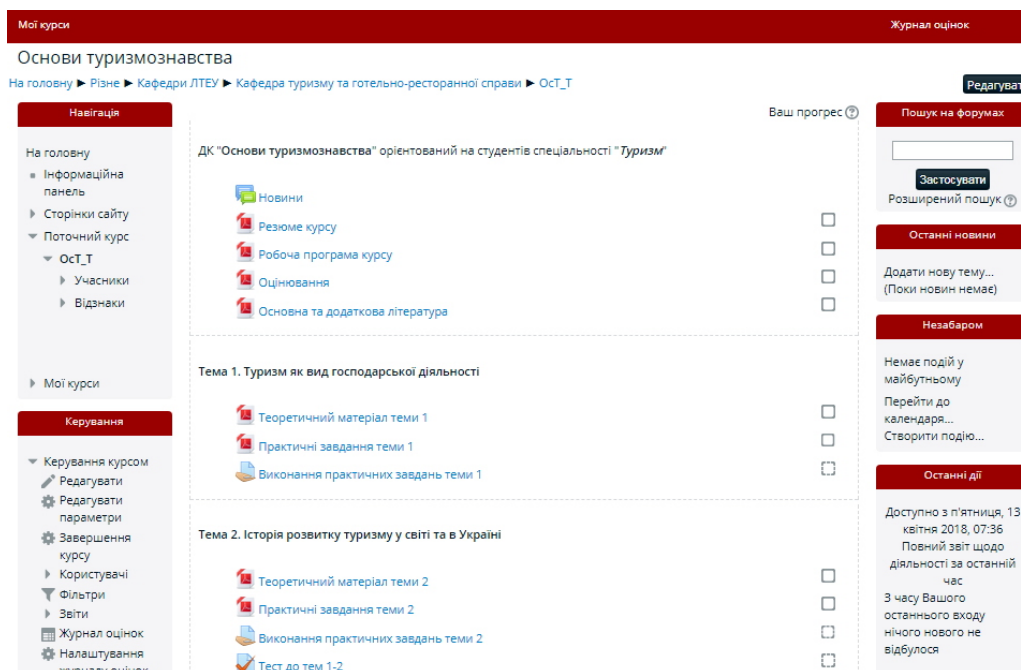

Рис. 1. Стартова сторінка дистанційного курсу «Основы туризмознавства» у системі «Moodle»

Перелік посилань:

1. Гуцол А. В. Дистанційне навчання як перспективна форма підготовки фахівців сфери готельно-ресторанного бізнесу до професійної діяльності (на прикладі викладання дисципліни «Інноваційні технології в готельному, ресторанному господарстві та туризмі») / А. В. Гуцол // Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. – 2013. – № 18 (277). – Ч. III. – С. 119-123.
2. Дистанційний курс «Основы туризмознавства» / Веб-центр Львівського торговельно-економічного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://virt.lac.lviv.ua/course/view.php?id=1622>.
3. Освітня платформа «Moodle» / Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://moodle.org/>.
4. Сватюк О. Р. Критерії та особливості вибору системи дистанційної освіти / О. Р. Сватюк, Ю. Б. Миронов, М. І. Миронова // Проблеми застосування інформаційних технологій, спеціальних технічних засобів у діяльності ОВС і навчальному процесі : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 23 грудня 2016 р.). – Львів : ЛьвДУВС. – 2017. – С. 285-290.

ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ ВХОДЖЕННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

*А.В. Нікітіна, канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Сучасна вища школа – це складна та багатоаспектна система, в якій особливе місце посідає самостійна робота студента (СРС). Під останньою розуміємо поєднання багатьох видів індивідуальної та колективної навчальної діяльності, яка здійснюється як під час аудиторних, поза аудиторних занять, без участі викладача, так і під безпосереднім керівництвом останнього.

Важливим аспектом у позааудиторній СРС без науково-педагогічного працівника є безліч аспектів, серед основних, які наведені у науковому джерелі [1] є такі:

- підготовка до аудиторних лекційних та практичних занять;
- вивчення теоретичного матеріалу;
- виконання курсових та контрольних робіт;
- перегляд навчальних кінофільмів, відеозаписів;
- підготовка доповіді;
- підготовка до олімпіади;
- підготовка до конкурсу;
- написання реферату.

Види робіт, які охоплює самостійна робота студентів у процесі вивчення дисциплін, можна поділити на дві групи, які представлено на рис. 1.

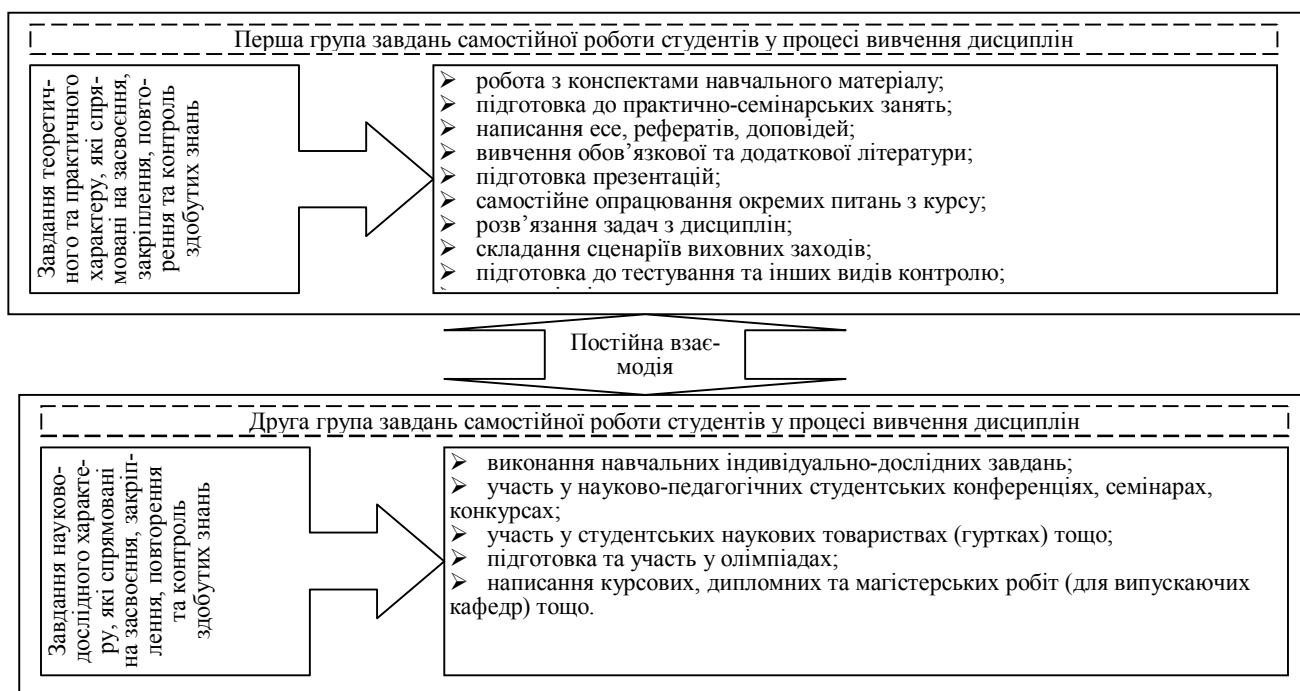

Рис. 1. Система взаємодії завдань самостійної роботи студентів у процесі вивчення дисциплін

Отже, підкреслимо, що СРС як підґрунтя підвищення ефективності навчально-виховного процесу є одним з найсуттєвіших елементів останнього, який за сьогодишніх умов конкуренції на ринку праці стає все більш багатоохоплюючим, структурним і складним.

Перелік посилань:

1. Особливості організації самостійної роботи студентів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/school/lessons_summary/education/36615/
2. Нікітіна А.В. Самостійна робота студентів у сучасній вищій школі / А.В. Нікітіна // Проблеми і шляхи забезпечення якості вищої освіти щодо підготовки фахівців у сучасних умовах : збірник матеріалів інтернет-конференції з проблем вищої освіти і науки (11 листопада 2016 р.) / Харків, ХНАДУ. – 2016. – С. 139-143.

ПОРІВНЯНЕ СПІВСТАВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ЗМІСТОВНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ ВХОДЖЕННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

*А.В. Нікітіна, канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

За сучасних трансформаційних умов вищій школі на здійснення індивідуальної і самостійної роботи студентів у вищому навчальному закладі (ВНЗ) відводиться понад 50 % загального навчального часу. Такі вимоги відповідають загальноєвропейським нормам професійної підготовки фахівців у ВНЗ. Тому питання індивідуальної і самостійної роботи студентів у вищому навчальному закладі стають все більш актуальними та постійно постають в центрі уваги наукових діячів.

Під самостійною роботою студентів розуміємо поєднання багатьох видів індивідуальної та колективної навчальної діяльності, яка здійснюється як під час аудиторних, поза аудиторних занять, без участі викладача, так і під безпосереднім керівництвом останнього.

Під індивідуальною роботою студентів розуміємо процесуальну характеристику професійної підготовки майбутніх фахівців.

Порівняне співставлення основних змістовних характеристик індивідуальної та самостійної роботи в сучасній вищій школі у професійній підготовці майбутніх фахівців продемонстровано на рис. 1.

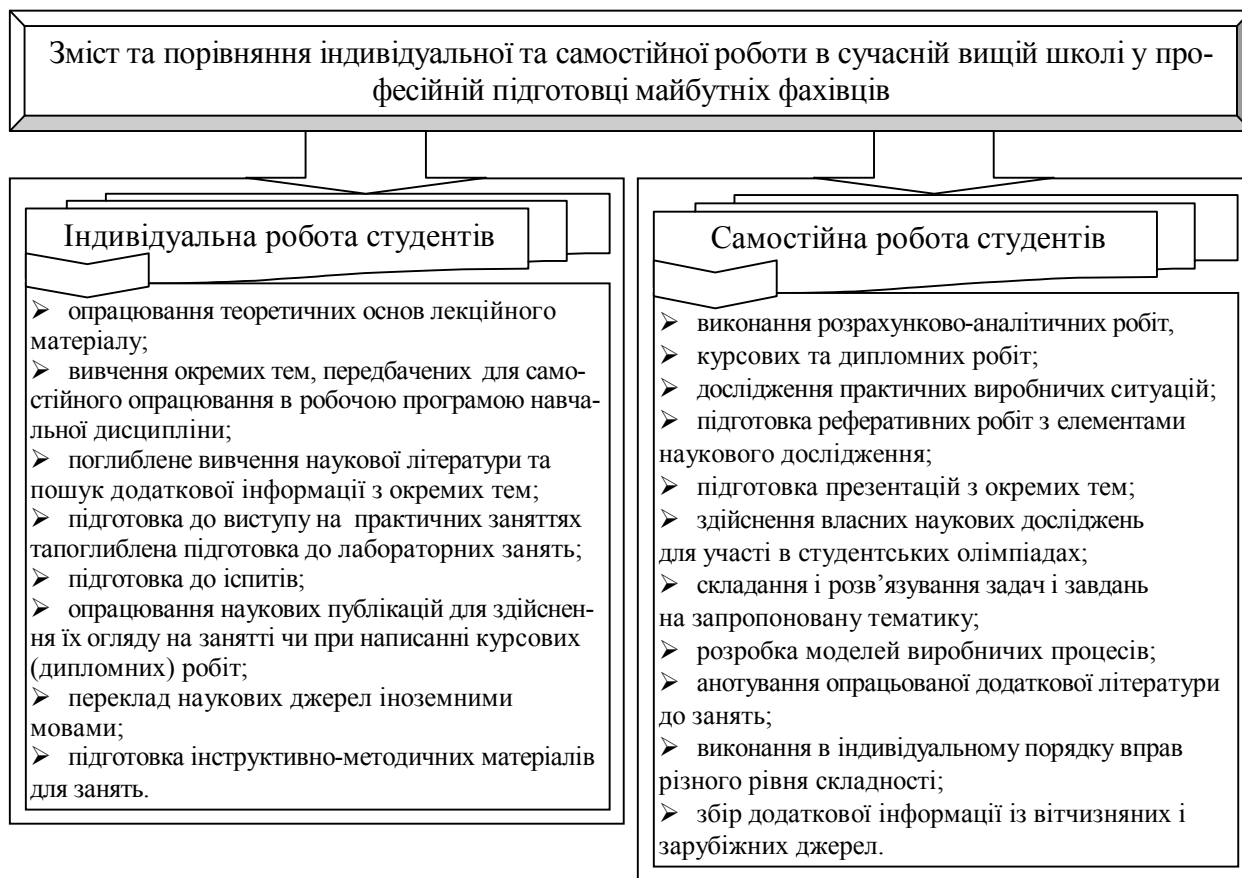

Рис. 1. Порівняне співставлення основних змістовних характеристик індивідуальної та самостійної роботи в сучасній вищій школі у професійній підготовці майбутніх фахівців

Підкреслимо, що самостійна робота студентів і індивідуальна робота студентів категоріально набагато більше пов'язані між собою, аніж самостійна робота й індивідуалізація, – з тієї причини, що і самостійна, й індивідуальна робота є частковими формами організації навчального процесу у вищій школі.

САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ РАБОТА СТУДЕНТОВ КАК ЭФФЕКТИВНЫЙ ИНСТРУМЕНТ ФОРМИРОВАНИЯ КОМПЕТЕНЦИЙ ВЫСОКОКВАЛИФИЦИРОВАННЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ

А.В. Никитина, канд. экон. наук, доцент

Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

В условиях постоянно трансформирующейся внешней и внутренней среды возникают новые требования к высококвалифицированным специалистам, способным оперативно и с минимальными потерями принимать нестандартные решения, действовать творчески, креативно и самостоятельно. Основным средством формирования этих характеристик является самостоятельная учебно-познавательная деятельность студентов, как будущих специалистов.

Самостоятельная работа студентов (СРС) способствует формированию креативности, гибкости, инициативности, дисциплинированности, точности, скорости при анализе большого количества информации, самостоятельности, чувства ответственности, необходимых будущему специалисту в обучении и профессиональной деятельности в будущем [1].

Одной из важных задач преподавателя высшего учебного заведения (ВУЗ) является правильная организация СРС, что охватывает не только базовую научную, но и соответствующее педагогическое его подготовку, умение активизировать в учебном процессе познавательные силы студентов целесообразно.

Самостоятельная работа студентов является одним из важнейших элементов образовательно-учебного процесса, предусматривает сочетание многих видов индивидуальной и коллективной учебной деятельности, осуществляемой как во время аудиторных, внеаудиторных занятий, без участия преподавателя, так и под непосредственным руководством последнего. Сегодня удельный вес СРС наибольшая среди других видов учебной деятельности студентов после практической подготовки (может составлять от 15 до 55 % учебного программного материала) и позволяет рассматривать накопленные знания как объект собственной деятельности студента [2]. СРС по каждой дисциплине учебного плана состоит из, таких компонентов, представленные на рис 1.

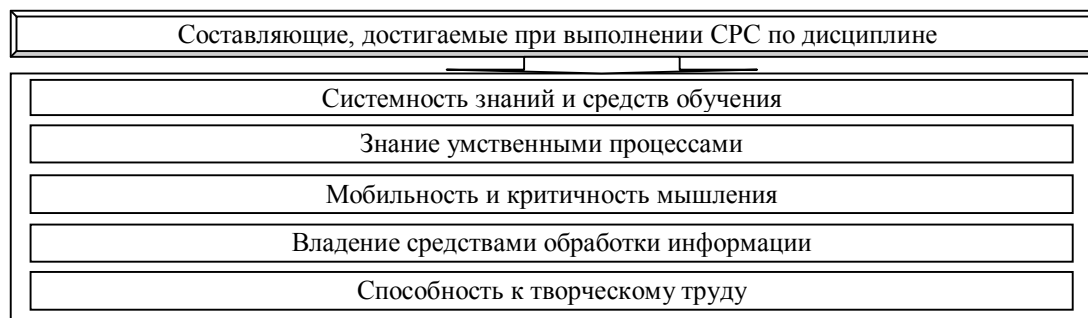

Рис. 1. Составляющие, достигаемые при выполнении СРС по дисциплине

Обобщая, подчеркнем, что рациональная и многоаспектная организация самостоятельной работы студентов с использованием инновационных форм позволяет не только интенсифицировать работу в качественном усвоении учебного материала, но и закладывает основы дальнейшего постоянного самообразования и самосовершенствования. Информационно-образовательная среда, которая генерируется с помощью интеграции совокупности программно-аппаратных и традиционных форм обучения, определяет СРС как более необходимую, особую, независимую, приоритетную и творческую.

Перечень ссылок:

1. Кечик О. О. *Форми та методи самостійної роботи студентів педагогічного коледжу [Електронний ресурс]* / О. О. Кечик. – Режим доступу : <http://uk.x-pdf.ru/6tehnicieskie/142290-1-udk-00491-378147111-6815137-samostiyna-robota-studentiv-suchasniy-vischiy-shkoli-prokof-va-filol.php>
2. *Особливості організації самостійної роботи студентів [Електронний ресурс]*. – Режим доступу : http://osvita.ua/school/lessons_summary/education/36615/

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ СПЕЦІАЛІСТІВ З МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

А.М. Попова, канд. техн. наук

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Питання самостійної роботи студентів у системі підготовки спеціаліста у вищих навчальних закладах є можливістю реалізувати необхідність підготовки особистості фахівця та навичок самостійного отримання інформації, її аналізу.

Під самостійною роботою студента визнається діяльність без участі викладача у отриманні самостійному навичок, знань, умінь, а також виконанні встановлених завдань. Дана діяльність дає можливість утворення бази для подальшого освітянського процесу з визначеними критеріями самостійної роботи студентів, а в подальшому, й у професійній діяльності складе фундамент для розвитку професійних навичок та вмінь, самовдосконалення.

Іншим аспектом цього ж питання є проблема культурних відмінностей при роботі з іноземними клієнтами та компаніями. Складністю в роботі буде те, що представлення знань, навичок та вмінь базуючись на звичаях та традиціях притаманній країни де постійно знаходиться людина. Звідси мож-

на зробити висновок, що і свої знання реалізовувати майбутній спеціаліст буде для тієї ж аудиторії чи близької до неї. Відмінність у сприйнятті аспектів різних культур у питаннях, що не стосуються питань традиційного складу та звичаїв може негативно впливати на роботу фахівця. Нівелювання цього впливу допомагає частково візуальне представлення інформації, що є вже досить загальноприйнятим у всьому світі і не торкається суперечливих аспектів, однак при цьому не вирішує всіх подальших можливих суперечностей через відмінність культурного сприйняття.

Скептики можуть вказати, що для роботи з іншими культурними групами є свій фахівець дипломат, а його спеціалізація відносини між державами. Однак глобалізаційні процеси, що відбуваються у світі розширили кордони країн і економічних взаємовідносин, при цьому розширили настільки, що не мігруючи за кордон спеціалісти успішно співпрацюють з іноземними компаніями та навіть працюють в них штатними працівниками. А отже потрібне хоча б базове поняття про відмінності у культурному сприйнятті в різних країнах світу. Це успішно реалізується у рамках концепції «трьох складових процесу освіти». Адже при відсутності базової передачі знань неможлива реалізація у подальшому фахівця на глобальному ринку, що буде і в подальшому швидко трансформуватиметься.

Крім того така на перший погляд «непотрібна» дисципліна як філософія чи етика дозволяє підготувати основу для сприйняття більш вузьких предметів, наприклад крос-культурний менеджмент. Цей предмет розкриває особливості співпраці з представниками різних культур, особливо це важливо у світі де транснаціональні корпорації не ефемерне поняття, а поширена практика, коли міжнародні компанії не тільки представляють свої товари на ринках інших країн, а й розміщують на їх теренах самі виробництва. Крім того освітлюються питання співпраці у мультинаціональному колективі працівників, особливості керування подібними групами. Не варто оминати увагою і особливості самих країн, котрі розкриваються у інших предметах відповідних курсів дисциплін, коли розглядаються самі особливості розвитку країни, формування економічного і соціального зв'язку. Важливим аспектом тут теж лишається представлення інформації, доведення її до співробітників, робота з іноземними партнерами та інше. Так використовуючи отримане знання фахівець матиме змогу оцінити можливості ринку праці, обрати найму місцевого персоналу чи раціональність підготовки вже працюючих у компанії працівників до роботи у даному регіоні, комбінувати можливості зважаючи прийнятні для вибраної території дії та комплекс заходів для розширення існуючого чи відкриття нового підприємства.

Перераховані проблеми є невеликою частиною обсягу роботи з котрою стикається фахівець при роботі на міжнародних ринках, однак не варто вважати, що з особливостями праці на міжнародних ринках стикаються спеціалісти з зовнішньоторговельних відносин. Охоплення сучасного світу засобами комунікації, все більша схильність до подорожей, а відповідно поширення культури та торговельних відносин спонукають до нових зрушень на закордонних ринках спеціалістів різних профілів.

Співвідношення освітніх стандартів з пріоритетами самостійного розвитку студентів можна вирішити питання викладача, як єдиного джерела отримання інформації. Перенести значення викладача як помічника, співучасника у роботі з масивами інформації.

РОЗРОБКА НОВОГО ДЕПОЗИТНОГО ПРОДУКТУ В ХОДІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ ТА НЕБАНКІВСЬКИХ КРЕДИТНИХ УСТАНОВ»

М.В. Продан

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Наразі між банками розгортається основна конкурентна боротьба за залучення та формування депозитної бази і на цьому потрібно акцентувати увагу студентів, що вивчають дисципліну «Операції банків та небанківських кредитних установ». В процесі опанування дисципліни, студентам важливо зрозуміти, що для залучення нових клієнтів і розширення обсягів залучених коштів банкам необхідно посилювати маркетингову стратегію. Це можливо при створенні системи індивідуального обслуговування клієнтів шляхом втілення в практику спеціально розроблених схем і технологій, надання широкого спектра консультаційних послуг при обслуговуванні вкладників банку, розширення стандартних пакетів банківських депозитних продуктів і послуг.

Опановуючи питання удосконалення депозитної політики банків, студенти повинні розібратися зі стандартним набором вкладів, що пропонуються сьогодні більшістю вітчизняних комерційних банків. Умови цих вкладів відрізняються процентною ставкою і величиною початкового внеску.

Методи, які вимагають активної участі студентів, найефективніші [1, с. 69]. І ця група методів, що активізує студента, має бути повною мірою використана в навчальному процесі в межах вивчення дисципліни «Операції банків та небанківських кредитних установ».

На самостійне опрацювання студентам пропонується питання удосконалення депозитної політики банків. Організаційними ознаками самостійної роботи студентів в даному випадку є:

- наявність завдання для самостійної роботи;
- надання спеціального часу для його виконання;
- колективна чи індивідуальна самостійна робота;
- управління цією роботою з боку викладача;
- наявність очікуваних результатів.

Ми погоджуємося з думкою [2, с. 91], що самостійна робота студентів забезпечує розвиток прагнення до самостійного поповнення і вдосконалення знань, формування умінь і навичок, набуття досвіду творчої діяльності.

На лекціях викладач повинен сформулювати два способи зацікавлення потенційного вкладника банку: шляхом підвищення відсоткової ставки, або надання депозитного продукту з абсолютно новими умовами зберігання грошових коштів. Умови розміщення грошових коштів повинні бути максимально привабливі для клієнта і, водночас, вигідні для банку. Далі, виконуючи завдання викладача, студенти мусять самостійно проаналізувати ситуацію і зробити висновки, приймати власні рішення, спілкуватися і співпрацювати з іншими студентами в процесі розв'язання поставленого викладачем завдання [3]. Таким чином, досягається не тільки мета передачі викладачем знань студентам, а й мета навченості – здобуття знань і навичок.

Визначимо періоди проведення самостійної роботи студентів:

- підготовчий: отримання завдання від викладача;
- організаційний: методичне, технічне, інформаційне забезпечення самостійної роботи;
- виконання завдання;
- звіт перед викладачем за виконане завдання.

З метою удосконалення депозитної політики більшість банків змінює діючі пропозиції шляхом підняття процентної ставки закладами. На самостійне опрацювання студентам пропонується завдання розглянути другий спосіб залучення клієнта – впровадження абсолютно нового, нестандартного депозитного продукту.

Самостійна робота студентів повинна починатися з усвідомлення того факту, що умови розміщення грошових коштів повинні бути максимально привабливі для клієнта і, в той же час зберігати вигідність для банку. Викладач має наголосити на обов'язковості врахування цього факту при моделюванні нового депозитного продукту.

В результаті самостійного дослідження існуючих умов на депозитному ринку, студенти під керівництвом викладача доходять висновку, що актуальним для впровадження може бути новий депозитний продукт – вклад «Накопичувальний». Вклад «Накопичувальний» – це строковий вклад, що відкривається на 3 місяці, 6 місяців, 9 місяців, 12 місяців. При відкритті вкладу клієнту буде надано можливість вибрати суму незнижуваного залишку. Умови передбачають внесення додаткових грошових коштів на вклад, за винятком останніх 30 днів до закінчення терміну. Також можлива часткова видача коштів з рахунку вкладу, за умови збереження раніше обумовленого незнижуваного залишку.

При відкритті даного вкладу процентна ставка встановлюється залежно від розміру мінімального незнижуваного залишку, суми і терміну вкладу. Відсотки нараховуються в кінці терміну дії вкладу на фактичний залишок грошових коштів на рахунку. При пролонгації строкового вкладу на рахунок клієнта зараховується 1% від суми незнижуваного залишку. При пролонгації вкладу клієнт має можливість змінити суму незнижуваного залишку.

За завданням викладача, умови вкладу «Накопичувальний» студенти оформлюють в таблицю (таблиця 1).

Характеристика умов вкладу «Накопичувальний»

Сума незнижуваного залишку, грн.	Термін залучення коштів			
	3 місяці	6 місяців	9 місяців	12 місяців
10 000	9,7 %	10,0 %	10,5 %	10,5 %
50 000	9,8 %	10,5 %	11,0 %	10,6 %
100 000	9,9 %	11,0 %	11,5 %	10,7 %
Додаткові функції при пролонгації	Зміна суми незнижуваного залишку			
	Зарахування 1 % на рахунок вкладу від суми незнижуваного залишку			

На завершення самостійної роботи студентів викладач пропонує зафіксувати наслідки запровадження вкладу «Накопичувальний» у вигляді висновків. Такими висновками є: 1) запровадження нового депозитного продукту – вкладу «Накопичувальний» – спричинить розширення клієнтської бази банку і, відповідно, збільшить обсяги залучених коштів; 2) завдяки розширенню лінійки депозитних продуктів банк зміцнить свою присутність на ринку депозитних послуг, а також збільшить ресурсну базу для активних операцій.

Таким чином, за завданням викладача і під його керівництвом студенти здійснюють сукупність навчальних дій, за допомогою яких відбувається самостійне закріплення і поглиблення раніше здобутих знань і навичок щодо депозитних продуктів банку в межах вивчення дисципліни «Операції банків та небанківських кредитних установ».

Організація самостійної навчальної роботи може бути ефективною за:

- наявності науково-методичного потенціалу викладачів;
- готовності викладача до такої роботи, коли потрібно відмовитися від діючих стереотипів;
- розроблення технології індивідуальної роботи з підготовки студентів до самостійної пізнавальної діяльності.

Якщо раніше самостійна робота розглядалась як важлива складова навчального процесу, але яка все-таки поступається за вагомістю аудиторним заняттям, то за новою парадигмою освіти самостійна робота студентів визначається головним складником вищої освіти. Інтеграція студентів у різні освітні середовища сприяє набуттю ними досвіду самостійного розв'язання професійно важливих завдань, розвитку творчого потенціалу, формуванню вміння не тільки самостійно визначати і ставити професійні проблеми, але й знаходити ефективні шляхи виходу з них – тобто відповідально ставитися до себе, інших людей, соціального і природного середовища, в якому вони перебувають.

Перелік посилань:

1. Колісник І. А. Самостійна робота студента як невід'ємна складова здобуття якісної освіти / І. А. Колісник, А. І. Панькевич, А. М. Гоголь // *Інноваційні технології в організації самостійної роботи студентів медичних освітніх закладів: Мат. Навч.-наук. конф. з міжнар. участю.* – Полтава, 2017. – С. 68-70.
2. Малафійк І. В. *Дидактика: Навчальний посібник* / І. В. Малафійк – К.: Кондор, 2009. – 406 с.
3. Дичківська І. М. *Інноваційні педагогічні технології* / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 351 с.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ, ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЗНАТЬ

*І.О. Хорошилова, канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Час не стоїть на місці, і розвиток сучасного суспільства вимагає від нас підготовки фахівців, здатних до прийняття нестандартних рішень. За умов інтеграції освіти, науки і виробництва перед працівниками вищої школи постає завдання підготовки та формування творчої особистості, поступового перетворення навчальної діяльності студента в професійну діяльність. Оскільки освіта є свого роду системою пізнання, розвитку мислення та творчості це й є засобом формування всебічно розвинутої особистості, що з розвитком сформує спеціаліста, здатного належним чином виконувати свої обов'язки, та підвищувати рівень своєї кваліфікації до вимог сьогодення. Одним з основних резервів підвищення ефективності навчання є самостійна робота студентів, та головною метою самостійної роботи є формування професійно необхідних якостей майбутнього фахівця. Як відомо, самостійна робота – це форма організації особистого вивчення студентами всього навчального матеріалу як в аудиторний так і в поза аудиторний час. Од же основною метою самостійної роботи на наш погляд є

сприяння формуванню особистісної риси та важливої професійної якості студента, незаперечна суть якої полягає в умінні систематизувати, контролювати, планувати та регулювати свою діяльність особистістю самостійно. Це щоб поліпшити засвоєння певних знань, їх закріплення та систематизацію, застосування при вирішенні практичних завдань та виконання творчих робіт, також отримання певних навичок, умінь, та виявлення недоліків та упущень при отриманні знань із предмету. При самостійній роботі студент має можливість працювати без поспіху, що дозволяє йому не боятись помилитися, та отримати незадовільну оцінку викладача, а також дає можливість обирати відповідний до свого характеру темп роботи та умови для поліпшення її виконання.

У ВНЗ самостійна робота передбачає поетапне засвоєння нового матеріалу, його закріплення, застосування на практиці, та повторення. На думку багатьох дослідників на самостійне дослідження може вноситись: теоретичний матеріал, не складний за змістом; практичні роботи, де не має потреби безпосереднього керівництва викладача. Тому організація самостійної роботи повинна цілеспрямовано впливати на весь навчальний процес, створювати системність у роботі студента протягом всього навчання. Отже вона має охоплювати матеріали лекцій і практичних семінарів, надавати навички конспектування, відповідно надавати професійний та теоретичний практикум, навчати складанню опорних конспектів, та проводити письмовий контроль за вирішенням поставлених проблем, та оглядом літератури, виконанням самостійних завдань та практичних завдань.

Студент, не підготовлений до самостійного отримання знань, та сам не зможе розвинути в собі ці якості у процесі професійної діяльності. Тому саме ВНЗ повинні забезпечити не тільки високий рівень професійних знань і вмінь студентів, але й в пріоритеті сформувати творчу особистість фахівця, що здатен до самовдосконалення і самоосвіти. Науково правильно організована і систематично здійснювана самостійна робота є необхідною умовою успішного навчання, та одним із визначальних факторів впливу на професійне становлення особистості.

Традиційно самостійна робота студентів проводиться за такими формами [2, с. 69]:

- індивідуальні (написання рефератів, доповідей, курсове та дипломне проектування, самостійна науково-дослідницька робота тощо);
- групові (проектне навчання, навчання та співпраця в колективі, навчання в ігровій формі, групові консультації, факультативи, заняття в гуртках);
- масові (програмове навчання).

Відомо, що в сучасній педагогічній практиці серед найбільш ефективніших методів самостійної роботи студентів, слід виділити [6, с. 132]:

- проблемно-пошукові методи;
- метод проектного навчання;
- методи колективної розумової діяльності;
- метод застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні.

Але ми акцентуємо насамперед увагу не на всебічному розгляді цих методів, а на аналізі основних принципів і правил формування та використання найбільш ефективних методів при організації самостійної роботи студентів. Од же коли до нас приходять першокурсники, хіба нам не хочеться надіятися, що вони вже вміють навчатися, ми сподіваємося, що ці навички у них сформовані школою. Проте це далеко не так. І хоч як у нас не вистачає часу, питанням формування навичок навчання ми теж повинні займатися. Тому, створюючи систему самостійної роботи студентів, необхідно, насамперед, навчити їх вчитися (це потрібно робити з перших занять у вищому закладі освіти, наприклад, при вивченні курсу «Вступ до фаху»), а також, ознайомити їх з психофізіологічними основами розумової праці, технікою її наукової організації. Серед основних навчальних умінь і навичок, які необхідно засвоїти студентам для успішної самостійної роботи, одне з перших місць посідають уміння і навички роботи з науковою літературою, тобто професійно-орієнтоване читання.

Існуюча ситуація у ВНЗ не дозволяє забезпечити студента необхідною сучасною літературою. З огляду на економічні умови і можливості поліграфічної індустрії ми рекомендуємо поступово переходити на електронні видання посібників для самостійної роботи студентів, лекційних матеріалів викладачів, що уже частково реалізується і у нас на кафедрі, та в цілому в університеті. В електронному вигляді в нашій бібліотеці є матеріали для самостійної роботи (дистанційні курси) як з професійно орієнтованих, так і допоміжних дисциплін.

Для формування системи в організації самостійної роботи також головне методично раціонально організувати роботу студентів. Важливо постійно зміцнювати відносини між викладачем та студентом. Якщо на перших курсах викладач активно впливає на сприйняття студентом, то по мірі

просування до старших курсів потрібно спонукати студента до самостійної праці, та підтримувати його прагнення само освічуватися. Тобто необхідно переходити від опосередкованого контролю з боку викладача до самоконтролю з боку студента, від зовнішньої оцінки до формування самооцінки. Та насамперед виконання завдань самостійної роботи повинні привити студентів навички мислення, аналізу, враховуючи умови, вміння ставити задачі, та вирішувати виникаючі проблеми, тобто перетворити процес самостійної роботи на творчий.

Викладені нами міркування дають змогу стверджувати, що організацію самостійної роботи студентів слід розглядати як систему взаємодії студента та навчального матеріалу з дисципліни, що навчає самостійно працювати з науково-технічною та методичною літературою, здобувати необхідні знання, набувати практичні вміння й навички для формування готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності. Але тільки за умови її чіткої організації викладачем буде забезпечена активізація професійної підготовки майбутніх фахівців, що сприятиме формуванню творчого, та самостійного мислення.

Наша практична педагогічна діяльність доводить, що самостійна робота як найліпше сприяє розвитку активності та творчості у студентів, яка виявляється в бажанні перетворити одержані знання на життєву потребу в своїй подальшій професійній діяльності.

Перелік посилань:

1. Тимчасове положення про організацію навчального процесу в кредитномодульній системі підготовки фахівців (Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 23 січня 2004 р. № 48). [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу : <http://www.minagro.gov.ua/page/?n=5192>.
2. Демченко О. Дидактична система організації самостійної роботи студентів// Рідна школа, 2006, №5, С. 68-70.
3. Журавська Л. М. Концептуальні умови управління самостійною роботою студентів у ВНЗ / Журавська Л. М. // Освіта та управління. – Т. 3. – 1999. – №2.
4. Ландэ Д. В. Поиск знаний в интернет. Профессиональная работа / Ландэ Д. В. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2005. – 72 с.
5. Чебан Т.М. Комплексний та системний підхід до організації самостійної роботи студентів як шлях підвищення її ефективності: Вестник ХНТУ № 3 (23), 2005г.
6. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 351 с.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

В.В. Чаговець, канд. екон. наук, доцент

Харківський державний університет харчування та торгівлі

Завжди найбільш актуальною проблемою, що стоїть перед системою освіти є підвищення якості навчання. Рішення цього завдання прямо пов'язане з підготовкою кваліфікованих кадрів в умовах глобалізації та європейської інтеграції України. Сьогодні найважливішими вимогами ринку праці є здатність до системного мислення, до інноваційної діяльності, уміння трансформувати інформацію в нові знання та знаходити їм практичне застосування. У зв'язку із цим зростає роль вищих навчальних закладів у підготовці та випуску висококваліфікованих фахівців, здатних до професійної мобільності. Необхідне переосмислення основних функцій системи освіти з урахуванням нових вимог, що впливають із логіки нових ринкових відносин, беручи до уваги соціально-економічні зміни, пов'язані з розвитком вітчизняної економіки в умовах глобалізації та європейської інтеграції [1].

Перспективним напрямом реалізації поставлених завдань є зміна методик викладання дисциплін впровадженням нових підходів до організації навчального процесу, які базуються на широкому використанні інформаційно-комунікаційних технологій, технічних засобів навчання, дистанційних систем.

Дистанційна освіта є сучасною визнаною формою навчання, що широко використовується навчальними закладами, забезпечуючи підготовку адаптованих до потреб ринку висококваліфікованих фахівців [2]. Для кращої організації самостійної роботи студентів протягом навчального року викладачами кафедри економіки та управління ХДУХТ виконувалась робота з формування електронних ресурсів (компонентів інформаційно-освітнього середовища університету) та настроювання параметрів дистанційних курсів на платформі eFront. Дистанційні курси розроблено, апробовано та впроваджено у навчання, що підтверджується відповідними актами. Теми курсів узгоджено з робочими програмами дисциплін.

Система дистанційного навчання eFront має більший ступінь свободи в реалізації задумів викладача, забезпечення аудіовізуальними засобами, характеризується простотою підготовки дистанційних курсів. eFront – це eLearning система, яка поєднує в собі функції системи управління навчанням (Learning Management System) та системи управління та створення освітніх матеріалів (Learning Content Management System) [3]. На рис. 1 наведено скріншоти дистанційного курсу автора «Інформаційні системи та технології у міжнародному бізнесі» в режимі створення.

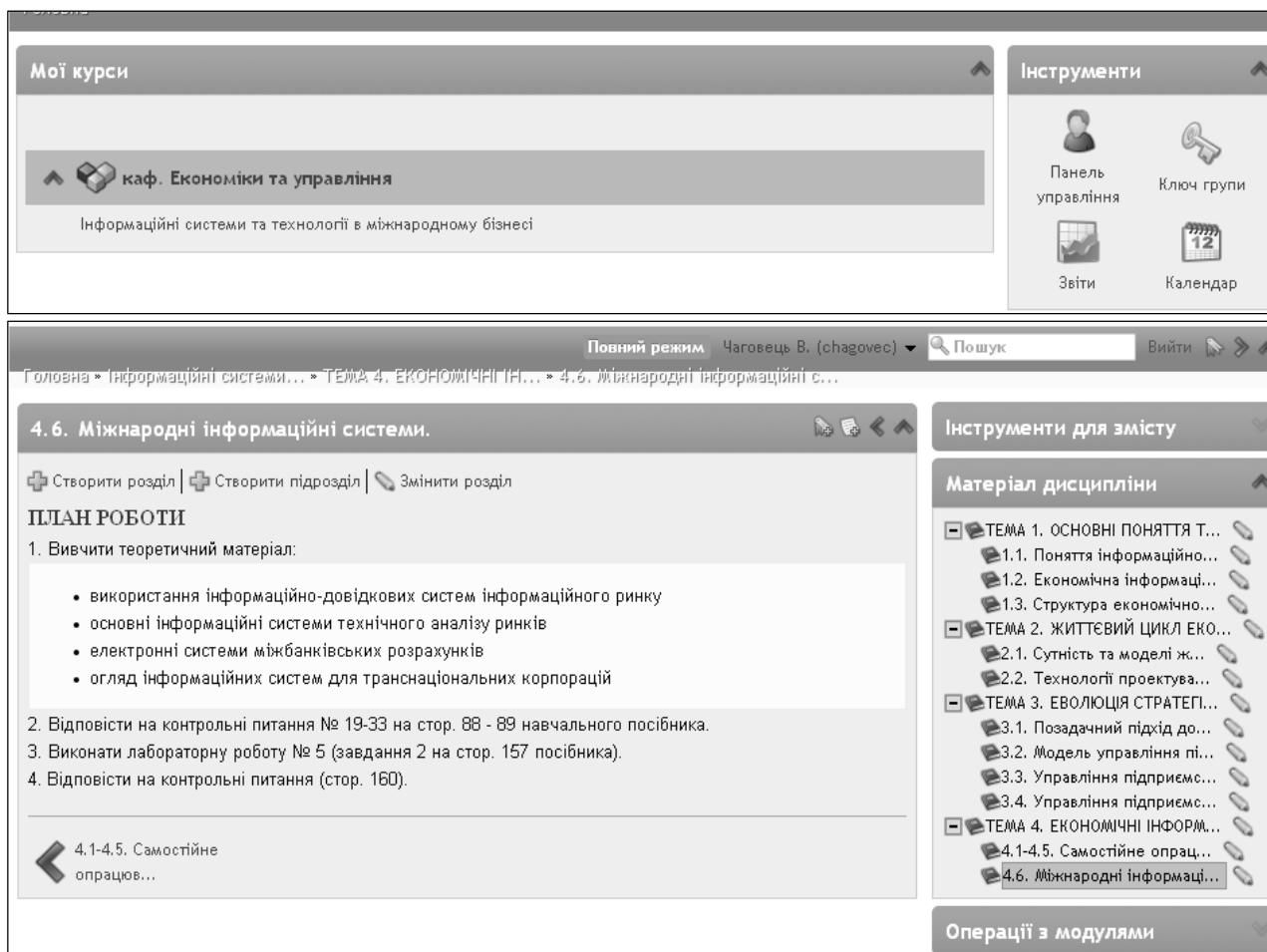

Рис. 1. Приклад теми дистанційного курсу «Інформаційні системи та технології у міжнародному бізнесі»

Для кращої організації роботи студентів з дисципліни увесь матеріал структуровано за темами та подано в такій послідовності: назва теми; план роботи; необхідні для вивчення теоретичного матеріалу інформаційні ресурси; завдання, які потрібно виконати з даної теми; електронні файли. Такий підхід, на наш погляд, допомагає студенту краще сконцентрувати увагу на ключових моментах теми і тим самим оптимізувати загальний час роботи. Студент чітко бачить завдання, які йому необхідно виконати, та підказку, якими електронними матеріалами для цього слід скористатися.

Діяльність студента під час роботи над темою спрямовано на читання теоретичного матеріалу, перегляд відео-матеріалів, самоконтроль у вигляді відповідей на питання, виконання лабораторних робіт, опрацювання тестових завдань, підготовку рефератів. Усе це враховується під час формування рейтингу студентів у курсі.

Електронні ресурси теми містять PDF-файли з лекціями, завданнями лабораторних робіт та тестовими питаннями, а також відео матеріали. Теоретичний матеріал структуровано та супроводжено рисунками й таблицями. Наприклад, лекційний матеріал подано в такому вигляді: назва розділу, теми лекції та підтеми, зміст, теорія, супроводжена рисунками та таблицями (важливі моменти виділено напівжирним шрифтом або курсивом), цікаві питання. Підкріплення теорії відео фрагментами допомагає швидше засвоїти новий матеріал. Як свідчить досвід, студенти завжди з зацікавленістю переглядають відео, навіть раніш за теорію.

Для з'ясування самим студентом на скільки він засвоїв матеріал, який пропонується самостійно опрацювати, тобто для його самоконтролю, розроблено низку питань різної складності. Відповівши на них, студент визначає рівень засвоєння ним теоретичного матеріалу.

Підсумковий контроль знань проводиться у вигляді тестування з виконанням практичних завдань. Для проведення пробного тестування використовується розроблена в середовищі MS Excel програма. Підсумкове тестування проводиться в системі eFront. Загальна база тесту містить 23 запитання з різних тем, які генеруються випадковим способом. Тип запитання – множинний вибір або відповідність. Тривалість виконання тесту – 80 хв. Запитання та можливі відповіді на них надаються у довільному порядку, випадково. Надано можливість повторного виконання тесту зі збереженням найкращого результату. Прохідний рівень складає 60 %.

Критеріями оцінювання знань в цілому з курсу є ступінь володіння теоретичним матеріалом та рівень його практичного застосування. Тому для підсумкового оцінювання знань з тем курсів до балів з тестів додаються бали за кожне виконане практичне завдання, в тому числі, самостійно виконане. Оцінювання знань з тем для самостійного опрацювання прямо впливає на загальну кількість балів. Ця загальна кількість балів дозволяє визначити рейтинг кожного студента в курсі, і якщо потрібно за бажанням студентів з виконанням додаткових завдань рейтинг можна підвищити.

Використання інформаційних ресурсів дистанційного курсу допомагає студентам не лише отримати новий матеріал, швидко та зручно опрацювати інформацію вдома, перевірити самостійно свої знання з дисципліни та провести тестування, але якщо деякі питання виявляються незрозумілими, то направити свій запит у режимі On-line до свого викладача та отримати на них відповідь.

Перелік посилань:

1. Чаговець В. В. Сучасний напрям використання інформаційно-комунікаційних технологій [Електронний ресурс] / В. В. Чаговець, Л. О. Чаговець // Вестник Харьковского национального автомобильно-дорожного университета. – 2015. – Вып. 71. – С. 118-124. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vhad_2015_71_21.
2. Дистанційна освіта [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<https://mon.gov.ua>.
3. Навчальне веб-середовище ХДУХТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://efront.hduht.edu.ua>.

ДЛЯ НОТАТОК

ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТА ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Збірник матеріалів
Міжнародної науково-методичної конференції
01 червня 2018 р.

Відповідальний за випуск *Д.А. Горовий*

Авторська редакція

План 2018 р., поз. № 18
Підп. до друку 18.05.2018 Формат 60 x 90 1/8
Папір офсетний. Друк RISO.
Ум.-друк. арк. 16,5 Обл.-вид. арк. 17,5
Тираж 100 прим. Зам. № 3 Ціна договірна

Віддруковано ФОП Крамаренко Ю.М.

*Свідоцтво про держреєстрацію АБ №815827
від 22.03.2013 р.*